

EKONOMSKO-SOCIJALNA ANALIZA MORA I OBALE REPUBLIKE HRVATSKE

NACRT IZVJEŠĆA

Ekonomski Institut Zagreb i Ekonomski fakultet u Splitu

Kolovoz 2014.

Ovaj dokument pripremljen je u okviru projekta "MedPartnership", kojega financira Svjetski fond za okoliš (GEF), provodi Program Ujedinjenih naroda za okoliš (UNEP) i Svjetska banka, te institucije partneri, među kojima je i PAP/RAC iz Splita, nositelj ove aktivnosti.

U ovoj publikaciji iznesena su mišljenja autora, koja nužno ne predstavljaju službeno stajalište PAP/RAC-a, MZOIP-a, Ekonomskog instituta Zagreb i Ekonomskog fakulteta u Splitu.

Uredništvo:

- Nevia Kružić
- mr. sc. Daria Povh Škugor

Autori:

- prof. dr. sc. Maja Fredotović
- doc. dr. sc. Silvia Golem
- dr. sc. Željka Kordej De Villa
- dr. sc. Slađana Pavlinović
- dr. sc. Ivana Rašić Bakarić
- dr. sc. Sunčana Slijepčević
- prof. dr. sc. Nenad Starc

Recezent: prof. dr. sc. Anil Markandya

Kartograf: mr. sc. Martina Baučić

Prijevod:

- Jelena Domitrek
- Lena Metikoš

Grafičko oblikovanje: mr. sc. Slobodan Pavasović

Izradu dokumenta omogućile su brojne institucije i organizacije Republike Hrvatske, dostavom podataka, prisustvovanjem sastancima i radionicama i davanjem komentara i mišljenja na studiju. Uz zahvalu na suradnji, navodimo ih abecednim redom:

- Agencija za zaštitu okoliša
- Državni zavod za statistiku
- Državni zavod za zaštitu prirode
- FINA
- Fond za zaštitu okoliša i energetska učinkovitost
- Hrvatske vode
- Institut za oceanografiju i ribarstvo
- Institut za turizam
- Ministarstvo financija
- Ministarstvo gospodarstva
- Ministarstvo graditeljstva i prostornog uređenja
- Ministarstvo poljoprivrede – Uprava ribarstva
- Ministarstvo turizma
- Udruga "Sunce"
- Županijski upravni odjeli za okoliš: Istarska, Ličko-senjska, Primorsko-goranska, Splitsko-dalmatinska, Šibensko-kninska i Zadarska županija

Sadržaj

Popis slika	II
Popis karata	II
Popis tablica	III
Uvod	5
1. Hrvatska obala	7
1.1 Jadranska Hrvatska	7
1.2 Obalno područje	10
1.2.1 Stanovništvo i urbanizacija	13
1.2.2 Zaštićena područja	18
1.2.3 Prometna infrastruktura	20
1.2.4 Gospodarski pregled po županijama	27
1.2.5 Sektori gospodarstva obalnog područja	33
2. Županije i gradovi/općine u obalnom području	62
2.1 Indeks razvijenosti	62
2.2 Fiskalni kapacitet	64
2.3 Ulaganja u zaštitu okoliša i izdaci za okoliš	67
3. DPSI(R) – uzroci, pritisci, stanje, utjecaj, reakcija	71
4. Rast i planiranje	79
4.1 Prognoze ekonomskog rasta	79
4.2 Planiranje korištenja zemljišta	81
5. Troškovi propadanja okoliša – ka procjeni	84
5.1 Ekosustavni pristup	84
5.2 Tematski pristup	86
5.3 Troškovni pristup	87
5.4 Hrvatski slučaj – trošak propadanja morskog i obalnog okoliša	88
5.4.1 Troškovni pristup	88
5.4.2 Prema tematskom pristupu	90
6. Preporuke	92
6.1 Baza podataka	92
6.2 Dobro stanje okoliša i deskriptori za obalno područje	93
6.3 Praćenje	95
6.4 Dobro stanje upravljanja	95
6.5 Moguća metodološka poboljšanja – prema formuliranju mjera i njihova utjecaja	95
Prilozi	97

Popis slika

Slika 1: Udio djelatnosti u bruto dodanoj vrijednosti u Jadranskoj i Kontinentalnoj Hrvatskoj u 2008. i 2010. godini.....	8
Slika 2: Cestovna mreža u obalnom području po županijama i vrsti cesta u 2012. godini	21
Slika 3: Gustoća cestovne mreže (m/km ²) u obalnom području po županijama u 2012. godini	21
Slika 4: Segmentacija plovila za obavljanje gospodarskog ribolova na moru prema starosti, 2011.....	40
Slika 5: Smještajni kapaciteti i njihova uporaba u obalnom području u 2012.....	55
Slika 6: Ulaganja i tekući izdaci za okoliš, prema područjima zaštite okoliša, po županijama za 2008. godinu (u %) 68	
Slika 7: Ulaganja i tekući izdaci za okoliš, prema područjima zaštite okoliša, po županijama za 2009. godinu (u %) 68	
Slika 8: Ulaganja i tekući izdaci za okoliš, prema područjima zaštite okoliša, po županijama za 2010. godinu (u %) 68	
Slika 9: Ulaganja i tekući izdaci za okoliš, prema područjima zaštite okoliša, po županijama za 2011. godinu (u %) 69	
Slika 10: Unaprjeđenje okoliša u okviru različitih razvojnih/okolišnih politika.....	86

Popis karata

Karta 1: Kontinentalna i jadranska regija Hrvatske.....	7
Karta 2: Kretanje stanovništva u postotku u Jadranskoj Hrvatskoj u razdoblju 1991.–2011.....	10
Karta 3: Obalno područje.....	11
Karta 4: Područja primjene morske i obalne strategije	12
Karta 5: Gustoća naseljenosti u obalnom području 2011. godine prema gradovima/općinama (st/km ²)	14
Karta 6: Prostorna raspodjela ispusta otpadnih voda – točkasti izvori onečišćenja (2009.)	16
Karta 7: Lokacije službenih odlagališta prema statusu sanacije i djelovanju, 2012.....	17
Karta 8: Moguća klizišta u Republici Hrvatskoj.....	18
Karta 9: Zaštićena područja u Republici Hrvatskoj	19
Karta 10: Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo – prihodi/zaposlenost u 2011.	36
Karta 11: Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo – plaće/zaposlenost u 2011.	36
Karta 12: Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo – okolišni izdaci/zaposlenost u 2011.	37
Karta 13: Vrlo vrijedno poljoprivredno zemljište u Hrvatskoj.....	37
Karta 14: Ribolovne zone RH	39
Karta 15: Ulov plivarica po satu u 2011. godini (kg/h).....	41
Karta 16: Ulov kočara po satu u 2011. godini (kg/h)	41
Karta 17: Rudarstvo i vađenje – prihodi/zaposlenost u 2011.....	44
Karta 18: Rudarstvo i vađenje – plaće/zaposlenost u 2011.....	45
Karta 19: Rudarstvo i vađenje – okolišni izdaci/zaposlenost u 2011.....	45
Karta 20: Mineralne rude u Republici Hrvatskoj.....	46
Karta 21: Prerađivačka industrija – prihodi/zaposlenost u 2011.....	47
Karta 22: Prerađivačka industrija – plaće/zaposlenost u 2011.....	47
Karta 23: Prerađivačka industrija – okolišni izdaci/zaposlenost u 2011.....	48
Karta 24: Građevinarstvo – prihodi/zaposlenost u 2011.....	49
Karta 25: Građevinarstvo – plaće/zaposlenost u 2011.....	49
Karta 26: Građevinarstvo – okolišni izdaci/zaposlenost u 2011.....	50
Karta 27: Prijevoz i skladištenje – prihodi/zaposlenost u 2011.....	51
Karta 28: Prijevoz i skladištenje – plaće/zaposlenost u 2011.....	51
Karta 29: Prijevoz i skladištenje – okolišni izdaci/zaposlenost u 2011.....	52
Karta 30: Turizam (djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane) – prihodi/zaposlenost u 2011. 58	
Karta 31: Turizam (djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane) – plaće/zaposlenost u 2011. ... 59	
Karta 32: Turizam (djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane) – okolišni izdaci/zaposlenost u 2011. 59	
Karta 33: Rang razvijenosti jedinica lokalne samouprave u obalnom području u 2013.....	63
Karta 34: Pritisci na okoliš u obalnom području	74
Karta 35: Gradovi i općine prema koeficijentima ukupnih izdataka za okoliš	75
Karta 36: "Okolišna ravnoteža" (pritisak nasuprot izdataka) gradova/općina u obalnom području, 2011.....	78

Popis tablica

Tablica 1: Struktura poslovnih subjekata po regijama, stanje 31. prosinca 2013.	9
Tablica 2: Površina, broj stanovnika, gustoća naseljenosti, broj gradova i općina u Jadranskoj Hrvatskoj	9
Tablica 3: Gospodarenje komunalnim otpadom u 2012.	16
Tablica 4: Crne točke i troškovi njihove sanacije.....	17
Tablica 5: Registrirana cestovna vozila u obalnom području po županijama i vrsti vozila 31. prosinca 2012.	22
Tablica 6: Željeznička mreža u obalnom području	22
Tablica 7: Promet putnika u morskim lukama, 2005.–2010. (u tisućama).....	24
Tablica 8: Promet robe u morskim lukama, 2005.–2010. (u tisućama)	24
Tablica 9: Promet brodova u morskim lukama, prispjeli brodovi 2005.–2010.	25
Tablica 10: Promet brodova, putnika i robe po lučkim kapetanijama i statističkim lukama u 2012.....	25
Tablica 11: Operacije zrakoplova u zračnim lukama (slijetanje/polijetanje) 2011.–2013.....	26
Tablica 12: Promet putnika u zračnim lukama 2011.–2013.....	26
Tablica 13: Promet robe u zračnim lukama, 2011.–2013. (kg).....	26
Tablica 14: Dominantni sektori prema zaposlenosti u obalnom području Istarske županije	28
Tablica 15: Dominantni sektori prema poslovnim prihodima u obalnom području Istarske županije	28
Tablica 16: Dominantni sektori prema zaposlenosti u obalnom području Primorsko-goranske županije.....	28
Tablica 17: Dominantni sektori prema poslovnim prihodima u obalnom području Primorsko-goranske županije ...	29
Tablica 18: Dominantni sektori prema zaposlenosti u obalnom području Ličko-senjske županije.....	29
Tablica 19: Dominantni sektori prema poslovnim prihodima u obalnom području Ličko-senjske županije.....	29
Tablica 20: Dominantni sektori prema zaposlenosti u obalnom području Zadarske županije	30
Tablica 21: Dominantni sektori prema poslovnim prihodima u obalnom području Zadarske županije	30
Tablica 22: Dominantni sektori prema zaposlenosti u obalnom području Šibensko-kninske županije	30
Tablica 23: Dominantni sektori prema poslovnim prihodima u obalnom području Šibensko-kninske županije	31
Tablica 24: Dominantni sektori prema zaposlenosti u obalnom području Splitsko-dalmatinske županije.....	31
Tablica 25: Dominantni sektori prema poslovnim prihodima u obalnom području Splitsko-dalmatinske županije ..	32
Tablica 26: Dominantni sektori prema zaposlenosti u obalnom području Dubrovačko-neretvanske županije.....	32
Tablica 27: Dominantni sektori prema poslovnim prihodima u obalnom području Dubrovačko-neretvanske županije	33
Tablica 28: Obradena poljoprivredna površina po kategorijama korištenja u Jadranskoj Hrvatskoj (ha)	34
Tablica 29: Proizvodnja i prirod voća, grožđa i maslina u Jadranskoj Hrvatskoj	35
Tablica 30: Proizvodnja maslinova ulja i vina u Hrvatskoj.....	35
Tablica 31: Stoka u Hrvatskoj	35
Tablica 32: Broj ribara koji se bave gospodarskim morskim ribolovom.....	39
Tablica 33: Segmentacija plovila za obavljanje gospodarskog ribolova na moru po jadranskim županijama, 2011. .	40
Tablica 34: Segmentacija plovila za obavljanje gospodarskog ribolova na moru po duljini i tipu u 2011. godini.....	40
Tablica 35: Ulov ribe i drugih morskih organizama od 2000. do 2011. godine (t)	42
Tablica 36: Ulov nekih važnih vrsta morskih organizama po zonama u 2011. godini (t)	42
Tablica 37: Proizvodnja marikulture po vrstama od 2000. do 2011. godine	43
Tablica 38: Vanjskotrgovinska bilanca proizvoda ribarstva od 2000. do 2011. godine.....	43
Tablica 39: Struktura registriranih postelja u hotelima i kampovima, kolovoz 2013.....	53
Tablica 40: Struktura smještajnih kapaciteta prema vrsti smještaja, stanje kolovoz 2013.....	54
Tablica 41: Turistički smještajni kapaciteti i njihova uporaba u obalnom području u 2011. i 2012. godini.....	55
Tablica 42: Kapaciteti hrvatskih luka i marina.....	56
Tablica 43: Broj vezova prema duljini plovila	56
Tablica 44: Turistički smještajni kapaciteti (kolovoz 2013.) – Marine.....	57
Tablica 45: Kružna putovanja stranih brodova u hrvatskim vodama 2010.–2012.....	57
Tablica 46: Praćenje kakvoće vode za kupanje u obalnom području Hrvatske u 2013.....	60
Tablica 47: Kriteriji kategorizacije za županije	62
Tablica 48: Županije na Jadranu prema indeksu razvijenosti i kategoriji razvijenosti 2010. i 2013.....	62
Tablica 49: Kriteriji rangiranja gradova i općina u 2013.....	63
Tablica 50: Raspodjela JLS-a prema različitim kategorijama razvijenosti po županijama, 2010.	64
Tablica 51: Raspodjela JLS-a prema različitim kategorijama razvijenosti po županijama, 2013.	64

Tablica 52: Fiskalni kapacitet u obalnom području (139 jedinica lokalne samouprave) u 2011. (kn po glavi stanovnika) ..	64
Tablica 53: Ukupni prihodi po stanovniku u obalnom području u 2011. (kn).....	65
Tablica 54: Ukupni prihodi bez potpora po stanovniku u obalnom području u 2011. (u kn)	65
Tablica 55: Porez na dohodak i prirez na porez na dohodak u obalnom području u 2011. (kn)	65
Tablica 56: Ukupni rashodi po stanovniku u obalnom području u 2011. (kn)	66
Tablica 57: Izdaci okoliš po stanovniku u obalnom području u 2011. (kn)	66
Tablica 58: Udjeli prihoda i rashoda lokalne samouprave u Hrvatskoj.....	66
Tablica 59: Fiskalni kapacitet po stanovniku Hrvatske u 2011. (u kn)	67
Tablica 60: Ulaganja u okoliš i tekući izdaci po stanovniku u Jadranskoj Hrvatskoj u razdoblju 2008.–2011. (tisuće kn) ..	69
Tablica 61: Ulaganja u okoliš i tekući izdaci po stanovniku u Jadranskoj Hrvatskoj u razdoblju 2008.–2011. (u kn) .	69
Tablica 62: DPSI u obalnom području	71
Tablica 63: Pritisci na okoliš u obalnom području – razredi intenziteta	74
Tablica 64: Razredi izdataka za okoliš.....	75
Tablica 65: Pritisci na okoliš nasuprot izdacima za okoliš u obalnom području u 2011. – popis JLS-a	76
Tablica 66: Pritisci na okoliš u odnosu na izdatke za okoliš u obalnom području za 2011. – broj JLS-a	77
Tablica 67: BDP po glavi stanovnika u hrvatskim županijama u razdoblju od 2000. do 2011. (tekuće cijene).....	79
Tablica 68: Sažetak makroekonomskih projekcija za razdoblje 2013.–2015. iz siječnja 2014.....	79
Tablica 69: Sažetak makroekonomskih projekcija za razdoblje 2014.–2015. iz travnja 2014.	80
Tablica 70: Projekcije stanovništva u odabranim gradovima/općinama Splitsko-dalmatinske županije	81
Tablica 71: Zemljišta za stanogradnju u obalnom području	82
Tablica 72: Zauzimanje zemljišta u obalnom području.....	83
Tablica 73: Troškovi propadanja okoliša (u tisućama eura).....	89
Tablica 74: Kvalitativni deskriptori za praćenje i ocjenu Morske i obalne strategije.....	94

Uvod

Međunarodne obveze Republike Hrvatske su brojne i sve ih je više. Na području okoliša uključuju 9 općih konvencija i protokola, 1 konvenciju i 1 protokol vezan za klimatske promjene, 11 konvencija i protokola vezanih za atmosferu, 1 konvenciju vezanu za tlo, 1 vezanu za opasni otpad, te 9 konvencija i protokola vezanih za zaštitu morskog okoliša¹. Svi su izrađeni u okviru Programa Ujedinjenih naroda za okoliš. Konvencija o zaštiti morskog okoliša i obalnog područja Sredozemlja, usvojena 1976. godine, i izmijenjena i dopunjena 1995. godine (Barcelonska konvencija), te 7 protokola koji su uslijedili od izrazite su važnosti budući da obuhvaćaju gotovo sve relevantne aspekte zaštite morskog i obalnog okoliša. Pored obveza koje je Hrvatska preuzela kao članica UN-a tu je i niz obveza koje je nametnula Europska unija. Europski parlament i Vijeće su 2008. godine donijeli Okvirnu direktivu o morskoj strategiji (ODMS)², kojom se svaka država članica obvezuje izraditi **morsku strategiju** koja bi trebala završiti provedbom programa mjera izrađenih za postizanje dobrog stanja okoliša (DSO) u morskome okolišu. U listopadu 2011. godine Vlada Republike Hrvatske donijela je Uredbu o uspostavi okvira za djelovanje Republike Hrvatske u zaštiti morskog okoliša kojom se državna tijela koja se bave morskim pitanjima obvezuju pridržavati navedene direktive.

Posljednji od sedam protokola Barcelonske konvencije, Protokol o integralnom upravljanju obalnim područjem Sredozemlja, razlikuje se od ostalih. Pored zaštite obuhvaća i okolišno upravljanje te se odnosi i na more i na obalu. Protokol o integralnom upravljanju obalnim područjem potpisan je 2008. godine te je u Hrvatskom Saboru potvrđen u listopadu 2012³. Time je postao sastavnim dijelom hrvatskoga pravnog sustava koji prevladava druge pravne akte u slučaju proturječnih propisa.

Protokol obvezuje hrvatske državne institucije na utvrđivanje obalnog područja u skladu s utvrđenim kriterijima, pridržavanje utvrđenih ciljeva i načela integralnog upravljanja obalnim područjem (IUOP), primjenu utvrđenih kriterija održivog razvoja u obalnom području, te uzimanje u obzir otočnih posebnosti i očuvanje kulturne baštine.

Hrvatske državne institucije također su obvezne izraditi nacionalnu strategiju za integralno upravljanje obalnim područjem i povezane obalne planove i programe, koji mogu biti samostalni ili integrirani u druge planove i programe. U strategiji će biti utvrđeni ciljevi, određeni prioriteti, utvrđeni obalni ekosustavi kojima je potrebno upravljanje, kao i relevantni akteri i procesi, navedene mjere koje treba poduzeti i njihov trošak, te institucionalni instrumenti i raspoloživa pravna i financijska sredstva. Strategijom će se također utvrditi plan provedbe.

Kako bi se osiguralo učinkovito upravljanje tijekom postupka integralnog upravljanja obalnim područjima hrvatske institucije moraju osigurati odgovarajuće sudjelovanje različitih dionika, uključujući teritorijalne zajednice i javna tijela, gospodarske subjekte, nevladine udruge, socijalne aktere i zainteresiranu javnost.

Oslanjajući se na Okvirnu direktivu o morskoj strategiji i Protokol o integralnom upravljanju obalnim područjem Sredozemlja, Ministarstvo zaštite okoliša i prirode treba izraditi **morsku i obalnu strategiju** te

---

¹ <http://www.mzoip.hr/default.aspx?id=3704>

² Direktiva 2008/56/EZ

³ Zakon o potvrđivanju Protokola o integralnom upravljanju obalnim područjem Sredozemlja, NN-MU br. 08/12

time ispuniti obveze utvrđene u oba dokumenta. Tijekom izrade Ministarstvo će moći koristiti različite podatke, izvješća, studije i analitičke dokumente. Dva izvješća mogu biti od posebne važnosti.

Prvi dokument, *Početna procjena stanja i opterećenja morskog okoliša hrvatskog dijela Jadrana*, koji je pokazao trenutno stanje okoliša morskih voda, dovršen je. Pružio je vrijedne podatke i procjene koji se mogu koristiti kao relevantni podaci za strategiju.

Drugi dokument, *Ekonomsko-socijalna analiza (ESA) hrvatskog morskog i obalnog područja* predstavljen je u nastavku. Glavni cilj dokumenta je analiza obalnog područja iz gospodarske i socijalne perspektive te navođenje preporuka za morsku i obalnu strategiju. Preporuke se temelje na analizi gospodarstva u morskome i obalnom području te njegovom utjecaju na morski i obalni okoliš. Također su uzeti u obzir postojeći zakonski okvir, institucionalni kapaciteti i mogućnost za osposobljavanje dionika u cilju upravljanja okolišno prihvatljivim razvojem obale. S obzirom da je koncept održivog razvoja već po definiciji prihvaćen preporuke se odnose isključivo na politiku razvoja koja podrazumijeva brigu za okoliš i uzima u obzir troškove uništavanja okoliša.

U poglavlju 1 ovog izvješća predstavljena je hrvatska obala i djelatnosti u obalnom području i opisuje se kako su se proteklih godina mijenjali. U poglavlju 2 daje se osvrt na relativnu razinu razvoja županija, gradova i općina u obalnom području te njihovo fiskalno stanje, uključujući i podatke vezane za ulaganja u zaštitu okoliša. U poglavlju 3 navedena je analiza poveznica između gospodarskih pokretača, okolišnih pritisaka koje uzrokuju i njihovih utjecaja na obalni i morski okoliš. U ovome se poglavlju također razmatra razmjer u kojem su okolišni izdaci vezani za okolišne pritiske i utjecaje. U poglavlju 4 navode se neke aktualne projekcije za kratkoročni razvoj hrvatskoga gospodarstva te ih se povezuje s obalnim područjem. Poglavlje 5 bavi se troškovima propadanja okoliša. Budući da se procjene ovih troškova suočavaju s ozbiljnim metodološkim problemima, u ovome su poglavlju navedeni postojeći pristupi i neki kvantitativni i kvalitativni parcijalni primjeri kako bi se ovi troškovi mogli procjenjivati u budućnosti; u ovome bi trenutku troškove trebalo procjenjivati u skladu s pristupom temeljenom na troškovima. U ostatku, poglavlje 6 pruža preporuke vezane za podatke i baze podataka, deskriptore za dobro stanje okoliša obalnog područja, unaprjeđenje sustava praćenja, postizanje dobrog stanja upravljanja (imajući na umu integraciju dviju strategija putem zajedničkog sustava upravljanja), kao i moguća unaprjeđenja metodologije s posebnim naglaskom na utjecaje budućih mjera.

1. Hrvatska obala

Republika Hrvatska (RH) podijeljena je na 21 županiju, uključujući Grad Zagreb. Županije su grupirane u dvije NUTS regije: Jadransku Hrvatsku (JH) i Kontinentalnu Hrvatsku (KH). Dvije NUTS regije vrlo se razlikuju u pogledu prirodnih obilježja i gospodarske strukture.

1.1 Jadranska Hrvatska

Kontinentalna Hrvatska proteže se na 31.889 km², a Jadranska Hrvatska na 24.705 km² kopna, oko 31.000 km² teritorijalnoga mora i oko 23.000 km² Zaštićenoga ekološko-ribolovnog pojasa.

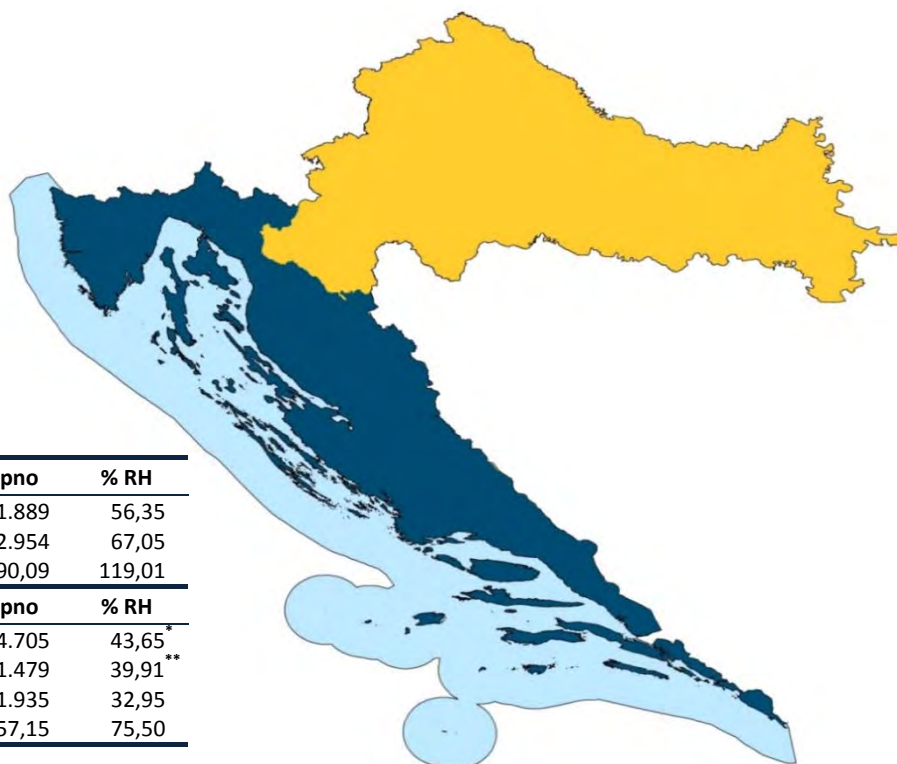
Uslijed postojanja 1.246 otoka, hrvatska obala je prilično duga. Sastoji se od kopnenoga dijela dugoga 1.880 km i otočnoga dijela dugoga 4.398 km, što ukupno iznosi 6.278 km. Druga je po redu razvedena obala u Sredozemlju (Duplančić, Leder *et al.*, 2004).

Prema popisu stanovništva iz 2011. godine Republika Hrvatska ima 4.284.889 stanovnika, od čega 2.872.954 živi u Kontinentalnoj Hrvatskoj (790.017 u Gradu Zagrebu). Jadranska Hrvatska ima 1.411.935 stanovnika od čega 132.443 živi na 50 naseljenih otoka⁴.

Kontinentalna Hrvatska	Ukupno	% RH
Površina – kopno (km ²)	31.889	56,35
Broj stanovnika	2.872.954	67,05
Gustoća (st/km ²)	90,09	119,01
Jadranska Hrvatska	Ukupno	% RH
Površina – kopno (km ²)	24.705	43,65*
Površina – more (km ²)	31.479	39,91**
Broj stanovnika	1.411.935	32,95
Gustoća (st/km ²)	57,15	75,50

* Od ukupne površine kopna

** Od ukupne površine RH

Karta 1: Kontinentalna i jadranska regija Hrvatske

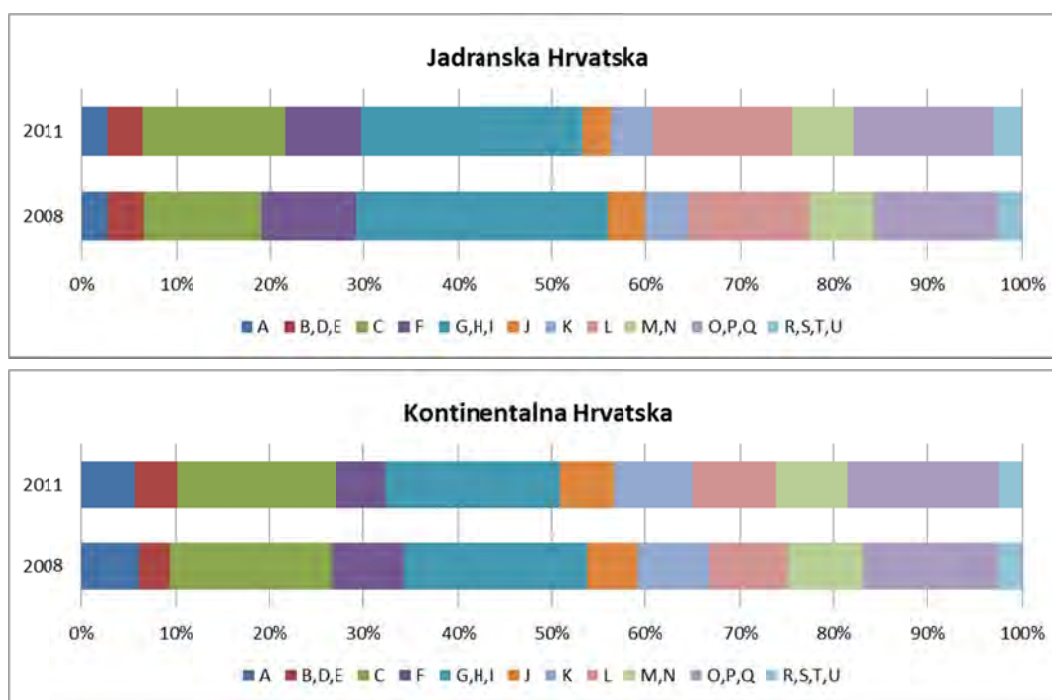
⁴ Statistički ljetopis Republike Hrvatske, DZS, 2013., str.56

S ekonomskog stajališta postoje značajne razlike između dvije NUTS2 regije, čiji je najbolji pokazatelj struktura bruto dodane vrijednosti (BDV) dviju regija (Slika 1). Apsolutni podaci navedeni su u Prilogu.

Dominantne gospodarske djelatnosti u Jadranskoj Hrvatskoj su turizam i trgovina (sektori G,H,I), i njihov udio u BDV-u je u porastu. Pored toga, tu su još i prerađivačka industrija (C), poslovanje nekretninama, javna uprava i građevinarstvo. U Kontinentalnoj Hrvatskoj, udjeli poljoprivrede i šumarstva, prerađivačke industrije, informacija i komunikacija, kao i javne uprave i stručnih, znanstvenih i drugih pomoćnih uslužnih djelatnosti su veći.

Što se tiče bruto domaćeg proizvoda (BDP) u 2010. godini Kontinentalna Hrvatska bila je zaslužna za 67,38% hrvatskog BDP-a, dok je udio Jadranske Hrvatske bio samo 32,62%. BDP po stanovniku u Kontinentalnoj Hrvatskoj bio je 0,9% iznad hrvatskog prosjeka, dok je u Jadranskoj Hrvatskoj bio 1,80% ispod hrvatskog prosjeka. Iako nisu značajna, odstupanja od nacionalnog prosjeka upućuju na to da manje produktivni sektori hrvatskoga gospodarstva imaju veće udjele u gospodarstvu Jadranske Hrvatske nego u gospodarstvu Kontinentalne Hrvatske.

Razlike između ta dva regionalna gospodarstva mogu se također prikazati i prikazom broja i strukture poslovnih subjekata (Tablica 1).

Legenda:

- A Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo
- B, D, E Rudarstvo, vađenje i druge industrije
- C Prerađivačka industrija
- F Građevinarstvo
- G, H, I Trgovina na veliko i malo, prijevoz i skladištenje, djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane
- J Informacije i komunikacije
- K Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja
- L Poslovanje nekretninama
- M, N Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti, Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti
- O, P, Q Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje, Obrazovanje, Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi
- R, S, T, U Ostale uslužne djelatnosti

Slika 1: Udio djelatnosti u bruto dodanoj vrijednosti u Jadranskoj i Kontinentalnoj Hrvatskoj u 2008. i 2010. godini
 Izvor: Državni zavod za statistiku, Priopćenje, br. 12.1.2., 14 veljače 2013.

Tablica 1: Struktura poslovnih subjekata po regijama, stanje 31. prosinca 2013.

Područje	Ukupno registriranih subjekata	Trgovačka društva		Poduzeća i zadruge		Registrirane ustanove, tijela, udruge i organizacije	Subjekti u obrtu i slobodnim zanimanjima
		Registrirana	Aktivna	Registrirana	Aktivna		
Rep. Hrvatska	282.872	147.590	129.363	66.657	2.191	68.625	84.516
Kont. Hrvatska	179.950	93.080	81.298	41.021	1.504	45.849	46.334
Jadr. Hrvatska	102.922	54.510	48.065	25.636	687	22.776	38.182

Izvor: DZS, Priopćenje, br. 11.1.1/4, 14. veljače 2014.

Jadranska Hrvatska obuhvaća sedam (7) županija. Osnovni podaci o ovim županijama navedeni su u Tablici 2.

Tablica 2: Površina, broj stanovnika, gustoća naseljenosti, broj gradova i općina u Jadranskoj Hrvatskoj

Županija	Površina (km ²)	Broj stanovnika	Gustoća naseljenosti (st /km ²)	Broj gradova	Broj općina
Istarska	2.813	208.055	74,0	10	31
Primorsko-goranska	3.588	296.195	82,6	14	22
Ličko-senjska	5.353	50.927	9,5	4	8
Zadarska	3.646	170.017	46,6	6	28
Šibensko-kninska	2.984	109.375	36,7	5	15
Splitsko-dalmatinska	4.540	454.798	100,2	16	39
Dubrovačko-neretvanska	1.781	122.568	68,8	5	17

Izvor: Statistički ljetopis Republike Hrvatske, DZS, 2013., str.56

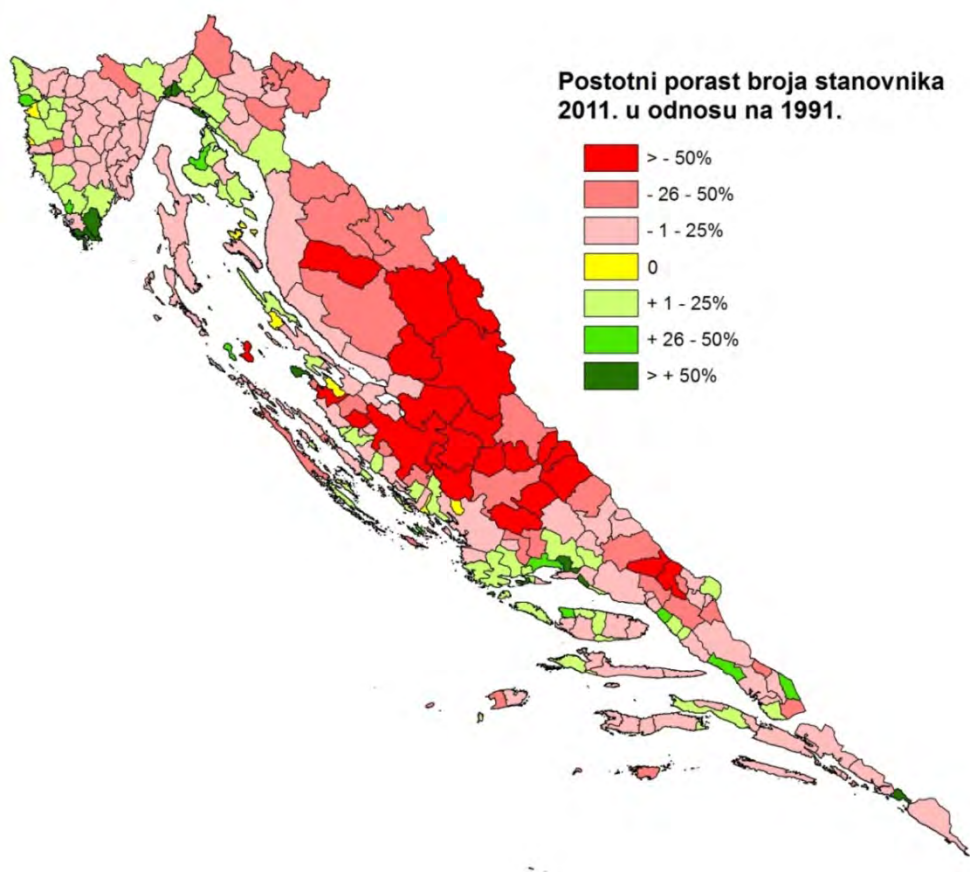
Broj stanovnika u Jadranskoj Hrvatskoj je u padu za oko 10,56% u razdoblju 1991.–2011. s primjetnim razlikama po županijama (Karta 2). U mnogim obalnim gradovima i općinama došlo je do porasta stanovništva, dok su uz samo nekoliko izuzetaka općine u zaleđu doživjele pad broja stanovnika. Treba napomenuti da su hrvatski gradovi i općine definirani na LAU (Lokalna administrativna jedinica – bivši NUTS IV) razini i među njima nema značajne razlike. Njihove povlastice i instrumenti politika su gotovo jednaki, a upravna organizacija je slična. Stoga se u pogledu IUOP-a mogu jednostavno nazvati jedinicama lokalne samouprave (JLS).

BDP i BDV u županijama Jadranske Hrvatske analizirani su kao glavni pokazatelji ekonomske uspješnosti (podaci su navedeni u Prilogu).

Tijekom razdoblja 2008.–2010. BDP gospodarstva Jadranske Hrvatske zabilježio je pad je u svim županijama, osim u Dubrovačko-neretvanskoj i Istarskoj gdje je ostao na istoj razini (uz pad 2009.–2010.). Najveći pad BDP-a zabilježen je u Ličko-senjskoj županiji (15,17%). Značajan pad zabilježen je u Šibensko-kninskoj, Splitsko-dalmatinskoj (oko 4,5%) i Primorsko-goranskoj županiji (oko 4%). BDP po stanovniku je pao u svim županijama, u skladu sa stopama BDP-a.

Najveći udio BDP-a u JH je u Splitsko-dalmatinskoj (26,89%), Primorsko-goranskoj (25,86%), i Istarskoj županiji (19,12%). Nakon ove tri slijede Zadarska (9,96%) i Dubrovačko-neretvanska (blizu 10%), te Šibensko-kninska županija (6,15%). Najmanji udio BDP-a u JH ima Ličko-senjska županija (2,80%).

U razdoblju 2008.–2010. Istarska, Dubrovačko-neretvanska i Primorsko-goranska županija povećale su svoj udio u BDP-u Jadranske Hrvatske, svaka za manje od 1%. Pad u udjelu, ponovno manji od 1%, zabilježen je u Šibensko-kninskoj, Splitsko-dalmatinskoj, Ličko-senjskoj, i Zadarskoj županiji. Istarska je županija imala najveći BDP po stanovniku (30,59%). Iznadprosječne županije u pogledu BDP-a po stanovniku su Primorsko-goranska i Dubrovačko-neretvanska županija. Županije u kojima je BDP po stanovniku niži od prosjeka su Ličko-senjska, Zadarska i Splitsko-dalmatinska županija. Najniži BDP po stanovniku zabilježen je u Šibensko-kninskoj županiji (20,13% niži od prosjeka JH).

Karta 2: Kretanje stanovništva u postotku u Jadranskoj Hrvatskoj u razdoblju 1991.–2011.

U razdoblju 2008.–2010., BDP po stanovniku iznadprosječno se povećao u Istarskoj, Primorsko-goranskoj i Dubrovačko-neretvanskoj županiji. Ostao je stabilan u Šibensko-kninskoj županiji te je pao u Splitsko-dalmatinskoj i Zadarskoj županiji. Najveći pad zabilježen je u Ličko-senjskoj županiji.

Ukratko, kretanja pokazuju smanjenje broja stanovnika u zaleđu i na otocima te veće smanjenje na jugu nego na sjeveru. Isto se može reći i za gospodarske djelatnosti, osim u nekim slučajevima kako je opisano u nastavku.

1.2 Obalno područje

Zbog prilično uskog oblika Jadranskog mora i udaljenih vanjskih otoka, priobalne vode Hrvatske kako su definirane u Okvirnoj direktivi o vodama (ODV), i morske vode kako su definirane u Okvirnoj direktivi o morskoj strategiji (ODMS) prilično su velike.

Člankom 2. ODV-a "*priobalne vode*" su definirane kao površinske vode unutar crte udaljene jednu nautičku milju od crte od koje se mjeri širina teritorijalnih voda, a mogu se protezati do vanjske granice prijelaznih voda. Termin "*prijelazne vode*" označava cjeline kopnenih voda u blizini riječnih ušća koje su djelimično slane uslijed blizine priobalnih voda, ali se nalaze pod znatnim utjecajem slatkovodnih tokova. Termin "*kopnene vode*" označava sve stajaće ili tekuće vode na površini kopna i sve podzemne vode na kopnenoj strani od temeljne linije od koje se mjeri širina teritorijalnih voda.

Člankom 3. ODMS-a definiraju se "morske vode" kao:

- a) vode, morsko dno i podtlo na morskoj strani od osnovne crte od koje se mjeri širina teritorijalnih voda sve do najdaljeg dosega područja na kojem država članica ima i/ili ostvaruje prava nadležnosti u skladu s Konvencijom UNCLOS; i
- b) priobalne vode kako su definirane ODV-om.

IUOP protokol potvrđen 2012. godine sadrži temelj za utvrđivanje morskog i kopnenog dijela obalnog područja. Protokol definira obalno područje kao "... geomorfološko područje s obje strane obale u kojem se međusobno djelovanje između pomorskih i kopnenih dijelova odvija u obliku složenih ekoloških sustava i sustava resursa koje čine biotske i abiotske komponente koje koegzistiraju i u međusobnom su djelovanju s ljudskim zajednicama i relevantnim socio-ekonomskim aktivnostima." (članak 2.).

Operativno je takvo područje određeno:

- a) granicom obalnog područja u smjeru mora, koja je vanjska granica teritorijalnog mora stranaka; i
- b) granicom obalnog područja u smjeru kopna, koja je granica nadležnih obalnih jedinica kako su ih odredile stranke. (članak 3.)

Ministarstvo zaštite okoliša nadležne je obalne jedinice definiralo kao one koje se nalaze na obali i one koje se u potpunosti ili djelomično nalaze unutar 3 km širokog obalnog pojasa. Međutim, pet JLS-a koji su od obale udaljeni više od 3 km također su uključeni u obalno područje dok se svi otočni gradovi i općine po definiciji smatraju dijelom tog područja. Stoga obalno područje Hrvatske, kako je izjavljeno depozitaru, obuhvaća čitavo hrvatsko teritorijalno more i 139 gradova i općina u sedam jadranskih županija. Ovdje će se primjenjivati Zakon o potvrđivanju IUOP protokola. Budući da se ODMS odnosi na morsko područje pod suverenitetom i jurisdikcijom Republike Hrvatske, Morska i obalna strategija provodit će se na moru koje je definirano vanjskim granicama suvereniteta i jurisdikcije Hrvatske. Granica primjene prema kopnu utvrđena je granicama kontinentalnih JLS-a. Obalno područje obuhvaća 47% Jadranske Hrvatske. Tu živi oko 72% stanovnika JH.

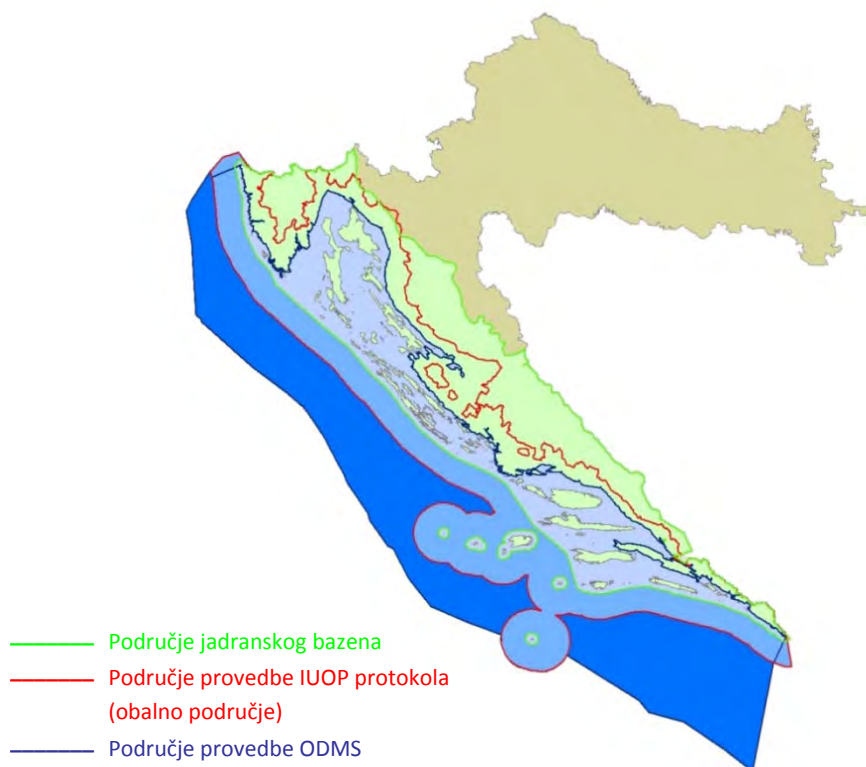
Karta 3: Obalno područje

Prema odredbama IUOP protokola, morska granica obalnog područja je neosporna, a isto vrijedi i za otoke. Međutim, moguća je rasprava o kopnenoj granici. Naime, s obzirom na razvedenost hrvatske obale, u srednjoj Dalmaciji postoje JLS-i s jedva nekoliko obalnih karakteristika osim kilometar ili dva širokog izlaza na more. Najbolji primjer je grad Benkovac koji ima izlaz na mali morski zaljev. Benkovac i nekoliko drugih JLS-a koji pripadaju obalnom području okružuju šest JLS-a u Zadarskoj županiji (Poličnik, Zemunik Donji, Škabrnja, Galovac, Polača i Stankovci) koji su previše udaljeni od obale a da bi bili dijelom područja. Nekoliko slično smještenih općina u Splitsko-dalmatinskoj županiji okružuje općinu Primorski Dolac koja je također previše udaljena od obale. Sve u svemu, obalna zona obuhvaća četiri enklave koje ne pripadaju području. Ako se isti kriterij primjeni u zaljevu Novigradsko more unutar područja bi bila još dva JLS-a (Novigrad i Obrovac). Također je prisutan i problem prijelaznih voda, posebno onih rijeke Krke. Dva JLS-a (Skradin i Bilice) smještena su na obalama rijeke i uključeni su u obalno područje iako su udaljena od mora više od 3 km. Postoje još tri JLS-a uzvodno na obalama rijeke (Drniš, Kistanje i Promina), no oni nisu dio obalnog područja.

Ako se uzmu u obzir ekološki argumenti, kao kriterij bi se mogli uzeti krška obilježja jadranske obale i dobrog dijela zaleđa. Postoji dovoljno dokaza da se onečišćujuće tvari ispuštene duboko u zaleđu prenose krškim podzemnim vodama sve do mora, što znači da bi kontinentalno područje u kojemu treba poduzeti određene mjere trebalo biti puno šire od obalnoga područja utvrđenog ratificiranim Protokolom. S druge strane, to bi podrazumijevalo međunarodno kreiranje politika i provedbu budući da pet JLS-a u Dubrovačko-neretvanskoj županiji graniči sa susjednim državama, a podosta JLS-a u južnoj Dalmaciji je blizu državne granice.

Strategija će biti izrađena u skladu s odredbama Okvirne direktive o morskoj strategiji. ODMS se odnosi na morske vode koje u hrvatskom slučaju obuhvaćaju čitavo morsko područje pod suverenitetom i jurisdikcijom Republike Hrvatske. Ovaj dio Jadrana označen je tamnoplavom bojom na Karti 4. Sedam obalnih županija koje čine Jadransku NUTS2 regiju označeno je svijetlozelenom bojom. Unutar regije, crvena linija označava morsku i kopnenu granicu obalnoga područja.

Karta 4: Područja primjene morske i obalne strategije

U ostatku poglavlja su predstavljene glavne ljudske djelatnosti na hrvatskoj strani Jadrana. Prema ODMS dokumentima i smjernicama mogu se poduzeti dva glavna pristupa: ekosustavni pristup, i pristup morskih računa. Ekosustavni pristup se temelji na utvrđivanju uslugama ekosustava koje koriste određene ljudske djelatnosti. Pristup morskih računa temelji se na utvrđivanju ljudskih djelatnosti koje utječu na okoliš. Potrebno je za svaku gospodarsku djelatnost procijeniti dobrobiti koje potječu od korištenja okoliša, te utvrditi utjecaje na okoliš tog korištenja.

U hrvatskom slučaju je primijenjen pristup morskih (i obalnih) računa, a ne ekosustavni pristup. Glavni razlog je značajan nedostatak podataka (vidi poglavlje 5 o troškovima uništavanja okoliša). Utvrđene su i opisane najvažnije gospodarske djelatnosti u obalnom području kao i pitanja broja stanovnika i urbanizacije te povezane infrastrukture. Izračunate su vrijednosti osnovnih gospodarskih pokazatelja (prihodi, plaće, zaposlenost, BDP, BDV) za svaku gospodarsku djelatnost.

Gospodarski sektori analizirani su na dvije razine: Jadranska Hrvatska (NUTS2 razina) i razina 139 JLS-a označenih kao područje provedbe IUOP protokola. Također su navedeni indeksi lokalnog razvoja i podaci o fiskalnim kapacitetima JLS-a. Oboje će biti potrebno za izradu morske i obalne strategije, posebno pri razmatranju financiranja mjera vezanih za zaštitu morskog i obalnog okoliša.

1.2.1 Stanovništvo i urbanizacija

Broj stanovnika u obalnom području pao je za 4,67% između dva popisa (1991.–2011.) a broj stanovnika u Jadranskoj Hrvatskoj pao je za 10,56%. Unutar obalnoga područja pad na kopnu je bio 5,27%, dok je broj stanovnika na otocima zabilježio rast od 0,5%. Međutim, treba napomenuti da je broj otočana nepouzdan – otoci su područja posebnog interesa s blažim porezima i drugim opterećenjima, tako da podaci sadrže i "lažne stanovnike".

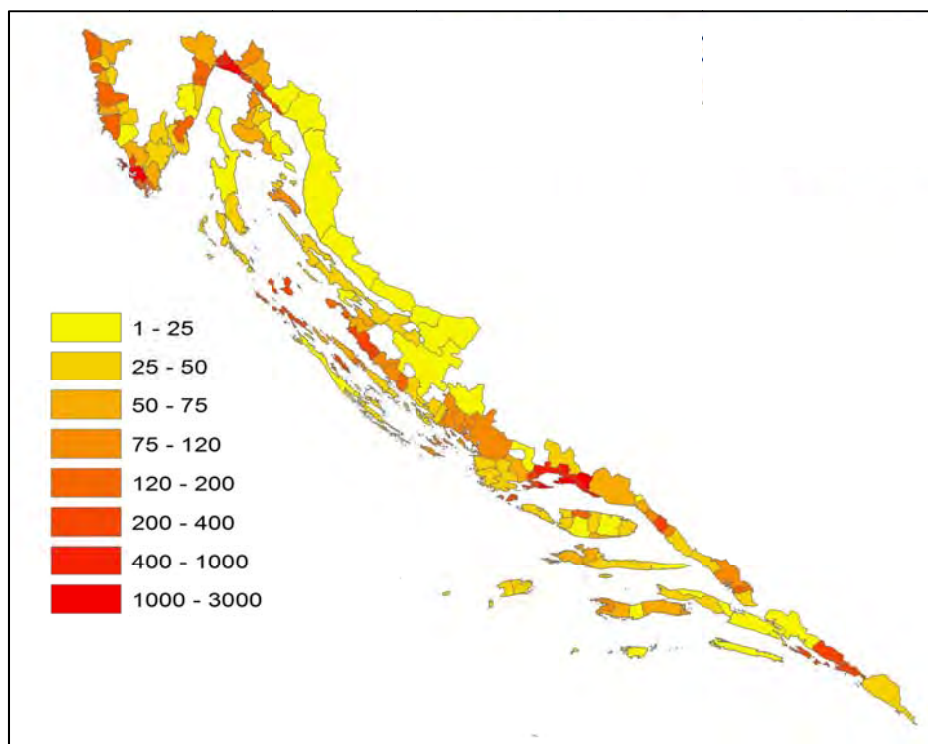
Broj stanovnika povećao se u obalnim dijelovima Istarske (4,08%) i Splitsko-dalmatinske županije (1,58%). Broj stanovnika u obalnim dijelovima ostalih županija zabilježio je pad, najviše u Zadarskoj (16,41%), Ličko-senjskoj (12,36%) i Šibensko-kninskoj županiji (11,76%). Najveći porast otočnog stanovništva zabilježen je u Ličko-senjskoj (15,65%) i Primorsko-goranskoj županiji (5,47%). Dubrovačko-neretvanska je jedina županija u kojoj se broj otočana smanjio (8,80%).

U razdoblju između dva popisa stanovništva, **urbano stanovništvo** u obalnom području je zabilježilo pad od 8,10%. Pad je bio izraženiji na obali kopna (8,44%) nego na otocima (2,53%).

Što se tiče županija, najveći pad urbanog stanovništva zabilježen je u Šibensko-kninskoj (18,77%), Dubrovačko-neretvanskoj (15%), Primorsko-goranskoj (14,15%), Zadarskoj i Ličko-senjskoj županiji (u obje oko 12,5%). Najmanji pad se dogodio u Istarskoj (0,44%) i Splitsko-dalmatinskoj županiji (0,54%).

Smanjenje broja urbanog stanovništva u kopnenom dijelu obalnog područja zabilježeno je u Ličko-senjskoj (22,16%), Šibensko-kninskoj (18,77%), Primorsko-goranskoj i Dubrovačko-neretvanskoj županiji (u obje oko 15,49%). Najmanji je pad zabilježen u Istarskoj (0,44%) i Splitsko-dalmatinskoj županiji (0,47%).

Urbano stanovništvo u otočnome dijelu obalnog područja povećalo se u Ličko-senjskoj županiji (15,65%). U ostalim je županijama bilo u padu. Najveći pad u broju urbanog stanovništva bio je u Dubrovačko-neretvanskoj (9,71%), Zadarskoj (4,03%), Primorsko-goranskoj (3,22%) i Splitsko-dalmatinskoj županiji (1,78%).

Karta 5: Gustoća naseljenosti u obalnom području 2011. godine prema gradovima/općinama (razmještaj 1.413.328 stanovnika obalnog područja RH 2011. godine, st./km²)

Stopa pada urbanoga stanovništva veća je od stope pada **ukupnoga broja stanovnika** u obalnome području (8,1% i 4,67%). Najveća razlika u stopi opadanja urbanoga stanovništva u usporedbi s ukupnim brojem stanovnika zabilježena je u Primorsko-goranskoj županiji, a posebno u njezinom obalnom dijelu. Najmanje razlike zabilježene su u Splitsko-dalmatinskoj i Istarskoj županiji. Međutim, ukupan je broj stanovnika bio u porastu u obje županije. Istovremeno je zabilježen pad broja urbanog stanovništva (brži na otocima nego na obali kopna Splitsko-dalmatinske županije). Stope rasta broja urbanog i ukupnog broja stanovništva u Ličko-senjskoj županiji jednake su, dok je porast otočnog stanovništva u potpunosti sačinjavalo urbano stanovništvo.

Jedina županija u kojoj je pad ukupnoga broja stanovnika veći od pada broja urbanoga stanovništva je Zadarska županija, što znači da udio urbanoga stanovništva raste. Međutim, povećanje je zabilježeno samo na obali, a na otocima je pad urbanoga stanovništva brži od pada ukupnoga broja stanovnika.

Stopa urbanoga stanovništva (udio urbanoga u ukupnome broju stanovnika) 2011./1991. u obalnome je području pala za 3,6%, malo više na obali kopna nego na otocima. Najveći je pad zabilježen u Dubrovačko-neretvanskoj (9,80%), Primorsko-goranskoj (7,65%) i Šibensko-kninskoj županiji (7,61%). Stopa urbanoga stanovništva ostala je jednaka u Ličko-senjskoj županiji.

U je Zadarskoj županiji broj urbanog stanovništva porastao za 4,5%, ali se to odnosi samo na obalu kopna (6,37%). Na otocima je zabilježen pad (2,53%). U obalnome dijelu kopna najveći je pad stope urbanog stanovništva zabilježen u Primorsko-goranskoj (8,24%), Splitsko-dalmatinskoj (4,03%), Zadarskoj (2,53%) i Dubrovačko-neretvanskoj županiji (1,02%). Na otocima Ličko-senjske županije stopa urbanog stanovništva ostala je nepromijenjena.

Došlo je do depopulacije u zaleđu, u općinama koje okružuju velike obalne gradove i na otocima (posebno na udaljenima) što je dovelo do prilično heterogene gustoće naseljenosti u obalnom području.

Stanovništvo je koncentrirano na obali, ukupna stopa urbanog stanovništva je pala dok je obalna urbanizacija bez urbanosti već desetljećima jedna od ključnih prijetnji obalnog područja.

Može se reći da je uz koncentraciju stanovništva u prilično uskom obalnom pojasu u tijeku i proces stvaranja formacija četiri-pet većih urbanih područja: područja Pule, Rijeke, Zadra, Splita i Dubrovnika. Drugim riječima, stanovništvo se ovdje koncentrira, dok se u ostatku obalnog pojasa gubi stanovništvo.

Budućnost urbanih aglomeracija Zadar i Dubrovnik također je upitna jer se broj stanovnika u okolnim područjima smanjuje. U drugim je slučajevima prisutan jasan trend kretanja stanovništva iz urbanih centara u okolne gradove i naselja (posebno u Rijeci i Splitu).

Od ranih 1960-ih godina hrvatska obala bilježi dramatičan **urbani rast i povezane okolišne pritiske**. Prema nekim analizama, 1960. godine bilo je urbanizirano najviše 150 km obale, dok je 2000. godine urbanizirana obala obuhvaća 837 km. Tijekom proteklih 40 godina ova generacija je urbanizirala 5 puta više obale od svih prethodnih generacija zajedno. S druge strane, broj stanovnika u Hrvatskoj ostao je gotovo nepromijenjen, budući da je većina novih kuća izgrađena kao vikendice ili turistički apartmani. Na kraju, prema podacima dostupnima u županijskim zavodima za prostorno uređenje, u najnovijim županijskim prostornim planovima predviđena je daljnja urbanizacija. Ako se planovi ostvare, u bliskoj budućnosti bit će urbanizirano 1.562 km obale i činit će skoro četvrtinu (24,8%) od 6.278 km duge hrvatske obale⁵.

Uz probleme uzrokovane opsežnom potrošnjom zemljišta (*land-take*), posebno zbog povremenog stanovanja (vikendica) i turističke izgradnje (od 529 km obalne crte zauzeto za gospodarske aktivnosti, oko 425 km otpada na turističke i ugostiteljske objekte), urbanizacija dovodi do okolišnih problema i briga vezanih za komunalnu infrastrukturu.

Opskrba vodom je u obalnog području razmjerno zadovoljavajuća s obzirom da je oko 93% stambenih objekata povezano na sustave javne vodoopskrbe, što je više od hrvatskog prosjeka (82% u 2011. godini). Ostali stanovnici dobivaju vodu iz oborina sakupljenih u lokalnim bunarima. Vodoopskrba se oslanja većinom na podzemne vode. Količina vode je zadovoljavajuća, osim u Istri i na području Ravnih Kotara (zaleđe Zadarske županije). Kakvoća tih voda je također većinom zadovoljavajuća. Samo je u nekim slučajevima zabilježeno onečišćenje (koncentracije nitrata u južnoj Istri i na području Ravnih Kotara te prodor morske vode u južnim dijelovima obalnog područja. Postoje i problemi opskrbe vodom; gubici vode u sustavu javne vodoopskrbe na razini Hrvatske iznose 48% a prema procjeni stručnjaka vodoopskrbni sustavi u obalnog području gube najmanje isto toliko.

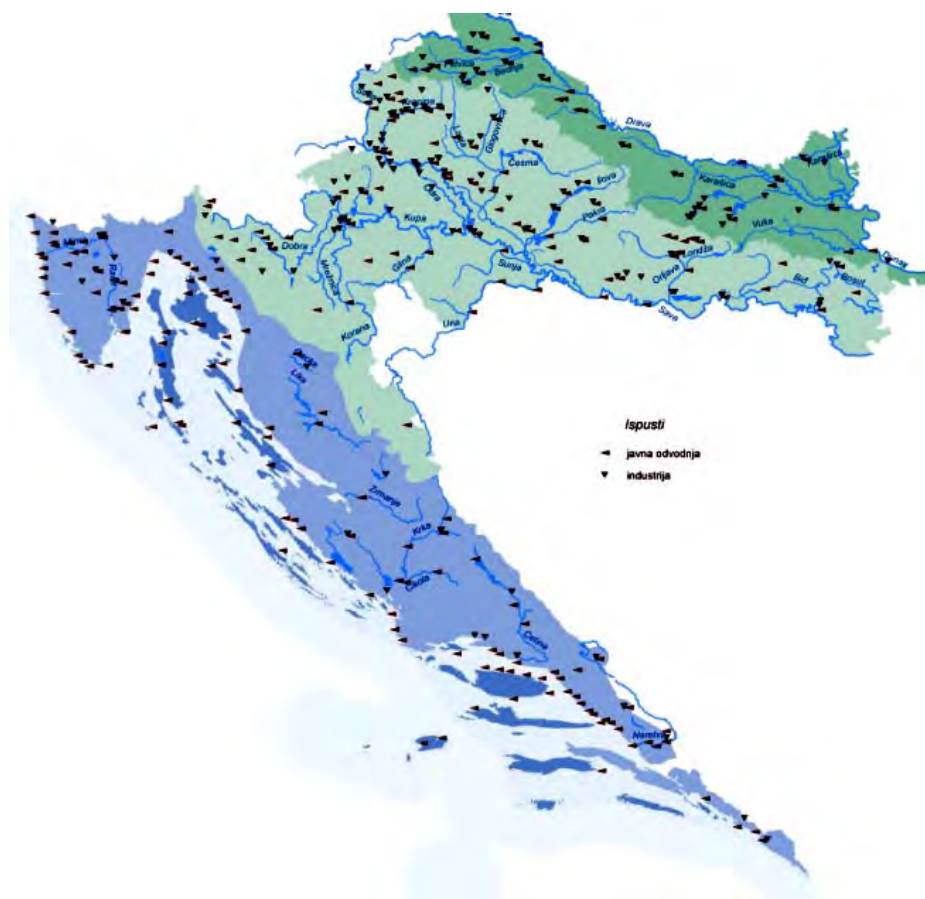
Oko 48% stambenih objekata u Jadranskoj Hrvatskoj povezano je na sustave javne odvodnje, što je nešto više od hrvatskoga prosjeka (46%). Međutim, samo 42% je povezano na uređaje za pročišćavanje otpadnih voda koji su opremljeni samo uređajima za preliminarno pročišćavanje. Ovi ispusti predstavljaju značajan dio točkastih izvora onečišćenja mora i vode.

Na obali su proizvedene velike količine **otpada**. To se posebno odnosi na biorazgradivi komunalni otpad. Najveće količine ove vrste otpada zabilježene su u Primorsko-goranskoj i Splitsko-dalmatinskoj županiji.

U Jadranskoj Hrvatskoj se ponovno koristi samo neznatna količina otpada; najnaprednija županija u tom pogledu je Primorsko-goranska s udjelom od 14,4%. S druge strane, Splitsko-dalmatinska i Zadarska županija su najgore u čitavoj Hrvatskoj.

---

⁵ MGIPU, Izvješće o stanju u prostoru Republike Hrvatske 2008.–2012., prosinac 2012., str. 48

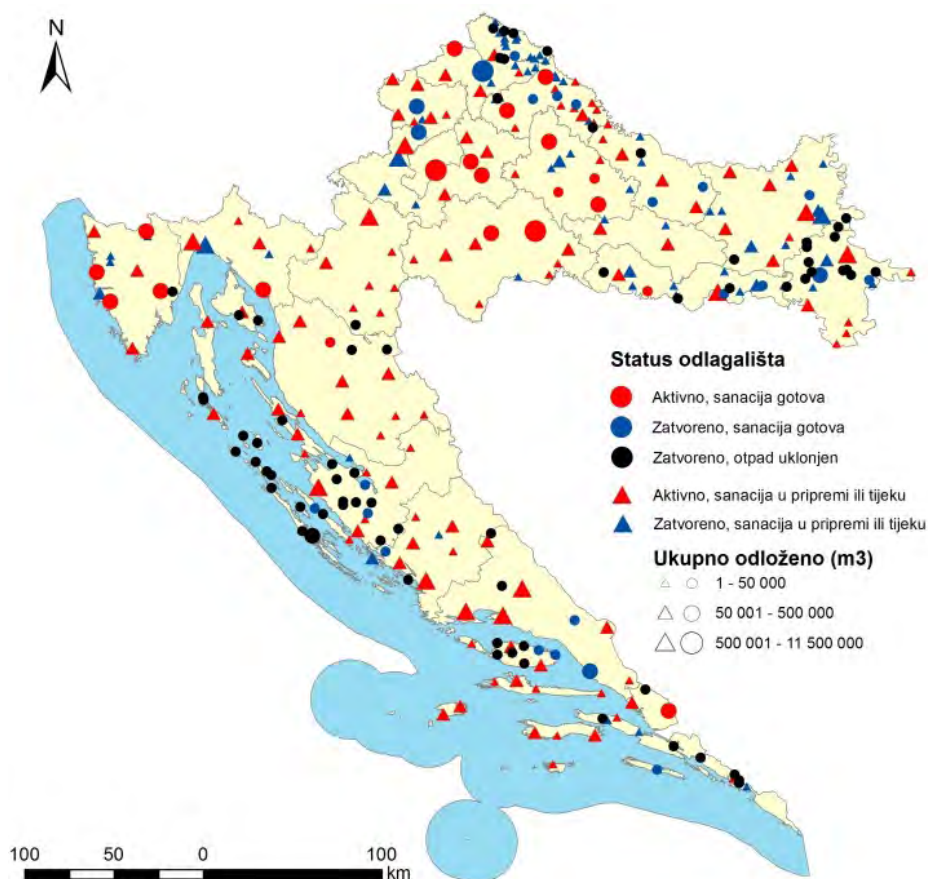
Karta 6: Prostorna raspodjela ispusta otpadnih voda – točkasti izvori onečišćenja (2009.)
Izvor: Hrvatske vode

Pored toga, ilegalna, nesansirana odlagališta uzrokuju onečišćenje tla i podzemnih voda kao i uništavanje krajobraza. Izgradnja centara za gospodarenje otpadom je spora (trenutno se grade tri centra u Šibensko-kninskoj, Istarskoj i Primorsko-goranskoj županiji), dok postojeća odlagališta dosežu kapacitete. Nakupljanje otpada i njegova sezonska odstupanja neodložan su problem u obalnom području.

Tablica 3: Gospodarenje komunalnim otpadom u 2012.

Županija	Ukupno proizveden komunalni otpad (t)	Količina otpada po stanovniku (kg/st.)	Doveženo do odlagališta (t)	Poslano izravno na ponovnu uporabu (t)	Udio ponovne uporabe (%)
Istarska	107.627	495	99.754	7.300	6,8
Primorsko-goranska	119.301	399	73.032	17.219	14,4
Ličko-senjska	23.117	443	21.565	1.550	6,7
Zadarska	86.954	514	85.446	1.476	1,7
Šibensko-kninska	50.976	406	49.358	1.618	3,2
Splitsko-dalmatinska	205.092	433	202.854	2.238	1,1
Dubrovačko-neretvanska	67.955	538	63.424	4.532	6,7
JH	661.022	461.14	595.433	35.933	5,80
RH	1.670.005	390	1.380.397	247.026	14,8
JH/RH (%)	39,58	118,24	43,13	14,55	39,19

Izvor: Izvješće o stanju okoliša, nacrt, 2014., str. 140

Karta 7: Lokacije službenih odlagališta prema statusu sanacije i djelovanju, 2012.

Izvor: Izvješće o stanju okoliša, nacrt, 2014., str. 150

Pored toga postoje i takozvane crne točke, tj. lokacije onečišćene otpadom koji nastaje neprimjerenim gospodarenjem industrijskog otpada i stvara rizike za zdravlje (Tablica 4).

Tablica 4: Crne točke i troškovi njihove sanacije

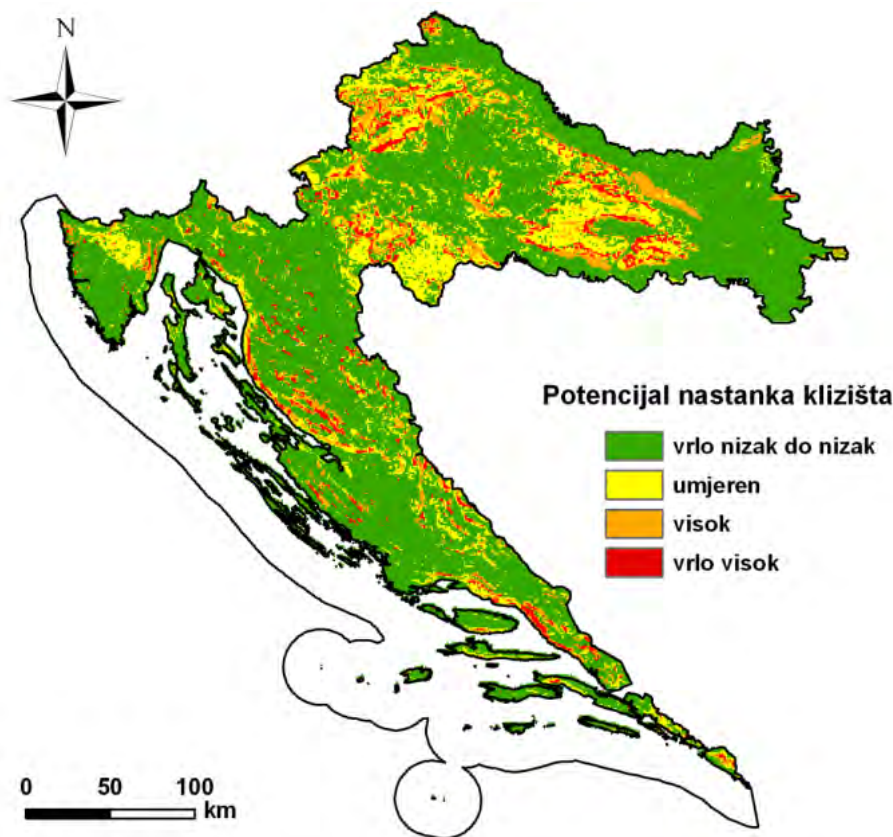
Br.	Crne točke	Nastali troškovi (000 kn/god.)							Ukupno (000 kn)
		2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	
1.	Bazeni tvornice Glinice – Obrovac	0	89.921	17.328	11.528	8.024	7.123	2.216	136.140
2.	Tvornica Salonit d.d.	303	15.053	23.399	52.994	17.694	2.020	9.645	121.108
4.	Odlagalište šljake – Kaštelanski zaljev	0	0	0	0	763	55		818
5.	Koksara – Bakar	2.400	362	13.788	25.633	4.660	0	145	46.988
6.	Odlagalište šljake – TE Plomin I	0	0	0	0	0	0	0	0
9.	Sovjak kod Rijeke	0	0	0	0	0	0	361	361
10.	Tvornice elektroda i ferolegura – Šibenik	0	13	4.674	8.110	3.790	0	0	16.587
12.	Plaža Salbunara – otok Biševo	0	104	0	0	0	0	0	104
13.	DIV d.o.o. (tvornice vijaka TVIK) Knin	0	0	0	0	0	0	0	0
14.	Jadranska Hrvatska	2.703	105.453	59.189	98.265	34.931	9.198	12.367	322.106
15.	Republika Hrvatska	3.130	105.458	59.224	100.907	36.141	9.247	12.367	326.474
16.	JH/RH (%)	86,36	99,99	99,99	97,38	96,65	99,47	100,00	98,66

Legenda:

	Dovršena sanacija
	Sanacija u tijeku
	Sanacija u pripremi

Izvor: Izvješće o stanju okoliša, nacrt, 2014., str. 239

Daljnji problemi vezani za uništavanje tla i zemljišta pojavljuju se uslijed erozije i klizišta na koje utječe voda i/ili vjetar. Erozijski procesi uslijed djelovanja vjetra posebno je zabilježena u Istri (Čepić polje). Karta 8 prikazuje rizik od erozije uslijed djelovanja vode.

Karta 8: Moguća klizišta u Republici Hrvatskoj
Izvor: Izvješće o stanju okoliša, nacrt, 2014., str. 245

Minska polja su problem specifičan za Hrvatsku. Ostala su nakon Domovinskog rata, a do određene mjere i nakon Drugog svjetskog rata. Minska polja se uglavnom nalaze u Ličko-senjskoj i Splitsko-dalmatinskoj županiji (152 km² i 121,7 km² zemljišta je 2012. godine bilo potencijalno pokriveno minama).

1.2.2 Zaštićena područja

Oko 7.179,21 km² (8,2%) hrvatskog teritorija (12,1% kopna i 1,9% teritorijalnog mora) je zaštićeno. Prema Upisniku kojeg vodi Ministarstvo zaštite okoliša i prirode postoji 420 područja pod različitim stupnjevima zaštite⁶. 2013. godine do 47% kopnenog teritorija i 39% teritorijalnog mora bilo je uključeno u ekološku mrežu EU (Natura 2000)⁷.

Prema zakonu svim zaštićenim područjima upravljaju posebno uspostavljene javne ustanove. Javne ustanove koje upravljaju nacionalnim parkovima i parkovima prirode uspostavljaju se aktom Vlade i pod izravnim su nadzorom ministarstva. Ostale javne ustanove se uspostavljaju na županijskoj razini. U obalnom području su najvažnija zaštićena područja kako slijedi:

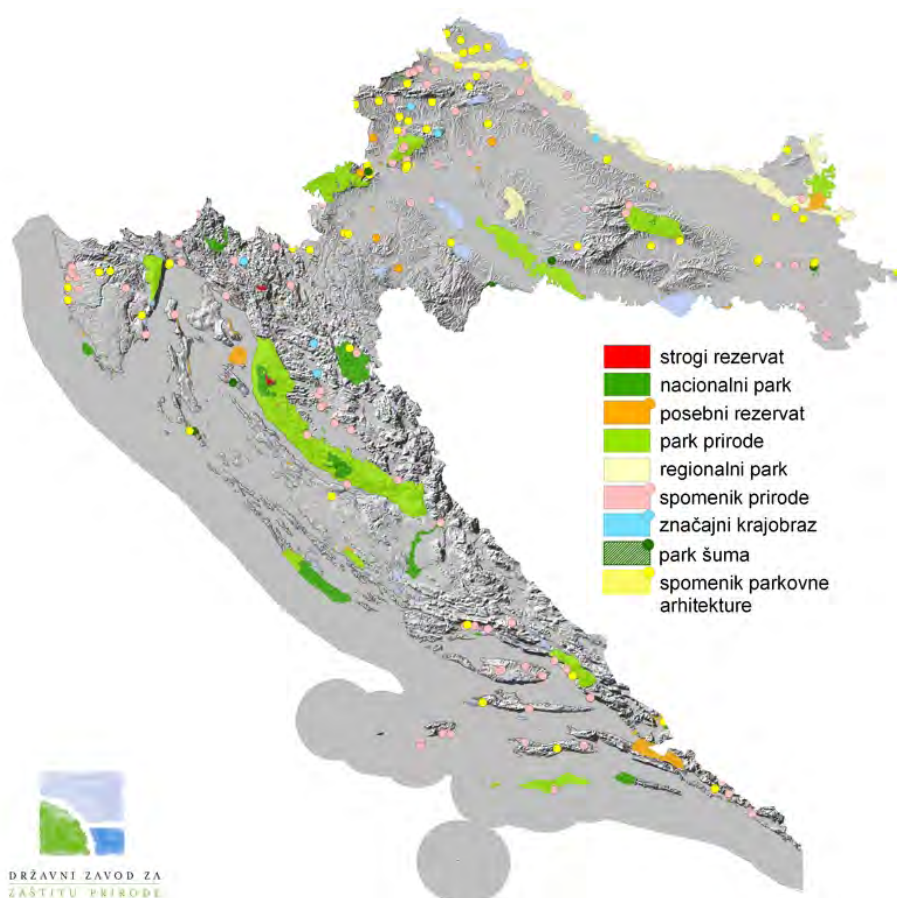
⁶ Najveći stupanj zaštite je propisan u 2 stroga rezervata. Ostala zaštićena područja su: 8 nacionalnih parkova, 79 posebnih rezervata, 11 parkova prirode, 2 regionalna parka, 85 spomenika prirode, 84 značajnih krajobraza, 28 parkova-šuma i 121 spomenika parkovne arhitekture.

⁷ Uredba o ekološkoj mreži (Narodne novine 124/13)

- Strogi rezervati prirode:
  - Hajdučki i Rožanski kukovi (dio Velebitskog planinskog lanca);
- Nacionalni parkovi:
  - morski/otočni parkovi: Brijunsko otočje, Kornatski otoci, zapadni dio otoka Mljeta;
  - kontinentalni parkovi: Paklenica, sliv rijeke Krke;
- Parkovi prirode:
  - morski/otočni parkovi: Telašćica (istočni dio Dugog otoka), Lastovsko otočje (mali arhipelag blizu otoka Lastovo);
  - kontinentalni parkovi: Biokovo, Vransko jezero, Velebit, Učka;
- Posebni rezervati:
  - hrastova šuma Dundo na otoku Rabu;
  - posebni ornitološki rezervat "Sjeverozapadni dio Vranskog jezera".

Prostorne planove i planove upravljanja za nacionalne parkove i parkove prirode izrađuju Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja te Ministarstvo zaštite okoliša i prirode, a usvaja ih Hrvatski sabor. Parkovi se izravno financiraju iz ministarstva (državni proračun) i drugih izvora (ulaznice, projekti, donacije, itd.).

Do sada su usvojeni prostorni planovi za sljedeće nacionalne parkove i parkove prirode: Brijuni, Kornati, Paklenica, Mljet, Telašćica, Vransko jezero, Učka. Planovi upravljanja usvojeni su za Paklenicu, Velebit, Učku, Vransko jezero, Krku, Telašćicu, Lastovsko otočje, a u izradi su za nacionalne parkove Brijuni, Kornati i Mljet (dostupno na: <http://www.dzsp.hr/upravljanje-zasticenim-podrucjima/dokumenti-upravljanja/planovi-upravljanja-717.html>; od 25. travnja 2014.).

Karta 9: Zaštićena područja u Republici Hrvatskoj

Razgovori s upraviteljima nacionalnih parkova otkrili su ozbiljne probleme u upravljanju parkovima, posebno morskim parkovima. Najvažnijima se čine neutvrđene granice pomorskog dobra. Gotovo sve komunalne usluge u morskim parkovima nalaze se u uskoj zoni pomorskog dobra (područja za opskrbu, pomorske luke, itd.). Javne ustanove koje upravljaju parkom nemaju nadležnost nad pomorskim dobrom, niti instrumente ni sredstva za sprječavanje različitih zahvata poput izgradnje novih pristaništa, neovlaštenog sidrenja i priveza, riskantnog slobodnog penjanja, nestručnog trekkinga, itd.

Sljedeći važan problem vezan je za neriješeno vlasništvo nad zemljištem u zaštićenim područjima, s obzirom da je većina proglašena parkovima bez razmatranja vlasništva. U većini slučajeva zemljište je u privatnom vlasništvu i broj vlasnika je poprilično velik tako da je vrlo teško postići konsenzus o djelovanju u parkovima.

Morski parkovi suočavaju se s ozbiljnim problemima vezanima za nautički turizam budući da broj plovila neprestano raste, kako onih koji plove kroz park tako i onih s kopna (ili drugih otoka) koji svakodnevno pristaju u parku. Osim što stvaraju značajne pritiske na morski okoliš, ovaj rastući broj nautičkih turista stvara i sve veće troškove, posebno u pogledu sakupljanja otpada. Na primjer, u Nacionalnom parku Kornati troškovi sakupljanja otpada iznose 120.000 eura godišnje.

Većina parkova u obalnom području jedva gospodari prihodima i troškovima. Obično pokrivaju operativne troškove, ali ne preostaje skoro ništa za okolišna ulaganja i ostale okolišne izdatke, istraživanje, turističke informacije, obrazovne aktivnosti, itd.

Također je prisutan i problem ribolovnih dozvola u morskim parkovima, budući da još nije jasno tko ih može ishoditi. Donedavno je u Parku prirode Lastovsko otočje ribarenje bilo dozvoljeno samo lokalnim ribarima, budući da propisi parkova prirode nadilaze državne propise o ribolovnim područjima (ribari s okolnih otoka ne smiju tamo ribariti što uzrokuje svađe). U Nacionalnom parku Kornati ribolovne se dozvole mogu izdati lokalnom stanovništvu koje se bavi nekom vrstom poljoprivredne aktivnosti unutar parka. Međutim, mehanizmi nadzora su slabi i vrlo je teško provjeriti jesu li prijavljene aktivnosti istinite ili ne.

Problemi upravljanja u zaštićenim područjima možda nisu reprezentativni za provedbu politika u čitavom obalnom području, ali pokazuju negativne utjecaje uzrokovane neintegriranim razvojem i okolišnim politikama. Stoga zaštićena područja iziskuju posebnu pažnju prilikom izrade Morske i obalne strategije. Također mogu poslužiti kao pilot područja za provedbu razvojnih/okolišnih mjera koje proizlaze iz ciljeva strategije.

1.2.3 Prometna infrastruktura

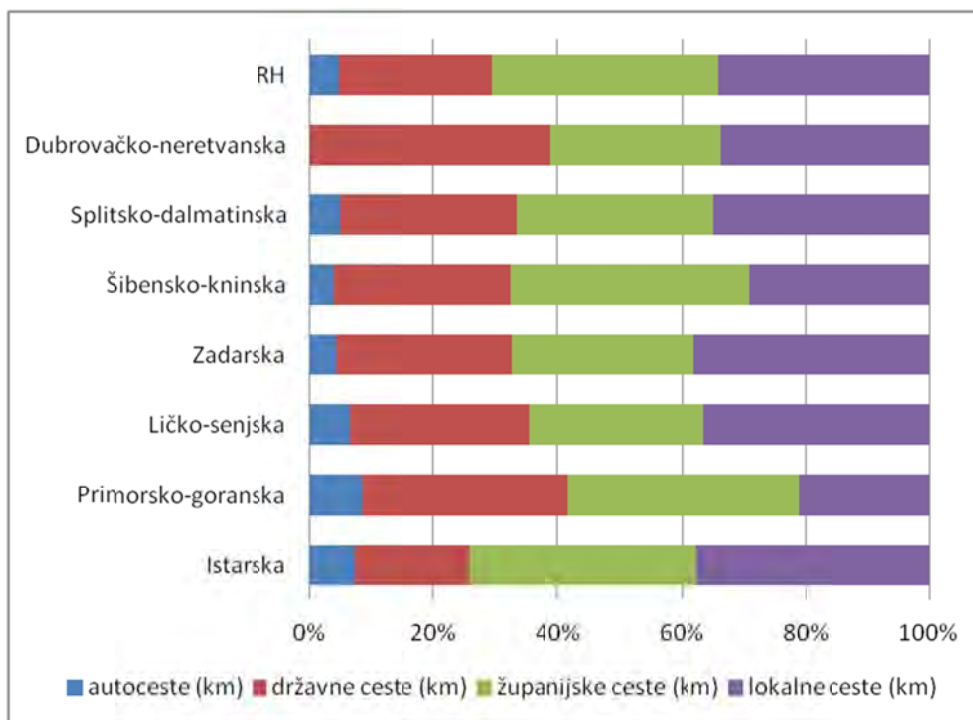
Cestovna mreža

S obzirom da je duga, uska i odvojena od zaleđa Velebitskim planinskim lancem i nekoliko planina na jugu obalnu zonu je uvijek bilo teško povezati. Cestovna mreža se stoga čini najvažnijim dijelom cjelokupne infrastrukture u obalnom području. Budući da podaci o cestama nisu dostupni na razini JLS sljedeće tablice i slike prikazuju podatke na razini županija.

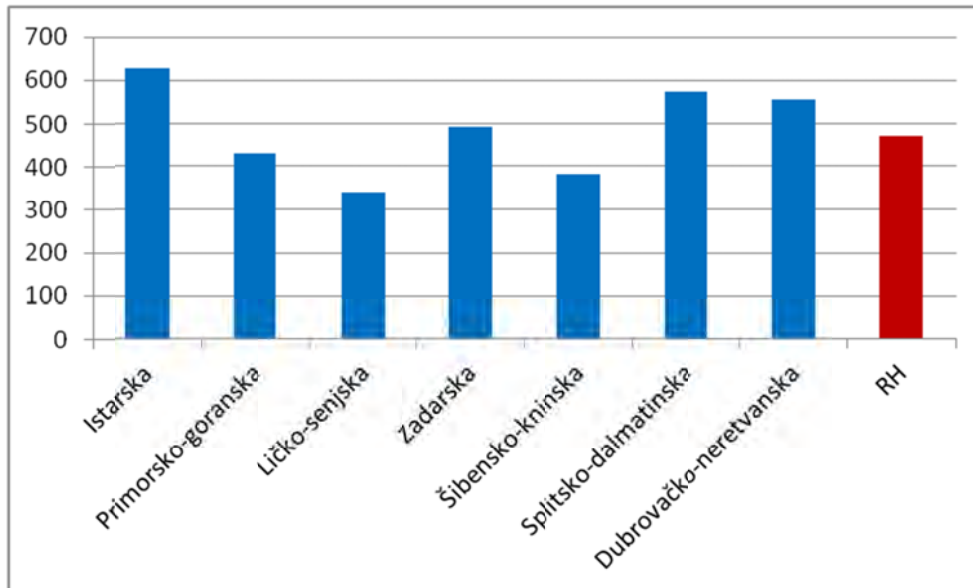
Oko 44% ukupne cestovne mreže Hrvatske nalazi se u Jadranskoj Hrvatskoj. Udio samih autocesta je nešto veći; skoro polovina hrvatskih autocesta izgrađena je u obalnim županijama.

Među jadranskim županijama, Splitsko-dalmatinska županija ima najveću cestovnu mrežu. Gustoća cestovne mreže najveća je u Istarskoj županiji. Međutim, većina je cesta lokalna.

U skladu s ostalim pokazateljima razvoja, najmanja gustoća cesta je u Ličko-senjskoj županiji. Jedina županija bez autocesta je Dubrovačko-neretvanska županija. U sljedećih deset godina se očekuje proširenje mreže autocesta do hrvatsko-crnogorske granice.

Slika 2: Cestovna mreža u obalnom području po županijama i vrsti cesta u 2012. godini

Slika 3: Gustoća cestovne mreže (m/km²) u obalnom području po županijama u 2012. godini

Podaci o registriranim cestovnim vozilima pružaju dodatni pregled cestovnog prometa u Jadranskoj Hrvatskoj, a posebno u obalnom području. Iako se u njima nalazi 44% hrvatske mreže, samo 36% vozila se njom koristilo u 2012. godini. Također, broj vozila po km ceste u Jadranskoj Hrvatskoj puno je niži od hrvatskog prosjeka, dok je broj vozila po stanovniku iznad prosjeka. Ovo bi moglo dovesti do zaključka kako je lokalni prometni pritisak u Jadranskoj Hrvatskoj niži od onoga u ostatku države. Međutim,

turistička vozila nisu uračunata tako da cjelokupna slika nije potpuna. Podaci o turističkim vozilima nisu dostupni, ali je usprkos tome jasno da obalna cestovna mreža nije dovoljno iskorištena izvan turističke sezone, te da autoceste i državne ceste postanu preopterećene čim turisti ljeti počnu pristizati (uobičajeni vrhunac sezone je u razdoblju od 15. lipnja do 15. kolovoza). S druge strane, više je vozila po stanovniku u Jadranskoj Hrvatskoj nego u Hrvatskoj u cjelini, s neravnomjerom podjelom po županijama. U Istarskoj, Primorsko-goranskoj i Dubrovačko-neretvanskoj županiji ima više vozila po stanovniku nego u Hrvatskoj. Ostale županije su ispod hrvatskog prosjeka.

Tablica 5: Registrirana cestovna vozila u obalnom području po županijama i vrsti vozila 31. prosinca 2012.

Policijska uprava u županiji	Ukupno	Mopedi i motocikli	Osobna vozila	Autobusi	Teretna vozila	Ostala vozila	Vozila/km	Vozila/st.
Istarska	125.086	13.484	97.357	223	10.178	3.844	70,91	0,60
Primorsko-goranska	152.006	16.440	121.954	446	11.038	2.128	98,90	0,51
Ličko-senjska	21.430	1.381	15.656	58	1.994	2.341	11,80	0,42
Zadarska	68.910	6.644	55.229	198	6.088	751	38,45	0,41
Šibensko-kninska	46.212	6.895	35.545	122	3.235	415	40,54	0,42
Splitsko-dalmatinska	193.489	23.417	153.852	574	14.638	1.008	74,33	0,43
Dubrovačko-neretvanska	58.570	8.380	44.838	320	4.802	230	59,16	0,48
Jadranska Hrvatska (JH)	665.703	76.641	524.431	1.941	51.973	10.717	57,18	0,47
Republika Hrvatska (RH)	1.863.741	156.981	1.445.220	4.655	141.567	115.318	69,83	0,43
JH/RH (%)	36	49	36	42	37	9	82	109

Treba napomenuti da iako na županije Jadranske Hrvatske otpada manje od polovice ukupno registriranih cestovnih vozila, udio mopeda, motocikala i autobusa je nešto veći od hrvatskog prosjeka. To je rezultat povoljne klime i specifične turističke potražnje za cestovnim prijevozom.

Željeznica

Željeznička mreža u obalnom području nije nikad razvijena. Najveća željeznička mreža nalazi se u Šibensko-kninskoj županiji, nakon koje slijede Istarska i Primorsko-goranska županija. Razlog za to je lokacija željezničkih koridora, kako nacionalnih tako i međunarodnih (koji povezuju luku Rijeka na sjeveru te Šibenik i Zadar na željezničkoj pruzi Split-Zagreb).

Željeznička pruga u JH je toliko stara da je priličan broj željezničkih linija nedavno ukinut. Ne postoji željeznička veza između sjevera i juga obale – pruga prestaje u Splitu, dok je južna luka Ploče bila željeznički povezana s Bosnom i Hercegovinom i sve do Budimpešte. Grad Dubrovnik nema željezničku vezu s ostatkom Hrvatske.

Tablica 6: Željeznička mreža u obalnom području

Županija	Međunarodna		Regionalna		Lokalna		Ukupno	
	Duljina (km)	Gustoća (km/km ²)	Duljina (km)	Gustoća (km/km ²)	Duljina (km)	Gustoća (km/km ²)	Duljina (km)	Gustoća (km/km ²)
Istarska	0	0	91,1	0,03	53,0	0,02	144,1	0,05
Primorsko-goranska	158,3	0,04	0	0	2,0	0	160,3	0,04
Ličko-senjska	106,9	0,02	0	0	0	0	106,9	0,02
Zadarska	94,3	0,03	16,4	0	0	0	110,7	0,03
Šibensko-kninska	149,3	0,05	26,2	0,01	0	0	175,5	0,06
Splitsko-dalmatinska	44,0	0,01	0	0	5,3	0	49,3	0,01
Dubrovačko-neretvanska	22,7	0,10	0	0	0	0	22,7	0,01
JH	575,5	0,02	133,7	0,01	60,3	0	769,5	0,03
RH	1.712,0	0,03	583,8	0,01	660,4	0,01	2.955,6	0,05
JH / RH (%)	33,62	66,67	22,9	100,00	9,13	0	26,04	60,00

Izvor: Izvješće o stanju u prostoru, str. 101

Prisutnost i funkcioniranje željeznice uglavnom su bili vezani za djelatnosti u lukama – Rijeka, Pula, Zadar, Šibenik, Split, Ploče. Tijekom posljednjih nekoliko desetljeća s jedne se strane promet u lukama, posebno tereta, uvelike smanjio (vidi podatke za morske luke), dok je s druge strane cestovni i zračni promet postao sve pristupačniji u pogledu prijevoza putnika (uz zatvaranje velike industrije na obali, što je rezultiralo prestankom dnevnog kretanja putnika-lokalnih radnika), tako da je željeznica izgubila svoju ulogu u prometnim mrežama.

Luke i pomorski promet

Tijekom čitavog razdoblja od 2006. do 2010. godine, brodovi za generalni teret, putnički brodovi i brodovi za kružna putovanja bruto tonaže do 499 GT najzastupljeniji su u ukupnim dolascima brodova u morske luke. Vrsta broda "brod za generalni teret" najzastupljenija je vrsta broda. Predstavlja 70% od ukupne bruto tonaže brodova i 52% ukupnih kretanja brodova u 2010. U toj su kategoriji najzastupljeniji trajekti. Druga najvažnija kategorija brodova jesu putnički brodovi. Oni čine gotovo 22% ukupnog prometa u pogledu bruto tonaže i 44% ukupnih kretanja brodova. Udio kontejnerskih brodova u ukupnoj bruto tonaži brodova iznosi 3,3% a u ukupnim kretanjima brodova samo 0,2%.

Broj prispjelih brodova u morske luke Republike Hrvatske u 2010. pokazuje pad od 4,7% u odnosu na 2009., dok je ukupna bruto tonaža prispjelih brodova porasla za 4,5% čime je potvrđen trend povećanja veličine brodova koji pristaju u hrvatskim lukama. Od ukupno prispjelih brodova u 2010. godini, brodovi domaće zastave zastupljeni su sa 97,2%. Pad prometa prispjelih brodova u 2010. u odnosu na 2009. pokazuju statističke luke Ploče (12%), Zadar (9,9%), Dubrovnik (6,3%), Jablanac (5,5%), Rab (4,8%), Biograd (1,8%), Cres (1%) i Split (0,1%). Ti su rezultati posljedica distribucije prometa između različitih vrsta brodova u svakoj statističkoj luci.

U 2010. godini broj prispjelih teglenica za suhi teret pao je za 47,3% u odnosu na 2009., brodova za suhi rasuti teret za 14,4%, brodova za tekući teret za 7,3%, putničkih brodova za 6,6%, kontejnerskih brodova za 5,8%, a brodova za generalni teret za 3,3%. Povećanje prometa pokazuju brodovi za posebne namjene (za 150%), brodovi za odobalnu djelatnost (za 38,4%) i ribarski brodovi (za 2,2%).

U 2010. godini u morskim lukama Republike Hrvatske ukrcao se i iskrcao ukupno 27,5 milijuna putnika. Od ukupnog broja putnika u unutarnjem prometu ukrcao se i iskrcao ukupno 24,5 milijuna putnika (88,9%), a u međunarodnome 3 milijuna putnika (11,1%). U odnosu na 2009. godinu u kojoj je ukupan broj putnika iznosio 28 milijuna, podaci za 2010. pokazuju pad od 2,4%. Unutarnji promet bilježi pad prometa putnika za 4,0%, a međunarodni promet bilježi porast od 11,8%. Nema veće razlike u podacima između doputovalih (iskrcanih) i otputovalih (ukrcanih) putnika. To je rezultat činjenice da se najveći dio putničkoga prijevoza zbiva na trajektnim i brodskim linijama i manji dio na brodovima za kružna putovanja. Isti putnici broje se i u luci ukrcaja i u luci iskrcaja.

Ovi podaci uključuju sve nacionalne trajektne veze. Podaci za slijedeće statističke luke pokazuju pad prometa putnika u 2010. u odnosu na 2009.: Novalja (Prizna – Žigljen) pokazuje pad za 14,4%, luka Cres (Brestova – Porozina) za 9,2%, Jablanac (Jablanac – Mišnjak) za 8,9%, luka Korčula (uključuje ukupan promet putnika na relaciji Korčula – Orebić) za 4,5% a luka Preko (Preko – Tkon) pad za 4,4%.

Od ukupnog broja putnika u 2010. kroz luku Split ukupno je prošlo 3.837.000 putnika (14%), a kroz luku Dubrovnik 2.940.000 putnika (11%). Od ukupno 3.071.000 putnika u međunarodnom prometu, 2.741.000 putnika, odnosno 89,3%, doputovalo je i otputovalo brodovima strane zastave. 1.542.000 putnika doputovalo je iz stranih luka i iskrcao se u morskim lukama Republike Hrvatske u 2010., uključujući i putnike s brodova na kružnom putovanju.

Tablica 7: Promet putnika u morskim lukama, 2005.–2010. (u tisućama)

	Ukupan promet	Unutarnji promet	Međunarodni promet
2005.	23.419	21.459	1.960
2006.	24.535	22.462	2.073
2007.	26.296	23.913	2.383
2008.	28.282	25.541	2.741
2009.	28.257	25.509	2.748
2010.	27.565	24.495	3.071

Izvor: Promet u morskim lukama od 2006. do 2010., DZS, 2011., str. 40

U 2010. ukupan promet robe u lukama Republike Hrvatske iznosio je 24.329.000 tona, što je u odnosu na 2009. više za 4,1%. Od ukupnog prometa robe na međunarodni promet odnosi se 86,2% i on iznosi 20.962.000 tona, a na unutarnji promet odnosi se 13,8%, odnosno 3.368.000 tona. U odnosu na 2009. međunarodni promet u 2010. porastao je za 5,3% (istovar robe porastao je za 9,7%, a tranzit s prekrcajem za 7,1%, dok utovar pokazuje pad od 1,2%). U 2009. ukupan promet robe iznosio je 23.377.000 tona, što je pad za 20% u odnosu na 2008.

Opća ekonomska kriza najviše je pogodila promet u istovaru robe, gdje je zabilježen pad od 31,9% i tranzitni promet, gdje je zabilježen pad za 26,3%. Ukupna količina robe u međunarodnom prometu koja se utovarila u morskim lukama Republike Hrvatske u 2010. iznosila je 8.321.000 tona. Ukupna količina robe u međunarodnom prometu koja se istovarila u morskim lukama Republike Hrvatske u 2010. iznosila je 12.641.000 tona.

Tablica 8: Promet robe u morskim lukama, 2005.–2010. (u tisućama)

	Ukupan promet	Unutarnji promet	Međunarodni promet
2005.	26.201	4.924	21.277
2006.	26.326	4.933	21.393
2007.	30.097	4.954	25.143
2008.	29.223	4.603	24.620
2009.	23.377	3.460	19.917
2010.	24.329	3.368	20.962

Izvor: Promet u morskim lukama od 2006. do 2010., DZS, 2011., str. 51

U morskim lukama u 2010. ukupan utovar robe (unutarnji i međunarodni) iznosi 10.041.000 tona. Od toga 23,7% odnosi se na utovar metalnih rudača i ostalih rudarskih proizvoda, 20,5% odnosi se na koks i rafinirane naftne proizvode, a 13,8% čine ostali nemetalni proizvodi. Ukupan istovar robe (unutarnji i međunarodni) iznosi 14.289.000 tona, a od toga se 60,3% odnosi na ugljen i lignit, sirovu naftu i prirodni plin, a 11,9% na koks i rafinirane naftne proizvode.

S obzirom na način rukovanja teretom u morskim lukama, 57,5% robe koja se utovarila na brod bila je kao rasuti teret, 17,4% kao tekući teret, a kao kontejnerski teret 3,4%. Od ukupno istovarene robe s brodova 49,6% odnosi se na tekući teret, 36,7% na rasuti teret, a 5,3% tereta odnosi se na robu u kontejnerima. Promet kontejnera u TEU jedinicama bilježi porast sa 114.300 TEU u 2006. do 144.649 TEU u 2010., što je porast od 26,6%, a u odnosu na 2009., u kojoj je ukupan promet iznosio 151.926 TEU, bilježi se pad od 4,8%. Od ukupnog prometa u 2010. 67,2% odnosi se na pune kontejnere.

U 2010. godini ukupno je šest luka zabilježilo promet veći od milijun tona robe i to su: luka Omišalj s prometom od 5.931.000 tona, Ploče s prometom robe od 4.486.000 tona, Split s 2.746.000 tona, Bakar s 2.441.000 tona, Rijeka s 2.095.000 tona i luka Raša s prometom robe od 1.935.000 tona.

Tablica 9: Promet brodova u morskim lukama, prispjeli brodovi 2005.–2010.

	Ukupno	Domaće zastave	Strane zastave
2005.	221.960	215.671	689
2006.	223.967	217.636	6.331
2007.	235.489	229.005	6.484
2008.	248.539	241.184	7.355
2009.	247.547	240.990	6.557
2010.	235.841	229.327	6.514

Izvor: Promet u morskim lukama od 2006. do 2010., DZS, 2011., str. 22

U 2010. godini ukupno se u morskim lukama Hrvatske utovarilo i istovarilo 4.676.000 putničkih vozila, motocikla i prikolica, što je za 5,8% manje nego u 2009., u kojoj je taj broj iznosio 4.966.000, 49.000 autobusa, što je za 5,8% više nego u 2009., 719.000 cestovnih teretnih vozila i prikolica, što je za 0,8% manje nego u 2009. Ukupan broj živih životinja koje su se utovarile i istovarile u morskim lukama iznosio je u 2010. godini 11.922, što je u odnosu na 2007. skoro dvostruko više. Ukupna roba što se nalazila na cestovnim vozilima iznosila je u 2010. 1.925.000 tona, što je u odnosu na 2009. pad za 4,7%. Ukupan promet opasne robe u morskim lukama Republike Hrvatske iznosio je 8.696.000 tona, što je u odnosu na 2009. pad za 5,5%. Najveći udio u prometu opasne robe čine zapaljive tekućine, 8.500.000 tona u 2010., što je u odnosu na 2009. pad za 4,8%.

U 2012. godini kretanja su se pomaknula. Broj brodova u lukama se povećao, dok se ukupna tonaža smanjila. Broj putnika povećao se i u dolascima i odlascima i u najvećem je porastu od 1980. godine. S druge strane, promet roba se smanjio i najniži je od 2000.

Po Lučkim kapetanijama Dubrovnik je zabilježio povećanje po svim stavkama; međutim u lukama na otocima zabilježen je pad po svim stavkama. Luka Ploče i dalje bilježi pad broja teretnih brodova. Lučka kapetanija Pula izvijestila je o sličnim rezultatima. U Lučkoj kapetaniji Rijeka, broj putnika raste (osim u lukama Omišalj, Rijeka, Susak, Šilo). Teret je u padu prvenstveno zbog smanjenja broja utovara i istovara u luci Omišalj, iako je u drugim lukama zabilježen porast prometa tereta (posebno u Rijeci i Crikvenici).

U Senju je zabilježen pad dolazaka brodova, ali promet robe i putnika je u porastu u Jablancu i Novalji (trajektne linije). U Lučkoj kapetaniji Split broj brodova i putnika bilježi rast, dok promet robe stagnira. Ponešto intenzivnija kretanja su vidljiva u Lučkoj kapetaniji Šibenik, posebno u luci Šibenik. Naposljetku, u Zadru je broj brodova i putnika bio postojan, dok promet roba rapidno opada, posebno u luci Preko i Zadar.

Tablica 10: Promet brodova, putnika i robe po lučkim kapetanijama i statističkim lukama u 2012.

Lučka kapetanija	Prispjeli brodovi		Promet putnika			Promet robe (t)		
	Broj	GT (000)	Ukupno	Otputovali	Doputovali	Ukupno	Utovareno	Istovareno
Pula	25.293	10.014	2.171.806	1.111.862	1.059.944	2.032.980	1.101.575	931.405
Rijeka	39.819	44.036	4.216.230	2.080.136	2.136.094	9.806.163	3.004.429	6.801.734
Senj	18.743	17.657	2.301.346	1.128.054	1.173.292	123.762	104.590	19.172
Zadar	34.967	42.666	4.943.932	2.490.178	2.453.754	498.475	168.723	329.752
Šibenik	29.721	4.656	1.124.315	564.074	56.041	434.432	224.218	210.214
Split	52.323	78.431	9.077.489	4.537.117	4.540.372	3.190.226	1.555.128	1.635.098
Ploče	2.042	5.997	175.837	87.679	88.158	2.524.574	766.152	1.758.422
Dubrovnik	44.663	84.321	5.460.326	2.718.215	2.742.111	361.604	177.948	183.656
Ukupno	247.571	287.782	29.471.281	14.717.315	14.753.966	18.972.216	7.102.763	1.1869.453

Izvor: DZS, Statističko izvješće – Transport i komunikacije u 2012., str. 104-105

Zračne luke

U obalnome se području nalazi 7 komercijalnih zračnih luka: Pula, Rijeka, Mali Lošinj, Zadar, Split, Brač i Dubrovnik. Međutim, postoje i druge manje zračne luke i uzletno-sletne staze koje služe za poljoprivredne, turističke i sportske svrhe: Campanož-Medulin, Vrsar, Grobničko Polje, Hvar, Unije. Samo prva skupina zračnih luka ima značajniji utjecaj na okoliš i može doprinijeti gospodarskim djelatnostima u obalnom području.

Sve su zračne luke zabilježile rast, ali se Split i Dubrovnik prema svim pokazateljima čine najfrekventnijima. Zračne luke u obalnom području sudjeluju s više od 50% u ukupnim operacijama zrakoplova u Hrvatskoj, više od 60% u ukupnom prometu putnika, ali samo sa 14% u prometu robe. To je sasvim razumljivo s obzirom na važnost zračnog prometa u turističkoj djelatnosti duž obale.

Tablica 11: Operacije zrakoplova u zračnim lukama (slijetanje/polijetanje) 2011.–2013.

Zračna luka	2011.	2012.	2013.	2013./2011. (%)
Split	17.418	17.403	18.227	104,64
Dubrovnik	16.050	16.216	16.126	100,47
Zadar	6.802	7.819	8.029	118,04
Pula	6.821	7.179	7.339	107,59
Rijeka	2.680	2.265	2.653	98,99
Brač	1.519	1.423	1.304	85,85
Mali Lošinj	3.656	3.256	3.443	94,17
JH	54.676	55.561	57.121	104,47
RH	98.884	95.876	97.166	98,26
Udio JH/RH (%)	55,29	57,95	58,79	106,33

Izvor: Hrvatska agencija za civilno zrakoplovstvo (dostupno na: <http://www.mppi.hr/default.aspx?id=8691>)

Tablica 12: Promet putnika u zračnim lukama 2011.–2013.

Zračna luka	2011.	2012.	2013.	2013./2011. (%)
Split	1.271.202	1.393.649	1.558.812	122,63
Dubrovnik	1.326.250	1.455.470	1.502.165	113,26
Zadar	265.982	345.659	453.791	170,61
Pula	344.640	362.415	351.196	101,90
Rijeka	79.316	71.558	139.296	175,62
Brač	11.367	11.402	9.433	82,99
Mali Lošinj	1.597	794	-	-
JH	3.300.354	3.640.947	4.014.693	121,64
RH	5.578.771	5.960.281	6.304.089	113,00
Udio JH/RH (%)	59,16	61,09	63,68	107,65

Izvori: DZS, Priopćenje, veljača 2012., br. 5.1.5/12; DZS, Priopćenje, veljača 2013, br.5.1.5/12; DZS, Priopćenje, veljača 2014, br. 5.1.5/12

Tablica 13: Promet robe u zračnim lukama, 2011.–2013. (kg)

Zračna luka	2011.	2012.	2013.	2013./2011. (%)
Split	697.536	622.112	449.031	64,37
Dubrovnik	419.612	356.777	374.684	89,29
Zadar	14.520	7.415	16.084	110,77
Pula	9.490	10.151	9.146	96,38
Rijeka	-	-	9.779	-
Brač	-	-	-	-
Mali Lošinj	-	-	-	-
JH	1.141.158	996.455	858.724	75,25
RH	9.153.231	6.816.020	6.121.796	66,88
Udio JH/RH (%)	12,47	14,62	14,03	112,51

Izvor: Hrvatska agencija za civilno zrakoplovstvo (dostupno na: <http://www.mppi.hr/default.aspx?id=8691>)

Svi aspekti prometa (operacije, putnici i roba) pokazuju bolja kretanja u obalnom području nego u Hrvatskoj – čak i promet robe sporije opada u obalnom području nego u čitavoj Hrvatskoj. Kao rezultat toga, izgleda da važnost i udio obalnog područja u hrvatskom zračnom prijevozu rastu.

1.2.4 Gospodarski pregled po županijama

Kako bi se utvrdili ključni uzroci okolišnih pritisaka analizirana je gospodarska struktura obalnog područja. Utvrđeni su dominantni sektori⁸ u dijelu svake županije koja pripada obalnom području te su raščlanjeni na dominantne sektore u kopnenom dijelu obalnog područja i dominantne sektore na otocima. Analiza se temelji na podacima o zaposlenosti i poslovnim prihodima dostavljenim od strane Financijske agencije FINA. Odabrano je razdoblje 2008.–2011. zbog negativnih ekonomskih kretanja koja su započela 2008. godine čime je počela kriza koja još nije prevladana. Zaposlenost i poslovni prihodi uzeti su kao kriteriji te je sukladno njima rangirano pet najuspješnijih sektora. Budući da poredak vezan za zaposlenost nužno ne odgovara poretku vezanom za poslovne prihode za neke se sektore čini da su drugačije rangirani u tablicama i brojčano za istu županiju. Odstupanja u određenom sektoru tijekom vremena može također poremetiti poredak jer su neki sektori ušli a potom izašli iz skupine najboljih pet unutar promatranog razdoblja 2008.–2011. Podaci o takvim sektorima navedeni su u tablici samo za godine u kojima su bili dominantni. Za godine u kojima su bili šesti ili niže u poretku koristi se oznaka "-". Dominantni sektori u obalnom području navedeni su za svaku županiju u tablicama i brojkama u nastavku.

Istarska županija jedina je županija bez naseljenih otoka. Otoci u obalnom području županije su malobrojni i mali te pripadaju JLS-ima na kopnu. Djelatnosti koje se tamo odvijaju gotovo su isključivo turističke naravi i nadzire ih nekoliko velikih kopnenih poduzeća. Stoga je sektorska struktura prikazana samo za kopneni dio obalnog područja županije.

Istra je najrazvijenija jadranska županija uslijed dobre ravnoteže sektorske strukture, te najnaprednijeg turističkog sektora u Jadranskoj Hrvatskoj. Budući da je većina turističkih objekata i industrijskih jedinica smještena na obali, obalna zona je najrazvijeniji dio županije. Sektor poljoprivrede nalazi se uglavnom u središnjem dijelu Istarskog poluotoka izvan obalnog područja. Zaposlenost i poslovni prihodi u svim sektorima su u padu ili stagniraju većinom uslijed sveprisutne krize. Turizam je iznimka zbog rastuće potražnje proteklih godina za Hrvatskom kao turističkom destinacijom. Ovaj je sektor opstao uz napomenu da se njegov udio u sveukupnoj strukturi povećao ne samo zbog novih ulaganja i/ili značajnog porasta prihoda već i zbog pada u ostalim sektorima.

---

⁸ Sektori su označeni na temelju NACE klasifikacije: A – Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo, B – Rudarstvo i vađenje, C – Prerađivačka industrija, D – Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija, E – Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom, F – Građevinarstvo, G – Trgovina na veliko i na malo, H – Prijevoz i skladištenje, I – Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane, J – Informacije i komunikacije, K – Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja, L – Poslovanje nekretninama, M – Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti, N – Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti, O – Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje, P – Obrazovanje, Q – Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi, R – Umjetnost, zabava i rekreacija, S – Ostale uslužne djelatnosti, no radi preglednosti tabličnog prikaza koristiti ćemo skraćene nazive. Tako će sektori biti označeni na slijedeći način: A – Poljoprivreda/ribarstvo, B – Rudarstvo, C – Prerađivačka, D – Opskrba energijom, E – Voda/otpad, F – Građevinarstvo, G – Trgovina, H – Prijevoz, I – Smještaj/prehrana, J – Komunikacije, K – Financijska, L – Nekretnine, M – Znanstvena, N – Administrativna, O – Javna uprava, P – Obrazovanje, Q – Zdravstvo/Socijala, R – Umjetnost/zabava, S – Ostalo uslužno

Tablica 14: Dominantni sektori prema zaposlenosti u obalnom području Istarske županije

Djelatnost	2008.	2009.	2010.	2011.
Prerađivačka	27%	28%	28%	27%
Smještaj/prehrana	19%	19%	20%	21%
Trgovina	19%	18%	18%	18%
Građevinarstvo	11%	10%	10%	9%
Znanstvena/tehnička	6%	7%	6%	5%
Ostale djelatnosti	18%	19%	19%	20%
Ukupno (br. zaposl.)	40.278	38.998	38.286	38.007

Tablica 15: Dominantni sektori prema poslovnim prihodima u obalnom području Istarske županije

Djelatnost	2008.	2009.	2010.	2011.
Prerađivačka	34%	37%	39%	35%
Trgovina	25%	23%	21%	23%
Smještaj/prehrana	12%	13%	12%	15%
Građevinarstvo	9%	9%	10%	6%
Opskrba energijom ⁹	-	-	3%	5%
Znanstvena ¹⁰	5%	4%	-	-
Ostale djelatnosti	15%	15%	14%	17%
Ukupni poslovni prihodi (mil. kn)	25.859	23.500	24.995	22.265

Primorsko-goranska županija se čini kao "Hrvatska u malom" budući da obuhvaća dobar dio obale, sjeverni dio Velebitskog planinskog lanca, planinsko područje u zaleđu i sjeverne otoke. Geografska heterogenost, dugoročna politika razvoja koja je prednost davala luci Rijeka te rast turističkog sektora od 1960-ih do danas, dugoročno su odredili sektorsku strukturu. Strukturne promjene je kratkoročno odredila aktualna gospodarska kriza.

Dominantni sektori u čitavom obalnom području Primorsko-goranske županije su u padu i u pogledu zaposlenosti i u pogledu prihoda, ali su zadržali manje-više jednaku strukturu. Sa sub-regionalnog gledišta pruža se drugačija slika budući da su restrukturiranje i privatizacija brodogradilišta koja se nalaze u blizini grada Rijeke 2012. i 2013. godine utjecali na cjelokupnu industrijsku strukturu na obali kopna. S druge strane, otoci su bili cilj građevinskih poduzetnika i na njima se odvijala najnovija gradnja (legalna i bespravna). Udio građevinskog sektora dostigao je gotovo jednu petinu otočnog gospodarstva, puno više nego na kopnenom dijelu obalnog područja.

Tablica 16: Dominantni sektori prema zaposlenosti u obalnom području Primorsko-goranske županije

Djelatnost	Obalno područje				Obala kopna				Otoci			
	2008.	2009.	2010.	2011.	2008.	2009.	2010.	2011.	2008.	2009.	2010.	2011.
Trgovina	25%	25%	23%	25%	26%	26%	24%	26%	20%	18%	19%	18%
Prerađivačka	21%	21%	22%	20%	22%	22%	23%	21%	14%	15%	14%	14%
Prijevoz	12%	11%	11%	12%	13%	13%	13%	13%	-	-	-	-
Smještaj/prehrana	10%	10%	10%	10%	7%	7%	8%	8%	26%	25%	26%	25%
Građevinarstvo	10%	10%	9%	9%	9%	8%	-	7%	18%	17%	17%	18%
Voda/otpad	-	-	-	-	-	-	-	-	6%	6%	7%	7%
Znanstvena ¹¹	-	-	-	-	-	-	8%	-	-	-	-	-
Ostale djelatnosti	23%	23%	25%	24%	23%	24%	25%	25%	17%	19%	17%	18%
Ukupno (br. zaposl.)	62.151	60.597	58.019	57.795	54.136	52.858	50.317	50.216	8.015	7.739	7.702	7.579

⁹ Djelatnost opskrbe električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija jedna je od pet najvećih djelatnosti prema poslovnim prihodima samo u 2010. i 2011.

¹⁰ Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti jedne su od pet najvećih djelatnosti prema poslovnim prihodima samo u 2008. i 2009.

¹¹ Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti jedne su od pet najvećih djelatnosti prema broju zaposlenih na obali kopna Primorsko-goranske županije samo u 2011.

Tablica 17: Dominantni sektori prema poslovnim prihodima u obalnom području Primorsko-goranske županije

Djelatnost	Obalno područje				Obala kopna				Otoci			
	2008.	2009.	2010.	2011.	2008.	2009.	2010.	2011.	2008.	2009.	2010.	2011.
Trgovina	45%	45%	44%	43%	47%	47%	47%	45%	30%	28%	25%	25%
Prerađivačka	19%	17%	19%	22%	20%	17%	18%	23%	9%	13%	24%	20%
Prijevoz	9%	9%	9%	8%	9%	9%	9%	9%	10%	7%	5%	5%
Građevinarstvo	9%	9%	8%	6%	7%	7%	6%	5%	23%	23%	18%	20%
Smještaj/prehrana	5%	5%	5%	5%	-	-	-	-	17%	17%	16%	18%
Znanstvena	-	-	-	-	5%	5%	5%	4%	-	-	-	-
Ostale djelatnosti	14%	16%	15%	15%	13%	15%	15%	15%	11%	12%	11%	13%
Ukupni poslovni prihodi (mil. kn)	35.977	32.393	31.049	33.910	31.637	28.117	26.540	29.639	4.340	4.275	4.509	4.271

Ličko-senjska županija obuhvaća dio Velebitskog planinskog lanca, nerazvijeno i rijetko naseljeno planinsko područje u zaleđu, dio otoka Paga, te vrlo malen i turistički najneprivlačniji dio obale. Ovo je jadranska županija s najmanje sredozemnih značajki, što utječe na gospodarsku strukturu.

Gospodarstvom obalnog područja Ličko-senjske županije dominira trgovina na veliko i na malo, što ukazuje na razmjerno slabu gospodarsku strukturu bez značajne prerađivačke industrije. Turizam je koncentriran na jedinom otoku u županiji i u nekolicini manjih gradova i sela na obali kopna. Sektor otočnog turizma je 2010. i 2011. godine zabilježio rast. Porast turizma na manje atraktivnoj obali bio je puno sporiji.

Tablica 18: Dominantni sektori prema zaposlenosti u obalnom području Ličko-senjske županije

Djelatnost	Obalno područje				Obala kopna				Otoci			
	2008.	2009.	2010.	2011.	2008.	2009.	2010.	2011.	2008.	2009.	2010.	2011.
Smještaj/prehrana	9%	13%	22%	21%	7%	12%	14%	13%	10%	14%	30%	30%
Prerađivačka	22%	18%	16%	21%	36%	30%	29%	34%	-	-	-	-
Trgovina	30%	28%	20%	18%	16%	16%	13%	11%	49%	44%	27%	27%
Voda/otpad	13%	15%	15%	13%	15%	17%	19%	16%	10%	11%	10%	10%
Građevinarstvo	11%	11%	13%	10%	12%	9%	11%	9%	10%	13%	15%	12%
Prijevoz	-	-	-	-	-	-	-	-	10%	9%	9%	10%
Ostale djelatnosti	15%	15%	14%	17%	13%	15%	15%	16%	10%	9%	9%	12%
Ukupno (br. zaposl.)	1.003	915	889	978	574	511	447	537	429	404	442	441

Tablica 19: Dominantni sektori prema poslovnim prihodima u obalnom području Ličko-senjske županije

Djelatnost	Obalno područje				Obala kopna				Otoci			
	2008.	2009.	2010.	2011.	2008.	2009.	2010.	2011.	2008.	2009.	2010.	2011.
Trgovina	49%	55%	43%	31%	35%	40%	38%	19%	62%	67%	45%	42%
Građevinarstvo	10%	8%	9%	26%	9%	7%	9%	40%	11%	9%	10%	11%
Smještaj/prehrana	-	10%	21%	18%	-	10%	8%	6%	8%	9%	29%	31%
Prerađivačka	16%	9%	10%	11%	31%	20%	22%	20%	-	-	-	-
Voda/otpad	8%	8%	9%	7%	11%	12%	14%	8%	6%	6%	6%	6%
Prijevoz	9%	-	-	-	7%	-	-	-	10%	6%	7%	6%
Ostale djelatnosti	9%	9%	9%	7%	8%	11%	9%	7%	4%	3%	4%	3%
Ukupni poslovni prihodi (mil. kn)	475	412	401	533	226	174	155	267	249	238	246	266

Zadarska županija obuhvaća dio srednjodalmatinske obale, srednjodalmatinske otoke i poljoprivredno područje u zaleđu koje seže do granice s Bosnom i Hercegovinom. Zbog razvedenosti obale u županiji obalno područje seže dosta duboko u zaleđe te obuhvaća dobar dio poljoprivrednog područja.

Čini se da je zbog velike površine plodnog tla u zaleđu poljoprivreda jedan od dominantnih sektora u obalnom području Zadarske županije, čineći gospodarsku strukturu bogatijom od one u ostatku jadranskoga obalnog područja. Dok su sjeverni otoci povijesno zadržali značajnu razinu neovisnosti od

obalnih centara, puno manji srednjodalmatinski otoci ostali su znatno ovisni od svojega gospodarskog i administrativnog centra, grada Zadra. Gospodarska struktura otoka je stoga ostala siromašna i svodi se na turizam i nekada puno razvijeniju poljoprivredu. Sektor građevinarstva raste na otocima, koji su kao i sjeverni otoci cilj građevinskih poduzetnika. S druge strane, područje oko Zadra raste i turistički i industrijski, uz nekoliko važnih ulaganja u infrastrukturu na prijelazu stoljeća. Procvat u građevinarstvu usporen je uslijed krize tako da se povećao udio prerađivačke industrije te trgovine na veliko i malo.

Tablica 20: Dominantni sektori prema zaposlenosti u obalnom području Zadarske županije

Djelatnost	Obalno područje				Obala kopna				Otoci			
	2008.	2009.	2010.	2011.	2008.	2009.	2010.	2011.	2008.	2009.	2010.	2011.
Trgovina	25%	23%	22%	22%	26%	24%	23%	23%	18%	16%	17%	15%
Prerađivačka	19%	19%	18%	17%	20%	19%	19%	16%	-	17%	11%	26%
Građevinarstvo	14%	13%	12%	10%	13%	13%	12%	11%	24%	12%	10%	-
Smještaj/prehrana	8%	9%	10%	10%	8%	9%	10%	11%	9%	9%	9%	9%
Prijevoz	-	-	-	9%	-	-	-	10%	-	-	-	-
Poljoprivreda/ribarstvo	-	-	-	-	-	-	-	-	21%	24%	31%	26%
Rudarstvo	-	-	-	-	-	-	-	-	8%	-	-	-
Voda/otpad	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6%
Administrativna	7%	8%	8%	-	7%	8%	9%	-	-	-	-	-
Ostale djelatnosti	27%	28%	30%	32%	25%	27%	28%	30%	20%	22%	23%	17%
Ukupno (br. zaposl.)	19.487	18.777	18.637	19.108	17.691	16.941	16.839	16.980	1.796	1.836	1.798	2.128

Tablica 21: Dominantni sektori prema poslovnim prihodima u obalnom području Zadarske županije

Djelatnost	Obalno područje				Obala kopna				Otoci			
	2008.	2009.	2010.	2011.	2008.	2009.	2010.	2011.	2008.	2009.	2010.	2011.
Trgovina	34%	31%	29%	28%	35%	32%	30%	31%	31%	22%	23%	12%
Prerađivačka	18%	18%	18%	19%	19%	19%	19%	13%	-	14%	6%	45%
Prijevoz	12%	12%	15%	14%	13%	13%	16%	16%	-	-	-	-
Građevinarstvo	13%	12%	10%	9%	13%	12%	11%	10%	12%	8%	-	-
Poljoprivreda/ribarstvo	5%	6%	7%	8%	-	-	-	-	26%	33%	37%	28%
Rudarstvo	-	-	-	-	-	-	-	-	11%	7%	14%	3%
Voda/otpad	-	-	-	-	-	-	-	-	5%	-	-	-
Smještaj/prehrana	-	-	-	-	4%	6%	7%	9%	-	-	5%	3%
Ostale djelatnosti	17%	20%	21%	23%	16%	17%	17%	20%	15%	16%	14%	8%
Ukupni poslovni prihodi (mil. kn)	11.203	9.549	9.340	9.564	10.337	8.660	8.447	7.937	866	889	893	1.627

Obalno područje **Šibensko-kninske županije** obuhvaća mali unutarnji arhipelag, dio vanjskog arhipelaga Kornati koji je nacionalni park, dio srednjodalmatinske obale i dio zaleđa koje ne prodire duboko kao u slučaju obalnog područja Zadarske županije. Jedine značajne gospodarske djelatnosti odvijaju se u Šibeniku i okolici, dok se otočno gospodarstvo svodi na turizam koji je značajan za otoke ali ne i za gospodarstvo županije.

Tablica 22: Dominantni sektori prema zaposlenosti u obalnom području Šibensko-kninske županije

Djelatnost	Obalno područje				Obala kopna				Otoci			
	2008.	2009.	2010.	2011.	2008.	2009.	2010.	2011.	2008.	2009.	2010.	2011.
Poljoprivreda/ribarstvo	-	-	-	-	-	-	-	-	6%	-	-	-
Prerađivačka	29%	27%	27%	27%	30%	27%	27%	27%	17%	29%	26%	26%
Voda/otpad	-	5%	-	-	-	5%	-	-	-	7%	6%	5%
Građevinarstvo	11%	11%	10%	9%	11%	12%	11%	9%	-	-	-	-
Trgovina	16%	16%	17%	15%	16%	16%	16%	15%	15%	10%	23%	19%
Prijevoz	6%	-	6%	7%	6%	-	6%	7%	-	-	-	-
Smještaj/prehrana	16%	15%	15%	16%	15%	15%	15%	16%	25%	8%	8%	9%
Umjetnost/zabava	-	-	-	-	-	-	-	-	21%	24%	23%	22%
Ostale djelatnosti	22%	26%	25%	25%	22%	25%	24%	25%	16%	22%	14%	19%
Ukupno (br. zaposl.)	9.914	9.301	9.153	9.165	9.609	9.039	8.877	8.883	305	262	276	282

Tablica 23: Dominantni sektori prema poslovnim prihodima u obalnom području Šibensko-kninske županije

Djelatnost	Obalno područje				Obala kopna				Otoci			
	2008.	2009.	2010.	2011.	2008.	2009.	2010.	2011.	2008.	2009.	2010.	2011.
Prerađivačka	37%	34%	38%	40%	37%	33%	38%	41%	34%	41%	30%	26%
Trgovina	24%	21%	20%	19%	24%	22%	20%	19%	20%	11%	21%	19%
Smještaj/prehrana	10%	11%	11%	10%	10%	11%	11%	10%	17%	-	-	4%
Građevinarstvo	11%	12%	9%	7%	11%	12%	9%	7%	-	-	-	-
Voda/otpad	-	-	4%	5%	-	3%	4%	5%	-	-	-	-
Poljoprivreda/ribarstvo	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4%	6%	6%
Prijevoz	-	-	-	-	4%	-	-	-	-	-	-	-
Znanstvena	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3%	-
Administrativna	-	-	-	-	-	-	-	-	5%	5%	-	-
Umjetnost/zabava	4%	4%	-	-	-	-	-	-	17%	25%	26%	28%
Ostale djelatnosti	15%	18%	18%	20%	14%	18%	18%	19%	7%	13%	14%	17%
Ukupni poslovni prihodi (mil. kn)	4.951	4.156	4.468	4.877	4.798	4.030	4.339	4.748	153	126	128	130

Obalno područje **Splitsko-dalmatinske županije** obuhvaća uzak ali prilično dug dio obale kopna te tri velika i nekoliko manjih južnodalmatinskih otoka. Struktura otočnog gospodarstva ne razlikuje se previše od strukture na obali kopna budući da su veliki otoci povijesno zadržali značajnu razinu neovisnosti od obalnih centara. S druge strane, prostorna raspodjela gospodarskih djelatnosti neravnomjerna je uslijed snažne tendencije koncentracije u gradu Splitu i industrijskim zonama u njegovim sjevernim i zapadnim predgrađima.

Čini se da je poljoprivreda dominantna samo na otocima, prvenstveno jer su na njima sektori građevinarstva i prijevoza neznatni. Poljoprivredna proizvodnja na otocima uglavnom je visoke kakvoće (ekstra dječičansko maslinovo ulje, vina od endemskih vrsta vinove loze, itd.), no potražnja za hranom na splitskome se području zadovoljava opskrbom uglavnom iz zaleđa. Prerađivačka industrija na otocima svodi se samo na nekolicinu poduzeća koja drže znatan udio u zaposlenosti i poslovnim prihodima jer je otočno gospodarstvo malo. Puno je više djelatnosti na obali kopna obalnog područja, od kojih se ističu trgovina na veliko i malo i građevinarstvo koje je doživjelo procvat početkom 2000-ih i počelo opadati 2008. godine. Iako važan, u promatranom razdoblju turistički sektor nije imao dominantan položaj na obali zbog bogate gospodarske strukture. S druge strane, otočni turizam čini više od četvrtine otočnog gospodarstva iako je manjeg kapaciteta od turizma na kopnu.

Tablica 24: Dominantni sektori prema zaposlenosti u obalnom području Splitsko-dalmatinske županije

Djelatnost	Obalno područje				Obala kopna				Otoci			
	2008.	2009.	2010.	2011.	2008.	2009.	2010.	2011.	2008.	2009.	2010.	2011.
Prerađivačka	26%	26%	26%	26%	26%	26%	26%	26%	25%	21%	21%	22%
Trgovina	26%	27%	25%	24%	27%	28%	26%	25%	10%	11%	10%	9%
Građevinarstvo	14%	11%	13%	12%	14%	11%	13%	13%	4%	-	-	-
Smještaj/prehrana	9%	9%	9%	10%	7%	7%	7%	7%	39%	38%	37%	37%
Prijevoz	6%	6%	6%	6%	6%	6%	6%	6%	-	-	-	-
Poljoprivreda/ribarstvo	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5%	4%	5%
Voda/otpad	-	-	-	-	-	-	-	-	7%	7%	8%	9%
Ostale djelatnosti	20%	21%	21%	22%	20%	21%	21%	22%	15%	19%	20%	18%
Ukupno (br. zaposl.)	71.676	66.084	65.719	63.700	66.692	61.132	61.124	59.210	4.984	4.952	4.595	4.490

Tablica 25: Dominantni sektori prema poslovnim prihodima u obalnom području Splitsko-dalmatinske županije

Djelatnost	Obalno područje				Obala kopna				Otoci			
	2008.	2009.	2010.	2011.	2008.	2009.	2010.	2011.	2008.	2009.	2010.	2011.
Trgovina	39%	42%	40%	37%	39%	43%	41%	38%	19%	22%	19%	18%
Prerađivačka	22%	22%	22%	27%	22%	22%	22%	27%	29%	27%	22%	27%
Građevinarstvo	18%	12%	13%	12%	18%	13%	14%	12%	-	-	5%	-
Smještaj/prehrana	4%	4%	5%	5%	-	-	-	-	27%	25%	30%	28%
Prijevoz	5%	5%	6%	5%	5%	5%	6%	5%	-	-	-	-
Poljoprivreda/ribarstvo	-	-	-	-	-	-	-	-	4%	5%	-	4%
Voda/otpad	-	-	-	-	-	-	-	-	5%	5%	7%	8%
Znanstvena	-	-	-	-	4%	4%	4%	4%	-	-	-	-
Ostale djelatnosti	12%	14%	15%	14%	11%	13%	14%	14%	16%	16%	17%	15%
Ukupni poslovni prihodi (mil. kn)	44.338	34.733	32.226	34.663	42.730	33.176	30.756	33.089	1.608	1.557	1.470	1.574

Dubrovačko-neretvanska županija obuhvaća prilično uzak obalni pojas određen granicom s Bosnom i Hercegovinom, poluotok Pelješac i preostale južne otoke. Županija je vrlo specifična jer nije kopnom povezana s ostatkom Hrvatske. Stoga je njezino obalno područje razmjerno veliko i odražava strukturu gospodarstva županije. Gospodarstvo malih i vanjskih otoka je marginalno prema gospodarstvu županije za razliku od gospodarstva unutarnjeg otoka Korčule koje posjeduje najrazvijeniji sektor prerađivačke industrije od svih hrvatskih otoka. Podaci o otočnoj zaposlenosti i poslovnim prihodima stoga se gotovo u potpunosti odnose na otok Korčulu. Prostorna raspodjela gospodarskih djelatnosti je, međutim, neravnomjerna. Veći dio sektora turizma i trgovine koncentriran je u Dubrovniku, tako da se čini mjestom najveće potražnje za hranom u županiji.

Grad Dubrovnik poznato je turističko odredište i mjesto složene i dobro strukturirane turističke ponude orijentirane na potrošače s različitim, u većini slučajeva vrlo visokim prohtjevima. Hrana svih vrsta i razina kakvoće uglavnom se uvozi, uz napomenu da se citrusi i drugo voće koji dolaze iz delte rijeke Neretve smatraju uvezenim budući da delta Neretve nije obuhvaćena obalnim područjem. Stoga je poljoprivreda dominantan sektor samo na otocima na kojima je gospodarska struktura jednostavnija. Jednaka značajka strukture vidljiva je u prerađivačkoj industriji. Ovaj sektor nije toliko razvijen na kopnenom dijelu obalnog područja tako da otočna prerađivačka industrija, bez obzira koliko značajna na većim otocima u području, ne pridonosi znatno sveukupnom sektoru prerađivačke industrije. S druge strane, gotovo jednaki udjeli građevinarstva na kopnu i u čitavom obalnom području potvrđuju da je ovaj sektor koncentriran u gradu Dubrovniku i okolici. Nevjerojatna privlačnost grada i duga tradicija sektora trgovine pridonijeli su visokom udjelu trgovine na veliko i malo na kopnu i u čitavome obalnom području. Razlike između udjela zaposlenosti i poslovnih prihoda u turističkom sektoru ukazuju na činjenicu da je turizam radno intenzivna djelatnost koja, uslijed privlačnosti odredišta, ne donosi proporcionalni udio u dobiti. Ovo se posebno odnosi na otoke.

Tablica 26: Dominantni sektori prema zaposlenosti u obalnom području Dubrovačko-neretvanske županije

Djelatnost	Obalno područje				Obala kopna				Otoci			
	2008.	2009.	2010.	2011.	2008.	2009.	2010.	2011.	2008.	2009.	2010.	2011.
Smještaj/prehrana	25%	26%	25%	27%	24%	26%	26%	28%	27%	23%	21%	23%
Trgovina	17%	16%	15%	15%	18%	16%	15%	16%	11%	13%	11%	11%
Poljoprivreda/ribarstvo	-	-	-	-	-	-	-	-	9%	10%	9%	9%
Građevinarstvo	13%	13%	13%	12%	14%	14%	14%	12%	-	-	-	-
Prijevoz	13%	11%	12%	11%	14%	12%	13%	13%	-	-	-	-
Prerađivačka	9%	9%	10%	10%	-	-	-	-	30%	30%	32%	32%
Opskrba energijom	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Voda/otpad	-	-	-	-	-	-	-	-	7%	7%	8%	8%
Nekretnine	-	-	-	-	8%	9%	9%	9%	-	-	-	-
Ostale djelatnosti	24%	25%	26%	25%	21%	21%	22%	22%	17%	16%	18%	17%
Ukupno (br. zaposl.)	19.790	19.835	18.175	17.822	16.506	16.663	15.230	14.914	3.284	3.172	2.945	2.908

Tablica 27: Dominantni sektori prema poslovnim prihodima u obalnom području Dubrovačko-neretvanske županije

Djelatnost	Obalno područje				Obala kopna				Otoci			
	2008.	2009.	2010.	2011.	2008.	2009.	2010.	2011.	2008.	2009.	2010.	2011.
Smještaj/prehrana	14%	16%	18%	21%	14%	16%	19%	22%	16%	14%	14%	15%
Trgovina	26%	26%	21%	21%	28%	26%	22%	22%	18%	20%	19%	19%
Prijevoz	23%	15%	20%	15%	25%	17%	22%	17%	-	-	-	-
Građevinarstvo	11%	11%	11%	11%	12%	12%	11%	12%	-	-	-	-
Nekretnine	7%	10%	10%	11%	7%	11%	12%	12%	-	-	-	-
Poljoprivreda/ribarstvo	-	-	-	-	-	-	-	-	12%	12%	10%	9%
Prerađivačka	-	-	-	-	-	-	-	-	34%	33%	35%	36%
Voda/otpad	-	-	-	-	-	-	-	-	6%	7%	7%	7%
Ostale djelatnosti	19%	22%	19%	20%	14%	17%	14%	15%	14%	14%	15%	14%
Ukupni poslovni prihodi (mil. kn)	9.605	8.248	7.633	7.706	8.510	7.207	6.695	6.769	1.094	1.041	939	937

1.2.5 Sektori gospodarstva obalnog područja

S obzirom na strukturu obalnog gospodarstva Hrvatske, nije potrebno analizirati sve sektore utvrđene NACE klasifikacijom. Šest najvažnijih sektora koji su ovdje analizirani obuhvaća 53,2% BDV-a u Jadranskoj NUTS 2 regiji (isti sektori obuhvaćaju 50,9% BDV-a u Kontinentalnoj NUTS2 regiji i 51,6% BDV-a cjelokupnog hrvatskog gospodarstva). Radi se o:

- A** – Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo;
- B** – Rudarstvo i vađenje;
- C** – Prerađivačka industrija;
- F** – Građevinarstvo;
- H** – Prijevoz i skladištenje; i
- Turizam.

Budući da se turizam u NACE ne navodi kao zasebna djelatnost sektor **I** – Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane koristi se kao aproksimacija. Ovaj sektor obuhvaća do 90% djelatnosti koje se uobičajeno nazivaju turizmom. Turizam je djelomično obuhvaćen i **H** – Prijevoz i skladištenje (u dijelu koji se odnosi na prijevoz turista), **R** – Umjetnost, zabava i rekreacija, te **T** – Djelatnosti kućanstava kao poslodavaca (obuhvaća aktivnosti turističkih agencija), ali njihov je udio zanemariv.

Podaci o prihodima, plaćama i okolišnim izdacima (kn u 2011. godini) koji se odnose na zaposlenost navedeni su za poduzeća u 6 glavnih sektora. Koeficijenti predstavljaju odstupanja od prosjeka izračunatog kao (prihodi sektora/zaposlenost u sektoru)/(ukupni prihodi/ukupna zaposlenost), (plaće u sektoru/zaposlenost u sektoru) / (ukupne plaće/ ukupna zaposlenost) i (okolišni izdaci u sektoru/zaposlenost u sektoru) / (ukupni okolišni izdaci/ ukupna zaposlenost). Ako su prihodi sektora / zaposlenost u sektoru = ukupni prihodi/ukupna zaposlenost, koeficijent = 1. JLS-i su grupirani u četiri razreda prema odstupanjima gore navedenih pokazatelja njihovih poduzeća od 1.

Poljoprivreda

Kao i drugdje na Sredozemlju, poljoprivreda je već stoljećima važna gospodarska djelatnost na hrvatskoj obali i na otocima. Važnost sektora je pala tijekom 20. stoljeća, a posebno nakon Drugoga svjetskog rata. Cjelokupno gospodarstvo se razvilo te se naglasak prebacio na industriju, a kasnije i na usluge. Pored toga, migracije prema obali i povezana urbanizacija rezultirali su depopulacijom ruralnih područja u kojima danas živi uglavnom starije stanovništvo. Vrijedno poljoprivredno zemljište izgubljeno je uslijed urbanizacije.

Trenutno su glavni problemi u sektoru sljedeći: neriješena imovinska prava, male čestice obradivog zemljišta, tradicionalno ratarstvo i mali obrti te obiteljska domaćinstva. Mogu se, međutim, primijetiti nova kretanja jer se poljoprivrednici okreću ka ekološkoj poljoprivredi uz pojačane napore na poticanju razvoja ruralnih područja u skladu s razvojnim ciljevima EU. Potencijal je očit, posebno u uzgoju tradicionalnih trava za preradu hrane i farmaceutske potrebe, proizvodnju kozjeg i ovčjeg sira, i druge vrste industrije prerade hrane. Proizvodnja vrlo kvalitetnog vina i maslinovog ulja se također širi.

Pored toga, institucionalna podrška (Ministarstvo poljoprivrede, Ministarstvo regionalnog razvoja, itd.) je osigurana za brendiranje i označavanje poljoprivrednih proizvoda: znakovi ekološkog proizvoda i oznake podrijetla (*Hrvatski proizvod; Hrvatski otočni proizvod*) ili kvalitete (*Hrvatska kvaliteta*). Također, ulažu se povećani naponi kako bi se poljoprivredna proizvodnja povezala s turizmom u okviru razvoja ruralnih poljoprivrednih domaćinstava.

Udio obrađene površine u Jadranskoj Hrvatskoj u ukupnoj obrađenoj poljoprivrednoj površini u Republici Hrvatskoj iznosi samo 17%. U pogledu strukture poljoprivredne djelatnosti, prevladavaju proizvodnja voća, maslina i vinogradarstvo (Tablica 28). Treba napomenuti da se čitava hrvatska proizvodnja badema, smokava, naranača, mandarinki, limuna, maslina i maslinova ulja odvija u Jadranskoj Hrvatskoj. Udjeli u proizvodnji breskve, nektarine, višnje i trešnje te grožđa su visoki. Što se tiče stoke, tradicionalno prevladavaju ovce i koze.

Tablica 28: Obradena poljoprivredna površina po kategorijama korištenja u Jadranskoj Hrvatskoj (ha)

Način korištenja	2008.			2009.			2010.		
	JH	RH	%	JH	RH	%	JH	RH	%
I. Povrće	877	5.337	16,43	779	5.315	14,66	1.144	4.902	23,34
II. Voćnjaci, vinogradi, maslinici (uključujući povrtnjake)	3.454	84.645	40,82	35.020	86.343	40,59	39.484	82.694	47,75
▪ voćnjaci	4.604	35.933	12,81	4.566	36.659	42,46	6.929	32.889	21,07
▪ vinogradi	14.979	33.741	44,39	15.150	34.380	44,07	15.459	32.709	47,26
▪ maslinici	14.971	14.971	100,00	15.304	15.304	100,0	17.096	17.096	100,0
III. Rasadnici	120	346	34,68	108	579	18,65	68	429	15,85
IV. Košaračka vrba	418	917	45,58	91	1.016	8,96	144	827	17,41
V. Trajni usjevi (isključujući jagode) (II + III + IV)	35.092	85.908	40,85	35.219	87.938	40,05	39.696	83.950	47,29
Krumpir	1.684	15.000	11,23	1.655	14.000	11,82	3.599	12.038	29,90
Trajni travnjaci	141.589	342.430	41,35	141.346	343.306	41,17	143.000	345.389	41,40
Oranice i vrtovi	35.724	855.416	4,18	36.476	863.023	4,23	38.647	899.594	4,30
Ukupno (000 ha)	213	1.289	16,52	214	1.300	16,46	223	1.334	16,72

Način korištenja	2011.			2012.		
	JH	RH	%	JH	RH	%
I. Povrće	1.107	4.233	26,15	753	2.933	25,67
II. Voćnjaci, vinogradi, maslinici (uključujući povrtnjake)	40.332	82.245	49,04	39.384	78.183	50,37
▪ voćnjaci	7.488	32.560	23,00	7.295	30.846	23,65
▪ vinogradi	15.644	32.485	48,16	13.989	29.237	47,85
▪ maslinici	17.200	17.200	100,0	18.100	18.100	100,0
III. Rasadnici	84	389	21,59	61	248	24,60
IV. Košaračka vrba	-	592	-	63	540	11,67
V. Trajni usjevi (isključujući jagode) (II + III + IV)	40.416	83.226	48,56	39.508	78.971	50,03
Krumpir	2.966	11.359	26,11	2.734	10.648	25,68
Trajni travnjaci	149.476	346.403	43,15	149.339	345.561	43,22
Oranice i vrtovi	36.989	892.221	4,15	36.433	903.508	4,03
Ukupno (000 ha)	228	1.326	17,19	226	1.331	16,98

Izvor: DZS

Najuspješnija poduzeća grupirana su u sjevernom dijelu obalnog područja, ali to ne znači da na okoliš troše više od manje uspješnih poduzeća na jugu. JLS-i s poduzećima koja nisu imala izdatke za okoliš u

2011. godini ravnomjerno su raspoređeni duž obalnog područja. Isto vrijedi i za plaće: neovisno o stanju, sva poduzeća stavljaju na minimum plaće svojih zaposlenika. Treba napomenuti da su karte u nastavku izrađene na temelju sektorskih podataka, što znači da koeficijent vrijednosti 0 pokazuje nedostatak okolišnih izdataka samo za sektor koji je prikazan na određenoj karti. Pored toga, podaci o okolišnim izdacima nisu dostupni za obrte tako da možda postoje JLS-i s poduzećima koja ne troše na okoliš i obrtima koji imaju okolišne izdatke, ali to nije vidljivo iz podataka. S druge strane opće je poznata činjenica da su poduzeća jedini subjekti s okolišnim izdacima u većini sektora i JLS-a. Stoga vrijedi pretpostavka da podaci navedeni u nastavku uistinu prikazuju brigu za okoliš u gospodarstvu obalnog područja.

Tablica 29: Proizvodnja i prirod voća, grožđa i maslina u Jadranskoj Hrvatskoj

	2008.		2009.		2010.		2011.		2012.	
	Proizv. (t)	Prirod (t/ha)	Proizv. (t)	Prirod (t/ha)	Proizv. (t)	Prirod (t/ha)	Proizv. (t)	Prirod (t/ha)	Proizv. (t)	Prirod (t/ha)
I. Voće										
Jabuke	4.582	8,9	5.907	11,3	7.121	13,5	4.090	7,8	929	1,9
Kruške	184	2,2	199	2,4	184	2,3	224	2,9	66	1,0
Breskve i nektarine	3.193	4,3	4.689	6,0	3.818	3,6	2.847	2,9	3.382	3,4
Marellice	204	2,8	109	1,4	96	1,2	104	1,4	92	1,6
Višnje i trešnje	1.852	2,3	1.271	1,5	1.208	1,3	6.177	6,7	3.976	4,3
Šljive	3.833	3,3	3.291	2,8	4.946	3,5	6.023	4,5	3.592	2,7
Orasi	46	0,3	47	0,3	101	1,1	62	0,6	5	0,1
Lješnjaci	1	0,3	2	0,7	5	1,3	20	5,0	1	0,2
Bademi	651	1,4	1.493	3,3	143	0,7	143	0,7	158	0,6
Smokve	1.388	3,5	1.221	3,1	908	2,7	1.287	3,9	1.266	3,4
Jagode	116	14,5	79	9,9	48	8,0	816	30,2	392	10,6
Drugo bobičasto voće	-	-	38	3,8	36	1,1	52	1,8	21	0,9
Naranče	416	2,6	524	3,3	202	4,0	315	6,3	269	6,3
Mandarinke	48.297	39,8	35.907	29,4	55.000	30,7	41.870	23,8	50.786	29,5
Limuni	247	2,3	236	2,2	138	2,9	200	5,0	195	6,7
II. Grožđe, ukupno	72.935	4,9	89.933	5,9	100.969	6,5	88.869	5,7	92.511	6,6
III. Masline, ukupno	35.955	2,4	32.592	2,1	38.001	2,2	31.423	1,8	50.945	2,8

Izvor: DZS

Tablica 30: Proizvodnja maslinova ulja i vina u Hrvatskoj

Razina	Proizvod	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Jadranska Hrvatska	Maslinovo ulje (hl)	57.665	53.735	52.055	50.000	55.000
	Vino (000 hl)	472	580	588	578	530
Republika Hrvatska	Maslinovo ulje (hl)	57.665	53.735	52.055	50.000	55.000
	Vino (000 hl)	1278	1.424	1.433	1.409	1.293
JH / RH (%)	Maslinovo ulje (hl)	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
	Vino (000 hl)	36,93	40,73	41,03	41,02	40,99

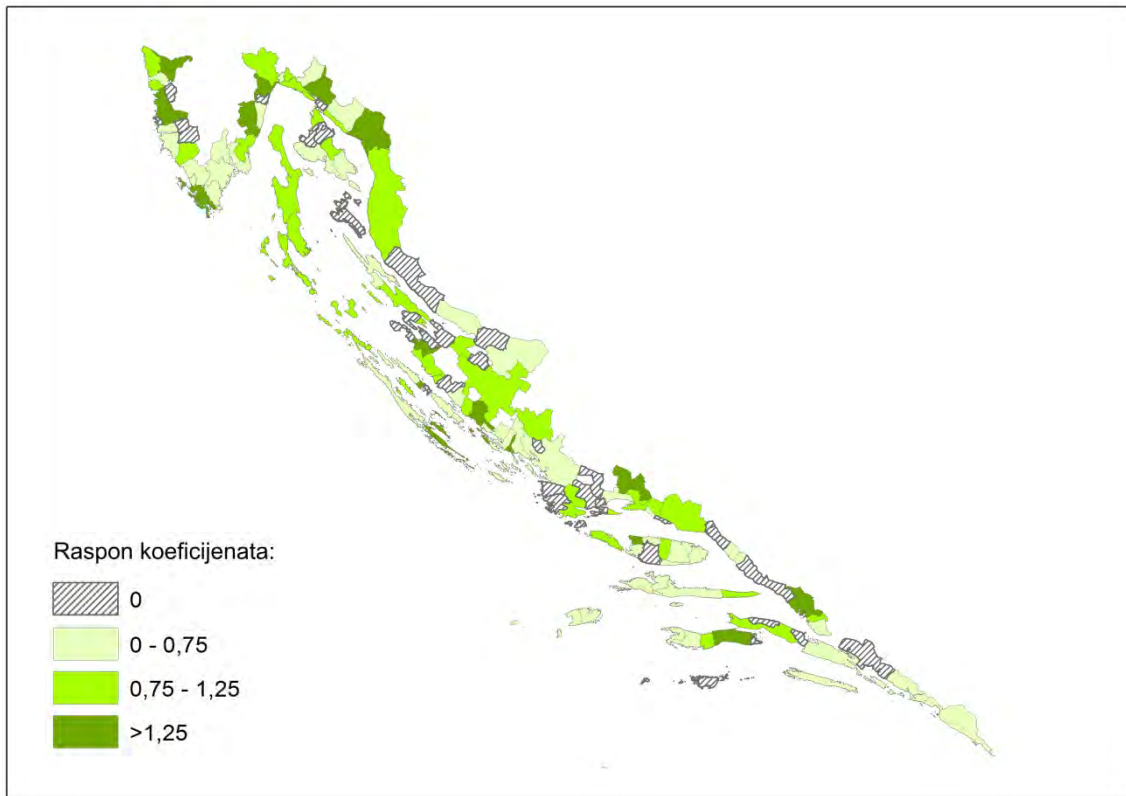
Izvor: DZS

Tablica 31: Stoka u Hrvatskoj

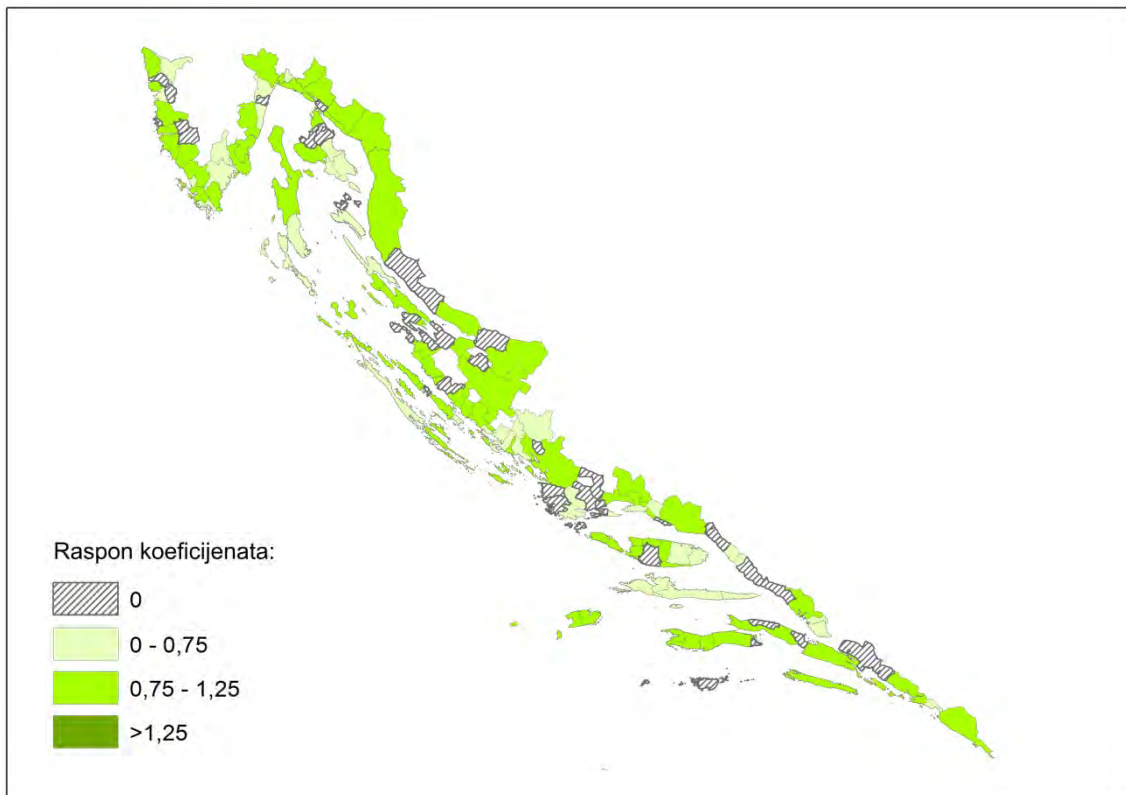
	2008.			2009.			2010.		
	RH	JH	JH/RH (%)	RH	JH	JH/RH (%)	RH	JH	JH/RH (%)
Goveda	453.555	40.307	8,89	447.151	40.367	9,03	444.314	32.385	7,29
Svinje	1.103.882	13.821	1,25	1.249.874	17.379	1,39	1.230.574	25.093	2,04
Ovce	643.384	372.584	57,91	619.044	339.416	54,83	629.437	329.717	52,38
Koze	83.877	25.647	30,58	76.119	27.273	35,83	75.215	39.052	51,92
Perad	10.014.601	1.271.230	12,69	10.787.196	1.285.041	11,91	9.469.441	963.030	10,17

	2011.			2012.		
	RH	JH	JH/RH (%)	RH	JH	JH/RH (%)
Goveda	446.55	43.849	9,82	451.517	39.669	8,79
Svinje	1.233.406	160.863	13,04	1.182.347	120.494	10,19
Ovce	638.608	320.676	50,21	679.313	353.792	52,08
Koze	70.030	30.169	43,08	71.978	27.059	37,59
Perad	9.523.432	890.388	9,35	10.160.379	598.440	5,89

Izvor: DZS

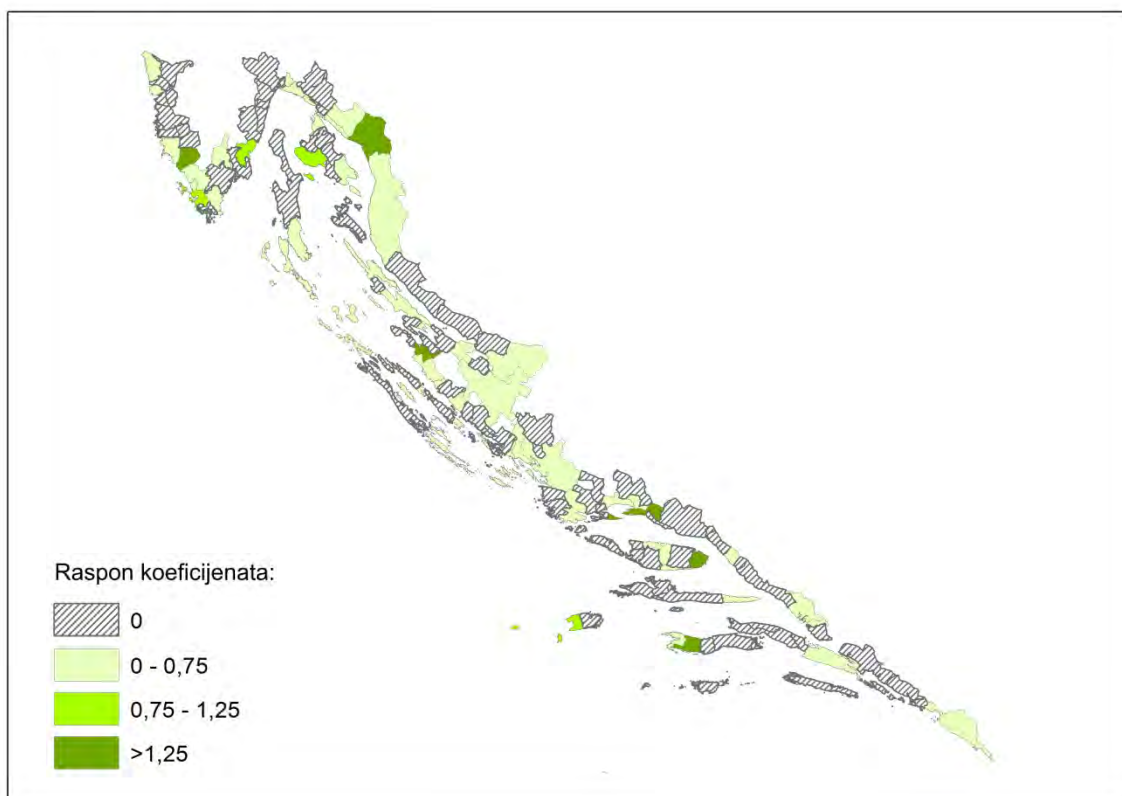

Karta 10: Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo – prihodi/zaposlenost u 2011.

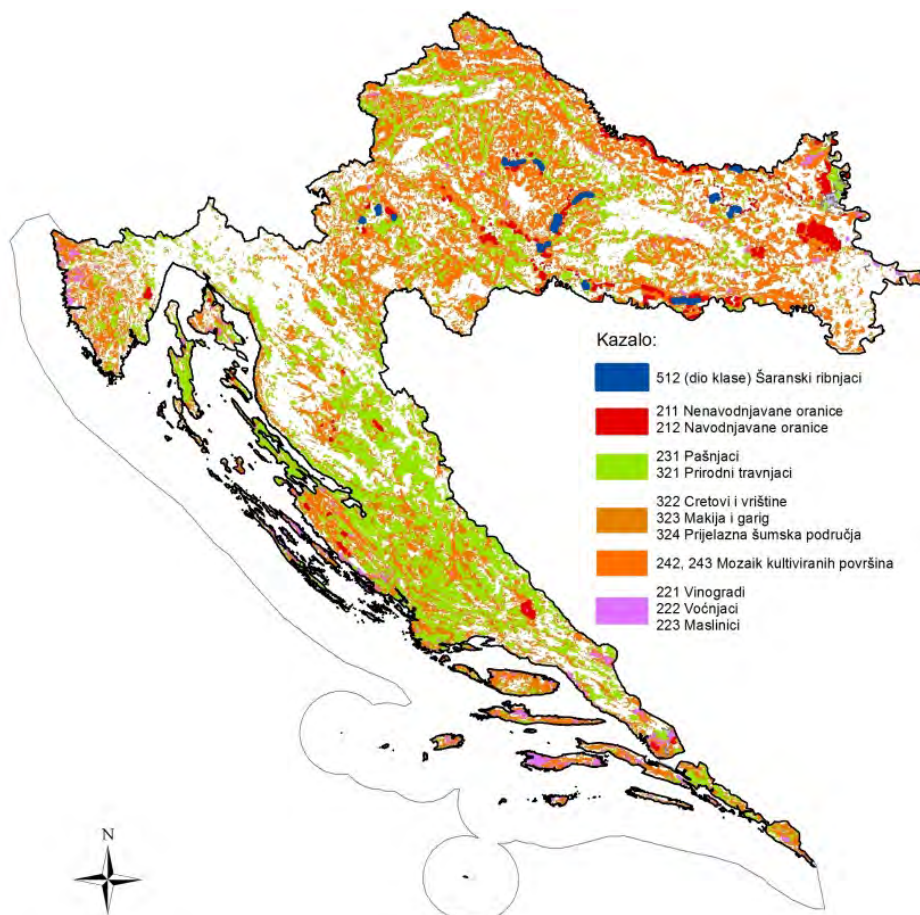

Karta 11: Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo – plaće/zaposlenost u 2011.

Karta 12: Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo – okolišni izdaci/zaposlenost u 2011.

Karta 13: Vrlo vrijedno poljoprivredno zemljište u Hrvatskoj
Izvor: *Izvešće o stanju okoliša, 2014., nacrt, str. 74*

Prema Izvješću o stanju okoliša, 2014. (nacrt), poljoprivrednu proizvodnju ugrožavaju klimatske promjene u pogledu toplinskih valova (jadranska obala i otoci su posebno osjetljivi u ovom pogledu). Pored toga, mijenjaju se i podaci o oborinama te pokazuju statistički značajno smanjenje oborina u Gorskom Kotaru, Istri i južnom obalnom području. Prema istom izvoru, u obalnom području postoje mnoga vrlo vrijedna poljoprivredna područja u kojima je poljoprivredna proizvodnja ključna za očuvanje biološke raznolikosti.

Usprkos smanjenju oborina, vrijedno je poljoprivredno zemljište ugroženo jer oborine donose onečišćujuće tvari. Između 2007. i 2011. najveće koncentracije sulfatnih iona zabilježene su na širem riječkom području, Zavižanu na Velebitskom lancu, te u Ogulinu i Gospiću u zaleđu. Nitratni ioni zabilježeni su na području Rijeke i Zadra. Akumulacije su bile najviše na područjima oko Rijeke, Zavižana i Ogulina.

Postoje tragovi teških metala u tlu, što također ugrožava poljoprivrednu proizvodnju, ljudsko zdravlje i okoliš. U Jadranskoj Hrvatskoj zabilježene su visoke koncentracije kroma i arsena, posebno u Ravnim Kotarima i Obrovcu gdje se nalazi boksitna ruda. Koncentracija nikla je također visoka u obalnom području uslijed posebnih vrsta tla i sedimenata. Koncentracija olova (Pb) je također visoka, posebno na području Velebita, u dalmatinskom zaleđu i na otoku Braču i Hvaru. Prisutnost olova je prirodna ali je također i rezultat onečišćenja zraka. Koncentracije cinka su visoke iz istog razloga.

S druge strane, poljoprivreda utječe na okoliš. Amonijevi ioni onečišćuju područja sjevernog Jadrana i Istre a postoje i dokazi pretjeranog korištenja pesticida na području Dubrovnika, Splita, Bakra, Rijeke i Pule (takva vrsta onečišćenja može također potjecati iz industrije i komunalnih otpadnih voda). Intenzivne poljoprivredne aktivnosti, a posebno vinogradarstvo, rezultiraju visokim koncentracijama bakra (posebno oko Bakra i Vinodola, Drniša, ušća Neretve, Konavala, otoka Cresa, Paga, Visa, Korčule i Mljeta).

Jedan od glavnih problema u obalnom području vezanih za ovaj sektor su **šumski požari**. Oni uništavaju prirodna staništa, pridonose eroziji tla i izumiranju životinjskih i biljnih vrsta, povećanju emisija CO₂, te imaju negativne učinke posebno na obalno gospodarstvo, poljoprivredu turizam.

U razdoblju 2005.–2011. godine u Hrvatskoj je zabilježeno 1.535 šumskih požara koji su uništili 54.824 ha šumskog i poljoprivrednog zemljišta. Oko 1.223 požara se dogodilo u obalnom području i njegovom zaleđu.

Samo u 2012. godini je u Jadranskoj Hrvatskoj zabilježeno 569 šumskih požara koji su uništili više od 22.000 ha zemljišta. Najugroženije područje je bilo obalno područje, uključujući otoke¹². Usprkos značajnim naporima u pogledu modernizacije opreme i povećanja kapaciteta i organizacije vatrogasnih postrojbi, požari i dalje predstavljaju neprestanu opasnost za okoliš tijekom ljeta, a posebno tijekom turističke sezone.

Dok se šumski požari događaju ljeti, **poplave** se događaju uglavnom zimi. Poplave uzrokuju štetu u poljoprivredi, a posebno na ušću rijeke Neretve i u krškim područjima Like i Gorskog Kotara. S druge strane, ljeta su suha tako da suše često uništavaju usjeve. Nacionalni program navodnjavanja je uspostavljen, ali se još ne provodi uslijed nedostatka sredstava.

---

¹² Izvješće o stanju okoliša, 2014., nacrt, str. 89

Ribarstvo

Prema NACE klasifikaciji, ribarstvo obuhvaća morski ribolov, marikulturu i preradu ribe. Njegov doprinos hrvatskom BDP-u varira od 0,2 do 0,7%.

Morski ribolov je oduvijek bio važan dio života i gospodarstva obalnog područja. Uvijek su postojale brojne lokalne zajednice čiji je prihod ovisio isključivo o ribolovu. I danas je ribolov dio kulture i tradicije u mnogim naseljima u obalnom području iako važnost morskog ribolova u cjelokupnom gospodarstvu opada. Broj ribara koji se bave gospodarskim ribolovom opada od 2010. godine (Tablica 32)

Područje istočnog Jadrana bogato je ribom i drugim morskim organizmima. Njegovo je glavno obilježje više vrsta i prisutnost mladih primjeraka (stari 1-2 godine) u ulovima. Hrvatske vode (teritorijalno more i ZERP) podijeljene su u nekoliko ribolovnih područja kako je prikazano na Karti 14.

Karta 14: Ribolovne zone RH

Izvor: Nacionalni strateški plan razvoja ribarstva Republike Hrvatske, nacrt, str. 13

Tablica 32: Broj ribara koji se bave gospodarskim morskim ribolovom

Godina	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Broj ribara	3.740	3.886	3.995	3.564	3.322

Izvor: DZS

Glavni problemi u morskom ribarstvu odnose se na flotu: plovila su mala (81,29% plovila kraće je od 12 m) i većina ih se koristi za višenamjenski ribolov (više od 45% ukupne flote) što je tipično za Sredozemlje. Pored toga, flota je stara: 72,7% plovila starije je od 20 godina. Stoga flota nije ni konkurentna ni učinkovita. Na primjer, samo 40% kočara je 2011. godine postiglo godišnji ulov od preko 5 tona. Što se tiče strukture ulova, više od 80% ukupnog ulova je činila sitna plava riba. Međutim, u pogledu vrijednosti ulova pridneni ribolov donosi veći prihod.

Tablica 33: Segmentacija plovila za obavljanje gospodarskog ribolova na moru po jadranskim županijama, 2011.

Vrsta plovila	Županija						
	Istarska	Primorsko-goranska	Ličko-senjska	Zadarska	Šibensko-kninska	Splitsko-dalmatinska	Dubrovačko-neretvanska
Dredže	5	1	0	0	0	0	0
Kočari	149	108	10	105	57	120	13
Plivaričari	23	27	0	96	16	53	11
Plovila za lov mrežama potegačama	1	0	2	6	10	22	0
Plovila za lov mrežama stajaćicama	532	65	33	9	108	260	27
Plovila za lov udičarskim alatima	55	24	6	0	32	20	0
Plovila za lov udičarskim parangalima	2	3	2	0	6	38	0
Plovila za lov vršama	7	30	17	1	2	12	0
Plovila za sakupljanje morskih organizama	34	0	0	0	56	41	2
Višenamjenska plovila	182	520	43	424	103	260	339
Ostalo	5	0	0	0	1	0	0
Ukupno	995	778	113	641	391	826	392

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede

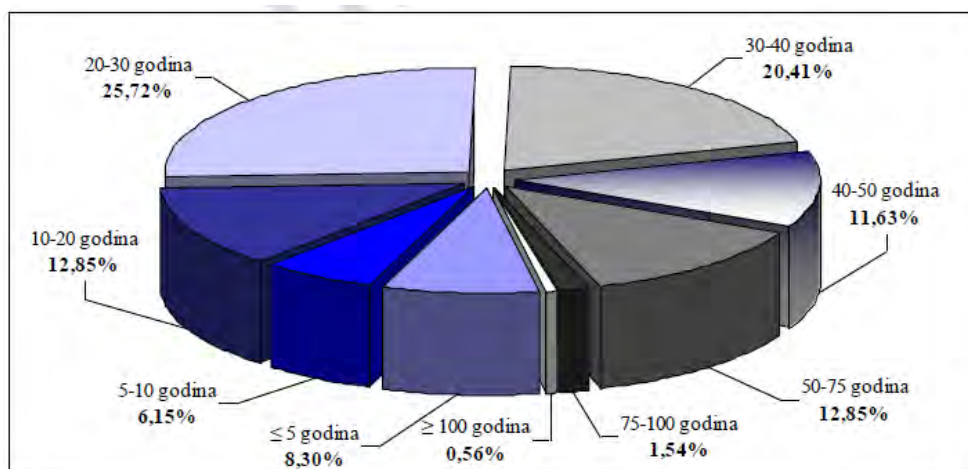
Tablica 34: Segmentacija plovila za obavljanje gospodarskog ribolova na moru po duljini i tipu u 2011. godini

Vrsta plovila	≥ 12 m	< 12 m	Ukupno
Dredže	2	4	6
Kočari	348	214	562
Ostalo*	1	5	6
Plivaričari	192	34	226
Plovila za lov mrežama potegačama	1	40	41
Plovila za lov mrežama stajaćicama	25	1.009	1.034
Plovila za lov udičarskim alatima	4	133	137
Plovila za lov udičarskim parangalima	1	50	51
Plovila za lov vršama	0	69	69
Plovila za sakupljanje morskih organizama**	2	131	133
Višenamjenska plovila	76	1.795	1.869
Ukupno	652	3.484	4.136

Izvor: MP-UR

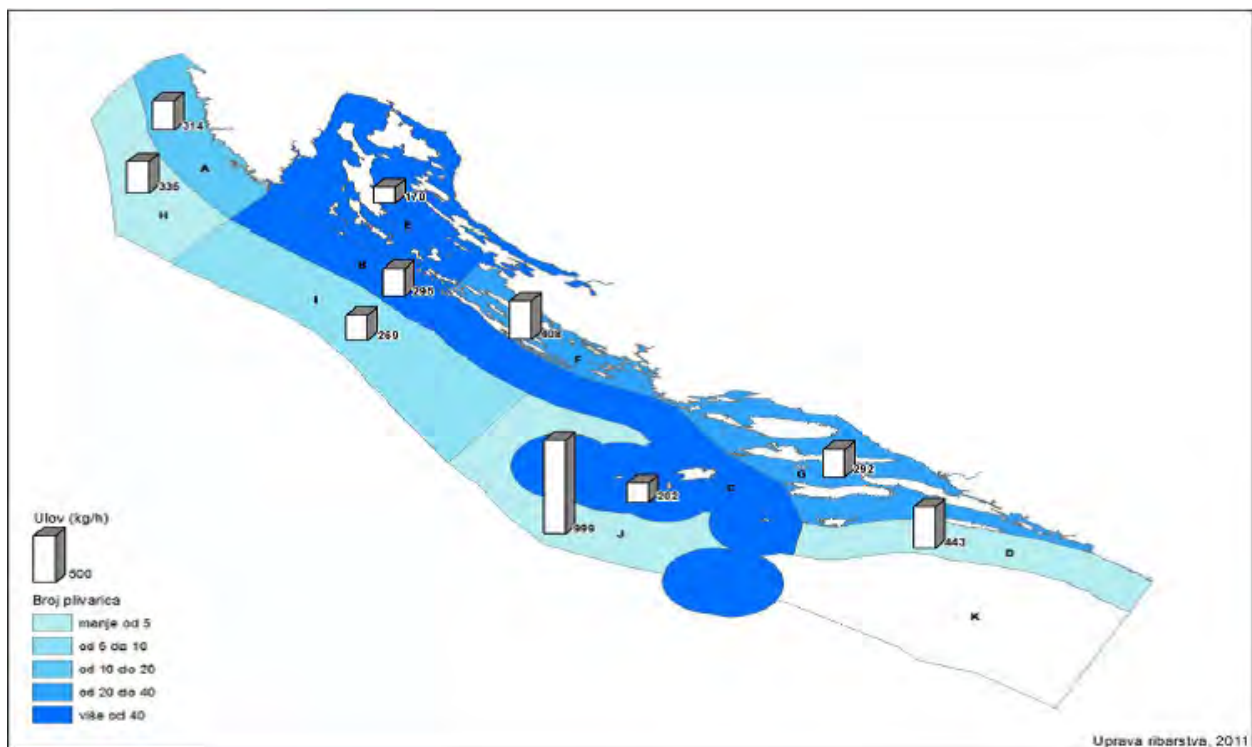
* Odnosi se na plovila koja obavljaju ribolov samo s jednim ribolovnim alatom, ostima, a što nije definirano u kategorijama

** Odnosi se na plovila koja obavljaju ribolov alatima za sakupljanje morskih organizama, a što nije definirano u kategorijama

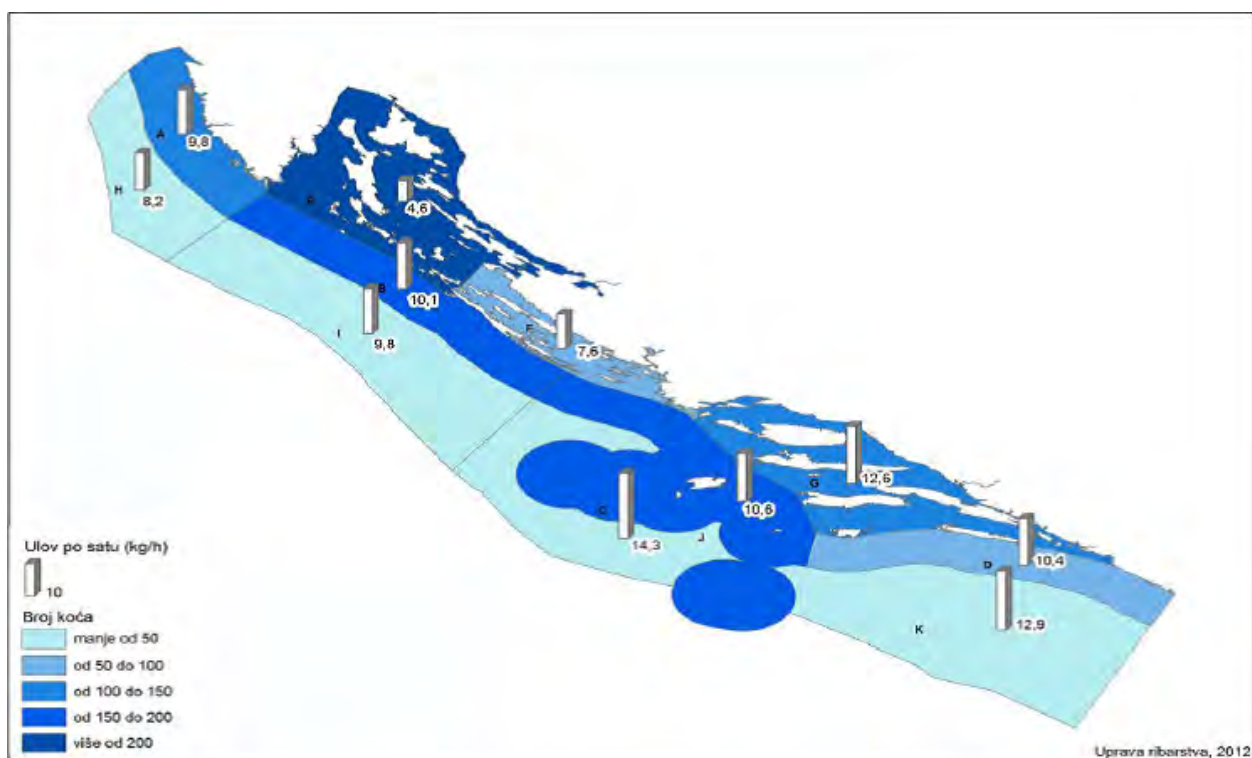

Slika 4: Segmentacija plovila za obavljanje gospodarskog ribolova na moru prema starosti, 2011.

Izvor: MP-UR

Karta 15: Ulov plivarica po satu u 2011. godini (kg/h)

Karta 16: Ulov kočara po satu u 2011. godini (kg/h)

Tablica 35: Ulov ribe i drugih morskih organizama od 2000. do 2011. godine (t)

Godina	Plava riba	Bijela riba	Ostalo	Ukupno
2000.	17.082	2.365	1.524	20.971
2001.	13.372	2.149	1.448	16.969
2002.	18.733	1.624	847	21.204
2003.	24.369	3.556	1.166	29.091
2004.	26.381	4.325	1.231	31.937
2005.	28.621	4.573	1.467	34.661
2006.	31.646	4.857	1.353	37.856
2007.	33.041	4.893	2.228	40.162
2008.	42.688	4.831	1.492	49.011
2009.	49.433	4.307	1.788	55.547
2010.	46.703	4.098	1.594	52.395
2011.	64.306	4.493	1.736	70.535

Izvor: MP-UR

Tablica 36: Ulov nekih važnih vrsta morskih organizama po zonama u 2011. godini (t)

Zona	Srdela	Inćun	Mlješana mala plava riba	Trlja od blata	Oslić	Muzgavac	Škamp	Listovi	Ostalo	Ukupno
A	6.134	489	213	91	5	229	1	244	985	8.391
B	20.780	4.993	1.126	334	56	62	4	9	611	28.025
C	1.823	1.611	141	283	265	74	213	22	927	5.359
D	154	865	44	45	55	5	14	5	287	1.477
E	8.006	4.973	517	38	259	40	45	16	891	14.785
F	3.202	410	110	50	21	10	1	2	418	4.224
G	5.847	759	181	208	103	29	2	3	574	7.706
H	0	0	1	2	0	2	0	14	7	26
I	0	282	0	1	0	1	0	0	140	424
J	0	0	0	0	12	0	3	0	97	112
K	0	0	0	0	1	0	1	0	4	6
Ukupno	45.946	14.382	2.333	1.102	777	452	284	315	4.941	70.535

Izvor: MP-UR

Prema DZS-u postoji 264 iskrcajnih mjesta, od kojih na 63 otpada 95% ukupnog ulova. Najvažnija iskrcajna mjesta u 2010. godini za sitnu plavu ribu bila su Kali, Zadar, Biograd na Moru i Pula. Najvažnija iskrcajna mjesta za pridnene ulove su Mali Lošinj, Tribunj i Zadar. Međutim, opće je poznata činjenica da još treba razviti ribarske luke, opremljena iskrcajna mjesta, distribucijske kanale i nadzor nad trgovinom ribe.

Marikultura uključuje uzgoj pridnene i plave ribe te školjkaša. Ukupna godišnja proizvodnja iznosi oko 11.000 tona, vrijednosti oko 120 milijuna eura. Najvažniji dio marikulture proizvodnje je uzgoj tune. Postoji 14 uzgajališta koja se većinom nalaze u Zadarskoj i Splitsko-dalmatinskoj županiji. Uzgoj tune iznosi oko 30% ukupnog volumena marikulture proizvodnje. Tijekom posljednjih nekoliko godina je zbog ulovnih kvota za tunu proizvodnja usporila. Cjelokupni prinos tune se izvozi, prvenstveno u Japan.

Sva se ribogojilišta nalaze u poluzatvorenim zaljevima u moru dubine veće od 50 m, dovoljno udaljena od livada posidonije. Što se tiče školjkaša, kamenice i dagnje se većinom uzgajaju na području Malog Stona i Malog Mora uz poluotok Pelješac, te manje uz zapadnu obalu Istre i u Velebitskom kanalu, Novigradskom moru i ušću rijeke Krke. 2012. godine je zabilježeno 257 lokacija za uzgoj školjkaša. Cjelokupni prinos se prodaje na domaćem tržištu.

Glavni problemi ovog podsektora gospodarstva su nedovoljni kapaciteti, uvoz opreme, opći porast troškova proizvodnje, restriktivne kvote za tunu (od strane Međunarodne komisije za zaštitu atlantskih

tuna ICCAT), štete koju uzrokuju grabežljivci, nedovoljno razvijena infrastruktura na pristaništima, sve veća konkurencija na globalnom tržištu, sve veći zahtjevi vezani za zaštitu okoliša i sigurnost hrane.

Tablica 37: Proizvodnja marikulture po vrstama od 2000. do 2011. godine

Godina	Lubin i orada (t)	Dagnje (t)	Kamenice (t)	Tune (t)	Mlađ lubina i orade (kom)
2000.	2.500	1.200	1.000.000	1.200	4.500.000
2001.	2.500	2.000	1.000.000	2.500	4.600.000
2002.	2.500	2.400	1.000.000	3.971	4.900.000
2003.	2.510	2.800	800.000	4.679	5.500.000
2004.	3.000	2.400	800.000	3.777	6.974.000
2005.	3.000	2.500	800.000	3.425	5.785.000
2006.	3.500	3.500	1.000.000	6.700	15.000.000
2007.	3.950	3.000	1.000.000	4.180	15.000.000
2008.	4.500	3.000	1.000.000	3.711	20.000.000
2009.	5.000	2.000	1.000.000	4.200	20.000.000
2010.	5.200	2.000	1.100.000	3.592	15.106.424
2011.	4.494	399	327.000	2.312	14.824.990

Izvor: DZS i MP-UR

Sektor **prerade i prodaje ribe** je danas u Hrvatskoj razmjerno slab (prije jednog stoljeća je velik broj otočnih zajednica živio od ove gospodarske djelatnosti). U ovom podsektoru postoje samo dvije tvornice za konzerviranje ribe, jedna u Zadarskoj i jedna u Splitsko-dalmatinskoj županiji. Njihova se proizvodnja temelji na ulovu sitne plave ribe.

U načelu, veći dio ulova se prodaje svjež, neprerađen. Većina ulova pridenog stoka se izvozi, dok se plava riba prodaje uzgajivačima tune i industriji za preradu ribe (konzervirana i usoljena riba).

Glavni problemi ovog podsektora su niska dodana vrijednost, niska potrošnja po stanovniku, nedostatak brendiranja, neadekvatna i nedostatna infrastruktura, nedovoljno razvijena distribucija u kontinentalnu Hrvatsku, sve veća konkurencija na globalnom tržištu i nezakonita trgovina. S druge strane, riba i riblji proizvodi uspješno se izvoze te je bilanca uvoz-izvoz pozitivne vrijednosti.

Tablica 38: Vanjskotrgovinska bilanca proizvoda ribarstva od 2000. do 2011. godine

Godina	Uvoz		Izvoz		Bilanca	
	Tona	USD	Tona	USD	Tona	USD
2000.	25.545	33.098.275	18,247	43.977.357	-7,298	10.879.082
2001.	42,631	56,569.965	21.686	64.080.711	-20,945	7.510.746
2002.	56.284	75.898.070	22.370	79.869.814	-33.914	3.971.744
2003.	57,316	82.741.215	22,687	114.881.084	-34.629	32.139.869
2004.	38.579	70.777.929	23.429	104.010.263	-15.150	33,232.334
2005.	53.687	98.416.794	24.424	97,361.226	-29,263	-1.055.568
2006.	51,574	105.372.955	29.496	159.847.033	-22.478	54.474.078
2007.	47,847	120.613.368	30,603	152.428.359	-17,244	31.814.991
2008.	54.055	138.990.532	29.444	149.577.014	-24.611	10.586.482
2009.	44,385	102.228.762	32.721	164.115.420	-11.664	61.886.658
2010.	41.211	102.400.654	33.950	135.395.280	-7,261	32,994.626
2011.	38.417	123.676.657	38.493	178.503.695	-76	54.827.038

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede

Rekreacijski i sportski ribolov ne spominju se u NEAC klasifikaciji kao gospodarska djelatnost. Međutim, njihova je uloga u ribolovnom sektoru sve veća, posebno nakon pristupanja Hrvatske EU kada se položaj neprofesionalnih ribara (oko 10.000 osoba), i rastuće industrije *big-game fishinga* u Hrvatskoj značajno promijenio. 2011. godine za navedene aktivnosti izdano je više od 78.000 dozvola.

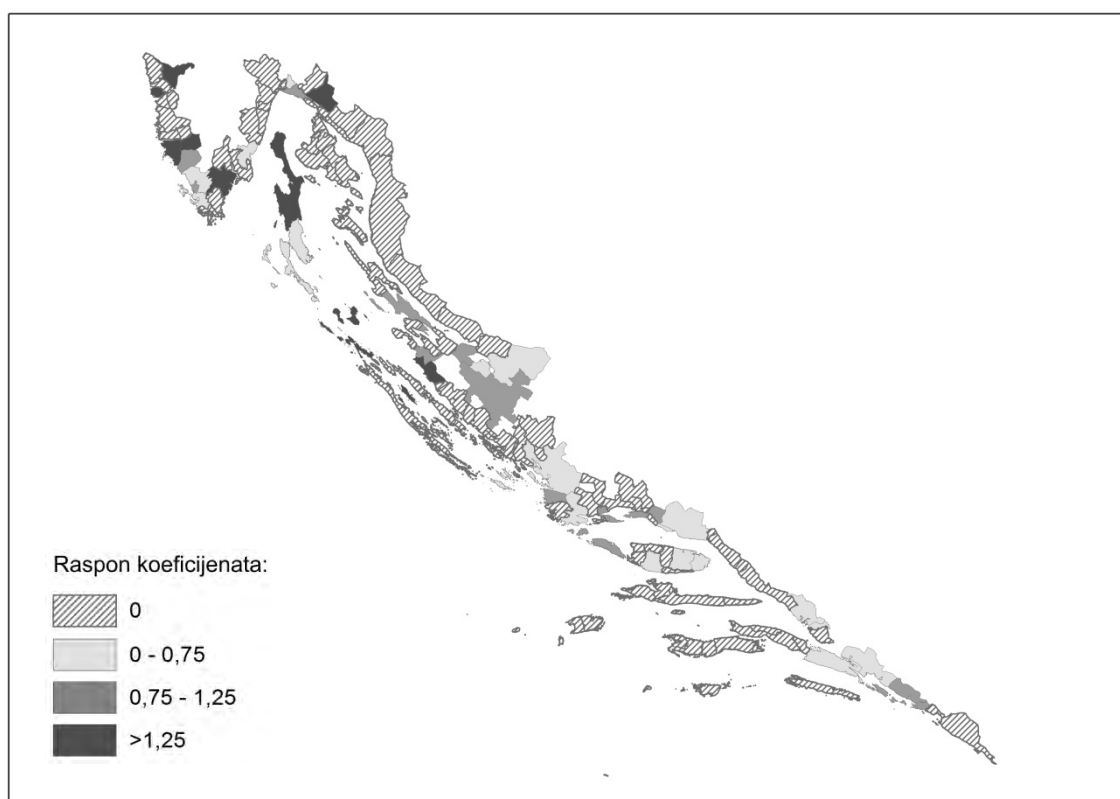

Prema analizi temeljenoj na približno procijenjenima gospodarskim učincima, gospodarska vrijednost rekreacijskoga i sportskog ribolova dostigla je oko 0,2% hrvatskog BDP-a u 2012. godini (izraženo u sadašnjim vrijednostima, DZS, 2013.). Procjenjuje se da su prihodi državnog proračuna od rekreacijskog i sportskog ribolova (postotak prodaje dozvola za ribolov, PDV) u 2012. godini iznosili više od 3,5 milijuna eura. Proizvodnja i prodaja plovila, opreme i alata za rekreacijski i sportski ribolov osiguravaju radna mjesta za više od 3.000 ljudi, većinom u Jadranskoj Hrvatskoj.

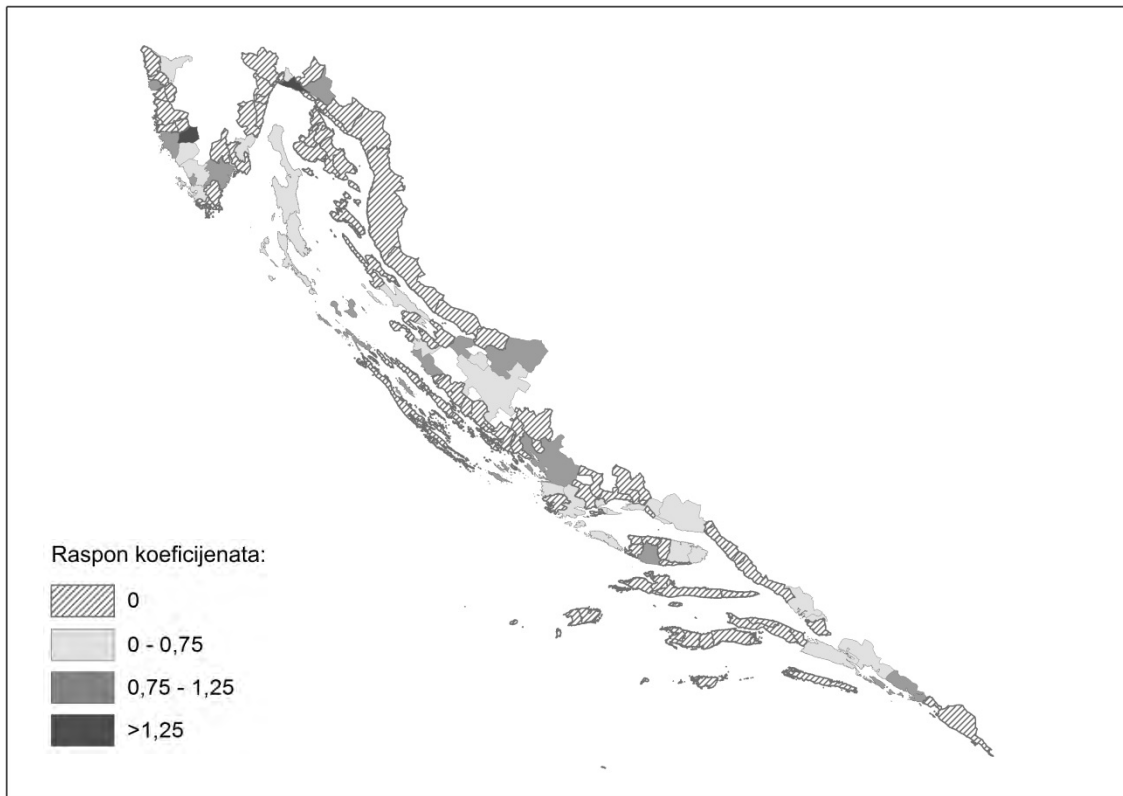
Analiza dozvola izdanih za rekreacijski i sportski ribolov ukazuje i na to da broj dozvola za rekreacijski ribolov raste, posebno udio starijih osoba te veterana Domovinskog rata u Šibensko-kninskoj i Zadarskoj županiji. Broj sportskih dozvola izdanih turistima brže raste na sjevernom Jadranu, razmjerno s cjelokupnim porastom turizma što potvrđuje da je sportski ribolov postao važna niša u turističkoj ponudi.

Rudarstvo i vađenje

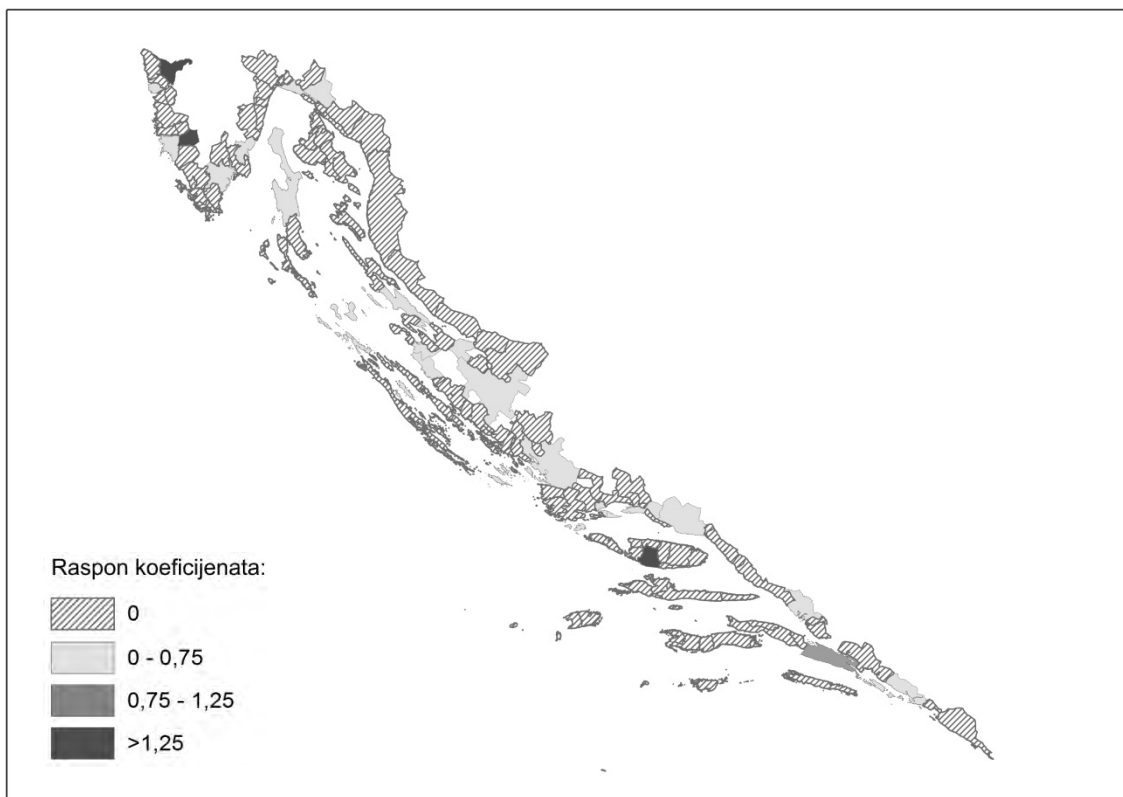
Rudarstvo i vađenje u obalnom području svodi se na vađenje kamena i u manjoj mjeri na vađenje pijeska iz plitke morske vode. Vađenje je okolišu neprihvatljiva djelatnost uglavnom u pogledu krajobraza, dok vađenje pijeska može prouzročiti značajno uništavanje flore i faune morskog dna. Slično kao i u sektoru poljoprivrede, najuspješnija poduzeća smještena su u sjevernom dijelu obalnog područja, no postoji puno veći broj JLS-a bez poduzeća u sektoru. Međutim, treba napomenuti da je vađenje u obalnom području vrlo rasprostranjena djelatnost malih razmjera te da su poduzetnici uglavnom registrirani kao obrtnici što nažalost nije obuhvaćeno dostupnim podacima. Na kartama stoga nije prikazana cjelovita slika. Svakako je ovdje potvrđena općepoznata činjenica da poduzeća i obrtnici u ovom sektoru ne pridaju važnost sanaciji napuštenih kamenoloma.

Karta 17: Rudarstvo i vađenje – prihodi/zaposlenost u 2011.

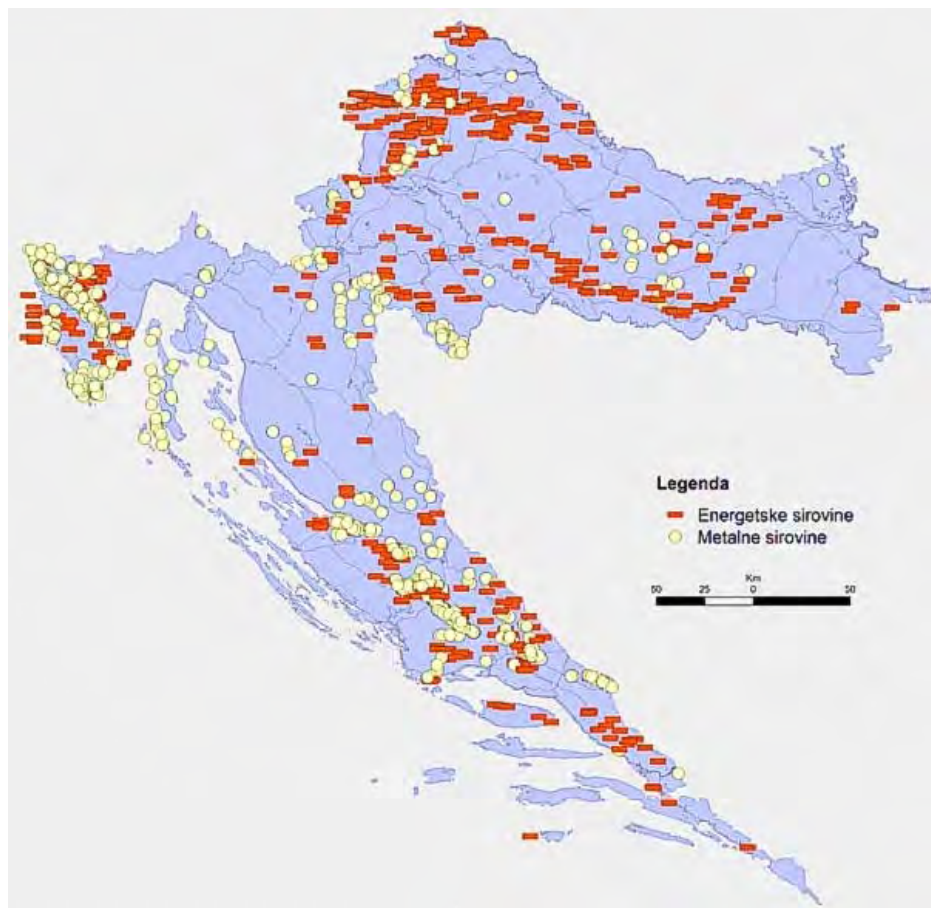

Karta 18: Rudarstvo i vađenje – plaće/zaposlenost u 2011.

Karta 19: Rudarstvo i vađenje – okolišni izdaci/zaposlenost u 2011.

Boksit je najiskorištenija ruda u Republici Hrvatskoj. Tijekom 20. stoljeća u krškom je području bilo oko 10.000 nalaza ove rude (oko 7.000 u Istri i 3.000 u Dalmaciji). Boksit je vađen uglavnom na površini, ali eksploatacijska polja nikad nisu sanirana. Zabilježene su nesreće vezane za eroziju tla, posebno oko Drniša (područje veličine 355 km² sa 16 površinskih, 72 podzemna i 7 kombiniranih eksploatacijskih polja). U Kalunu pokraj Drniša eksploatacijsko polje je duboko 350 m i jedno je od najdubljih na svijetu.

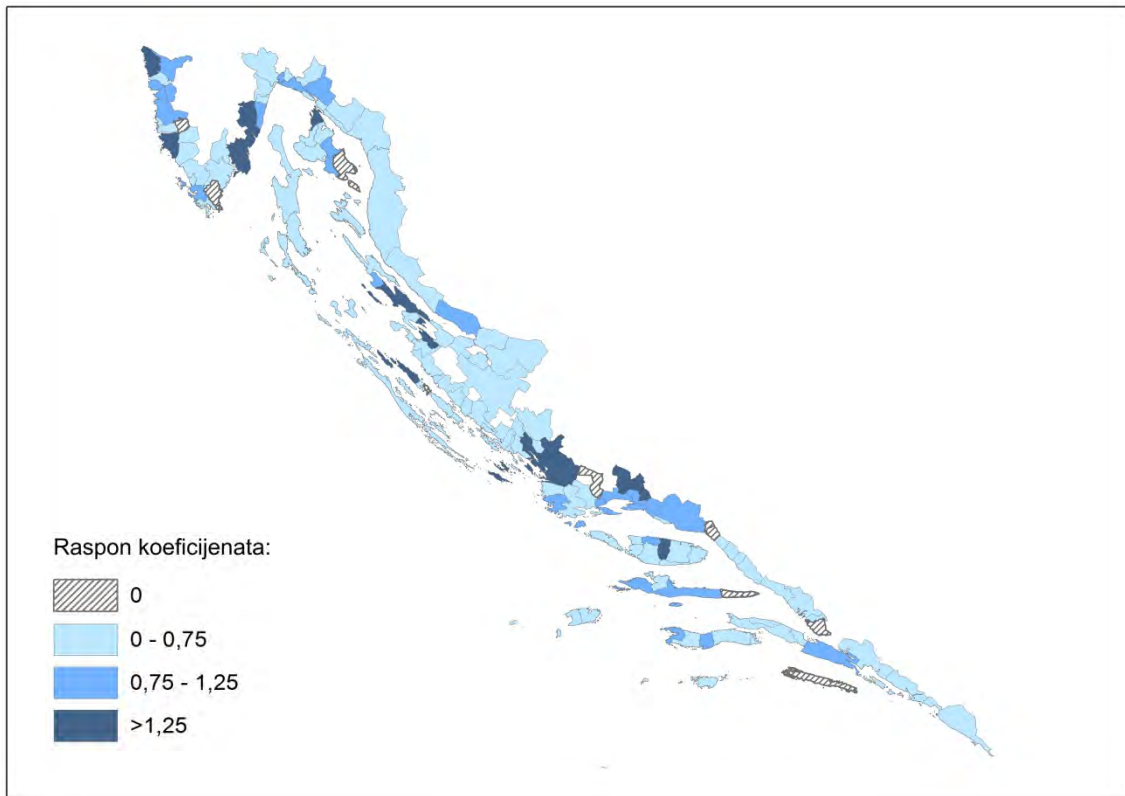
Karta 20: Mineralne rude u Republici Hrvatskoj
Izvor: Izvješće o stanju okoliša, nacrt, 2014., str. 242

Prerađivačka industrija

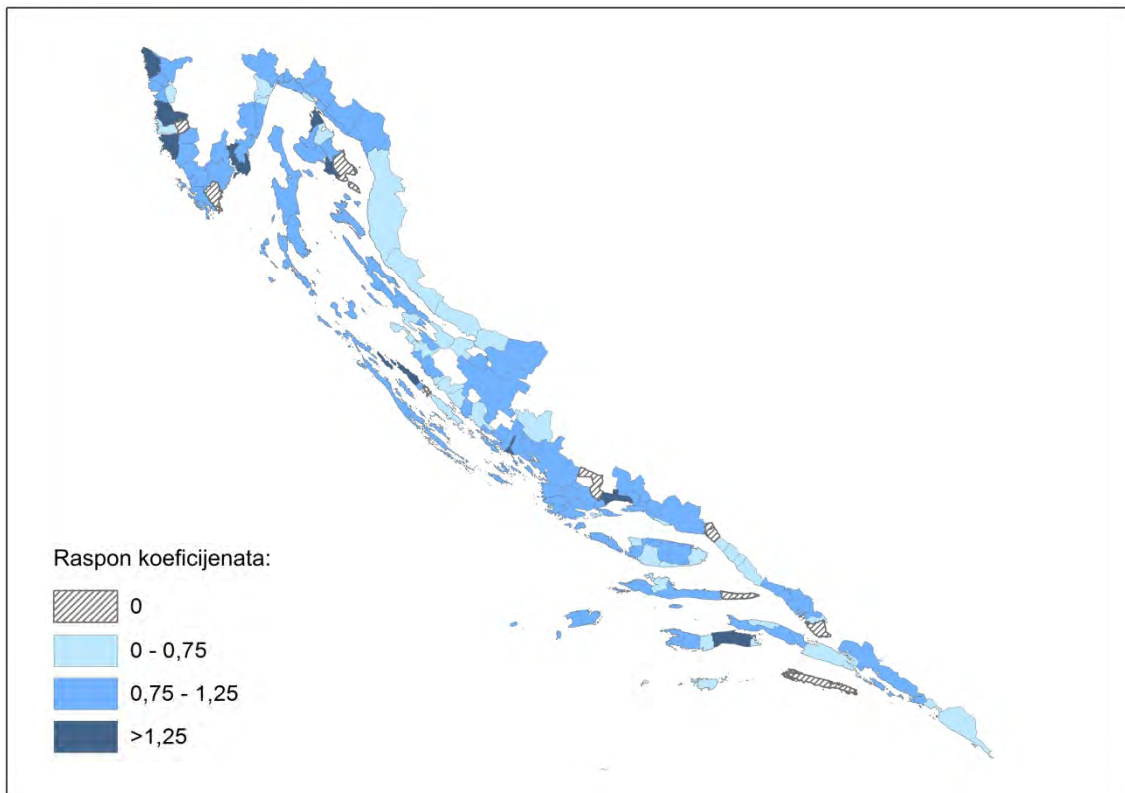
Za razliku od poljoprivrede i vađenja podaci o prerađivačkoj industriji pokazuju korelaciju između uspjeha i brige za okoliš. Uspješna poduzeća nisu aktivna samo na sjeveru već i u srednjoj Dalmaciji, dok su JLS-i s poduzećima koja na okoliš troše iznad prosjeka dobro rasprostranjena duž čitavog obalnog područja. Također postoje JLS-i s poduzećima koja nisu izvijestila o okolišnim izdacima. Podaci o prerađivačkoj industriji reprezentativniji su od podataka za poljoprivredu i vađenje budući da je većina poduzetnika registrirana kao poduzeće. Otoci su specifični budući da kemijska industrija na sjevernom otoku Krku i prerada ribe na srednjodalmatinskim otocima dobro kotiraju i u pogledu zarade i u pogledu brige za okoliš.

Industrijsko onečišćenje zraka iz rafinerija nafte zabilježeno je u Rijeci (SO₂) u obližnjoj industrijskoj zoni u Urinju. Slično onečišćenje zabilježeno je u Splitu, Šibeniku i elektrani na ugljen u Plominu. Također, kakvoća zraka u Rijeci bila je kategorije II. i III. zbog koncentracija H₂S.

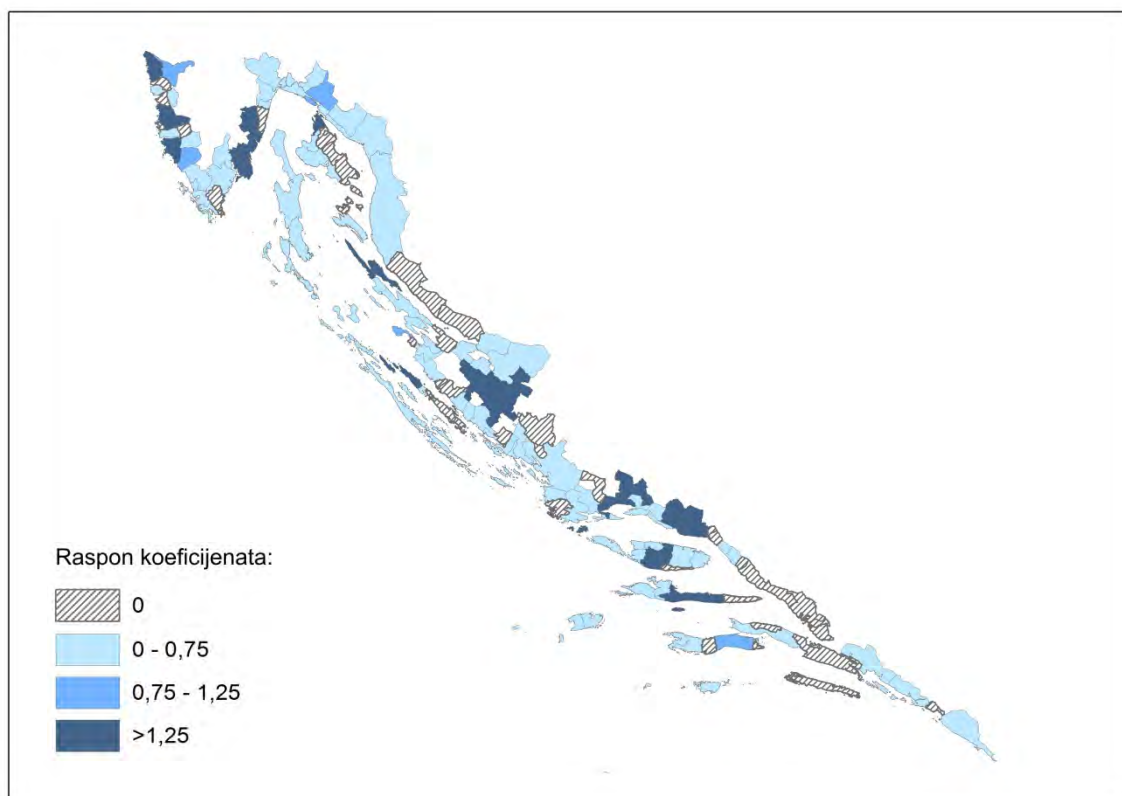

Karta 21: Prerađivačka industrija – prihodi/zaposlenost u 2011.

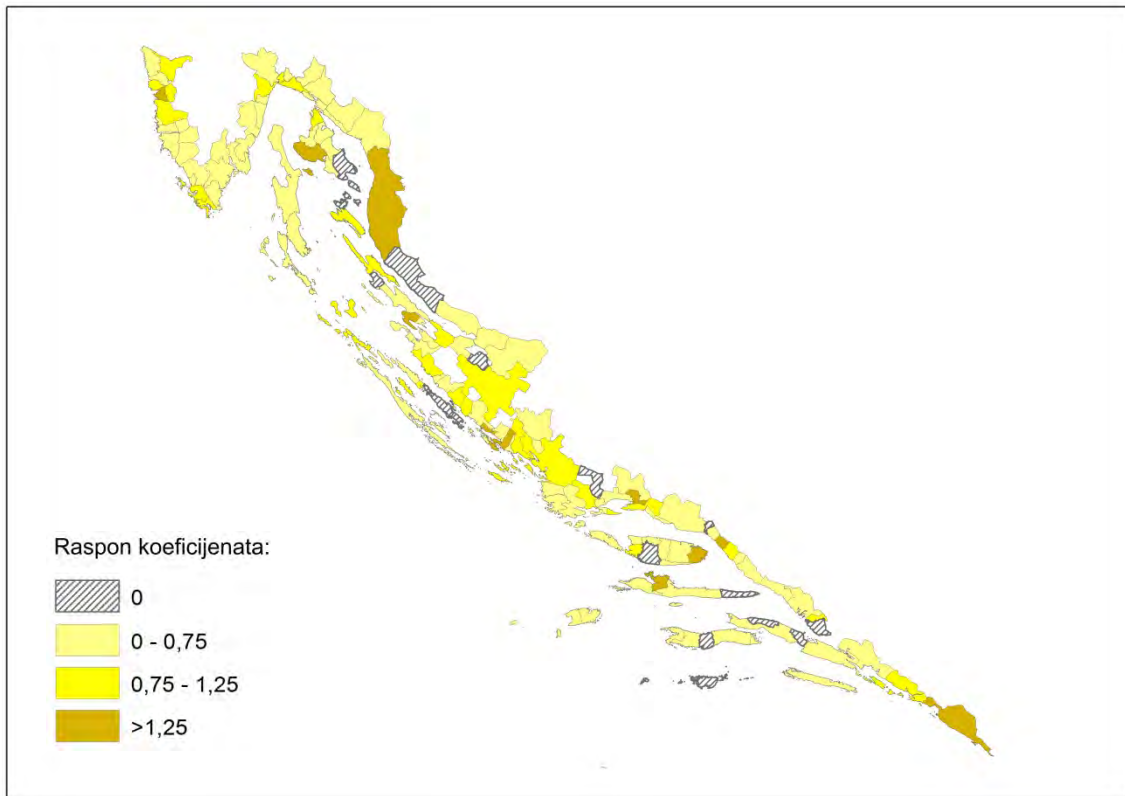
Karta 22: Prerađivačka industrija – plaće/zaposlenost u 2011.

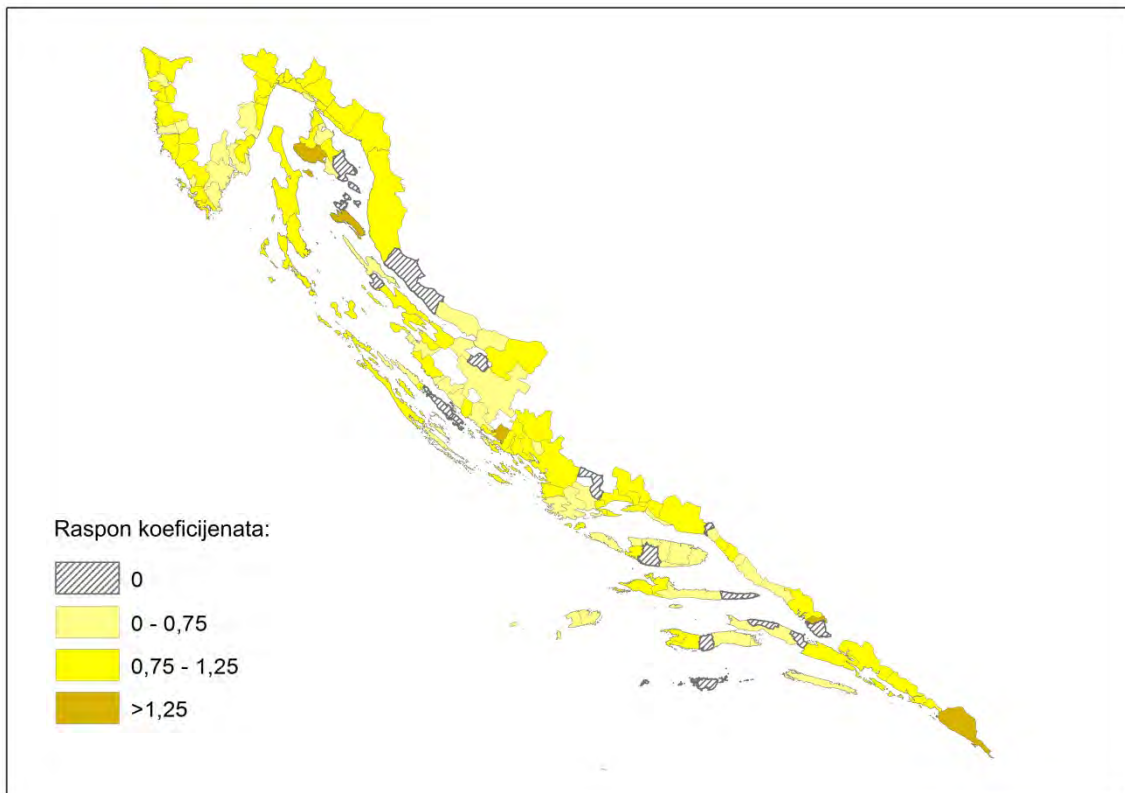
Karta 23: Prerađivačka industrija – okolišni izdaci/zaposlenost u 2011.

Građevinarstvo

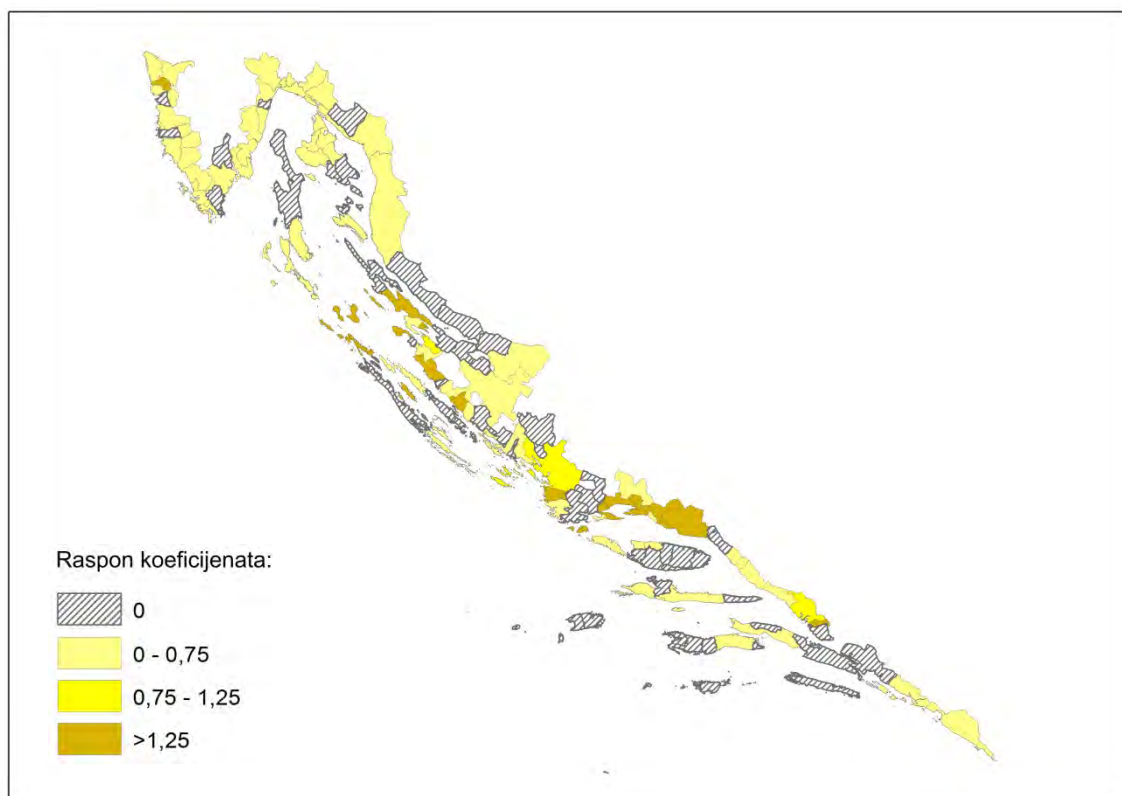
Građevinarstvo je još jedan sektor u obalnom području s puno obrta koji surađuju s većim građevinskim poduzećima. Procvat građevinarstva iz 2010-ih godina je međutim završio tako da je većina poduzeća (i obrta) smanjila svoje aktivnosti i djeluju na razinama sličnim prosjeku sektora. Budući da su građevinski poduzetnici registrirani kao obrtnici skloniji fleksibilnosti od poduzeća, JLS-i bez registriranih prihoda mogu samo ukazati na činjenicu da podaci ne pokazuju da su obrtnici prebrodili krizu bolje od poduzeća. JLS-i s poduzećima koja ne troše na zaštitu okoliša i/ili JLS-i bez građevinskih poduzeća brojni su i dobro rasprostranjeni duž obalnog područja, ali svejedno pokazuju da postoje poduzeća koja još uvijek djeluju s okolišnim izdacima svedenim na nulu.

Karta 24: Građevinarstvo – prihodi/zaposlenost u 2011.

Karta 25: Građevinarstvo – plaće/zaposlenost u 2011.

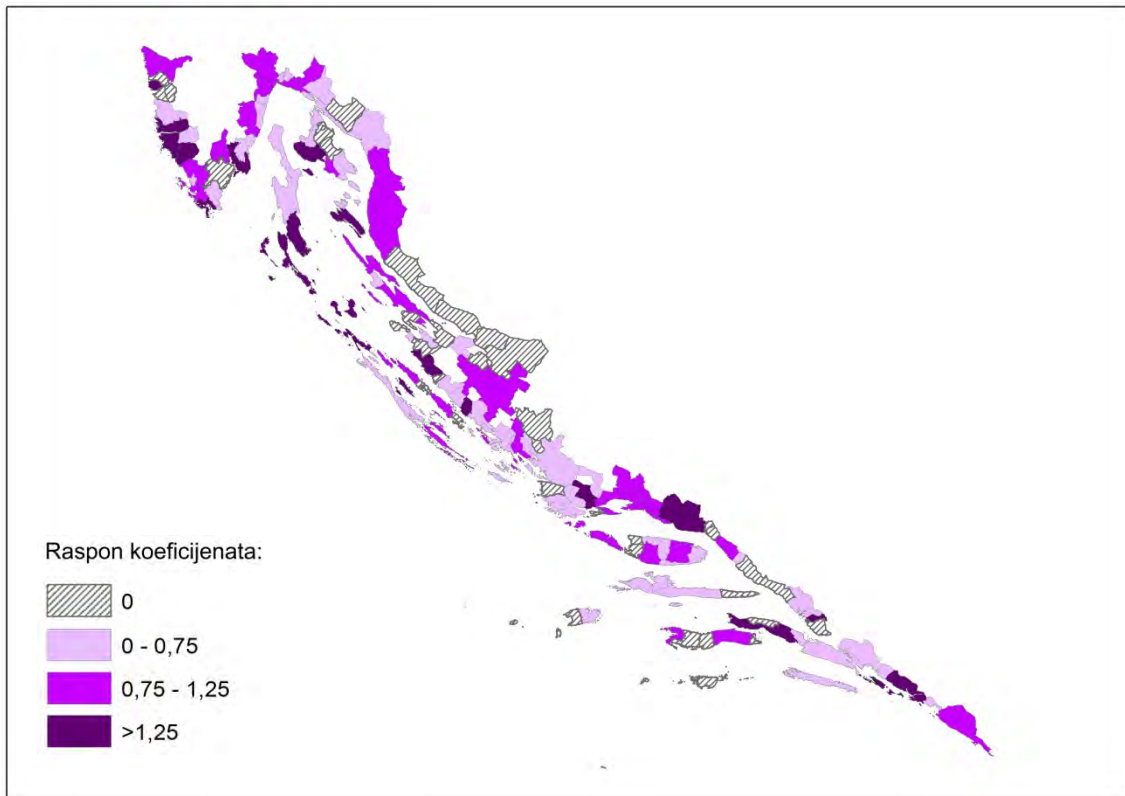

Karta 26: Građevinarstvo – okolišni izdaci/zaposlenost u 2011.

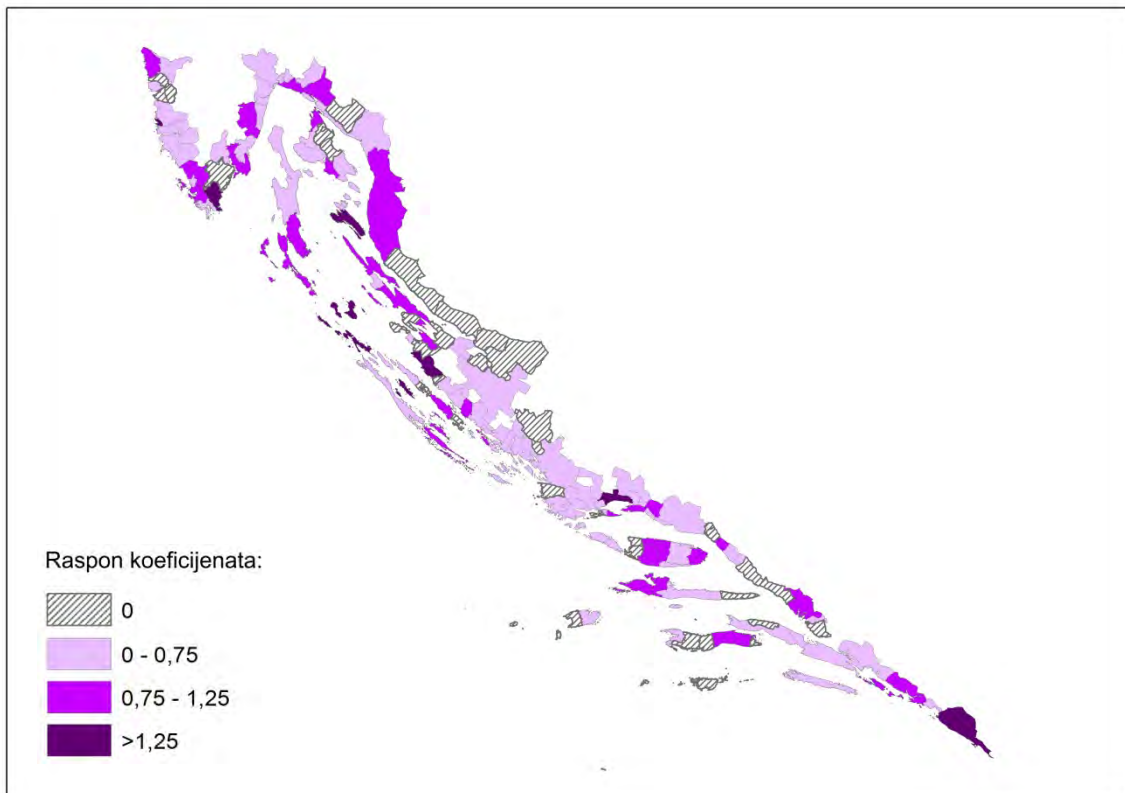
Prijevoz i skladištenje

Ovaj sektor je ravnomjerno rasprostranjen duž obalnog područja u pogledu uspješnih i manje uspješnih poduzeća, a isto vrijedi i za raspodjelu plaća. Međutim, JLS-i s poduzećima koja više troše na zaštitu okoliša koncentrirani su na područja oko Splita i Šibenika što nije slučaj s ostalim sektorima. Treba napomenuti da ima prostora za poboljšanje u djelatnosti skladištenja budući da su propisi vezani za prijevozna sredstva strogi i uglavnom se poštuju. S druge strane, aktivnosti prijevoza značajno se povećaju tijekom turističke sezone kada privatna vozila znatno brojčano premašuju vozila registrirana u prijevozu. Stoga bi sektor prijevoza trebalo gledati kao djelatnost koja uzrokuje okolišne pritiske samo tijekom turističke sezone.

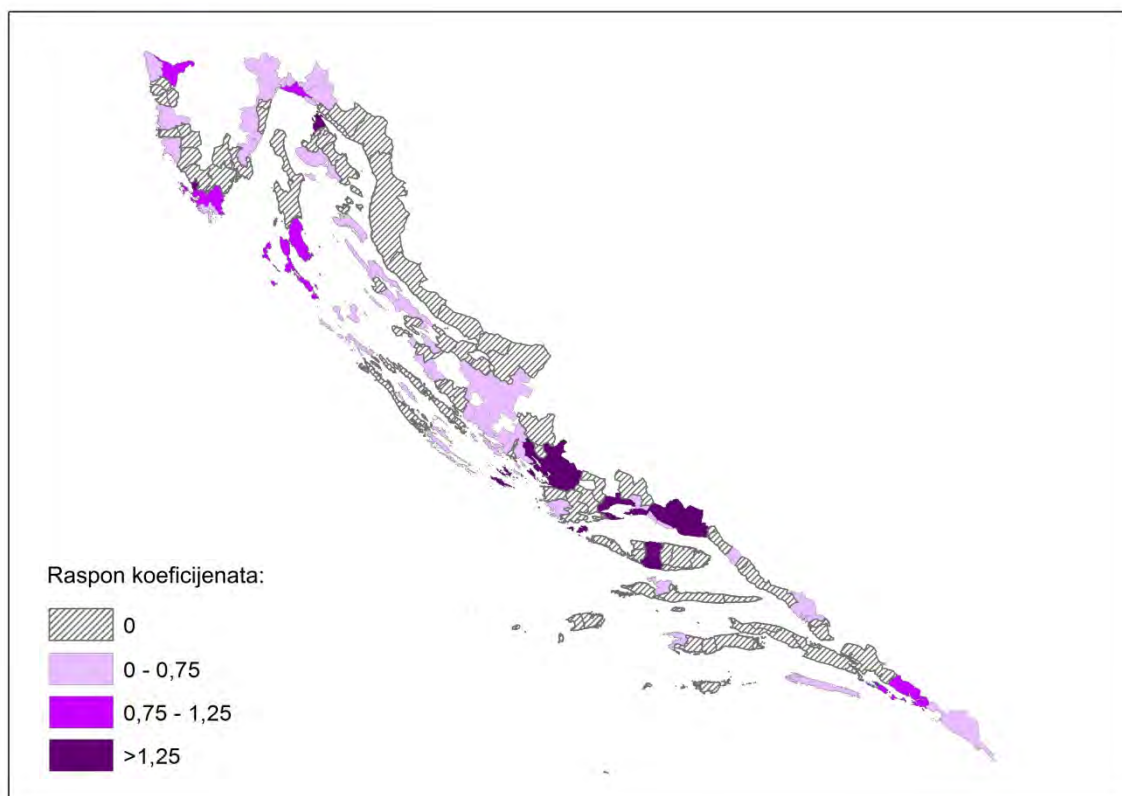
Što se tiče prometa i njegovog utjecaja na okoliš, zabilježeno je onečišćenje zraka u blizini cesta u Splitu, Šibeniku i Rijeci (NO₂).

Karta 27: Prijevoz i skladištenje – prihodi/zaposlenost u 2011.

Karta 28: Prijevoz i skladištenje – plaće/zaposlenost u 2011.

Karta 29: Prijevoz i skladištenje – okolišni izdaci/zaposlenost u 2011.

Turizam

Turizam je sektor od posebne važnosti za obalno područje. To je jedini sektor u kojem je zabilježen kontinuirani rast, čak i usred krize koja je utjecala na skoro svaki drugi sektor. Uspješno se oporavio nakon Domovinskog rata u kojem je sveden na minimum, prošao je kroz određene strukturne promjene i postao značajna djelatnost mediteranskih razmjera uspješno konkurirajući drugim turističkim odredištima.

Smještajni kapaciteti u Jadranskoj Hrvatskoj čine većinu ukupno registriranih postelja u hotelima i kampovima u Republici Hrvatskoj. Međutim, udio postelja u smještajnim objektima s 5 zvjezdica je niži od hrvatskog prosjeka. Pored toga, prema razredima kategorizacije, veći dio kapaciteta u Jadranskoj Hrvatskoj su razine 2 i 3 zvjezdice (75,17%), dok je samo 3,94% postelja u objektima s 5 zvjezdica.

Službena kategorizacija duž Jadranske Hrvatske pokazuje da se većina postelja nalazi na sjeveru (Istarska i Primorsko-goranska županija) – 58,72%. Najmanji udio imaju Šibensko-kninska i Ličko-senjska županija. Povrh toga, raspodjela postelja prema kategorijama po županijama pokazuje da Istarska županija ima najveći udio postelja u kategorijama 2, 3 i 4 zvjezdice, dok Dubrovačko-neretvanska županija vodi u kategoriji 5 zvjezdica (58,74% ukupnih kapaciteta u JH). Drugo mjesto u kategorijama postelja s 2 i 3 zvjezdice drži Primorsko-goranska županija. Zadarskoj županiji pripada drugo mjesto u udjelu postelja s 4 zvjezdice u JH, a Istarskoj županiji u smještaju s 5 zvjezdica.

Sa stanovišta županija, najveći udio u najnižoj kategoriji (2 zvjezdice) nalazi se u Splitsko-dalmatinskoj županiji, 3 zvjezdice u Primorsko-goranskoj, 4 zvjezdice u Ličko-senjskoj i 5 zvjezdica u Dubrovačko-neretvanskoj županiji. Unatoč tomu, podaci za Ličko-senjsku županiju ponešto odstupaju od ostalih županija, budući da je većina postelja smještena u kampovima s 4 zvjezdice. Čini se da smještaj niže kvalitete (2 i 3 zvjezdice) prevladava u Primorsko-goranskoj i Splitsko-dalmatinskoj županiji. Zadarska županija ima povoljnu smještajnu strukturu budući da je većina postelja s 4 zvjezdice. Samo 16% ukupnih postelja potpadaju pod kategoriju 2 zvjezdice. U Šibensko-kninskoj županiji je polovina registriranih postelja sa 4 zvjezdice, dok se ostatak nalazi u kategoriji 3 zvjezdice.

Tablica 39: Struktura registriranih postelja u hotelima i kampovima, kolovoz 2013.

Županija	2*			3*			4*		
	Broj postelja	% županije	% JH	Broj postelja	% županije	% JH	Broj postelja	% županije	% JH
Istarska	21.897	24,04	44,81	28.979	31,82	32,80	38.767	42,56	44,29
Primorsko-goranska	9.179	19,82	18,78	25.992	56,13	29,42	10.340	22,33	11,81
Ličko-senjska	821	11,72	1,68	1.030	14,71	1,17	5.152	73,57	5,89
Zadarska	3.393	15,92	6,94	5.119	24,02	5,79	12.420	58,28	14,19
Šibensko-kninska	764	5,17	1,56	6.075	41,12	6,88	7.935	53,71	9,07
Splitsko-dalmatinska	8.218	26,52	16,82	12.971	41,86	14,68	8.607	27,78	9,83
Dubrovačko-neretvanska	4.617	20,51	9,45	8.174	36,31	9,25	4.307	19,13	4,92
JH	48.871	/	20,89	88.340	/	37,76	87.528	/	37,41
RH	50.566	/	/	93.943	/	/	93.020	/	/
JH/RH (%)	96,65	/	/	94,04	/	/	94,10	/	/

Županija	5*			Ukupno	
	Broj postelja	% županije	% JH	Broj postelja	% JH
Istarska	1.442	1,58	15,64	91.085	38,93
Primorsko-goranska	795	1,72	8,62	46.306	19,79
Ličko-senjska	-	-	-	7.003	2,99
Zadarska	378	1,77	4,10	21.310	9,11
Šibensko-kninska	-	-	-	14.774	6,31
Splitsko-dalmatinska	1.188	3,83	12,89	30.984	13,24
Dubrovačko-neretvanska	5.415	24,05	58,74	22.513	9,62
JH	9.218	/	3,94	233.975	100,00
RH	10.648	/	/	248.177	/
JH/RH (%)	86,57	/	/	94,28	/

Izvor: Ministarstvo turizma

Detaljna analiza vrsta smještajnih kapaciteta po županijama prikazana je u Tablici 39 (potpuni podaci nalaze se u Prilogu, Tablica XVI). U JH postoje dvije osnovne vrste smještaja, kampovi (43,51% ukupnog broja postelja) i hoteli (41,47%). U usporedbi s ukupnim brojkama za Hrvatsku, udio hotelskih postelja je manji (44,47% na razini Hrvatske), dok je udio kampova veći (41,31% u Hrvatskoj). Budući da prosječni udio JH u ukupnom broju postelja u Republici Hrvatskoj iznosi 94,28%, udio postelja u hotelima i aparthotelima je ispod prosjeka.

Istarska županija, s udjelom od 38,93% u ukupnom broju postelja, ima najveće udjele u svim vrstama smještaja u Jadranskoj Hrvatskoj. Što se tiče hotelskih postelja, slijede Primorsko-goranska, Splitsko-dalmatinska i Dubrovačko-neretvanska županija (sa 17-20%) dok se Ličko-senjska županija nalazi na samom dnu sa udjelom od samo 1,98% hotelskih postelja u Jadranskoj Hrvatskoj. Gotovo 42% ukupnog broja hotelskih postelja nalaze se u kategoriji 3 zvjezdice, 35% sa 4, i samo 8,71% sa 5 zvjezdica. Više od 50% hotelskih postelja sa 5 zvjezdica nalazi se u Dubrovačko-neretvanskoj županiji.

Udjeli postelja u aparthotelima su ponešto drugačiji. Najveći udio je u Istarskoj županiji. Slijedi Splitsko-dalmatinska županija sa 38,24%, dok Zadarska i Šibensko-kninska županija imaju oko 10% postelja u aparthotelima. U ostale tri županije nema registriranih aparthotela.

Postelje u turističkim apartmanima imaju udio od 5,12% ukupnih postelja u JH, što je nešto više od njihovog udjela na razini Hrvatske (4,84%). Nažalost, čak je 44,31% apartmanskih postelja u kategoriji 2 zvjezdice, 34,54% u kategoriji 3 zvjezdice, samo 21,46% u kategoriji 4 zvjezdice, dok u kategoriji 5 zvjezdica nema registriranih postelja u ovoj vrsti smještaja u Jadranskoj Hrvatskoj. Većina postelja nalazi se u Istarskoj županiji (više od 67%), dok njihov udio u ostalim županijama ne prelazi 10% po županiji.

Postelje u turističkim naseljima su također niske kategorije: 42,06% je u kategoriji 2 zvjezdice, 41,34% u kategoriji 3 zvjezdice, 13,26% u kategoriji 4 zvjezdice, a samo 3,47% u kategoriji 5 zvjezdica. Sve postelje sa 5 zvjezdica nalaze se u Dubrovačko-neretvanskoj županiji. Ostale postelje u turističkim naseljima nalaze se uglavnom u Istarskoj (48,56%), Splitsko-dalmatinskoj (22,96%) i Zadarskoj županiji (10,78%). Većina ovih postelja spada u kategorije 2 i 3 zvjezdice (samo 338 postelja u Splitsko-dalmatinskoj županiji se nalazi u kategoriji 4 zvjezdice).

Kampovi su većinom smješteni na sjeveru Jadranske Hrvatske: 42,47% postelja nalazi se u Istarskoj, 24,22% u Primorsko-goranskoj, 11,34% u Zadarskoj županiji. Najmanji udio postelja u kampovima ima Dubrovačko-neretvanska županija (2,50% JH). Što se tiče kvalitete, oko 20% postelja spada u kategoriju 2 zvjezdice, 33,17% u kategoriju 3 zvjezdice, a 46,84% u kategoriju 4 zvjezdice. Više od 50% postelja u kampovima as 4 zvjezdice nalazi se u Istri. Najniža struktura kvalitete je u Dubrovačko-neretvanskoj županiji (62,35% postelja u kampovima nalazi se u kategoriji 2 zvjezdice).

Struktura postelja prema vrsti smještaja po županijama pokazuje da Istarska, Primorsko-goranska, Zadarska, Šibensko-kninska županija "drže ravnotežu" između postelja u hotelima i aparthotelima s jedne strane, te postelja u kampovima s druge. Kamp je vrsta smještaja koja prevladava u Ličko-senjskoj županiji (oko 73% registriranih postelja), dok se udio kampova smanjuje u Splitsko-dalmatinskoj i posebno Dubrovačko-neretvanskoj županiji u korist hotela, turističkih apartmana i naselja (odmarališta). Ovo je u potpunosti logično s obzirom na postojeće prometne koridore (više turista na sjeveru dolazi automobilom, dok je zračni promet važniji na jugu).

Turistička potražnja pokazuje pozitivna kretanja duž čitave Jadranske Hrvatske, te u Hrvatskoj u cjelini. Međutim, iako Jadranska Hrvatska bilježi oko 96% ukupnog broja postelja, broj dolazaka iznosi "samo" oko 89% ukupnih dolazaka u Hrvatsku.

Tablica 40: Struktura smještajnih kapaciteta prema vrsti smještaja, stanje kolovoz 2013.

Županija	Hotel			Aparthotel			Turistički apartman		
	Broj postelja	% županije	% JH	Broj postelja	% županije	% JH	Broj postelja	% županije	% JH
Istarska	28.606	31,41	29,48	447	0,49	40,60	8.068	8,86	67,41
Primorsko-goranska	19.105	41,26	19,69	-	-	-	865	1,87	7,23
Ličko-senjska	1.918	27,39	1,98	-	-	-	-	-	-
Zadarska	6.765	31,75	6,97	115	0,54	10,45	512	2,40	4,28
Šibensko-kninska	5.203	35,22	5,36	118	0,80	10,72	680	4,60	5,68
Splitsko-dalmatinska	18.095	58,40	18,65	421	1,36	38,24	1.144	3,69	9,56
Dubrovačko-neretvanska	17.330	76,98	17,86	-	-	-	700	3,11	5,85
JH	97.022	/	41,47	1.101	/	0,47	11.969	/	5,12
RH	110.357	/	/	1.172	/	/	12.007	/	/
JH /RH (%)	87,92	/	/	93,94	/	/	99,97	/	/

Županija	Turističko naselje			Kamp			Ukupno
	Broj postelja	% županije	% JH	Broj postelja	% županije	% JH	
Istarska	10.709	11,76	48,56	43.237	47,47	42,47	91.085
Primorsko-goranska	1.678	3,62	7,61	24.658	53,25	24,22	46.306
Ličko-senjska	-	-	-	5.085	72,61	4,99	7.003
Zadarska	2.377	11,15	10,78	11.541	54,16	11,34	21.310
Šibensko-kninska	292	1,98	1,32	8.481	57,40	8,33	14.774
Splitsko-dalmatinska	5.063	16,34	22,96	6.361	20,53	6,25	30.984
Dubrovačko-neretvanska	1.933	8,86	9,04	2.550	11,33	2,50	22.513
JH	22.052	/	9,42	101.813	/	43,51	233.975
RH	22.100	/	/	102.514	/	/	248.177
JH /RH (%)	99,78	/	/	99,32	/	/	94,28

Izvor: Ministarstvo turizma

Uporaba smještajnih kapaciteta u pogledu zabilježenih noćenja po postelji se u 2012. godini u Jadranskoj Hrvatskoj povećala u usporedbi s 2011. uslijed povećanja broja noćenja i promjena u broju registriranih postelja. Najveći porast zabilježen je na sjeveru, u Istarskoj, Primorsko-goranskoj i Ličko-senjskoj županiji. Slijedi Dubrovačko-neretvanska županija, dok u središnjem dijelu obale ovaj porast nije toliko značajan. Samo su u Istarskoj i Dubrovačko-neretvanskoj županiji zabilježene značajno više vrijednosti ovog pokazatelja od hrvatskog prosjeka.

Što se tiče noćenja po dolasku, turisti najdulje borave u Istarskoj županiji (7 dana), dok prosječan boravak u Primorsko-goranskoj i Dubrovačko-neretvanskoj županiji traje 5 dana. Najmanji prosječni boravak zabilježen je u Ličko-senjskoj županiji (4 dana).

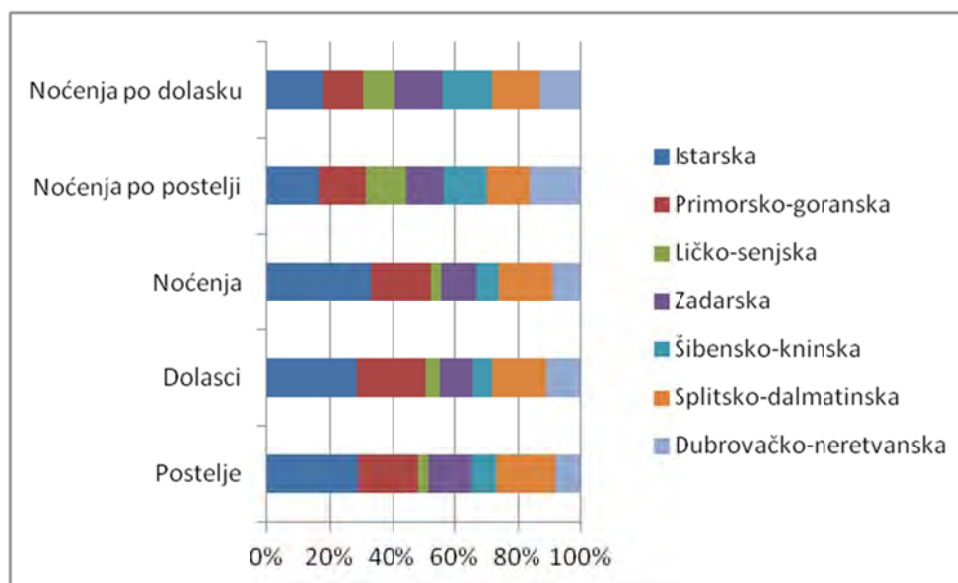
Stoga se može zaključiti da je turizam u Jadranskoj Hrvatskoj uglavnom sezonske prirode: postelje su iskorištene tijekom ljetne sezone (u prosjeku 71 noćenja), a prosječan boravak odgovara vrsti ljetovanja u trajanju od jednog tjedna.

Tablica 41: Turistički smještajni kapaciteti i njihova uporaba u obalnom području u 2011. i 2012. godini

Županija	Postelje		Dolasci (000)		Noćenja (000)		Noćenja po postelji		Noćenja po dolasku	
	2011.	2012.	2011.	2012.	2011.	2012.	2011.	2012.	2011.	2012.
Istarska	249.440	244.728	2.896	2.985	19.095	19.877	76	81	7	7
Primorsko-goranska	201.664	167.357	2.360	2.353	11.742	11.974	58	72	5	5
Ličko-senjska	33.763	28.482	426	467	1.697	1.824	50	64	4	4
Zadarska	113.451	114.024	1.022	1.074	6.481	6.783	57	59	6	6
Šibensko-kninska	65.763	63.562	650	657	3.975	4.139	60	65	6	6
Splitsko-dalmatinska	168.837	164.420	1.778	1.835	10.250	10.517	61	64	6	6
Dubrovačko-neretvanska	69.894	65.088	1.047	1.123	4.775	5.188	68	80	5	5
Jadranska Hrvatska	902.996	847.661	10.179	10.494	58.010	60.304	64	71	6	6
Republika Hrvatska (RH)	934.564	880.170	11.456	11.835	60.354	62.743	65	71	5	5
JH/RH (%)	96,62	96,31	88,85	88,67	96,12	96,11	98,46	100,00	120,00	120,00

Izvor: Turizam u brojkama 2012, Hrvatska turistička zajednica, Ministarstvo turizma, 2013.

Napomena: Razlike u broju postelja u usporedbi s prethodnim tablicama proizlaze iz činjenice da brojke u ovoj tablici predstavljaju sve registrirane postelje, dok su u prethodnim tablicama navedene samo postelje u hotelima i kampovima

Slika 5: Smještajni kapaciteti i njihova uporaba u obalnom području u 2012.

Obalno područje većim dijelom pridonosi cjelokupnom turizmu u Hrvatskoj. Naime, 10 JLS-a koji bilježe najveći broj turista i noćenja nalazi se u obalnom području: Rovinj, Poreč, Medulin, Umag, Tar-Vabriga, Funtana, Pula (Istarska županija), Mali Lošinj, Crikvenica (Primorsko-goranska županija) i Dubrovnik (Dubrovačko-neretvanska županija).

Nautički turizam

Nautički turizam ima sve važniju ulogu u hrvatskom turizmu. Prema službenoj klasifikaciji postoje "luke nautičkog turizma" i "marine" (marine pružaju više usluga od luka). U razdoblju 2003.–2012. luke nautičkog turizma povećale su kapacitete za 30,7%, dok je kapacitet marina povećan za 29%. 2012. godine bilo je 98 luka i marina sa 17.454 vezova koje su zauzimale 4.049.914 m² ¹³.

Tablica 42: Kapaciteti hrvatskih luka i marina

Pokazatelj	2011.	2012.
Marine	54	53
Luke nautičkog turizma	44	45
Površina akvatorija (m ²)	3.293.891	3.266.746
Broj vezova	11.828	17.454
Ukupna duljina obale zauzeta vezovima (m)	63.345	58.634
Ukupna površina (m ²)	772.938	783.168

Izvor: Ministarstvo turizma

Tablica 43: Broj vezova prema duljini plovila

Duljina plovila	Broj vezova		Struktura (%)	
	2011.	2012.	2011.	2012.
Manje od 6 m	1.074	913	6,3	5,2
6 – 8 m	1.470	1.385	8,6	7,9
8 – 10 m	2.905	2.932	17,0	16,8
10 – 12 m	4.332	4.741	25,4	27,2
12 – 15 m	4.382	4.498	25,7	25,8
15 – 20 m	2.243	2.282	13,1	13,1
Više od 20 m	653	703	3,8	4,0
Ukupno	17.059	17.454	100,0	100,0

Izvor: Ministarstvo turizma

Rastući interes za nautičke usluge duž obale doveo je do povećanja pritiska da se poveća broj luka/marina i vezova. Pored toga, postoji sve veća potražnja za smještaj velikih plovila što donosi dodatni pritisak u pogledu zauzimanja zemljišta kako u urbanim tako i u netaknutim područjima.

Više od polovine kategoriziranih marina nalazi se u srednjem Jadranu, 40% na sjeveru, a ostale se nalaze na jugu (samo 2 marine u Dubrovačko-neretvanskoj županiji) (Tablica 44). Što se tiče kategorija, 50% marina je u kategoriji 2, 12% u kategoriji 1, 32% u kategoriji 3, a samo 6% u najvišoj kategoriji 4. Ponovno, 45% marina u kategorijama 1 i 2 nalazi se na sjeveru (Istarska i Primorsko-goranska županija).

Gotovo 30% ukupnog kapaciteta suhih vezova nalazi se u Šibensko-kninskoj županiji, a više od 43% u dvije sjeverne županije. Više od polovine ukupnih vezova kategorije 1 nalazi se na sjeveru. Ostatak se nalazi u Šibensko-kninskoj županiji. Marine na sjeveru i jugu u prosjeku prihvaćaju velik broj plovila, dok se u središnjem dijelu obalnog područja nalaze manje marine, u pogledu suhih vezova kao i vezova.

¹³ Izvješće o stanju okoliša, 2014., nacrt, str. 108

Strategija razvoja nautičkog turizma za razdoblje 2009.–2019. opredijelila se za scenarij umjerenog razvoja rasta nautičkih kapaciteta na temelju procjene prihvatnih kapaciteta lokacija predloženih za nove luke. Međutim, do sada su izrađene samo dvije takve procjene (luke Crikvenica i Jelsa) a ne postoje ni podaci o onečišćenju u nautičkim lukama.

Tablica 44: Turistički smještajni kapaciteti (kolovoz 2013.) – Marine

Županija	Kategorija 1			Kategorija 2			Kategorija 3		
	Broj marina	Suhi vezovi	Vezovi	Broj marina	Suhi vezovi	Vezovi	Broj marina	Suhi vezovi	Vezovi
Istarska	3	400	1.094	6	265	1.307	1	-	210
Primorsko-goranska	1	50	304	4	550	1.446	3	60	433
Ličko-senjska	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Zadarska	-	-	-	3	300	1.075	3	75	368
Šibensko-kninska	2	230	670	5	432	1.123	5	300	1.130
Splitsko-dalmatinska	-	-	-	5	265	607	4	-	462
Dubrovačko-neretvanska	-	-	-	2	200	535	-	-	-
JH = RH	6	680	2.068	25	2.012	6.093	16	435	2.603

Županija	Kategorija 4			Ukupno		
	Broj marina	Suhi vezovi	Vezovi	Broj marina	Suhi vezovi	Vezovi
Istarska	1	50	365	11	715	2.976
Primorsko-goranska	1	40	160	9	700	2,343
Ličko-senjska	-	-	-	-	-	-
Zadarska	-	-	-	6	375	1,443
Šibensko-kninska	-	-	-	12	962	2,923
Splitsko-dalmatinska	1	30	355	10	295	1.424
Dubrovačko-neretvanska	-	-	-	2	200	535
JH = RH	3	120	880	50	3.247	11.644

Izvor: Ministarstvo turizma

Napomena: Kvaliteta marina smanjuje se od kategorije 1 (najbolja) do kategorije 5 (najniža kategorija)

Kružna putovanja su razmjerno nov, ali rastući turistički podsektor u Hrvatskoj. Potaknula su puno socijalnih i okolišnih pitanja. U 2011. godini strani su brodovi u Republici Hrvatskoj ostvarili 830 kružnih putovanja. Tijekom tih kružnih putovanja ukupno je pristiglo 1.141.454 putnika. U hrvatskim su lukama boravili 1.659 dana (u prosjeku 2 dana).

Tablica 45: Kružna putovanja stranih brodova u hrvatskim vodama 2010.–2012.

	2010.	2011.	2012.
Putovanja	855	830	802
Dani boravka broda	1.625	1.659	1.486
Putnici na brodu	1.093.919	1.141.454	1.154.814

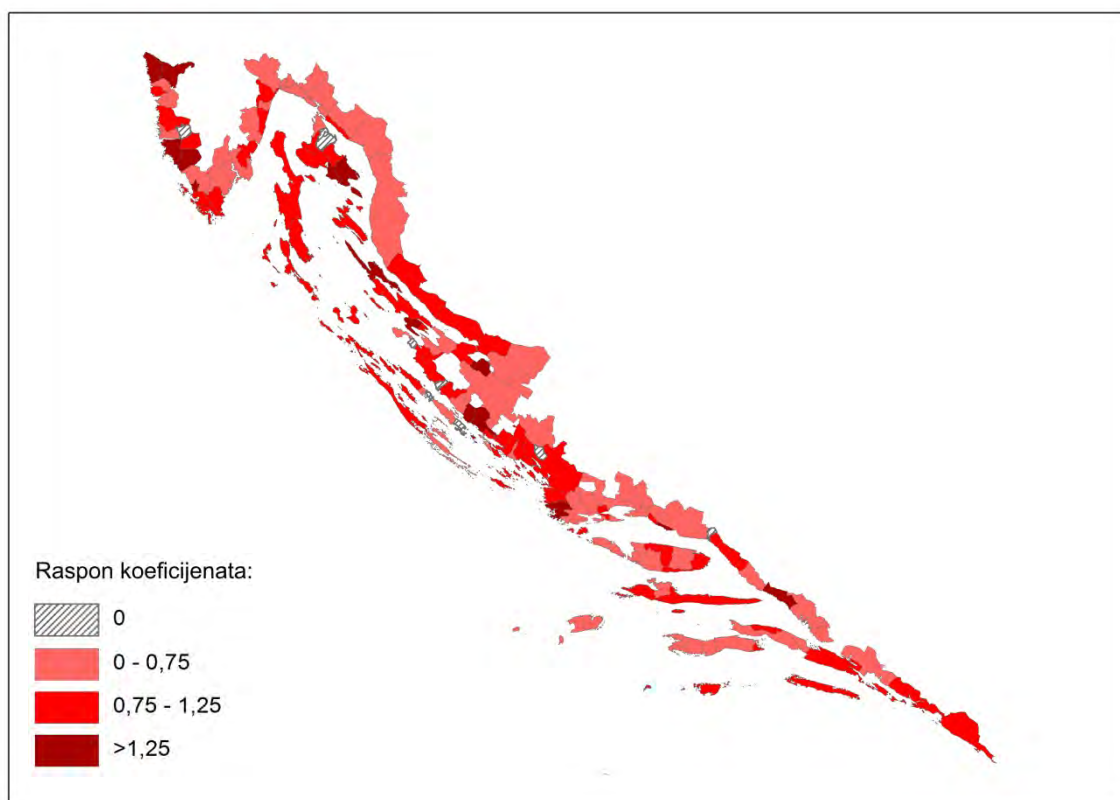
Izvor: Priopćenje 4.4.6/8., www.dzs.hr; Ministarstvo turizma

S obzirom da se radi o novom podsektoru potrebno je nekoliko napomena. Jedinica promatranja je strani brod na turističkom kružnom putovanju koji je ušao u teritorijalno more Republike Hrvatske. Kružno putovanje jest turističko putovanje od nekoliko dana prema određenom itinereru kružnog tipa. Broj putnika na brodu jest broj putnika na brodu bez članova posade. Pod pojmom putnika podrazumijeva se svaka osoba koja je doputovala brodom, bez obzira na dob, a koja nije član posade. Ukupan broj dana boravka broda jest ukupan broj dana koje brod provede u teritorijalnome moru Republike Hrvatske.

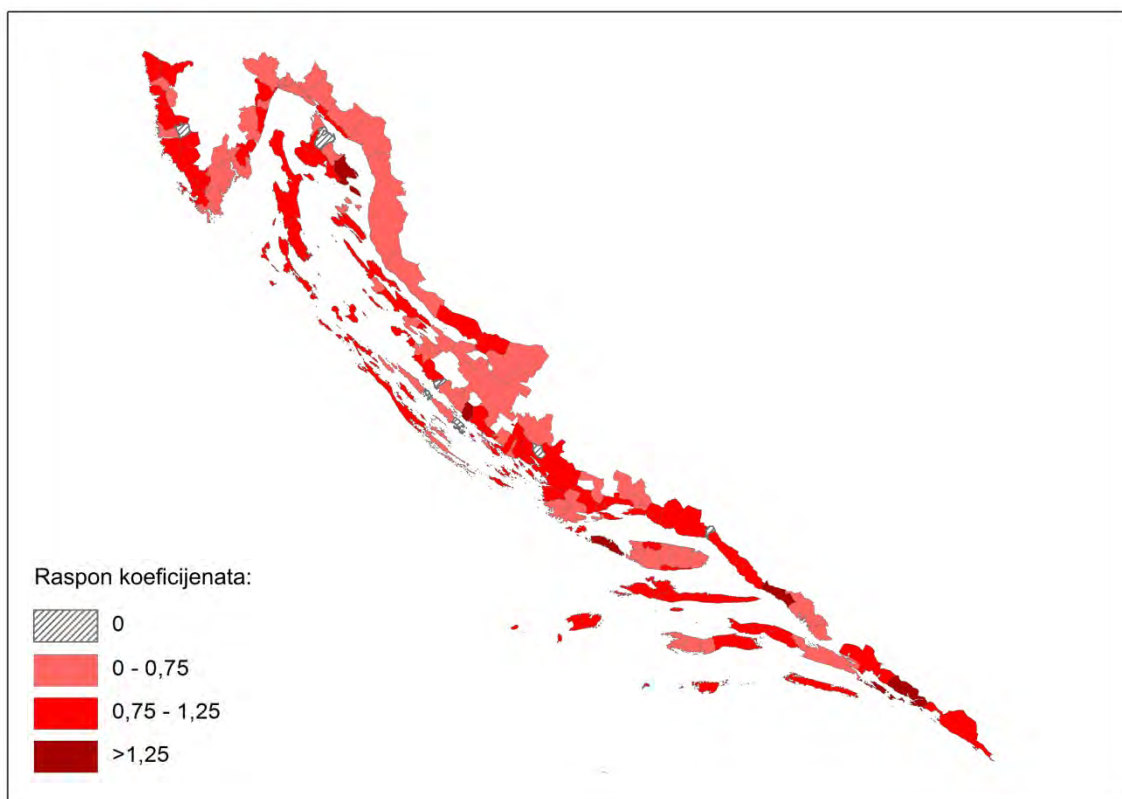
U usporedbi sa sezonom u 2010. godini, broj kružnih putovanja se smanjio za 2,9%, dok se broj putnika na kružnom putovanju povećao za 4,3%. Ukupan broj boravaka putnika u Hrvatskoj u istom razdoblju se povećao za 2,1%.

Nautički turizam uzrokuje dodatne okolišne pritiske, posebno na morski okoliš, a koji nastaju uslijed protuobraštajnih premaza, sidrenja, mogućeg unošenja stranih vrsta, ispuštanja otpadnih voda, odlaganja krutog otpada, onečišćenja zraka i onečišćenja bukom. U hrvatskim lukama postoji nekoliko točaka za praćenje i nadzor, no ne postoji nadzor na otvorenom moru.

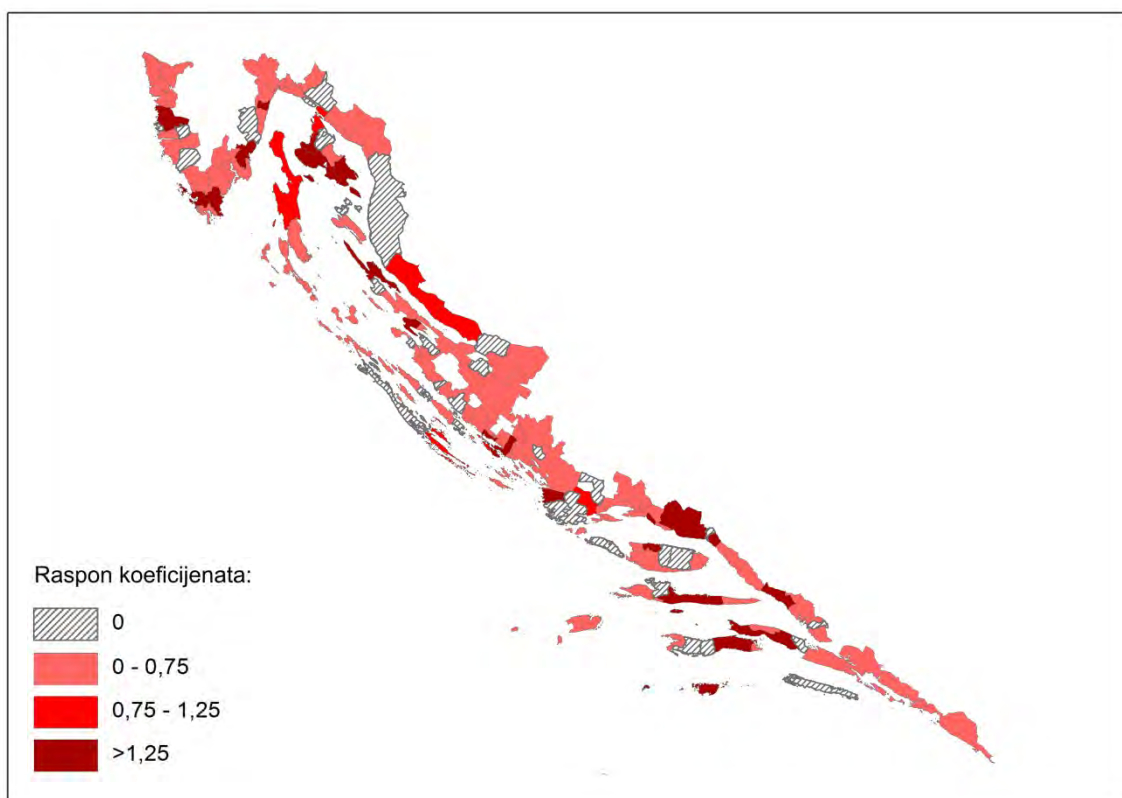
Turizam ima izravne i neizravne utjecaje duž strukture obalnog gospodarstva i pokazuje multiplikator koji je posebno izražen u prijevozu, trgovini na malo, javnim uslugama i nekoliko drugih sektora. S obzirom da ne postoje noviji podaci za *input/output* analizu, o ovim se multiplikatorima može samo nagađati. Preispitane zajedno s kartama koje su već prikazane za ostale sektore, karte u nastavku mogu ponuditi samo osnovni uvid u izravne i neizravne utjecaje koje turizam ima na gospodarstvo u obalnom području.

Karta 30: Turizam (djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane) – prihodi/zaposlenost u 2011.

Karta 31: Turizam (djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane) – plaće/zaposlenost u 2011.

Karta 32: Turizam (djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane) – okolišni izdaci/zaposlenost u 2011.

Usprkos nejednakoj prostornoj raspodjeli smještajnih kapaciteta (Tablica 41) uspješna i manje uspješna poduzeća su ravnomjerno razmještena duž obalnog područja, a isto je slučaj i sa poduzećima koja osiguravaju bolje plaće za svoje zaposlenike. Korelacija između prihoda poduzeća i njihovih okolišnih izdataka je međutim mala, pogotovo na otocima. Ovo odstupanje – uočljivo također u poljoprivredi, vađenju i građevinarstvu – zahtijeva posebnu pozornost politike.

Niski okolišni izdaci u turizmu predstavljaju poseban problem u obalnom području, budući da se 96% noćenja bilježi u Jadranskoj Hrvatskoj, većinom u obalnom području. Broj noćenja je u 2011. godini zabilježio rast od 7%, dok je u kontinentalnoj Hrvatskoj zabilježen porast od jedva 2%. Pored toga, 94% noćenja bilježi se između travnja i rujna. U tom se razdoblju ubire 86% prihoda.

S druge strane, negativni utjecaji turizma na okoliš u područjima stacionarnog i nautičkog turizma su nesumnjivi. Time se stvara dodatni pritisak na komunalnu infrastrukturu, npr. vodoopskrbu (4-5% ukupne opskrbe vodom u 2012. godini) i stvaranje otpada (3,8% ukupne količine otpada u prosjeku u 2012. godini). najveći udio otpada od turizma u ukupnom komunalnom otpadu zabilježen je u Istarskoj (18,65%), Primorsko-goranskoj županiji (10,13%), dok je u Zadarskoj, Šibensko-kninskoj i Dubrovačko-neretvanskoj županiji taj udio iznosio 8%. Udio je najmanji u Splitsko-dalmatinskoj županiji i iznosi 5,2% ukupnog komunalnog otpada. Turizam povećava onečišćenje bukom, onečišćenje zraka, pritisak na zaštićena područja, itd.

Usprkos pritiscima, praćenje kakvoće vode za kupanje u 2013. godini je pokazalo da je kakvoća vode na plažama i područjima korištenim za kupanje vrlo visoka (Tablica 46). Naime, pokazalo se da je izvrsna na 95% lokacija koje su praćene, čime se Hrvatska našla na trećem mjestu po kakvoći vode za kupanje u EU (odmah nakon Cipra i Malte).

Tablica 46: Praćenje kakvoće vode za kupanje u obalnom području Hrvatske u 2013.

Županija	Točke prikupljanja podataka	Broj uzoraka	Rezultati: kakvoća vode za kupanje na godišnjoj razini		Plaže sa statusom "nezadovoljavajuće"
Istarska	203	2.032	Izvršno:	99,01%	AC Stupice – Premantura
			Dobro:	0,49%	
			Nezadovoljavajuće:	0,49%	
Primorsko-goranska	237	2.433	Izvršno:	94,51%	Slatina-kraj; Kristal; hotel Adriatic
			Dobro:	2,95%	
			Zadovoljavajuće:	1,27%	
Ličko-senjska	40	400	Izvršno:	100,00%	-
Zadarska	87	879	Izvršno:	98,85%	-
			Zadovoljavajuće:	1,15%	
Šibensko-kninska	93	930	Izvršno:	96,77%	-
			Dobro:	1,08%	
			Zadovoljavajuće:	2,15%	
Splitsko-dalmatinska	144	1.440	Izvršno:	88,89%	Gojača, Kamp i Torac – sve u Kaštelskom zaljevu
			Dobro:	6,25%	
			Zadovoljavajuće:	2,78%	
			Nezadovoljavajuće:	2,08%	
Dubrovačko-neretvanska	109	1.102	Izvršno:	88,99%	Ušće Ploče, Portina (Ploče), Polače (Mljet) i Prigradica (Korčula)
			Dobro:	5,50%	
			Zadovoljavajuće:	1,83%	
			Nezadovoljavajuće:	3,67%	
Ukupno	913		Izvršno:	94,85%	
			Dobro:	2,63%	
			Zadovoljavajuće:	1,31%	
			Nezadovoljavajuće:	1,20%	

Izvor: Ministarstvo zaštite okoliša i prirode

Zaključno

Glavni pritisci na obalni i morski okoliš potječu od urbanizacije, turizma i prometa. Ostale gospodarske djelatnosti ne uzrokuju toliko onečišćenje iz nekoliko razloga. Prvo, procesi privatizacije koji su se odvijali nakon Domovinskog rata, a posebno nedavna gospodarska kriza, rezultirali su značajnim smanjenjem gospodarskih aktivnosti u Republici Hrvatskoj, te posebno u Jadranskoj Hrvatskoj. Drugo, gospodarske su djelatnosti koncentrirane u Zagrebu i njegovoj okolini. Treće, Republika Hrvatska je tijekom procesa pristupanja EU usvojila brojne pravno obvezujuće direktive o zaštiti okoliša. Provedba tih direktiva je proizvela rezultate (npr. ciljevi Kyotskog protokola, zajedničke politike za ribarstvo i poljoprivredu, Okvirna direktiva o morskoj strategiji, Okvirna direktiva o vodama, Nitratna direktiva, zahtjevi IPPC-a, itd.).

S druge strane, različite strategije sektorskog razvoja i veliki investicijski projekti u svoje ciljeve i prioritete nemaju ugrađena okolišna pitanja. To se odnosi na elektrane na ugljen u Istri, moguće morske platforme za bušenje i crpljenje nafte na južnom Jadranu, proširenje većine velikih luka, proširenje cestovne mreže i zračnih luka, a posebno nautičkog turizma kako u urbanim tako i ruralnim područjima.

2. Županije i gradovi/općine u obalnom području

2.1 Indeks razvijenosti

Indeks razvijenosti (IR) službeno se izračunava¹⁴ za 556 jedinica lokalne samouprave (JLS) u Hrvatskoj kao ponderirano prosječno odstupanje od nacionalnog prosjeka pet osnovnih pokazatelja: stope nezaposlenosti, dohotka po stanovniku, kretanja stanovništva, proračunskih prihoda županije po stanovniku i stope obrazovanosti¹⁵. Kretanje stanovništva odnosi se na promjene u razdoblju između popisa stanovništva. Ostali pokazatelji izračunavaju se na godišnjoj osnovi. Ponderirana stopa nezaposlenosti iznosi 30%, dohotka po stanovniku 25%, a ostala tri pokazatelja iznose 15% svaki. Ponderi su dodijeljeni na temelju stručnog mišljenja o njihovoj važnosti za procjenu stupnja razvitka.

Županije su podijeljene u četiri kategorije u skladu s njihovim relativnim položajem u odnosu na nacionalni prosjek. Kategorizacijski pragovi prikazani su u Tablici 47.

Tablica 47: Kriteriji kategorizacije za županije

Kategorija razvijenosti	Vrijednost indeksa
Kategorija I.	Županije čiji je indeks razvijenosti ispod 75% nacionalnog prosjeka
Kategorija II.	Županije čiji je indeks razvijenosti između 75% i 100% nacionalnog prosjeka
Kategorija III.	Županije čiji je indeks razvijenosti između 100% i 125% nacionalnog prosjeka
Kategorija IV.	Županije čiji je indeks razvijenosti viši od 125% nacionalnog prosjeka

Izvor: Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije

Službeno, indeks razvijenosti od 2010. godine objavljuje ministarstvo nadležno za regionalni razvoj, a dosad je objavljen dvaput, 2010. i 2013. Indeks razvijenosti objavljen 2010. temeljio se na podacima iz 2006. i popisu stanovništva iz 2001. godine. Drugo izdanje temeljilo se na prosjecima za razdoblje 2010.–2012. i popisu stanovništva iz 2011. U Tablici 48 prikazane su županije uz obalu Jadrana prema indeksu razvijenosti i kategoriji razvijenosti u 2010. i 2013. godini.

Jedinice lokalne samouprave podijeljene su u pet kategorija prema njihovom relativnom položaju u odnosu na nacionalni prosjek. Kategorizacijski pragovi prikazani su u Tablici 49.

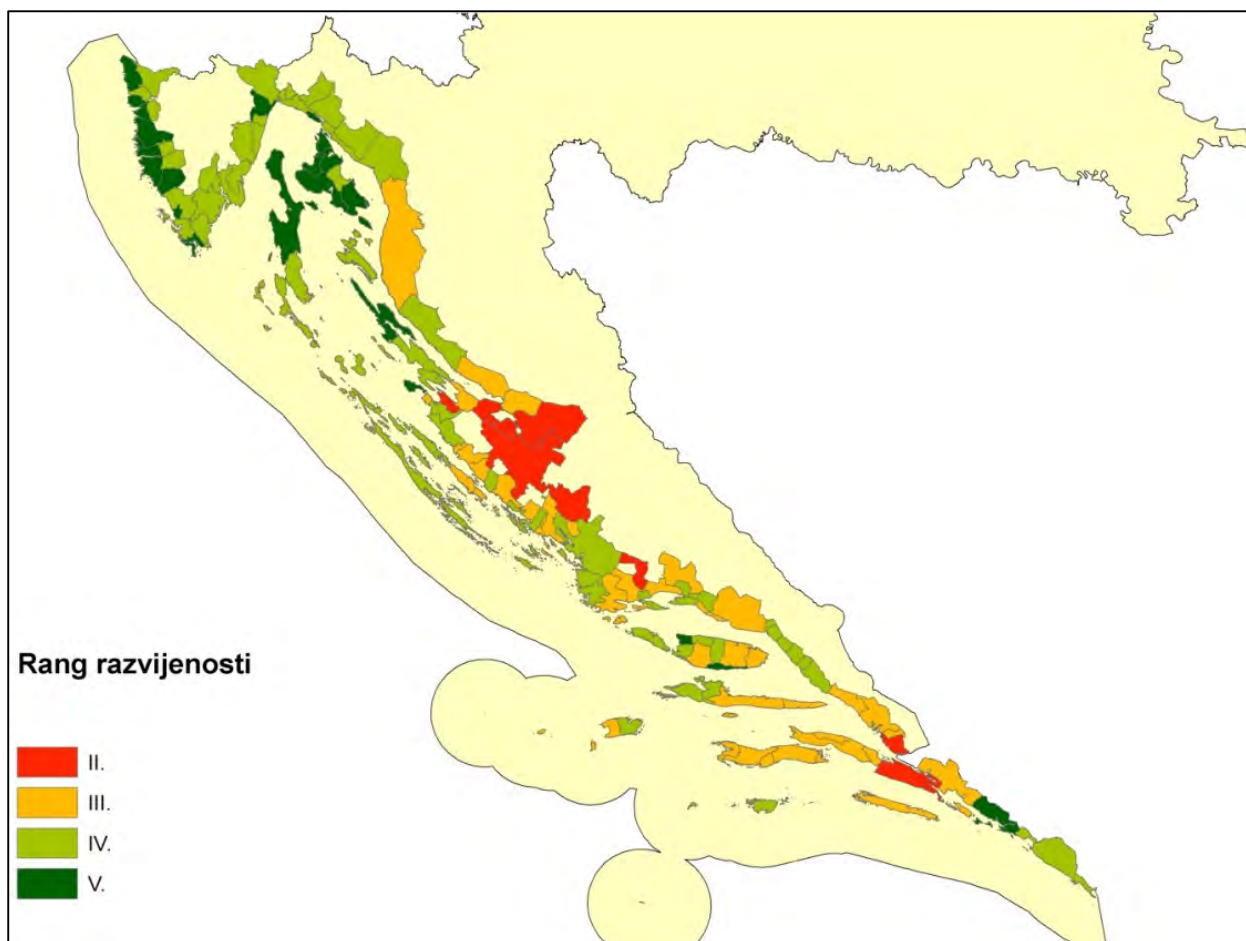
Tablica 48: Županije na Jadranu prema indeksu razvijenosti i kategoriji razvijenosti 2010. i 2013.

	Indeks razvijenosti (%)		Kategorija razvijenosti	
	2010.	2013.	2010.	2013.
Republika Hrvatska	100,00	100,00		
Istarska županija	156,13	156,80	IV.	IV.
Primorsko-goranska županija	142,32	139,21	IV.	IV.
Ličko-senjska županija	55,48	64,82	I.	I.
Zadarska županija	75,59	106,39	II.	III.
Šibensko-kninska županija	63,30	80,93	I.	II.
Splitsko-dalmatinska županija	89,09	93,75	II.	II.
Dubrovačko-neretvanska županija	107,93	120,84	III.	III.

Izvor: Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije

¹⁴ Uredba o indeksu razvijenosti (Narodne novine 63/2010)

¹⁵ Mjereno kao omjer stanovništva starijeg od 15 godina koje ima završeno srednjoškolsko i više obrazovanje.

Karta 33: Rang razvijenosti jedinica lokalne samouprave u obalnom području u 2013.

Tablica 49: Kriteriji rangiranja gradova i općina u 2013.

Kategorija razvijenosti	Vrijednost indeksa
Kategorija I.	Gradovi i općine čiji je indeks razvijenosti ispod 50% nacionalnog prosjeka
Kategorija II.	Gradovi i općine čiji je indeks razvijenosti između 50% i 75% nacionalnog prosjeka
Kategorija III.	Gradovi i općine čiji je indeks razvijenosti između 75% i 100% nacionalnog prosjeka
Kategorija IV.	Gradovi i općine čiji je indeks razvijenosti između 100% i 125% nacionalnog prosjeka
Kategorija V.	Gradovi i općine čiji je indeks razvijenosti iznad 125% nacionalnog prosjeka

Izvor: Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije

Za 139 JLS-a u obalnom području gornja kategorizacija smanjena je na četiri razreda budući da nema JLS-a čiji je indeks niži od polovice nacionalnog prosjeka (apsolutne vrijednosti za svih 139 jedinica prikazane su u Prilogu). Dakle, najsiriromašniji dijelovi Hrvatske izvan su obalnog područja u kojemu 63% JLS-a spada u kategorije IV. i V.

Obalno područje predstavlja jedan od najrazvijenijih dijelova Hrvatske, ali je prostorna raspodjela jedinica lokalne samouprave prema razvijenosti nejednaka. Najrazvijenije jedinice lokalne uprave nalaze se u Istri gdje svi gradovi i općine spadaju u kategorije IV. i V. Skupina najsiriromašnijih JLS-a nalazi se u srednjodalmatinskom zaleđu gdje samo otoci i jedinice lokalne samouprave koje se nalaze na obali spadaju u kategorije III. i IV. Karta 33. potvrđuje općepoznatu činjenicu o hrvatskoj obali da su dalje prema jugu jedinice lokalne samouprave ujedno i siromašnije. To se potvrđuju ako se vrijednosti indeksa razvijenosti za 2010. usporede s vrijednostima za 2013. Tablica 50 i Tablica 51 prikazuju da se raspodjela JLS-a po kategorijama ne mijenja u 3 sjevernije županije, dok se ponešto pogoršala u Splitsko-dalmatinskoj i Dubrovačkoj županiji.

Tablica 50: Raspodjela JLS-a prema različitim kategorijama razvijenosti po županijama, 2010.

Županija	Kategorija				Ukupno
	II.	III.	IV.	V.	
Istarska županija	0	0	12	11	23
Primorsko-goranska županija	0	0	16	9	25
Ličko-senjska županija	0	1	1	1	3
Zadarska županija	5	15	6	0	26
Šibensko-kninska županija	1	7	2	0	10
Splitsko-dalmatinska županija	1	18	12	3	34
Dubrovačko-neretvanska županija	0	14	4	0	18
Ukupno	7	55	53	24	139

Tablica 51: Raspodjela JLS-a prema različitim kategorijama razvijenosti po županijama, 2013.

Županija	Kategorija				Ukupno
	II.	III.	IV.	V.	
Istarska županija	0	0	13	10	23
Primorsko-goranska županija	0	0	16	9	25
Ličko-senjska županija	0	1	1	1	3
Zadarska županija	5	15	9	2	26
Šibensko-kninska županija	1	4	5	0	10
Splitsko-dalmatinska županija	1	15	16	2	34
Dubrovačko-neretvanska županija	2	12	3	1	18
Ukupno	9	42	63	25	139

2.2 Fiskalni kapacitet

Fiskalni kapacitet jedinice regionalne (područne) ili lokalne samouprave definiran je kao sposobnost jedinice da prikuplja prihode iz vlastitih izvora u svrhu financiranja standardnih javnih dobara i usluga. Fiskalni kapacitet također se može definirati kao sposobnost lokalnih vlasti da prenesu gospodarsku aktivnost unutar svojih geografskih granica u javnu potrošnju.

Tablica 52: Fiskalni kapacitet u obalnom području (139 jedinica lokalne samouprave) u 2011. (kn po glavi stanovnika)

	Prosječno	Najviše	Najmanje
Porez na dohodak i prirez na porez na dohodak	1.650	4.160	272
Ukupni prihodi bez potpora	4.211	13.762	1.300
Ukupni prihodi	4.748	14.408	1.488
Ukupni troškovi	4.866	16.338	1.576
Izdaci za okoliš	236	2.233	6

Izvor: Ministarstvo financija

Glavni pokazatelj fiskalnog kapaciteta je iznos prikupljenih prihoda od poreza na dohodak. Analiza razlika u fiskalnom kapacitetu na raznim lokalnim razinama omogućava određivanje sposobnosti lokalnih jedinica da financiraju postojeće javne usluge.

Očigledne su razlike između različitih jedinica lokalne samouprave u obalnom području koje se mjere različitim fiskalnim pokazateljima. Mjerenje fiskalnog kapaciteta prema različitim pokazateljima pokazuje velike razlike na razini proračuna po stanovniku između jedinica lokalne samouprave u obalnom području.

Ukupni prosječni prihod po stanovniku u obalnom području u 2011. iznosio je 4.748 kn. Najveći iznos ukupnih prihoda po stanovniku iznosio je 14.408 kn (Novigrad, Istarska županija), a najmanji 1.488 kn (Dugi Rat, Splitsko-dalmatinska županija).

Ukupan prihod bez potpora¹⁶ po stanovniku za 2011. u obalnom području iznosio je 4.211 kn; najveća vrijednost iznosila je 13.762 kn (Novigrad, Istarska županija), a najmanja 1.300 kn (Slivno, Dubrovačko-neretvanska županija). Podaci upućuju na to da postoje jedinice lokalne uprave koje ostvaruju 10,5 puta veće ukupne prihode po stanovniku od jedinica lokalne samouprave koje ostvaruju minimalne ukupne prihode po stanovniku.

Ukupni prosječni rashodi po stanovniku za 2011. iznosili su 4.866 kn. Najveće i najmanje vrijednosti dobivene su u Splitsko-dalmatinskoj županiji; 16.338 kn u Zadvarju i 1.576 kn u Dugom ratu. Ovi podaci upućuju na to da postoje JLS-i čiji su ukupni prosječni rashodi po stanovniku deset puta veći od JLS-a s minimalnim troškovima.

Prosječni izdaci za okoliš po stanovniku prema funkcionalnoj klasifikaciji rashoda¹⁷ u 2011. iznosili su 236 kn. Najviša vrijednost iznosila je 2.233 kn (Vinodolska općina, Primorsko-goranska županija), a najniža vrijednost 6 kn (Vodice, Šibensko-kninska županija). U stvarnosti je najmanja vrijednost iznosila 0 kn, budući da 22 od 139 JLS-a nisu prijavile bilo kakve izdatke za okoliš prema funkcionalnoj klasifikaciji. Šest njih nalazi se u Zadarskoj županiji, 5 u Istarskoj županiji, 1 u Primorsko-goranskoj županiji, 1 u Ličko-senjskoj županiji, 2 u Šibensko-kninskoj županiji, 6 u Splitsko-dalmatinskoj županiji i 1 u Dubrovačko-neretvanskoj županiji.

Tablica 53: Ukupni prihodi po stanovniku u obalnom području u 2011. (kn)

JLS	Najviše	JLS	Najniže
Novigrad	14.408	Sveti Filip i Jakov	2.213
Zadvarje	14.071	Podstrana	2.188
Funtana	12.539	Seget	2.086
Kolan	10.310	Smokvica	1.886
Malinska-Dubašnica	10.305	Dugi Rat	1.488

Tablica 54: Ukupni prihodi bez potpora po stanovniku u obalnom području u 2011. (u kn)

JLS	Najviše	JLS	Najniže
Novigrad	13.762	Prgomet	1.612
Funtana	12.285	Skradin	1.514
Kostrena	9.665	Smokvica	1.450
Bale	9.585	Dugi Rat	1.442
Malinska-Dubašnica	9.436	Slivno	1.300

Napomena: ukupni prihodi bez potpora znači ukupni prihoda od potpora i udio prihoda od poreza na dohodak za financiranje decentraliziranih funkcija.

Tablica 55: Porez na dohodak i prirez na porez na dohodak u obalnom području u 2011. (kn)

JLS	Najviše	JLS	Najniže
Konavle	4.160	Pirovac	567
Matulji	2.529	Marina	533
Omišalj	2.511	Bibinje	518
Župa dubrovačka	2.503	Vrsti	379
Baška	2.500	Slivno	272

¹⁶ Ukupni prihodi bez potpora su ukupni prihodi bez potpora i udio prihoda od poreza na dohodak za financiranje decentraliziranih funkcija.

¹⁷ Sukladno COFOG-u ovi poslovi uključuju gospodarenje otpadom, smanjenje onečišćenja, zaštita biološke raznolikosti i krajolika, s jedne, i sve izdatke koji se odnose na to razvoj stanovanja, razvoj zajednice, vodoopskrbu i javnu rasvjetu, s druge strane. (http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Glossary:Classification_of_the_functions_of_government_%28COFOG%29).

Tablica 56: Ukupni rashodi po stanovniku u obalnom području u 2011. (kn)

JLS	Najviše	JLS	Najniže
Zadvarje	16.338	Seget	2.129
Novigrad	13.100	Skradin	2.123
Novalja	11.348	Bilice	1.830
Mljet	11.331	Smokvica	1.736
Sutivan	10.748	Dugi Rat	1.576

Tablica 57: Izdaci okoliš po stanovniku u obalnom području u 2011. (kn)

JLS	Najviše	JLS	Najniže
Vinodolska općina	2.233	Čavle	12
Novalja	2.169	Kraljevica	11
Kolan	2.121	Vir	11
Punat	2.037	Korčula	9
Bale	2.032	Vodice	6

Izvor: Ministarstvo financija

U svrhu bolje usporedbe korisno je razmotriti fiskalne pokazatelje na razini Hrvatske u cjelini. Dva važna pokazatelja upućuju na to da je Hrvatska visoko centralizirana zemlja: udio prihoda i rashoda regionalne i lokalne uprave u BDP-u države, i udio prihoda i rashoda regionalne i lokalne uprave u ukupnim proračunskim prihodima i rashodima države.

Tablica 58: Udjeli prihoda i rashoda lokalne samouprave u Hrvatskoj

	Prihodi lokalne uprave		Rashodi lokalne uprave	
	Udio u prihodima konsolidirane opće države (%)	Udio u BDP-u (%)	Udio u rashodima konsolidirane opće države (%)	Udio u BDP-u (%)
2000.	10,93	5,35	10,04	5,42
2001.	8,82	4,12	8,71	4,28
2009.	11,00	4,39	10,50	4,20
2010.	10,40	3,90	9,80	4,00
2011.	10,30	3,80	9,50	3,80

Izvor: Ministarstvo financija

U 2011. godini prihodi svih jedinica lokalne samouprave u Hrvatskoj iznosili su 20,5 milijardi kn. Udio prihoda od *poreza* u ukupnim prihodima JLS-a iznosio je 52%. Drugi najvažniji izvor ukupnih prihoda lokalne uprave su *potpore*. 2011. godine rashodi JLS-a iznosili su 21,2 milijarde kn. U skladu s ekonomskom klasifikacijom, *materijalni rashodi* bili su najvažnija kategorija s udjelom od 32% ukupnih rashoda. Postoje izrazite razlike na rashodovnoj strani lokalnih proračuna, koje se odnose na iznose i na strukturu. Analiza pokazuje da više od 37% ukupnih rashoda generiraju gradovi, 27% općine, 24% Grad Zagreb i 12% županije.

Tablica 59: Fiskalni kapacitet po stanovniku Hrvatske u 2011. (u kn)

	Prosječno	Najniže	Najviše
Prihodi od poreza			
- županije	411,77	217,77	691,81
- gradovi	1.631,85	459,62	3.890,35
- općine	1.123,42	130,47	5.512,91
Ukupni prihodi bez potpora			
- županije	454,86	246,01	883,87
- gradovi	3.047,41	706,52	13.754,42
- općine	2.321,80	215,25	12.278,37
UKUPNI PRIHODI			
- županije	1.004,16	814,25	1.179,36
- gradovi	3.694,72	1.128,32	14.400,31
- općine	2.999,42	517,87	14.062,91
UKUPNI RASHODI			
- županije	991,68	802,89	1.235,53
- gradovi	3.655,34	1.128,39	13.092,63
- općine	3.005,73	449,29	29.184,45

Napomena: ukupni prihodi bez potpora znače ukupne prihode bez prihoda od potpora i udio poreza na dohodak za financiranje decentraliziranih funkcija.

2.3 Ulaganja u zaštitu okoliša i izdaci za okoliš

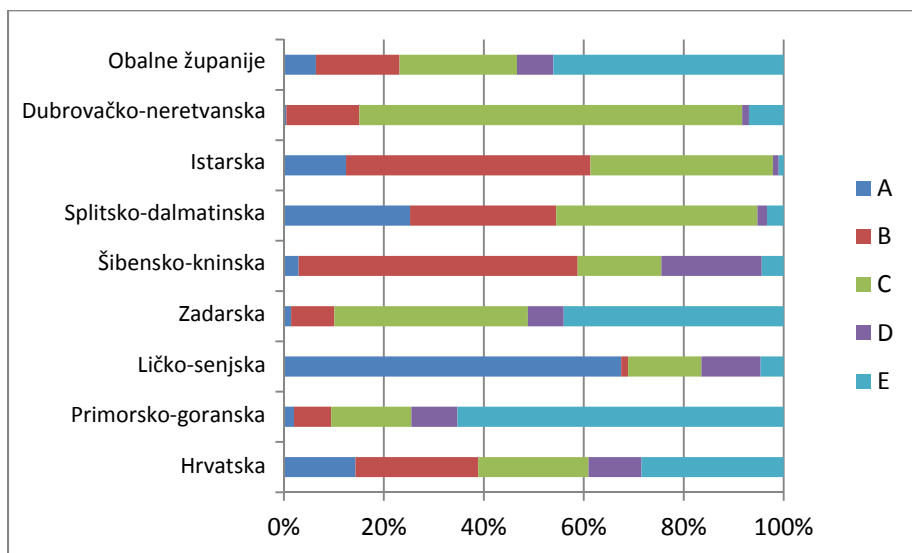
Podaci o ulaganjima u zaštitu okoliša i izdacima za okoliš u Hrvatskoj prikupljaju se metodom izvještavanja u Godišnjem izvještaju o investicijama u zaštitu okoliša (obrazac INV-OK), u skladu sa Zakonom o službenoj statistici. Podaci se odnose na županije.

Izvještajne jedinice obuhvaćaju sve poslovne subjekte, dijelove poslovnih subjekata ili obrtnike koji su upisani u Registar poslovnih subjekata i klasificirani u jednu djelatnost prema NKD-u 2007, a koji su ulagali u zaštitu okoliša.

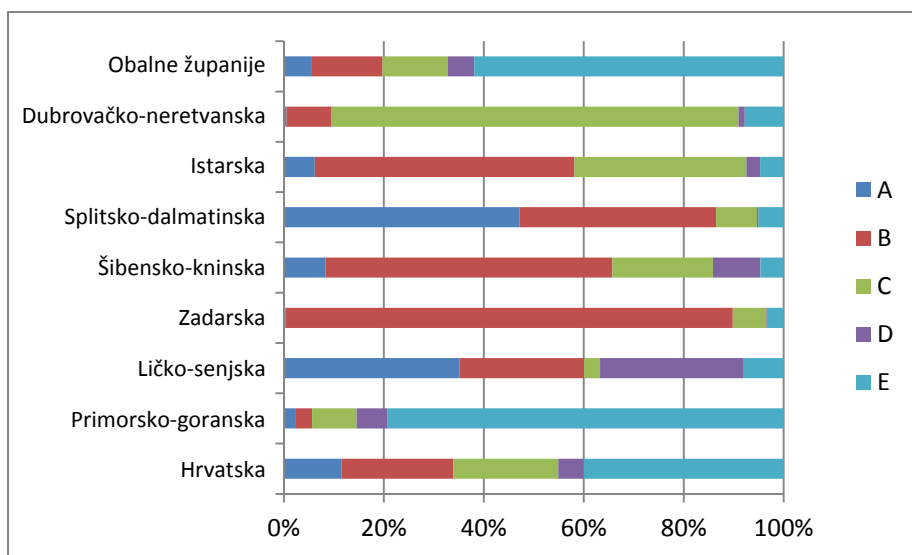
Struktura ulaganja i tekući izdaci u Jadranskoj Hrvatskoj u posljednjih nekoliko godina nisu se značajno mijenjali, iako brojke variraju po županijama zbog određenih ulaganja koja su tamo provedena. Jedna investicija može značajno povećati ukupna ulaganja u zaštitu okoliša u županiji u određenoj godini, što znači da prethodna godina i sljedeća godina mogu dati lažnu sliku nedostatka investicija i nedovoljnu brigu za okoliš općenito. Jedna investicija također može promijeniti strukturu ulaganja prema područjima zaštite okoliša u određenoj godini. Ove varijacije osobito su vidljive na slikama po **područjima zaštite okoliša**. Ulaganja u zaštitu okoliša i tekući izdaci za okoliš prikazani po područjima zaštite okoliša za razdoblje 2008.–2011.:

- A** – Zaštita vanjskog zraka i klime;
- B** – Gospodarenje otpadnim vodama;
- C** – Gospodarenje otpadom;
- D** – Zaštita i sanacija tla, podzemnih voda i površinskih voda; i
- E** – Smanjivanje buke i vibracija, zaštita biološke raznolikosti i krajolika, zaštita od zračenja i ostale aktivnosti zaštite okoliša.

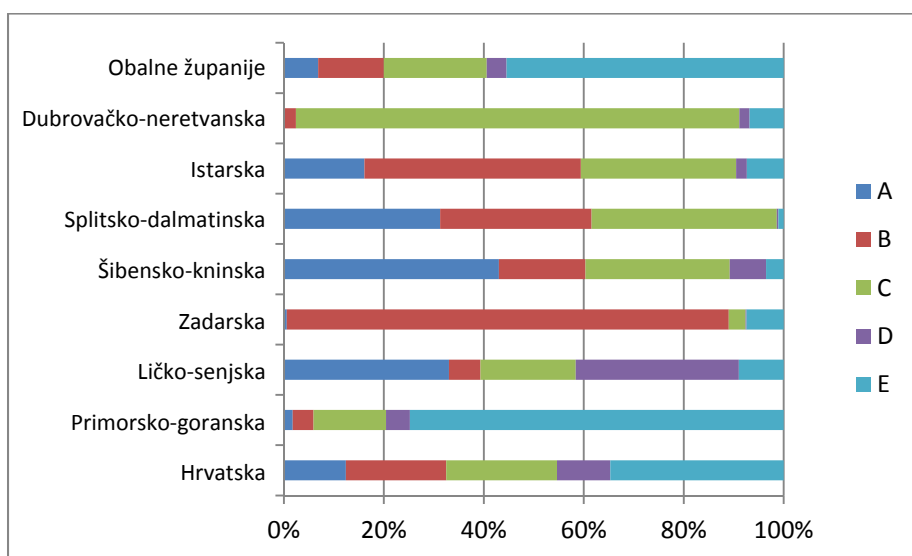
Podaci o izdacima za okoliš prikupljaju se po područjima zaštite okoliša sukladno Jedinstvenoj europskoj statističkoj klasifikaciji djelatnosti povezanih sa zaštitom okoliša (CEPA), koja je usvojena u lipnju 1994. i revidirana 2000. godine. Tablice s podacima za područja zaštite okoliša prikazane su u Dodatku.

Slika 6: Ulaganja i tekući izdaci za okoliš, prema područjima zaštite okoliša, po županijama za 2008. godinu (u %)

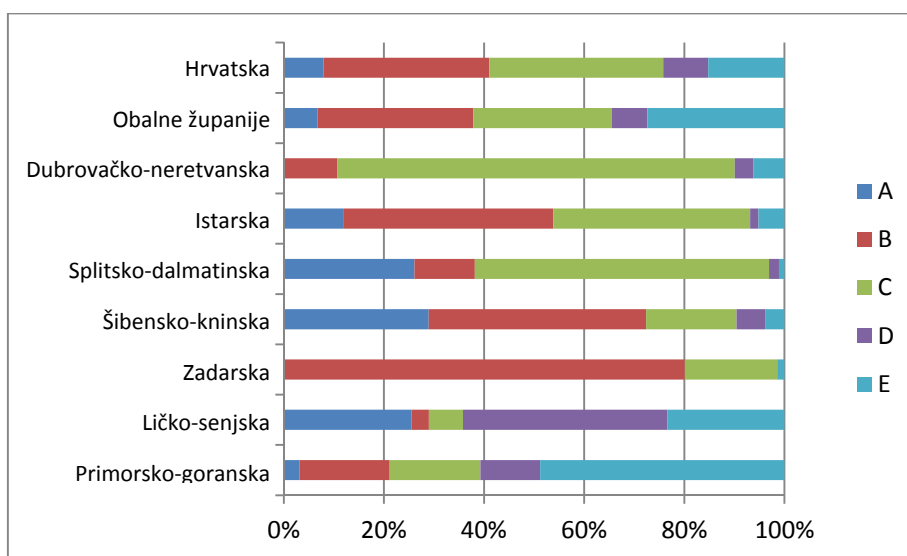

Slika 7: Ulaganja i tekući izdaci za okoliš, prema područjima zaštite okoliša, po županijama za 2009. godinu (u %)

Slika 8: Ulaganja i tekući izdaci za okoliš, prema područjima zaštite okoliša, po županijama za 2010. godinu (u %)

Slika 9: Ulaganja i tekući izdaci za okoliš, prema područjima zaštite okoliša, po županijama za 2011. godinu (u %)

Budući da se većina gradova nalazi na obali gdje se odvija većina (osobito turističkih) djelatnosti (80% stanovnika Jadranske Hrvatske živi na 47% njezina teritorija), prikazani podaci mogu poslužiti kao dobar pokazatelj ulaganja i izdataka u obalnom području. Osim toga, Tablica 60 i Tablica 61 pokazuju da ukupna ulaganja u okoliš i tekući izdaci za okoliš variraju manje čim je veći prostorni opseg. Vrijednosti na nacionalnoj razini variraju manje od vrijednosti na razini Jadranske Hrvatske koje, pak, variraju manje od vrijednosti u pojedinim županijama.

Tablica 60: Ulaganja u okoliš i tekući izdaci po stanovniku u Jadranskoj Hrvatskoj u razdoblju 2008.–2011. (tisuće kn)

	2008.	2009.	2010.	2011.	Prosječno
Hrvatska	3.679.796	3.619.504	3.679.618	4.750.566	3.932.371
Primorsko-goranska	1.041.868	1.495.528	1.090.976	705.981	1.083.588
Ličko-senjska	11.057	4.119	2.540	3.021	5.184
Zadarska	8.362	65.250	28.327	192.672	73.653
Šibensko-kninska	28.562	16.897	25.988	29.216	25.166
Splitsko-dalmatinska	158.491	114.277	133.480	110.112	129.090
Istarska	215.884	216.975	189.186	247.506	217.388
Dubrovačko-neretvanska	46.350	37.210	39.981	48.273	42.954
Županije obalnog područja	1.510.574	1.950.256	1.510.478	1.336.781	1.577.022

Tablica 61: Ulaganja u okoliš i tekući izdaci po stanovniku u Jadranskoj Hrvatskoj u razdoblju 2008.–2011. (u kn)

	2008.	2009.	2010.	2011.	Prosječno
Hrvatska	859	845	859	1,109	918
Primorsko-goranska	3.518	5.049	3.683	2.384	3.658
Ličko-senjska	217	81	50	59	102
Zadarska	49	384	167	1,133	433
Šibensko-kninska	261	154	238	267	230
Splitsko-dalmatinska	348	251	293	242	284
Istarska	1.038	1.043	909	1.190	1.045
Dubrovačko-neretvanska	378	304	326	394	350
Županije obalnog područja	1.070	1.381	1.070	947	1.117

Izvor: www.dzs.hr Statistički ljetopis, različite godine.

Vidljivo je da su tri županije (Splitsko-dalmatinska, Ličko-senjska i Primorsko-goranska) smanjivale svoja ulaganja u promatranom razdoblju te da su se ulaganja u okoliš i tekući izdaci u Jadranskoj Hrvatskoj zbog toga smanjili. Istovremeno, sveukupna ulaganja i izdaci u Hrvatskoj povećali su se, najvjerojatnije zbog ulaganja i izdataka u najrazvijenijim županijama u kontinentalnom dijelu zemlje i Gradu Zagrebu.

Ulaganja u okoliš i tekući izdaci po županijama, a osobito prema područjima zaštite okoliša pokazuju nedostatak dosljedne razvojne/okolišne politike u obalnom području. Uzroci se mogu tražiti u cjelokupnoj ekonomskoj krizi i s tim u skladu sve većoj važnosti turizma kao jednog od rijetkih rastućih sektora koji bi mogao dovesti do zapostavljanja pitanja zaštite okoliša, ali također i nedostatak svijesti o okolišu te loše koordinirane razvojne politike. Može se tvrditi da nedosljednost razvojne/okolišne politike ne mora nužno voditi do cjelokupne neučinkovitosti budući da razvojna ulaganja/ulaganja u okoliš nisu proturječna i mogu doprinijeti boljitku okoliša čak i ako nisu dobro usklađena. Ukupni učinci gore prikazanih ulaganja gotovo su sigurno pozitivni pa je jedino pitanje koje se postavlja da li bi oni bili još učinkovitiji da su bili primjenjivani dosljedno u svim područjima zaštite okoliša i u cijelom području Jadranske Hrvatske, a osobito obalnom području. Ovo se može procijeniti samo ako se vremenska serija rezultata praćenja okoliša usporedi s vremenskom serijom ulaganja i ako se izračuna korelacija između njih. Međutim, statistiku ulaganja teško je tumačiti na razini jedinica lokalne samouprave, a u obalnom području nema dovoljno točaka praćenja, tako da je nejasna važnost za okoliš nekih velikih investicija (npr. Zadarska županija 2011.) ili važnost smanjenja investicija (npr. Primorsko-goranska županija 2011.).

3. DPSI(R) – uzroci, pritisci, stanje, utjecaj, reakcija

Očito je da gore prikazane socioekonomske aktivnosti utječu na morski/obalni okoliš Hrvatske. Budući da je krajnji cilj određivanje načina za sanaciju uništenog okoliša i uspostava održivih razvojnih politika u obalnom području, dobro bi bilo uvrstiti aktivnosti u poznati DPSIR okvir u kojemu se ekonomske aktivnosti promatraju kao Uzroci (*Drivers*) koji stvaraju Pritiske (*Pressures*). Pritisci mijenjaju Stanje (*State*) morskog/obalnog okoliša što dovodi do Utjecaja (*Impacts*) na zdravlje ljudi, dobrobit i kvalitetu života, kao i na morske i obalne ekosustave. To može potaknuti Reakciju (*Response*), odnosno neposredno djelovanje kao odgovor na uzroke, pritiske, stanje ili utjecaje. Budući da Reakcija (promjena politike, mjere...) ovdje nije u žarištu, DPSIR je smanjen na DPSI. Uzroci, pritisci, stanje i utjecaji organizirani su u Tablici 62 tako da odgovaraju analizi po sektorima.

Tablica 62: DPSI u obalnom području

Uzroci (sektori gospodarstva)	Pritisci	Promjena stanja okoliša	Utjecaj na zdravlje ljudi i ekosustav
Poljoprivreda (ratarstvo, vinogradarstvo, voćarstvo, stočarstvo) Potražnja za lokalnim proizvodima (stanovništvo, turisti)	Korištenje pesticida, herbicida i umjetnih gnojiva u količinama većima od propisanih Pretjerana ispaša	Onečišćeno tlo i krške podzemne vode Onečišćeno more	Opasnost za zdravlje ljudi zbog kontaminiranog voća i povrća Opasne koncentracije kemikalija u biljojedima
Ribarstvo	Korištenje povlačnih mreža koća Intenzivan ribolov	Neželjeno taloženje na morskom dnu Uništavanje organizama koji žive na morskom dnu Pretjerani izlov ribe	123 od 442 riblje vrste su ugrožene (3 su izumrle)
Marikultura	Zauzimanje morskih uvala Taloženje neiskorištene riblje hrane na morsko dno	Vizualno narušavanje Lokalne promjene u razini hranjivih tvari u moru Uvođenje mikrobnih patogena	Lokalni gubitak flore i faune na morskom dnu
Vađenje kamena i pijeska i rudarstvo	Vađenje pijeska s morskog dna Uklanjanje zemlje s velikih parcela	Neželjeno taloženje na morskom dnu Uništavanje organizama koji žive na morskom dnu Promjene u mutnoći morske vode Onečišćenje tla Promjena obalnog krajolika Vizualno narušavanje	Lokalni gubitak flore i faune na morskom dnu Lokalni gubitak flore i faune na kopnu
Proizvodnja	Zauzimanje zemljišta pomorskog dobra Zauzimanje zemljišta u naseljenim područjima Ispuštanje onečišćivača u zrak, vodu i tlo Gušenje	Onečišćenje zraka, vode i tla Suspendirani nanos na morskom dnu i na zemlji Onečišćenje morske vode	Opasnosti za zdravlje ljudi Lokalni i regionalni gubitak flore i faune

Uzroci (sektori gospodarstva)	Pritisci	Promjena stanja okoliša	Utjecaj na zdravlje ljudi i ekosustav
Graditeljstvo			
Privlačnost obalnog područja za povremeno stanovanje	Potražnja za nekretninama na obali	Vizualno narušavanje	Opasnosti za zdravlje ljudi
Profitabilnost poslovanja s nekretninama	Proširenje građevinskih područja	Onečišćeno tlo i krške podzemne vode	Lokalni gubitak flore i faune na kopnu
Velika ponuda građevinskog zemljišta	Prenamjena zemljišta	Velika područja planirana za građenje što za posljedicu ima raštrkanu izgradnju (sprawl)	Raštrkana izgradnja smanjuje krajobraznu vrijednost obale
Veliki građevinski sektor koji traži poslove	Narušavanje krajolika	Velika područja koja su planirana za građenje često obuhvaćaju ekološki osjetljiva područja	Gubitak vrijednih prostora za razvoj turizma višeg standarda
Povoljni zajmovi	Teretna vozila		Gubitak poljoprivrednog zemljišta i šuma
Nepostojanje instrumenata porezne politike kojima se oporezuju nekretnine i prenamjena zemljišta	Ispuštanje onečišćivača u zrak		Nedovoljni infrastrukturni kapaciteti
	Buka		Onečišćenje vode i tla različitim vrstama otpada
Transport			
- prijevoz tereta	Podvodna buka	Promjene u mutnoći	
	Ispuštanje otpada u more	Kemijsko onečišćenje morskog ekosustava	
	Uvođenje neautohtonih vrsta	Narušavanje ravnoteže morskog ekosustava neautohtonim vrstama	Gubitak autohtonih vrsta
- cestovni promet	Onečišćenje zraka	Onečišćenje uzduž prometnica	Povećani pomor ptica, malih sisavaca
	Buka	Gubitak životinjskih vrsta	
- zračni promet	Buka	Uznemiravanje zračnog prostora ptica	Povećani pomor ptica
- željeznica	-	-	-
Prometna infrastruktura			
- morske luke	Gušenje	Onečišćenje morske vode u lukama	Prisilna, poluuspešna prilagodba riba i organizama koji žive na morskom dnu
	Suspendirani nanos	Smanjenje lokalnog morskog ekosustava	
	Promjene u mutnoći vode		
	Podvodna buka		
	Zagušenja u špici sezone		
	Značajne promjene krajolika	Prepreka u životnom prostoru životinja uzduž prometnice	Povećani pobol i pomor sisavaca
- ceste			
- aerodromi	Značajne promjene krajolika	Prepreka u životnom prostoru životinja uzduž piste	Povećani pobol i pomor sisavaca
	Zauzimanje zemljišta		Opasnosti za zdravlje ljudi
- željeznička pruga	Korištenje kemijskih sredstava za čišćenje	Onečišćenje tla i podzemnih voda	Povećani pobol i pomor sisavaca
	Značajno zauzimanje zemljišta	Prepreka u životnom prostoru životinja uzduž željezničke pruge	

Uzroci (sektori gospodarstva)	Pritisci	Promjena stanja okoliša	Utjecaj na zdravlje ljudi i ekosustav
Turizam			
- nautički	Ispuštanje biocidnih bojila Podvodna buka Zagušenje u sidrištima za vrijeme špice sezone Ispuštanje krutog otpada Ispuštanje ulja na otvorenom moru Podvodna buka Svjetlo	Onečišćenje mora i morskog dna u sidrištima Onečišćenje uz liniju obale Kemijsko onečišćenje Onečišćenje bukom Svjetlosno onečišćenje	Lokalni gubitak morske flore i faune
- brodovi za krstarenje	Zagušenje u morskim lukama za vrijeme špice sezone	Vizualno narušavanje	Lokalni gubitak morske flore i faune
- obalni (kopno)	Prometna uska grla i preopterećena infrastruktura za vrijeme špice sezone Društveni pritisci na lokalno stanovništvo	Onečišćenje zraka Onečišćenje bukom Svjetlosno onečišćenje	Propadanje lokalne kulture
Proizvodnja energije			
- hidro	Značajno zauzimanje zemljišta Pritisak na podzemne vodotoke	Promjene u razini podzemnih voda	Lokalni gubitak flore i faune
- termalna	Ispuštanje dima Vizualno narušavanje	Onečišćenje zraka	Opasnosti za zdravlje ljudi
- obnovljiva	Vizualno narušavanje gradnjom vjetroelektrana Buka od vjetroelektrana	Vjetroelektrane narušavaju zračni prostor ptica	Povećani pomor ptica
Zbrinjavanje otpada	Široko rasprostranjena nelegalna odlagališta	Onečišćenje tla i podzemnih vodotoka Onečišćenje zraka	Opasnosti za zdravlje ljudi

U nastavku ovog odjeljka prikazani su pritisci na okoliš, s jedne, i ukupni izdaci za okoliš, s druge strane. Analiza je provedena na razini JLS-a. Daje se općeniti prikaz u pogledu „ravnoteže“ pritisaka i izdataka.

Pritisci na okoliš

Pritisci na okoliš opisani su s dva stajališta. U pogledu ekonomskih aktivnosti, pritisci su predstavljeni kroz poslovne prihode za svaku JLS u obalnom području. Pokazatelj je određen tako da se gleda omjer poslovnih prihoda¹⁸ /površina JLS u km² u odnosi na prosječni prihod po km² (ukupni prihodi od poslovanja/ukupna površina obalnog područja). Gustoća naseljenosti za svaku JLS (popis stanovništva iz 2011.) korištena je kao drugi pokazatelj. Ova dva pokazatelja su spojena, a cijelo obalno područje podijeljeno je u razrede prema ukupnom intenzitetu pritisaka koji su prikazani u Tablici 63. (radne tablice nalaze se u Dodatku).

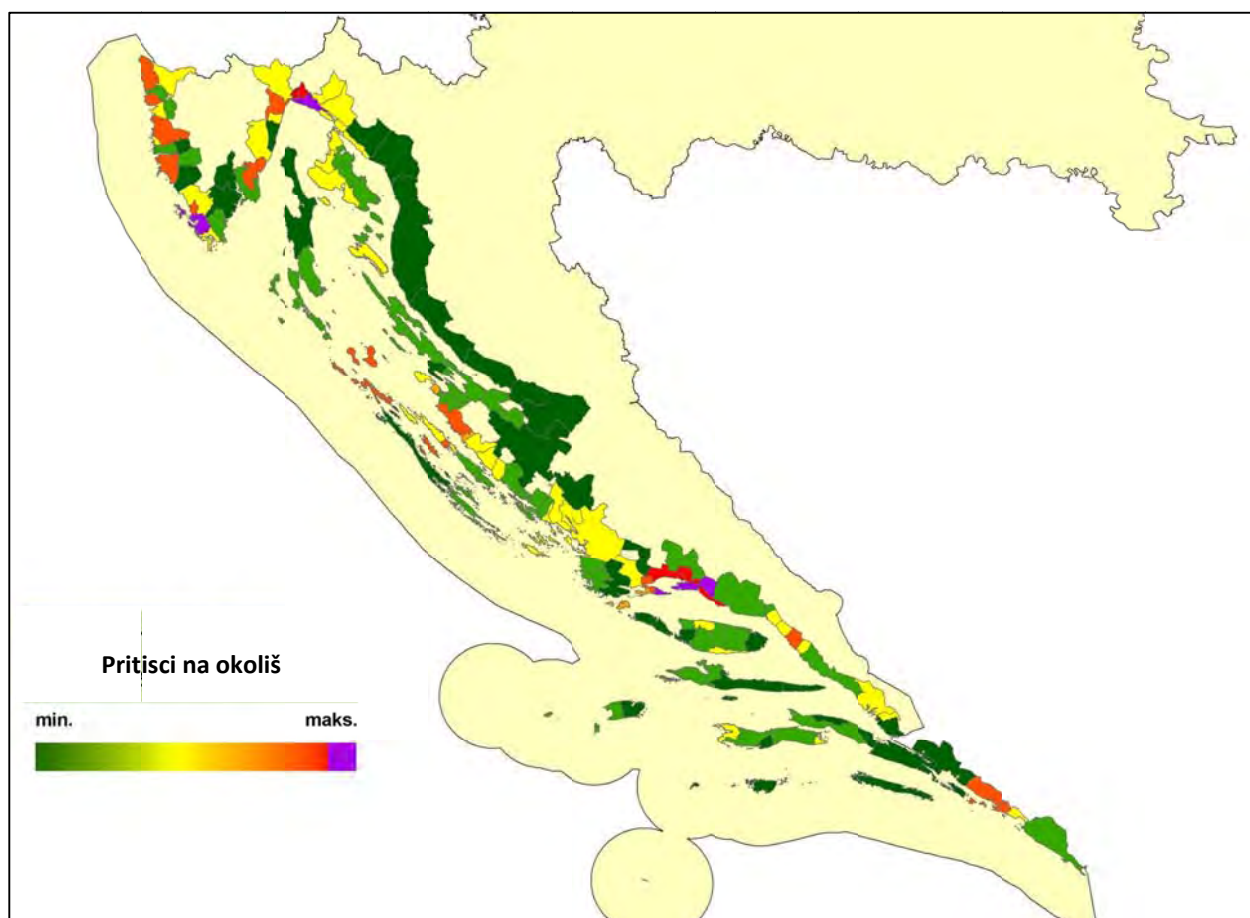
Prostornu raspodjelu prikazuje Karta 34.

¹⁸ Zbroj prihoda od poduzeća za 2011., za svaki grad/općinu. Izvor: FINA

Tablica 63: Pritisci na okoliš u obalnom području – razredi intenziteta

Poslovni prihodi/ km ²	Gustoća naseljenosti					
	0 – 40	40 – 60	60 – 150	150 – 400	400 – 1.000	1.000 –
0 – 0,10	33	6	2			
0,10 – 0,25	16	10	4	1		
0,25 – 0,75	3	8	16	2		
0,75 – 2,00	1	3	5	6		
2,00 – 10,00			2	12	5	
10,00 –					1	3

Napomena: brojevi u poljima pokazuju broj gradova/općina u svakoj kategoriji.

Karta 34: Pritisci na okoliš u obalnom području

Izdaci za okoliš

Izdaci za okoliš izračunavaju se kao zbroj izdataka poslovnih subjekata i JLS-a.

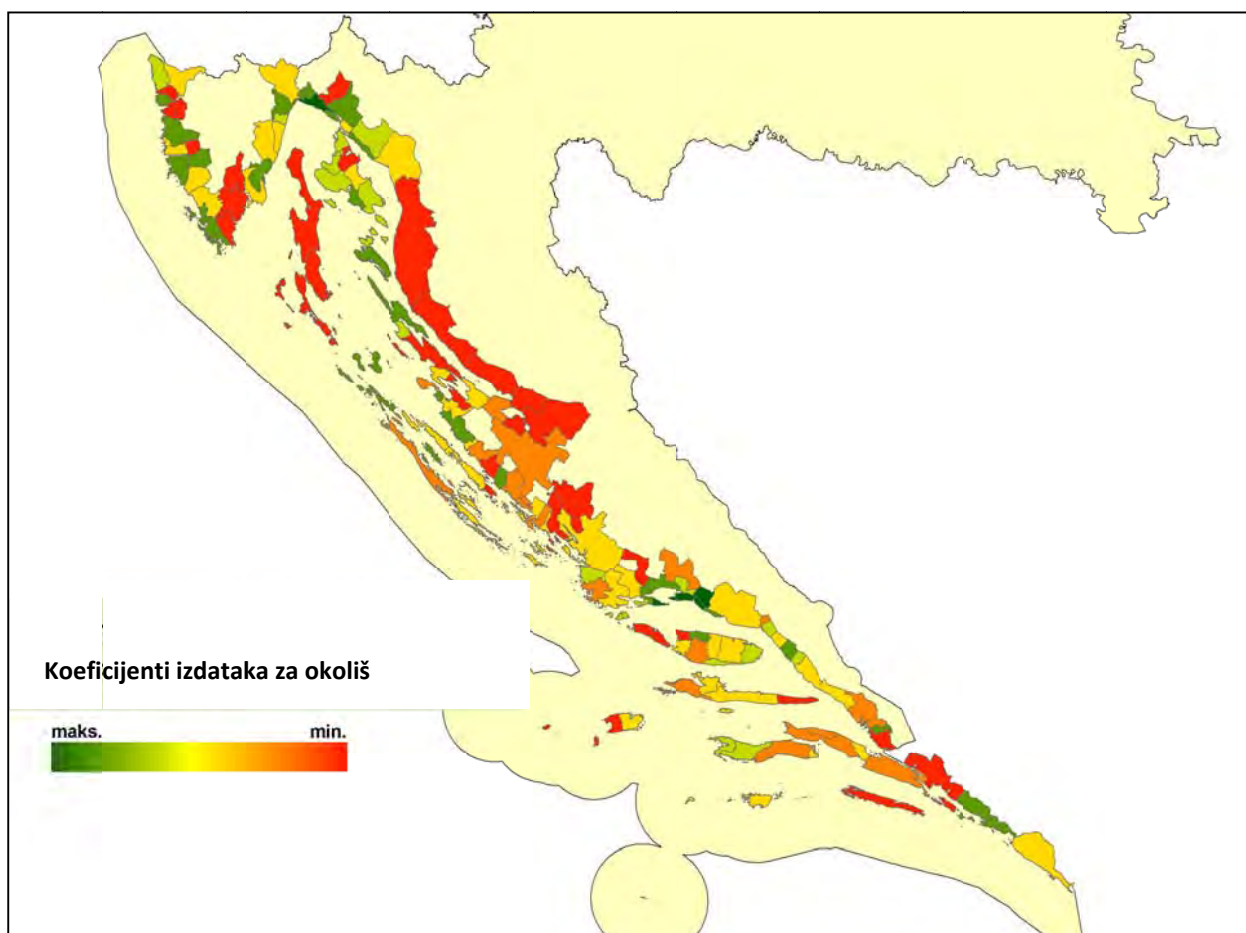
U obzir su trebali biti uzeti izdaci za okoliš koje plaćaju stanovnici obalnog područja, ali nije bilo moguće prikupiti bilo kakve podatke. Uzimajući u obzir da kućanstva plaćaju naknade uglavnom općinama, većina njihovih izdataka već je pokrivena izdacima za okoliš JLS-a. Izdatke za okoliš koje plaćaju poslovni subjekti izračunati su iz podatka za 2011. godinu koji su pribavljeni od Hrvatske financijske agencije FINA-e.

Zbroj izdataka poslovnih subjekata i proračunskih rashoda svake JLS podijeljeni su prema površini područja, a zatim su stavljeni u odnos prema prosječnim ukupnim izdacima za okoliš u obalnom području (ukupni izdaci/površina obalnog područja).

Svi gradovi/općine raspodijeljeni su u razrede, kako je prikazano u Tablici 64. Rezultati su prikazani na Karti 35 (radne tablice nalaze se u Dodatku).

Tablica 64: Razredi izdataka za okoliš

Razred	Ukupni izdaci za okoliš / km ²	Koeficijent	Br. gradova /općina
0	0,00	0,00	22
1	0,01 – 4.000	0,01 – 0,10	10
2	4.000 – 10.000	0,10 – 0,25	18
3	10.000 – 30.500	0,25 – 0,75	40
4	30.500 – 80.000	0,75 – 2,00	18
5	80.000 – 400.000	2,00 – 10,00	28
6	Više od 400.000	10,00 –	3

Karta 35: Gradovi i općine prema koeficijentima ukupnih izdataka za okoliš

Kao što se vidi iz ove dvije slike, postoji prilično snažna korelacija između pritisaka i izdataka za okoliš. Naj snažniji pritisci zabilježeni su u dvije glavne aglomeracije u obalnom području, Rijeci i Splitu. Gradovi i općine koji su sljedeći na listi pritisaka na okoliš su: Pula, Kastav, Viškovo, Solin, Podstrana, Kaštela, Dugi Rat. Svi, osim Pule, pripadaju aglomeracijama Rijeka (Kastav, Viškovo) i Split (Solin, Podstrana, Kaštela, Dugi Rat).

Utješno je primijetiti da su u samo 24 grada/općine pritisci veći od prosjeka za obalno područje u pogledu poslovnih prihoda i gustoće naseljenosti (Privlaka, Okrug, Bibinje, Zadar, Makarska, Trogir, Dubrovnik, Fažana, Rovinj, Opatija, Kali, Umag, Novigrad, Labin, Poreč, Viškovo, Podstrana, Solin, Kaštela, Dugi Rat, Kastav, Pula, Split, Rijeka, prema rastućem redosljedju). Neki od njih dio su širih

aglomeracija Rijeke i Splita. Ostali su srednje velika središta (npr. Zadar, Makarska, Dubrovnik) ili gradovi/općine s razvijenim turizmom i ostalim industrijama. Samo u općinama Privlaka, Okrug i Bibinje pritisak stanovništva jači je od pritiska gospodarstva.

Na kraju liste nalaze se Karlobag, Prgomet i Jasenice. Ipak, pritisci na okoliš u čak 76 gradova/općina u obalnom području manji su od prosjeka za obalno područje. Većina ih se nalazi u planinskom području (Velebit, Biokovo) i na otocima.

S druge strane, u pogledu ukupnih izdataka za okoliš Rijeka je opet na vrhu liste. Slijede je Podstrana, Split, Opatija, Medulin, Fažana itd. Analiza je pokazala da samo 43 grada/općine (30,94%) troše više na okoliš od prosjeka za obalno područje. Nasuprot tomu, 22 grada/općine (15,83%) ne troše gotovo ništa na zaštitu okoliša, a 94 grada/općine (67,63%) troše manje od prosjeka za obalno područje. Detaljnija analiza pritiska na okoliš u odnosu na izdatke za svaku JLS prikazana je u sljedećim tablicama.

Tablica 65: Pritisci na okoliš nasuprot izdacima za okoliš u obalnom području u 2011. – popis JLS-a

Pritisci izdataka za okoliš	0	1	2	3	4	5	6
1	Sveti Filip i Jakov Slivno Marčana Sveti Lovreč Barban Šolta Skradin Jasenice Karlobag Cres Dubr. primorje Starigrad (ZD)	Obrovac Prgomet Sućuraj Senj Mljet	Sali Ston Novigrad Benkovac Smokvica Trpanj	Janjina Lastovo Novi Vinod. Jelsa Milna Moš. Draga Vis Povljana Marina Kukljica Pašman Ražanac	Lopar Selca Vinod. općina Bale Pirovac Gradac		
2	Bilice Vrsi Sutivan Dobrinj Komiža Pag	Brtonigla	Ližnjan Tisno Vir Sukošan Korčula Pakoštane Posedarje Rogoznica Klis Orebić Zadrvarje Nerežišća	Lumbarda Vrsar Nin Stari Grad Podgora Murter Vrbnik Pučišća	Kolan Baška	Privlaka Kanfanar	
3	Tar-Variga Vodice Kaštelir M. Lošinj	Tkon Čavle	Hvar Ploče	Postira Omiš Konavle Raša Bibinje Funtana BaškaVoda Tribunj Matulji Seget Vodnjan	Brela Primošten Tučepi Bol Blato Okrug Vela Luka	Novalja Supetar Rab	

Pritisici izdataka za okoliš	0	1	2	3	4	5	6
4			Buje Kršan	Kraljevica Šibenik Preko	Kostrena Lovran Malinska Krk	Crikvenica ŽupaDubr. Medulin Biograd n/m Punat Opuzen	
5				Kali	Solin Umag Omišalj	Bakar Viškovo Kaštela Dugi Rat Zadar Makarska Trogir Dubrovnik	Fažana Podstrana Rovinj Opatija Novigrad – Citta Nova Labin Poreč
6						Pula Kastav Split	Rijeka

Tablica 66: Pritisici na okoliš u odnosu na izdatke za okoliš u obalnom području za 2011. – broj JLS-a

Pritisici izdataka za okoliš	0 Nema	1 Nizak	2 Srednji	3 Znatan	4 Značajan	5 Visok	6 Izuzetno visok
1 – Nizak	12	5	6	12	6		
2 – Srednji	6	1	12	8	2	2	
3 – Znatan	4	2	2	11	7	3	
4 – Značajan			2	3	4	6	
5 – Visok				1	3	8	7
6 – Izuzetno visok						3	1

Pritisici na okoliš (intenzitet, kako je prikazan u Tablici 63) u svakoj JLS uspoređeni su s njihovim koeficijentima izdataka za okoliš. Dijagonalna žuto sjenčana polja prikazuju JLS-e gdje je intenzitet pritisaka i izdatka "u ravnoteži". S lijeve strane nalaze se gradovi/općine s intenzitetom izdataka za okoliš nižim od intenziteta pritisaka na okoliš (sjenčano od roza do crvene). Ove JLS trebale bi trošiti više na zaštitu okoliša. JLS-i čiji su izdaci za okoliš viši od njihovih pritisaka na okoliš nalaze se s desne strane (sjenčano u zelenim nijansama).

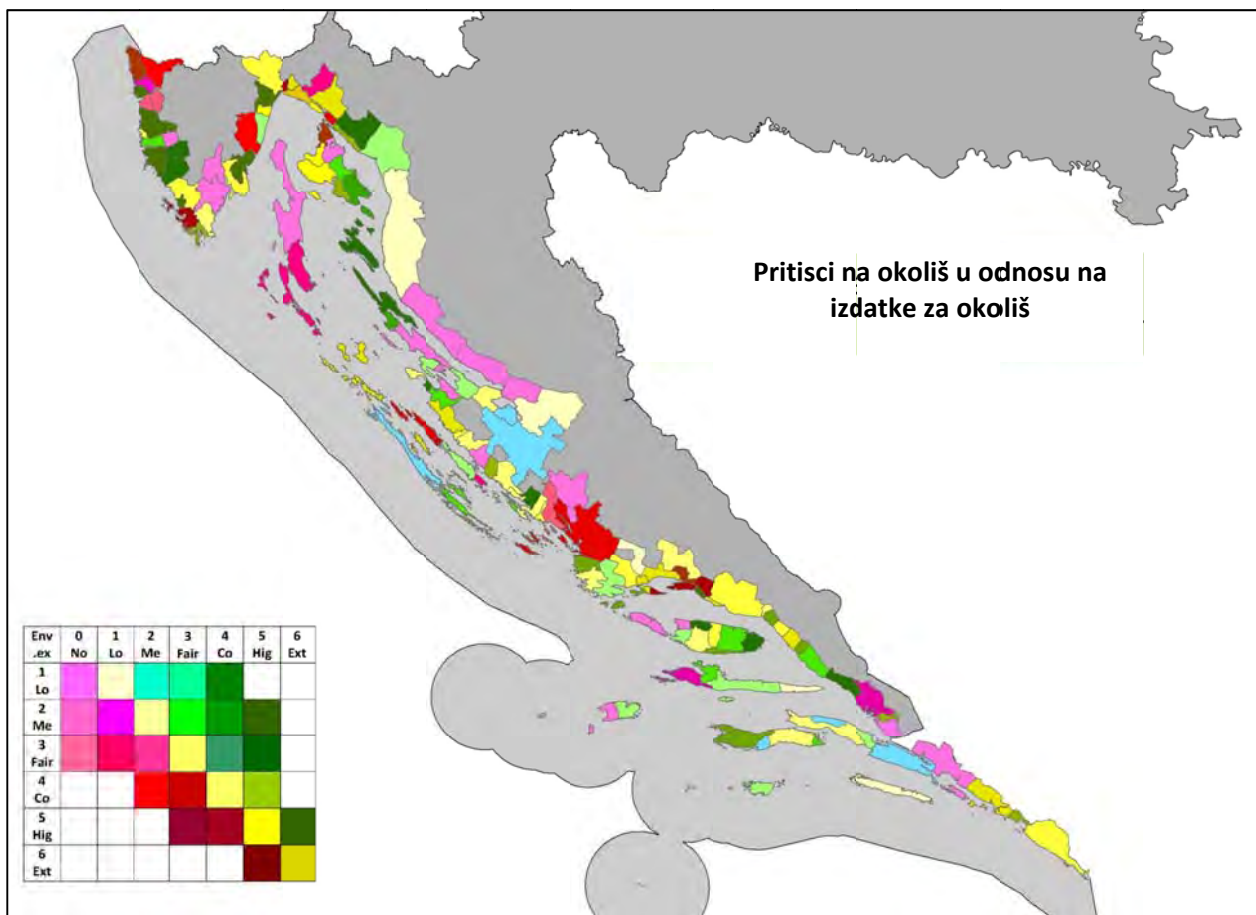
41 grad/općina (29,50%) nalaze se uz liniju "ravnoteže". Međutim, 39 gradova/općina (28,06%) plaćaju manje no što bi trebali. 22 od njih ne plaćaju gotovo ništa, ali su i pritisci na okoliš prilično niski, osobito u pogledu industrije. Ipak, Mali Lošinj i Vodice smatraju se vrlo atraktivnim turističkim odredištima i trebali bi obraćati više pozornosti okoliš. Isto se odnosi na Hvar (turizam) i Ploče (luka).

Druga skupina od 13 JLS-a (9,35%) ima značajne do vrlo visoke pritiske na okoliš (osobito zbog poslovnih aktivnosti), a njihovi su izdaci relativno niski. Ove JLS su raštrkane uzduž obalnog područja no, srećom, mnoge pripadaju velikim urbaniziranim aglomeracijama Rijeka i Split (znači manje crnih točaka u obalnom području). Svedeno, JLS-i Buje, Umag, Kršan (Istarska županija), Kali i Preko (Zadarska županija), Šibenik (Šibensko-kninska županija) koji predstavljaju mjesta na obali koja „nedovoljno ulažu u okoliš“ točke na obali (štoviše, samo se Preko nalazi na otoku, blizu Grada Zadra).

S druge strane, 59 JLS-a (42,45%) "plaća više od pritiska koji stvaraju". Na prvi pogled može se zaključiti da je područje hrvatske obale čisto, očuvano i prilično blizu dobrog ekološkog statusa (statusa zaštite okoliša). Međutim, većina ovih JLS-a ima vrlo niske pritiske na okoliš koji u većoj mjeri potječu od

stanovništva, a ne ekonomskih aktivnosti. Neke proizvode srednje i znatne pritiske na okoliš; to su uglavnom turistička odredišta ili prehrambeno-prerađivačka područja (vino, maslinovo ulje, sir), ili jednostavno administrativna središta. Ipak, njihovi izdaci za okoliš do 3,5 puta su veći od prosjeka za obalno područje.

13 JLS-a izloženo je značajnim/visokim pritiscima na okoliš, a istovremeno njihovi su izdaci za okoliš znatno viši od prosjeka za obalno područje (4 to 37). Ovo se može staviti u korelaciju s viskom stupnjem razvijenosti (lokalni indeks razvijenosti je 4 ili 5), osim Podstrane i Opuzena (indeks razvijenosti je 3). Prostorna raspodjela prikazana je na Karti 36.

Karta 36: "Okolišna ravnoteža" (pritisk nasuprot izdataka) gradova/općina u obalnom području, 2011.

4. Rast i planiranje

4.1 Prognoze ekonomskog rasta

Troškovi propadanja okoliša trebaju odgovarati financijskim izvorima koji ovise o gospodarskom rastu. Ovo je bitno jer, među ostalim, ESA bi trebala dati ulazne podatke za odgovarajuću strategiju za more i obalu koja će se morati baviti budućim izdacima za okoliš. Projekcije glavnih ekonomskih pokazatelja (BDP, BDV, različiti indeksi zaposlenosti) koje će se napraviti u tu svrhu predstavljaju metodološki problem zbog nedavnih negativnih trendova (posljednji podaci o BDP-u po županijama dostupni su za 2011. godinu):

Tablica 67: BDP po glavi stanovnika u hrvatskim županijama u razdoblju od 2000. do 2011. (tekuće cijene)

	2000.	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.
Hrvatska	40.241	43.312	46.987	51.535	55.692	60.011	65.520	71.710	77.420	74.186	73.277	76.755
Kontinentalna Hrvatska	40.723	44.185	48.132	52.045	55.647	60.458	66.614	72.193	78.723	75.423	74.657	78.160
Grad Zagreb	66.993	74.378	79.708	89.361	97.541	107.814	117.694	127.255	138.195	130.758	135.932	137.558
Zagrebačka županija	32.051	30.851	37.296	39.464	42.732	47.156	47.819	53.737	57.735	57.915	53.449	57.885
Krapina – Zagorje	30.446	34.526	35.593	37.763	38.646	44.325	46.777	51.959	52.519	47.311	44.311	46.835
Varaždin	36.837	40.406	45.622	47.974	47.165	49.535	55.616	59.893	66.703	62.821	59.016	61.592
Koprivnica – Križevci	40.929	42.825	45.909	47.619	48.311	51.516	60.701	65.626	67.403	67.349	60.038	63.372
Međimurje	33.088	35.870	40.159	41.604	43.514	44.933	51.816	54.909	63.207	61.665	58.712	62.887
Bjelovar – Bilogora	30.172	32.751	36.256	37.662	39.772	41.558	47.412	47.907	57.091	55.228	50.299	52.501
Virovitica – Podravina	29.687	33.302	35.501	37.907	38.681	39.145	46.545	49.170	51.459	46.909	44.412	47.080
Požega – Slavonija	29.343	31.506	33.220	37.382	39.647	40.820	42.033	46.413	47.117	45.643	45.221	46.692
Brod – Posavina	24.550	26.764	28.758	30.464	32.918	32.764	36.358	38.756	43.678	40.854	39.518	43.726
Osijek – Baranja	31.353	33.336	37.387	38.865	42.495	44.852	49.566	57.594	62.781	61.089	57.343	61.485
Vukovar – Srijem	23.586	25.475	27.906	30.510	32.048	34.640	39.732	41.285	46.362	44.404	41.033	46.220
Karlovac	31.665	38.098	41.422	41.030	41.883	45.491	51.216	57.676	60.612	55.689	54.275	57.310
Sisak-Moslavina	37.852	37.820	38.830	40.477	42.138	46.748	54.388	52.206	59.855	60.866	61.360	61.064
Jadranska Hrvatska	39.220	41.472	44.591	50.474	55.784	59.092	63.284	70.728	74.783	71.692	70.503	73.900
Primorje – Gorski Kotar	52.068	51.617	53.881	61.624	64.774	72.958	78.923	83.678	92.417	90.257	89.702	94.593
Lika – Senj	33.761	35.546	43.337	54.836	74.439	56.179	59.040	58.701	68.907	66.120	62.752	60.078
Zadar	29.894	33.932	37.292	44.349	46.834	50.161	51.533	59.877	65.965	62.582	59.211	61.721
Šibenik – Knin	28.839	29.961	33.252	38.438	43.108	48.804	49.057	58.314	59.459	52.978	55.627	58.955
Split – Dalmacija	31.902	34.067	36.357	39.975	45.244	47.367	51.976	59.909	61.638	57.913	56.834	60.007
Istra	52.758	58.465	64.198	70.968	77.385	79.767	84.876	92.960	95.132	94.161	92.578	96.576
Dubrovnik – Neretva	36.162	38.864	40.577	45.797	53.237	57.846	62.764	74.179	76.342	73.151	71.122	72.905

Kako je prikazano u gornjoj tablici, hrvatsko gospodarstvo akumuliralo je gubitak od 12% u razdoblju 2008.–2013. Početkom 2014. godine mišljenje makroekonomista bilo je da će se u 2014. gospodarstvo konsolidirati, te da će 2015. početi lagani rast. Očekivanje se temeljilo na postojećim strukturnim nerazmjerima koji će se vjerojatno uravnotežiti u sljedećih nekoliko godina, sveobuhvatnijem korištenju EU strukturnih fondova, stalnoj turističkoj potražnji, nedavno dovršenoj privatizaciji sektora brodogradilišta, i nekim potencijalno velikim investicijama (nedavno otkrivena – iako nepotvrđena – nalazišta nafte i plina u južnom Jadranu, gradnja na kopnu – most do poluotoka Pelješca i slično). Sažetak ovih projekcija prikazan je u Tablici 68.

Tablica 68: Sažetak makroekonomskih projekcija za razdoblje 2013.–2015. iz siječnja 2014.

	2013. – procjena	2014. – projekcija	2015. – projekcija
Realni BDP (% promjena)	-0,7	0,0	1,0
Izvoz roba i usluga (nepromjenjive cijene, % promjena)	-1,8	1,0	2,8
Uvoz roba i usluga (nepromjenjive cijene, % promjena)	-1,3	-0,1	2,3
Potrošačke cijene (% promjena, prosjek za razdoblje)	2,2	1,2	2,1
Devizni tečaj, kn/EUR (prosjek za razdoblje)	7,57	7,62	7,62
Stopa nezaposlenosti (registrirana, %, prosjek za razdoblje)	20,3	20,5	20,0
Realne investicije (% promjena)	-0,3	2,6	4,4

Izvor: tromjesečna publikacija *Croatian Economic Outlook Quarterly* br. 57, Ekonomski institut Zagreb, siječanj 2014.

Tri mjeseca poslije mišljenje se promijenilo budući da je gospodarstvo i dalje pokazivalo negativne trendove. Najnoviji podaci pokazali su da će projicirana stagnacija za 2014. jedva ostvariti, a stručnjaci su prognozirali da će gospodarstvo preskočiti fazu stagnacije i početi s rastom odmah u 2015. (Tablica 69). Vjerodostojnost takvih prognoza naočigled se smanjivala tako da se sve manje stručnjaka usudi izaći s prognozama trenutka u kojemu će pokazatelji konačno dobiti pozitivan predznak.

Tablica 69: Sažetak makroekonomskih projekcija za razdoblje 2014.–2015. iz travnja 2014.

	2014. – projekcija	2015. – projekcija
Realni BDP (% promjena)	-0,5	0,7
Izvoz roba i usluga (nepromjenjive cijene, % promjena)	1,3	2,7
Uvoz roba i usluga (nepromjenjive cijene, % promjena)	-0,8	2,1
Potrošačke cijene (% promjena, prosjek za razdoblje)	0,6	1,8
Devizni tečaj, kn/EUR (prosjek za razdoblje)	7,62	7,62
Stopa nezaposlenosti (registrirana, %, prosjek za razdoblje)	20,5	20,5
Realne investicije (% promjena)	0,1	3,4

Izvor: tromjesečna publikacija *Croatian Economic Outlook Quarterly* br. 58, Ekonomski institut Zagreb, travanj 2014.

Treba napomenuti da hrvatski stručnjaci nisu usamljeni. Čini se da i stručnjaci iz Međunarodnog monetarnog fonda imaju iste probleme s metodologijom koji se odnose na ekonomije u padu. U travnju 2013. zamijetili su da hrvatski BDP (nepromjenjive cijene) pada i prognozirali da će se pad akumulirati na -0,2% do kraja godine. Tijekom 2014 očekivao se rast od 1,5% i nastavak rasta za 2% tijekom 2015¹⁹. Trinaest mjeseci poslije, u svibnju 2014., stručnjaci MMF-a promijenili su svoje prognoze, isto kao i hrvatski kolege: "*Perspektive za rast u 2014. suočene su s još jednim smanjenjem, nakon kojega će uslijediti postupan oporavak od 2015. godine nadalje. Osoblje prognozira još jedan pad realnog BDP-a od 0,8 posto u 2014.*"²⁰ Optimizam je premješten u dalju budućnost. Sada se predviđa da će se gospodarstvo oporaviti tijekom 2015. uz rast od 0,5%.

Naravno, mišljenja stručnjaka nisu službene prognoze i ne postoji nacionalna (ili regionalna) ekonomska politika koja bi za cilj imala gore navedene promjenjive prognoze. S druge strane, projekcije stanovništva Državnog zavoda za statistiku RH (DSZ) predstavljaju najbolja predviđanja, uz napomenu da Hrvatska nema ni demografsku politiku.

Analitički problemi ne javljaju se samo u prognozama. Kada se govori o strukturi ekonomije, na samom početku analize javlja se dodatni tehnički problem. Budući da se aktivnosti (djelatnosti) u obalnom području moraju analizirati od sektora do sektora, turizam treba obuhvatiti zasebno. Ovaj sektor proizvodi izravne i neizravne učinke diljem ekonomske strukture na obali i pokazuje multiplikator koji se osobito osjeća u sektoru prometa, trgovini na malo, javnim uslugama i nekoliko drugih sektora. Takvi ekonomski odnosi zahtijevaju međusektorsku analizu (*input/output* analiza). Međutim, navedenu analizu nije moguće provesti jer najnovija *input/output* (I/O) tablica DSZ-a datira iz 2004. godine. Kriza koja je pogodila hrvatsko gospodarstvo 2008. još nije završila, a ekonomska struktura značajno se promijenila u posljednjih 6 godina. Potrošnja poluproizvoda prema I/O tablici iz 2004. znatno se razlikuje od stvarne potrošnje poluproizvoda u 2014.²¹

¹⁹ Međunarodni monetarni fond, World Economic Outlook Database, travanj 2013.

²⁰ Međunarodni monetarni fond Country Report br. 14/124, svibanj 2014.

²¹ Nastojanja za predviđanje potrošnje poluproizvoda korištenjem RAS metode doveli su do nevjerodostojnih rezultata (BOTRIĆ, GORJAN et al).

4.2 Planiranje korištenja zemljišta

Jedine projekcije koje su poslužile kao temelj za donošenje politike su one u prostornim planovima županija. Županijski planovi postaju zakonski dokumenti nakon usvajanja na županijskoj razini i potvrde da državnoj razini. Projekcije stanovništva uvrštene su u županijske planove kao osnova za određivanje veličine budućih građevinskih područja. Projekcije za Prostorni plan Splitsko-dalmatinske županije za 2012. mogu poslužiti kao jedan od mnogih primjera koji se mogu naći u prostornim planovima županija uzduž hrvatske obale.

Tablica 70: Projekcije stanovništva u odabranim gradovima/općinama Splitsko-dalmatinske županije

Grad/općina	Popis stan. 1981.	Popis stan. 1991.	Popis stan. 2001.	Popis stan. 2011.	Povećanje/smanjenje	Prognoza za 2015.
Imotski	8.911	9.935	10.213	10.902	+6,7%	12.000
Kaštela	24.328	29.168	34.103	38.474	+12,8%	42.000
Split	176.303	200.459	188.694	178.192	-5,6%	225.500
Jelsa	3.938	3.861	3.656	3.560	-2,6%	4.400
Komiža	1.917	2.255	1.677	1.509	-10,0%	2.500
Milna	1.102	1.118	1.100	1.009	-8,3%	1.500
Supetar	2.815	3.324	3.889	4.096	+5,3%	3.700
Solin	13.980	15.410	19.011	23.985	+26,2%	19.000

Izvor: Prostorni plan Splitsko-dalmatinske županije, 2012., str. 88

U većini prostornih planova županija u obalnom području mogu se pronaći projekcije o povećanju broja stanovništva u JLS-ima u kojima je broj stanovnika opadao, te predviđeno smanjenje tamo gdje je stanovništvo raslo. Projekcije su predstavljene bez popratnog objašnjenja metodologije i doimaju se neutemeljeno pa čak i proturječno, i time zaokružuju sliku nepouzdanosti projekcija hrvatske ekonomije, a osobito ekonomije u obalnom području.

Smatrajući zemljište jednim od najoskudnijih i najvažnijih resursa u obalnom području, neophodno je ispitati takozvani pokazatelj zauzimanja zemljišta. Izgradnja, osobito stambenih objekata i turističkih objekata, uzrokovala je značajne pritiske na dostupno zemljište. Posebna je pozornost usmjerena na zauzimanje zemljišta za stambenu izgradnju.

U skladu sa Zakonom o prostornom uređenju i gradnji, korištenje zemljišta u naseljenim područjima treba definirati u smislu izgrađenog zemljišta i zemljišta namijenjenog za gradnju (još neizgrađeno). U smislu stambenih/rezidencijalnih područja, ovo se odnosi na stambene, društvene, javne, obrazovne, rekreativne, poslovne, komercijalne i druge namjene korištenja urbanističkih usluga. Zemljište potrebno za stambena područja procjenjuje se prema projekcijama stanovništva koje se čine nepouzdanima (Tablica 70). Osim toga, dostupni podaci jasno pokazuju da već postojeći stambeni kapaciteti zadovoljavaju potrebe stanovništva u većini JLS-a i županija obalnog područja (Tablica 71). U stvari, Zakon o prostornom uređenju (članak 47.) ne dozvoljava proširenje građevinskog područja u širini obalnog pojasa od 1 km²² sve dok najmanje 80% tog područja nije izgrađeno. Budući da se većina područja širenja naselja nalazi unutar obalnog pojasa, sadašnje zemljište pogodno za izgradnju naselja trebalo bi ostati unutar planiranih granica tijekom duljeg vremenskog razdoblja, vjerojatno desetljećima. Da bi se ostvario prag od 80%, svaka općina trebala bi u prosjeku izgraditi 20% više stambenih jedinica, što znači da bi u obalnom području trebalo izgraditi otprilike 150.000 novih stambenih jedinica prije nego bi se moglo dozvoliti proširenje građevinskog zemljišta za izgradnju naselja. Tablica 71 prikazuje kapacitet neizgrađenih dijelova za proširenje naseljenih područja koji je izražen kao broj stanovnika

²² Obalni pojas definiran je prije ratifikacije Protokola o integralnom upravljanju obalnim područjem (IUOP)

(primjenjujući aktualnu prosječnu gustoću od 24,2 stanovnika/ha), broj stambenih jedinica (primjenjujući aktualnu prosječnu gustoću od 16,4 stambene jedinice/ha) i neto površine stambenih jedinica po hektaru (trenutačno 1.168 m²/ha). Ukratko, ima prostora za otprilike 50% više stanovnika ili stambenih jedinica nego što ih ima danas, a prema prilično niskoj trenutnoj prosječnoj gustoći.

S tim u skladu, čini se da su područja označena kao neizgrađena i namijenjena za stanogradnju u obalnom području nepotrebna. Međutim, prema stvarnim planovima prostornog uređenja ona pokrivaju 213,50 km² (1,83%) obalnog područja. Usred krize ne očekuju se veći građevinski zahvati, ali zahtjevi za stambenim objektima već desetljećima postoje rasti, i do kraja ovog desetljeća treba razmotriti novi građevinski val. Posljedice za okoliš mogle bi biti značajne u smislu propadanja okoliša, prevelikog iskorištavanja lokalnih i regionalnih vodnih resursa i ispuštanja otpadnih voda u krško podzemlje i more.

Usporedba podataka u prostornim planovima s podacima iz baze podataka CORINE Land Cover, otkriva približnu strukturu zemljišta za stambenu namjenu, prikazano u Tablici 72. Potencijalno stambeno zemljište obuhvaća poljoprivredna zemljišta (vinograde, maslinike, voćnjake (i nasade bobičastog voća), pašnjake, obradivu zemlju, kao i vrijedne prirodne resurse poput šuma, vodnih tijela i močvara. Ova su područja, u smislu stvarne i potencijalne poljoprivredne proizvodnje, već deficitarna i ekološki osjetljiva.

Konačno, moglo bi doći do ekonomskih gubitaka zbog nestanka poljoprivrednog zemljišta i gubitaka u smislu očuvanja vrijednosti zemljišta. Jedini dobitak bila bi izgradnja kuća/stanova za odmor (vikendica). I dalje ostaje nedogovoreno pitanje da li bi njihova vrijednost premašila gubitke okoliša.

Tablica 71: Zemljišta za stanogradnju u obalnom području, kapacitet neizgrađenih zemljišta unutar granica naselja kako je određeno u aktualnim prostornim planovima općina

Županija	Stanovništvo 2011.	Stanovništvo ZOP 2011.	Stambene jedinice 2011.	Stambene jedinice m ² 2011.	Izgrađeno	Neizgrađeno	Uk. pogodno građevinsko zemljište
Stupac	1	2	3	4	5	6	7
Dubrovačko- neretvanska	122.568	102.284	57.451	4.400.198	3.406	1.993	5.400
Šibensko-kninska	109.375	75.116	69.280	4.667.253	4.233	2.663	6.896
Istarska	208.055	168.227	112.816	8.141.243	7.017	6.724	13.741
Ličko-senjska	50.927	11.762	20.302	1.216.354	1.086	353	1.439
Primorsko-goranska	296.195	265.865	176.373	12.416.251	8.852	2.434	11.286
Splitsko-dalmatinska	454.798	359.820	209.243	14.670.069	9.866	3.803	13.669
Zadarska	170.017	151.619	124.292	9.284.693	12.473	4.919	17.392
Ukupno	1.411.935	1.134.693	769.757	54.796.061	46.933	22.889	69.822

Županija	Stanovnika po izgrađenom ha	Kapacitet stanovništva	Stambene jedinice po izgrađenom ha	Kapacitet stambenih jedinica	Stambene jedinice u m ² po izgrađenom ha	Kapacitet stambenih jedinica u m ²
Stupac	8=2/5	9	10=3/5	11	12=4/5	13
Dubrovačko- neretvanska	30,0	48.241	16,9	32.692	1.292	2.327.317
Šibensko-kninska	17,7	64.446	16,4	43.674	1.103	3.109.132
Istarska	24,0	162.730	16,1	110.280	1.160	7.850.690
Ličko-senjska	10,8	8.533	18,7	5.783	1.120	411.685
Primorsko-goranska	30,0	58.903	19,9	39.918	1.403	2.841.719
Splitsko-dalmatinska	36,5	92.023	21,2	62.363	1.487	4.439.555
Zadarska	12,2	119.033	10,0	80.667	744	5.742.606
Ukupno	24,2	553.910	16,4	375.377	1.168	26.722.705

Tablica 72: Zauzimanje zemljišta u obalnom području ("neizgrađena" područja za namijenjena za stanogradnju u skladu s postojećim prostornim planovima)

Županija	Obalno područje (km ²)	Poljoprivredna područja (km ²)			Umjetna područja (km ²)
		Trajni nasadi	Pašnjaci	Drugo	
Istarska	1.476,11	1,28	1,43	31,59	12,67
Primorsko-goranska	2.110,93	0,09	0,38	2,99	9,36
Ličko-senjska	1.036,20	0,15	0,32	0,71	1,06
Zadarska	2.375,70	2,39	5,27	16,07	15,58
Šibensko-kninska	1.037,75	1,24	4,42	9,02	4,50
Splitsko-dalmatinska	2.080,11	1,64	0,47	12,34	9,08
Dubrovačko neretvanska	1.574,71	3,13	0,30	6,04	0,40
Ukupno	11.691,51	9,92	13,00	78,78	56,26

Županija	Vodna tijela (km ²)	Močvare (km ²)	Ukupno namijenjena područja (km ²)	% ukupnog obalnog područja
Istarska	0,85	-	67,24	4,56
Primorsko-goranska	0,22	-	23,57	1,12
Ličko-senjska	0,09	-	3,53	0,34
Zadarska	0,99	0,70	48,02	2,02
Šibensko-kninska	0,33	-	26,62	2,57
Splitsko-dalmatinska	0,43	0,01	24,59	1,18
Dubrovačko neretvanska	0,65	0,06	19,93	1,27
Ukupno	3,18	0,14	213,50	1,83

Napomena: u skladu s bazom podataka CORINE, i oznakama 2 i 3, stavke u tablici znače sljedeće:

- *Trajni nasadi odnose se na: vinograde, maslinike, voćnjake;*
- *Ostala poljoprivredna područja obuhvaćaju heterogena poljoprivredna područja (obrađiva zemlja, zemljišta različitih načina poljoprivrednog korištenja, poljoprivredne površine sa značajnim udjelom prirodne vegetacije);*
- *Umjetne površine odnose se na: zelena urbanizirana područja, sportsko-rekreativne sadržaje, necjelovita izgrađena područja (<80% izgrađenosti), industrijske ili poslovne prostore, cestovne i željezničke mreže i pripadajuća zemljišta, lučka područja, aerodrome, rudokope, gradilišta;*
- *Šume i poluobrađena područja obuhvaćaju: širokolisne šume, crnogorične šume, mješovite šume, prirodne travnjake, sklerofilna vegetacija, zemljišta u zarastanju, površine s oskudnom vegetacijom, gole stijene;*
- *Vodna tijela odnose se na: vodotoke, vodna tijela, more i ocean;*
- *Močvare obuhvaćaju: slane močvare, solane, kopnene močvare.*

Namjena zemljišta takve veličine za stambenu izgradnju stvorila je dodatne probleme u strateškoj procjeni utjecaja na okoliš (SPUO). SPUO je propisan Zakonom o zaštiti okoliša (Narodne novine 80/13), i Uredbom o strateškoj procjeni utjecaja plana i programa na okoliš (Narodne novine 70/08). SPUO je obavezan za planove i programe na državnoj i regionalnoj (županije) razini u poljoprivredi, šumarstvu, ribarstvu, energetici, industriji, vađenju kamena i rudarstvu, prometu, telekomunikacijama, turizmu, gospodarenju otpadom i vodnom gospodarstvu. SPUO je također obavezan u izradi županijskih prostornih planova.

Na državnoj razini SPUO provodi Ministarstvo zaštite okoliša i prirode. Nakon izrade strategija po sektorima, SPUO provodi nadležno ministarstvo. Na županijskoj razini SPUO provodi nadležno upravno tijelo u županiji.

Na službenoj internetskoj stranici Ministarstva zaštite okoliša i prirode vidljivo je da su odluke o izradi SPUO-a donesene u kontekstu tek nekoliko strateških dokumenata. Što se tiče prostornih planova županija, SPUO je proveden za Primorsko-goransku i Dubrovačko-neretvansku županiju. Opseg SPUO-a za Šibensko-kninsku županiju je u fazi rasprave zbog izmjena i dopuna prostornog plana županije koje su u tijeku.

5. Troškovi propadanja okoliša – ka procjeni

Vidljivo je da nema opće prihvaćene metodologije procjene gospodarskih i socijalnih aspekata korištenja okolišnih resursa u obalnim područjima. Zajednička ESA morskog i obalnog dijela obalnih područja još nigdje nije provedena tako da ne postoje potpuni izvori na koje se može osloniti. Uz to, ako analizu treba provesti u sklopu izrade službene strategije ili programa mjera koji moraju biti u skladu sa službenom politikom zaštite okoliša i/ili međunarodnim obvezama, analitičari su prepušteni sami sebi budući da nema službenih uputa kako se ona provodi.

Najsličniji obvezujući dokument je Okvirna direktiva o morskoj strategiji – ODMS (Direktiva 2008/56/EZ, 17. lipnja 2008.) koja se bavi samo morskim okolišem. Jedanaest kvalitativnih deskriptora dobrog stanja okoliša (DSO) navedenih u Prilogu I. Direktive također se odnosi samo na morski okoliš.

Najbliži metodološki dokument su Upute koje je izradila Radna skupina za ekonomsko-socijalnu analizu Europske komisije (OU Okoliš)²³. Pravno su neobvezujuće ali pripremljene u okviru ODMS, tako da mogu biti od velike koristi za ekonomsko-socijalnu analizu (ESA) morskog okoliša, posebno ako bude provedena kao korak u procesu uobličavanja okolišne politike i povezanih programa mjera.

Okvirna direktiva i Upute izrađene na njejoj osnovi stoga su najbolje dostupne početne točke za izradu metodologije ESA u obalnom području koje se sastoji od morskog i obalnog dijela, tj. kada treba analizirati i morski i obalni okoliš. U Uputama su razrađena tri pristupa čime se državama članicama EU daje dovoljno prostora za odabir najprimjerenijeg, tj. najboljeg za analizu određenog morskog okoliša. Sva tri, ekosustavni, tematski i troškovni pristup su općenito i široko primjenjivi te se stoga čine prihvatljivima i za analizu morskog i obalnog okoliša.

5.1 Ekosustavni pristup

U Uputama je predloženo da se dobro stanje okoliša (DSO) treba definirati a postojeće stanje okoliša analizirati u scenariju *Business as Usual* (BAU). Izrađivač analize će tako moći ustanoviti razlike između scenarija koji će rezultirati DSO-om i BAU scenarija u kvalitativnom i, ako je moguće, kvantitativnom smislu.

BAU scenarij se izrađuje pod pretpostavkom da se razvojna/okolišna politika (pretpostavlja se da politika gospodarskog razvoja podrazumijeva brigu o okolišu) u obalnom području neće mijenjati u bližoj budućnosti. S obzirom da prema ODMS dobro stanje okoliša treba postići u 2020. godini, bliska budućnost se čini prebliskom pa se očekuje da će scenarij obuhvatiti razdoblje do 2030. godine. BAU ne podrazumijeva da politike neće postati učinkovitije i da će se razvoj nastaviti na postojećoj, možda nedovoljnoj razini zaštite okoliša. Već postoji dovoljan broj ozakonjenih standarda koje treba postići i novih mjera koje treba uvesti na temelju EU direktiva i međunarodnih sporazuma tako da treba pretpostaviti da će politika razvoja i u okviru BAU podrazumijevati sve bolju brigu za obalni i morski okoliš.

---

²³ E. komisija, OU Okoliš, Radna skupina za gospodarsko- socijalnu analizu: Gospodarsko-socijalna analiza za početnu procjenu za Okvirnu direktivu o morskoj strategiji: Upute, 21. prosinca 2010.

Proizlazi da BAU scenarij ne podrazumijeva nužno da će razvoj biti okolišno neprihvatljiv te da DSO neće biti postignut do 2020. godine. Pokažu li projekcije da je to moguće, čak i posve vjerojatno, preporuke za razvojnu politiku bit će jasne budući da njeni nositelji trebaju nastaviti s provedbom postojećih programa i mjera. Ciljevi za 2020. godinu su međutim utvrđeni tako da se očekuje da će BAU scenarij prikazati razvoj koji neće pravovremeno dovesti do DSO-a, što znači da će postojeću razvojnu/okolišnu politiku trebati unaprijediti. U rastućem ili u najmanju ruku stagnirajućem gospodarstvu u ovom dijelu analize nema konceptijskih problema budući da izrađivač analize koristi uobičajene projekcijske tehnike i obično ima na raspolaganju dovoljno podataka. Ako su vremenski nizovi podataka dovoljno dugački scenarij možda neće biti okolišno prihvatljiv ali će biti vjerodostojan.

Analize treba nastaviti sa scenarijem u kojem unaprijeđena razvojno/okolišna politika pravovremeno osigurava dobro stanje okoliša. Takvo se stanje može lako predočiti uz pomoć sljedećih 11 deskriptora²⁴:

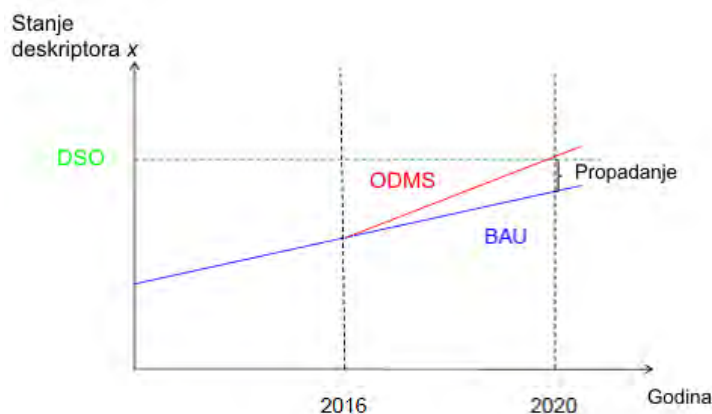
- (1) Biološka raznolikost se održava.
- (2) Alohtone vrste unesene ljudskim aktivnostima na razinama su na kojima ne štete ekosustavima.
- (3) Populacije svih riba, rakova i mekušaca koji se iskorištavaju u komercijalne svrhe zdrave su i unutar sigurnih bioloških granica.
- (4) Svi elementi morskih prehrambenih mreža uobičajeno su brojni i raznovrsni.
- (5) Eutrofikacija koju uzrokuje čovjek smanjena je na najmanju mjeru, posebno njezini štetni učinci.
- (6) Cjelovitost morskoga dna na razini je koja osigurava zaštitu ekosustava.
- (7) Stalne promjene hidrografskih uvjeta ne štete morskim ekosustavima.
- (8) Koncentracije onečišćujućih tvari na razinama su koje ne izazivaju učinke onečišćenja.
- (9) Riba i drugi plodovi mora za ljudsku potrošnju ne sadržavaju onečišćujuće tvari koje prelaze razine utvrđene zakonodavstvom Zajednice ili drugim relevantnim standardima.
- (10) Svojstva i količine otpadaka u moru ne štete obalnom i morskom okolišu.
- (11) Unos energije, uključujući podvodnu buku, na razinama je na kojima ne šteti morskom okolišu.

Ovi su deskriptori navedeni u ODMS kao kvalitativni iskazi. Idealna metoda analize utvrđuje skup okolišnih usluga (ESS) kao temelj za procjenu pojedinačnih ESS-a koje osigurava morski okoliš u idealnim okolnostima DSO i procjenjuje ih u trenutnim uvjetima. U slučaju ESA i morskog i obalnog okoliša treba dodati nekoliko deskriptora kako bi se također prikazalo i stanje obalnog okoliša.

Razlika između više (uzimajući u obzir DSO) i sadašnje, niže razine okolišnih usluga (ne uzimajući u obzir DSO) prikazana je na Slici 10. Slika prikazuje sektore i djelatnosti koje koriste usluge ekosustava na neprihvatljiv način i uzrokuju propadanje okoliša. Deskriptori se oslanjaju ili na procjene stručnjaka ili na skup određenih pokazatelja, ali početna točka je uvijek vrijednost sveukupne okolišne usluge koja je po mogućnosti podijeljena na vrijednosti pojedinih usluga. U načelu, kada je vrijednost okolišne usluge jednom procijenjena nije problem procijeniti i koliki je dio te usluge izgubljen uslijed propadanja, tj. u kojoj mjeri se stanje okoliša u kojem neki deskriptori nisu dosegnuti (Slika 10) može izraziti u novcu. Ono što jeste problem je nedostatak podataka tako da ESS pristup nije korišten u do sada izrađenim ESA studijama. Potvrđeno je da se u ESA izvješćima izrađenim u Njemačkoj, Nizozemskoj i Ujedinjenoj Kraljevini²⁵ nije koristio ESS pristup. S obzirom na vrlo ograničene podatke o svrsi ESS u hrvatskom morskom/obalnom kontekstu ne vidi se kako bi ga se moglo koristiti u Hrvatskoj.

²⁴ Okvirna direktiva o morskoj strategiji PRILOG I (Direktivea 2008/56/EZ)

²⁵ U Studiji iz Ujedinjene Kraljevine usvojen je ekosustavni pristup, a korišteni su prikupljeni podaci o kulturnim i rekreacijskim koristima i troškovima umanjeneog ribljevog fonda, otpada na plažama, osiromašenja morskog dna te o utjecaju na ronilaštvo i

Slika 10: Unaprjeđenje okoliša u okviru različitih razvojnih/okolišnih politika

5.2 Tematski pristup

Tematski pristup procjeni troškova propadanja okoliša zasnovan je, kao i ekosustavni pristup, na poželjnom dobrom stanju okoliša. Procjena počinje uočavanjem sektora koji utječu na okoliš i usredotočuje se na posebne teme (okolišne pritiske) unutar pojedinih sektora. U slijedećem koraku postojeće stanje okoliša uspoređuju se s dobrim stanjem okoliša i procjenjuju se uočene razlike.

U osnovi, ekosustavni i tematski pristup zasnovani su na poželjnom dobrom stanju okoliša i na razlikama između BAU i DSO scenarija. Razlika je u načinu na koji se te razlike i njihove posljedice izražavaju i procjenjuju (kao izgubljene ekosustavne usluge ili kao izgubljene društveno-ekonomske koristi).

Ako postoji dovoljno podataka za izračun vrijednosti velikog skupa pokazatelja koji će potvrditi 11+ deskriptora moguće je (ne i jednostavno) procijeniti ulaganje potrebno za postizanje DSO-a. Ako se, na primjer, koncentracija SO_2 u zraku uzme kao jedan od pokazatelja koji će se koristiti za potvrđivanje deskriptora koji će opisati dobro stanje zraka, i ako je izmjereno više od 250 mikrograma SO_2 po m^3 , tj. ako je maksimalna dopuštena koncentracija prekoračena, moguće je (i dalje ne i jednostavno) procijeniti ulaganje potrebno za osiguravanje okolišno prihvatljivog nastavka proizvodnje odgovorne za emisije SO_2 . Kako SO_2 nije jedini onečišćivač popis pokazatelja koji će potvrditi deskriptor može biti i vrlo dug.

U promatranom razdoblju gospodarske djelatnosti će biti nastavljene u skladu s postojećim politikama. Očekuje se, međutim, da će se s okolišnog stajališta postepeno poboljšavati kao u ESA temeljenoj na ESS pristupu. Ne očekuje se, međutim, da će se ulaganjima osigurati DSO do 2020. godine (BAU – plava linija u grafikonu). DSO će se osigurati ako politike potaknu proizvodnju na uspješan rast i ispune sve okolišne standarde koji već postoje ili će biti uvedeni. Samo tako će DSO biti postignut pravovremeno (crvena linija u grafikonu).

Scenarij crvene linije stoga podrazumijeva postizanje dodatnih (vjerojatno viših ili puno viših) okolišnih standarda te pretpostavlja sva s time povezana ulaganja i dodatne troškove. Time se prikazuje razvoj gospodarstva obalnog područja koji podrazumijeva učinkovitiju razvojnu/okolišnu politiku i osigurava DSO do 2020. godine i poslije. Socijalnoj strani scenarija nije međutim dodijeljen isti ponder. Predlaže se da se socijalna analiza propadanja okoliša obavi uključivanjem gospodarskih pokazatelja koji se izravno ili neizravno odnose kako na gospodarska tako i na socijalna pitanja (dohodak nakon oporezivanja, nezaposlenost i slično). Kako socijalni deskriptori nisu predloženi, ovi pokazatelji bi neposredno trebali pokazati da li je socijalna komponenta gospodarsko socijalne analize prihvatljiva; ako dohoci i

---

populacije morskih ptica. Potvrđeno je, međutim, da je obuhvaćeno svega nekoliko važnih kategorija usluga ekosustava te da je prilikom vrednovanja bilo mnogo poteškoća.

zaposlenost raste, a nezaposlenost opada socijalno stanje u obalnom području je zadovoljavajuće. S druge strane, moglo bi se ustvrditi da to nema veze s okolišem budući da je DSO moguće doseći ako gospodarstvo stabilno raste vodeći računa o okolišu ali ne i o siromašnima i nezaposlenima.

Metodologija se stoga svodi na dvije procjene i dvije projekcije:

- Analiza i procjena sadašnjih razina, značajki i trendova gospodarskih djelatnosti u obalnom području provedena uobičajenim ključnim pokazateljima (BDP, zaposlenost, okolišna ulaganja, troškovi zaštite okoliša, itd....)
- Projekcije gospodarskih djelatnosti do 2020. godine ili čak do 2030. godine na temelju trendova u obalnom području i široj regiji, očekivanim strukturnim pomacima, mogućim skorim komparativnim prednostima, itd., i postupnom unaprjeđenju razvojne/okolišne politike (BAU)
- Projekcije gospodarskih djelatnosti do 2020. godine ili čak do 2030. godine na temelju trendova i očekivanja i značajnom unaprjeđenju razvojne/okolišne politike s ciljem DSO u 2020. godini.
- Procjena dodatnih okolišnih troškova potrebnih kako bi se postiglo dobro stanje okoliša uz uvjet da su gospodarske djelatnosti u skladu s DSO.

Pod uvjetom da su obje projekcije vjerodostojne razlike između projiciranih okolišnih izdataka temeljem BAU i izdataka potrebnih za postizanje DSO-a mogu se smatrati sveukupnim troškovima unaprjeđenja morskog i obalnog okoliša potrebnim kako bi se postiglo dobro stanje okoliša. Istovremeno razlika se može smatrati pokazateljem troškova propadanja. Ako DSO nije dosegnut, količina novca koja je trebala biti ali nije uložena kako bi se dosegao, može se smatrati implicitnim vrednovanjem okoliša pa čak i vrednovanjem smanjenog okolišnih usluga od strane kreatora razvojne politike i poduzetnika. S druge strane, ako smatramo da dobrobiti DSO-a premašuju troškove, što je najčešće slučaj, troškovi unaprjeđenja morskog i obalnog okoliša u koje se trebalo upustiti (ali nije) činit će se podcijenjenima. U svakom slučaju problemi se gomilaju jer se aktualna negativna kretanja BDP-a hrvatskog gospodarstva i rastuća nezaposlenost ne mogu značajno iskoristiti pri projiciranju ekonomske uspješnosti u skorijoj budućnosti, a kamoli dugoročno. Pored toga, postojeća razina provedbe okolišne politike ne pruža osnovu za projiciranje gospodarskog oporavka povezanog s učinkovitom okolišnom politikom. U takvim okolnostima BAU scenarij koji podrazumijeva postupno unaprjeđenje razvojne/okolišne politike ne može biti temeljen na vjerodostojnim pretpostavkama. Scenarij koji podrazumijeva značajno unaprjeđenje razvojne/okolišne politike vjerodostojan je još manje, pa je malo vjerodostojna i razlika između ta dva scenarija. Trošak propadanja okoliša, najvažniji rezultat ekonomsko socijalne analize, stoga se može zasnivati tek na ekspertnim mišljenjima i očekivanjima. Standardna metodologija primjenljiva u uvjetima gospodarskog rasta ovdje ne može dati zadovoljavajuće rezultate.

5.3 Troškovni pristup

Troškovni pristup zasnovan je na pretpostavci da će napori i sredstva uloženi u sprečavanje propadanja okoliša osigurati koristi koje ćemo od okoliša imati u budućnosti. Drugim riječima, troškovi sprječavanja mogu se smatrati najnižim mogućim troškom (vrednovanjem) propadanja okoliša, dakle troškom koji bi inače bio viši.

Početna točka nije vrijednost okolišnih usluga (troškovni pristup ne polazi od DSO) već troškovi vezani uz postizanje okolišne prihvatljivosti djelatnosti u obalnom području. Pitanju kako postići dobro stanje okoliša pristupa se putem postojećih troškova zaštite okoliša i postojećih okolišnih standarda (pokazatelja). Stoga treba utvrditi sve relevantne postojeće okolišne propise, odnosno utvrditi postojeće izdatke za zaštitu okoliša na svim razinama.

5.4 Hrvatski slučaj – trošak propadanja morskog i obalnog okoliša

5.4.1 Troškovni pristup

Procjena troškova propadanja hrvatskog morskog i obalnog okoliša bila je suočena s brojnim metodološkim i praktičnim problemima. Na kraju je, zbog nekoliko razloga, odabran troškovni pristup:

- kao prvo, ekosustavni i tematski pristupi nisu se mogli provesti zbog jednostavne činjenice da DSO obalnog okoliša još nije definiran;
- kao drugo, iako je poznata povezanost između ljudskih aktivnosti i njihova utjecaja na okoliš, ona nije dovoljno određena da bi omogućila kvantifikaciju. Kao posljedica, nije bila moguća ni kvantifikacija utjecaja smanjenih ekoloških usluga na aktivnosti ljudi;
- kao treće, nije bilo moguće napraviti pouzdane projekcije ekonomskog rasta čak ni kratkoročno.

Troškovni pristup primijenjen je na način da su određeni troškovi postojećih i/ili planiranih mjera i aktivnosti kojima je cilj zaštita okoliša (no ne u potpunosti, budući da je gotovo nemoguće raščlaniti neke vrijednosti s državne razine na razinu obalnog područja).

Ovo se prvenstveno odnosi na troškove države, ali se u određenoj mjeri također odnosi i na troškove nastale na županijskoj razini. Tablica 73. predstavlja troškove koji se odnose na ODMS i IUOP protokol. Na taj način troškovi koji se odnose na aktivnosti u moru kombinirani su s troškovima aktivnosti na obali i otocima.

Neophodno je naglasiti da je analiza stanja morskog okoliša, u skladu s definiranim deskriptorima, pokazala da je stanje morskog okoliša istočnog Jadrana prilično zadovoljavajuće. Dakle, u obzir su uzeti troškovi za aktivnosti koje su neophodne za održavanje ovog stanja. No ipak postoje neka otvorena pitanja koja se odnose na nove zahtjeve koje postavlja EU zakonodavstvo (praćenje sisavaca, teških metala u sedimentima, podvodna buka, morski otpad itd.). Tek treba uspostaviti sustav praćenja koji obuhvatio ove probleme, a u ovom trenutku nije moguće procijeniti troškove. Nadalje, potrebno je provesti neke aktivnosti koje će generirati troškove na regionalnoj razini, zajedno s ostalim zemljama koje dijele zajedničke stokove s Republikom Hrvatskom (npr. riblji fondovi, GSA17). Njih tek treba definirati i zbog toga nisu uvršteni u donju tablicu.

Uočena nedostatnost sustava za prikupljanje podataka, i kao posljedica toga manjak podataka, dovode do zaključka da troškovni pristup treba zamijeniti tematskim pristupom, barem u srednjoročnom razdoblju (neke smjernice u tom smislu navedene su u Preporukama). U konačnici, treba primijeniti ekosustavni pristup, ali treba ga uvesti postupno zajedno s unapređenjem sustava za prikupljanje podataka.

Tablica 73: Troškovi propadanja okoliša (u tisućama eura)

Aktivnosti	Izvor podataka	Realizirani izdaci	Procijenjeni/ planirani izdaci	Bilješka
Saniranje postojećih odlagališta otpada	Županijski Upravni odjeli Primorsko-goranska županija			
	▪ Sović Laz	143,55		Ukupni troškovi do kraja 2013. (projektna dokumentacija)
	▪ Sorinj	270,27	4.435,00	Utrošeno do lipnja 2014. (projektna dokumentacija); procjena ukupne investicije po troškovnicima
	Istarska županija	9.906,79	11.670,80	Ukupno utrošeno do 1.06.2014.; Planirana sredstva za konačnu sanaciju prema nepotpunim procjenama
	Šibensko-kninska županija	8.823,60	18.933,33	Utrošena sredstva odnose se na odlagališta Bikarac i Šljukine njive; Procijenjena vrijednost na trošak sanacije preostalih odlagališta
Centri za zbrinjavanje otpada	Fond za zaštitu okoliša i energetska učinkovitost; Županijski upravni odjeli			
	CGO Kaštijun (Istarska županija)	11.029,33	35.000,00	Ukupna procijenjena vrijednost projekta; realizirani izdaci do 1.06.2014.
	CGO Marinščina (Primorsko goranska županija)		36.500,00	Ukupna procijenjena vrijednost projekta; iz IPA III – OP okoliš osigurano 87.807,661 eura
	CGO Bikarac (Šibensko-kninska županija)		20.000,00	Ukupna procijenjena vrijednost projekta
	CGO Biljane Donje (Zadarska županija)		57.000,00	Ukupna procijenjena vrijednost projekta
	CGO Lučino Razdolje (Dubrovačko-neretvanska županija)		28.000,00	Ukupna procijenjena vrijednost projekta
	CGO Lećeveca (Splitsko-dalmatinska županija)		59.000,00	Ukupna procijenjena vrijednost projekta
OIE Obnovljivi izvori energije	Upravni odjeli Primorsko-goranske županije	13,00	110,67	Proračun za 2014. Godinu (ukupno 123 600 euro)
Sprječavanje šumskih požara	Županijski Upravni odjeli Primorsko-goranska županija	20,00		Siječanj – Lipanj 2014.
	Šibensko-kninska županija	7.567,50		Trošak vatrogasnih intervencija 2010.-12.
Održavanje cesta	Upravni odjeli Primorsko-goranske županije	10,20		Planirano u 2014.
Uvođenje jedinstvenog informacijskog sustava (objedinjavanje svih okolišnih sastavnica u obalnom i morskom području – baza GIS)	Agencija za zaštitu okoliša		900,00	Procjena ukupnih troškova za razdoblje od 3 godine (2014-2016)

Aktivnosti	Izvor podataka	Realizirani izdaci	Procijenjeni/ planirani izdaci	Bilješka
Višegodišnji program gradnje regulacijskih i zaštitnih vodnih građevina i građevina za melioracije	Hrvatske vode		183.547,87	Ukupna investicijska vrijednost projekta za Jadranski sliv; od toga u programskom razdoblju 2013.-2017. Planirano 79 238 990 Eura, a ostatak u razdoblju 2018.-2022.
	Zaštita od štetnog djelovanja voda			
	Navodnjavanje		222.237,96	Procijenjeni ukupni troškovi za sve jadranske županije; od toga u programskom razdoblju 2013.-2017. planirano 86 059 340 euro , ostatak u razdoblju 2018.-2022.
Informacijski sustav voda	Hrvatske vode		2.666,70	Procijenjeni trošak dovršetka
			300,00	Procijenjeni trošak održavanja
Prikupljanje i obrada otpadnih voda	Hrvatske vode	17.756	26.533,00	Podaci za 2011.
Praćenje stanja kakvoće mora za kupanje	Ministarstvo zaštite okoliša i prirode, Agencija za zaštitu okoliša, županijski proračuni	559,29		Podaci za 2011.
Plovila za intervencije i čišćenje mora	Ministarstvo zaštite okoliša i prirode	380,00		Financiranje dijela hladnog pogona za 10 brodova; podaci za 2011.
ODMS Provedba Okvirne direktive o morskoj strategiji	Ministarstvo zaštite okoliša i prirode,	43,39		Izrada dokumenta „Poletna procjena stanja i opterećenja morskog okoliša“; Podaci za 2011.
Novi sustav monitoringa mora	Ministarstvo zaštite okoliša i prirode,	3.350		Uspostava; oprema; Izrada integrirane informacijske platforme; podaci za 2011.
Operativni program za ribarstvo 2007-2013.	Ministarstvo poljoprivrede – Uprava za ribarstvo			
	Mjere prilagodbe hrvatske ribolovne flote		6.010,00	
	Akvakultura, slatkovodni ribolov, prerada i trženje proizvoda ribarstva i akvakulture		5.010,00	Udio sufinanciranja za sve prioritetne osi: - EFR 75% - RH 25%
	Tehnička pomoć		580,00	

Napomena: Iznosi su preračunati na osnovi tečaja 1 EUR = 7,5 kn

5.4.2 Prema tematskom pristupu

Tijekom analize ljudskih aktivnosti i sektora gospodarstva postalo je očigledno da su razvojne/ekološke mjere nedostatne u nekim važnim područjima, kao i da se neke postojeće prakse moraju promijeniti. Dva primjera predstavljena su niže u tekstu, ne zato da precizno odrede troškove propadanja, nego da donekle razjasne probleme. To će, nadamo se, poduprijeti buduća nastojanja prema provedbi tematskog pristupa u procjeni troškova propadanja okoliša.

Primjer 1: Velika potrošnja vode u turističkom sektoru

Sukladno nekim standardima u mediteranskoj regiji, prihvatljiva najveća potrošnja voda po noćenju turista kreće se od 270 do 320 litara²⁶. Analiza nekih nasumično odabranih hotela s 4 zvjezdice u Splitsko-dalmatinskoj i Istarskoj županiji pokazala je da potrošnja doseže 1.000 litara po noćenju. Dakle, može se tvrditi da je potrošnja vode nerazumno visoka te da se vodni resursi koriste neodgovorno. Izraženo u monetarnom smislu, brojka doseže više od 1 milijuna eura samo u Splitsko-dalmatinskoj županiji u 2013.

Očigledno, ovo nije čisti trošak propadanja, ali zahtijeva provedbu nekih dodatnih mjera i instrumenata u sektoru turističkog smještaja.

U budućim procjenama troškova propadanja, monetarna vrijednost ukupne dodatne količine vode potrošene u sektoru turističkog smještaja može se smatrati troškom ako se primjenjuje tematski pristup. S druge strane, ako se procjena i dalje temelji na troškovnom pristupu, u obzir treba uzeti troškove provedbe novih mjera i standarda.

Primjer 2: Zauzimanje zemljišta za stanogradnju nasuprot vinograda i maslinika

U prethodnom poglavlju izračunato je zauzimanje zemljišta koje je planirano za stanogradnju. Pokazano je da bi to moglo dovesti do gubitka trajnih nasada, točnije 311 ha vinograda i 452 ha maslinika.

Temeljeći procjenu na podacima o prosječnoj godišnjoj proizvodnji u obalnom području (vidi poglavlje o Poljoprivredi), to znači da godišnji gubitak proizvodnje vina i maslinova ulja iznosi oko 2 milijuna eura. Sukladno tomu, u prostornom planiranju treba uvesti neke promjene te definirati i provesti nove standarde.

Ako se primjenjuje tematski pristup, troškovi se mogu izraziti u vrijednosti izgubljene proizvodnje. To bi također moglo dovesti do daljnje argumentacije, pa čak i sklonosti prema primjeni ekosustavnog pristupa, posebno procjena nepredviđenih troškova (tada se izračunavaju sve izgubljene vrijednosti – vrijednost zemljišta, vrijednost drveća, izgubljeni prihodi itd.). Ako se primjenjuje troškovni pristup, u obzir treba uzeti troškove provedbe novih mjera i standarda.

Nastavak se fokusira na preporuke koje treba razmotriti prilikom uspostave informacijskog sustava koji će olakšati buduća nastojanja u procjeni troškova propadanja okoliša. Takav sustav može se koristiti tijekom izrade strategije, kao i njezine provedbe, praćenja i vrednovanja.

---

²⁶ Međunarodno partnerstvo za turizam

6. Preporuke

Preporuke koje se navode u ovom poglavlju temelje se na nekoliko zahtjeva. Kao prvo, trebaju poslužiti kao ulazni podaci prilikom izrade združene strategije za more i obalu Republike Hrvatske. Međutim, da bi se metodološki pristup preporučen za izradu morskih strategija primijenio i na združenu strategiju, treba ispuniti tri zahtjeva u dijelu strategije koji se odnosi na obalu: početna procjena postojećeg stanja okoliša, odabir deskriptora dobrog stanja okoliša (DSO), te odrediti ciljeve za pojedine deskriptore. Na kraju, potrebno je izraditi mjere zajedničke politike kao i sustav za praćenje morskog i obalnog okoliša.

6.1 Baza podataka

Glavna prepreka procjeni troškova propadanja okoliša je nedostatnost potrebnih podataka i neučinkovitost postojećih metoda prikupljanja podataka za potrebe interdisciplinarnih analiza. Postojeći sustavi prikupljanja podataka neučinkoviti su u pogledu okolišnih troškova. Većina podataka dostupna je na godišnjoj osnovi te na razini županija i države. Podaci za lokalne proračune i poduzetnike dostupni su na razini općina/gradova, kao i vrijednosti indeksa razvijenosti jedinica lokalne samouprave. Dostupnost podrazumijeva kašnjenje. Vrlo malo podataka (podaci o zaposlenosti, vodnoj infrastrukturi) objavljuje se do kraja godine u kojoj su prikupljeni. Fiskalni podaci dostupni su s odgodom od jedne godine ili više, podaci o BDP-u i BDV-u županija s odgodom od tri godine, itd.

S druge strane, uočeno je da se prepreka može ukloniti jer se čini da su buduće aktivnosti ustanova koje su zadužene za prikupljanje podataka i izradu baza podataka dobro koordinirane i usklađene sa zahtjevima EU-a.

Slijedom Zakona o službenoj statistici (Narodne novine 103/03, 75/09 i 59/12), Državni zavod za statistiku u suradnji s ostalim nositeljima službene statistike izrađuje Program statističkih aktivnosti. Tijela ovlaštena za obavljanje aktivnosti službene statistike su: Agencija za zaštitu okoliša, HAKOM, Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Ministarstvo financija, Ministarstvo poljoprivrede i Ministarstvo unutarnjih poslova. Program statističkih aktivnosti izrađuje se za razdoblje koje je jednako razdoblju definiranom u EU statističkom programu. Program definira razvojne ciljeve službene statistike, glavne rezultate koje treba dobiti i distribuirati, najvažnije infrastrukturne i razvojne aktivnosti, odgovorna tijela službene statistike i administrativne izvore podataka. Polazište za izradu Programa statističkih aktivnosti je Strategija razvitka službene statistike za razdoblje 2013.–2022. Program treba obuhvatiti potrebe korisnika, kao i EU zahtjeve navedene u Kompendiju statističkih zahtjeva.

Budući da je Program formuliran u skladu s potrebama korisnika, moguće su izmjene i dopune koje će uključivati dodatne zahtjeve korisnika. Izmjene i dopune Programa provode se u skladu s odredbama Zakona o službenoj statistici. U svrhu provedbe Programa izrađuje se Godišnji plan provedbe.

Program statističkih aktivnosti za razdoblje 2013. do 2020. prihvaćen je 24. svibnja 2013.

Nekoliko je tema u poglavljima 4. i 5. Programa bitno za integralno upravljanje obalnim područjem općenito, te konkretno za provedbu Strategije upravljanja morskim okolišem i obalnim područjem:

- **4.08 – Statistika ruralnih i obalnih područja i otoka;** glavni očekivani rezultati su: "Uspostava sustava prikupljanja podataka o obalnim područjima i otocima – skupovi podataka o

stanovništvu, ekonomski podaci, podaci o transportu, turizmu i poljoprivredi" i "Prikupljanje podataka iz statističkih istraživanja i prikupljanje dostupnih podataka iz administrativnih izvora".

- **5.03 – Statistika zaštite okoliša;**
- **5.05 – Geografske i lokalne informacije;** glavni očekivani rezultat je "Priključivanje Eurostatovom Geografskom informacijskom sustavu – GISCO-u". GIS baza podataka službene statistike izradit će se za područje cijele Hrvatske, grafički i statistički podaci povezati će se u području demografije, proizvodnje i energetike, graditeljstva, turizma, trgovine, poljoprivrede, šumarstva, ribarstva i ostalima, a rad s bazama podataka za različite registre koje vodi DZS bit će objedinjen. Primjenjivati će se Direktiva INSPIRE²⁷ i odrediti skup podataka koji se može uvrstiti u NIPP²⁸. Taj skup će sadržavati skup mjera, normi, specifikacija i službi kojima je cilj uspostava okvira e-vlade kako bi se osiguralo učinkovito upravljanje, razmjena i korištenje georeferenciranih podataka prostornih podataka;
- **5.09 – Računi zaštite okoliša i klimatskih promjena** koji uključuju sljedeće module: monetarne račune za okoliš te prirodne i hibridne račune za okoliš. Glavni očekivani rezultati su: "Troškovi zaštite okoliša i prihodi od aktivnosti koje se odnose na zaštitu okoliša, porezi za podatke o zaštiti okoliša za sektor roba i usluga zaštite okoliša" i "Podaci za račune emisija u zrak i račune materijalnih tokova u zaštiti okoliša općenito". Godišnji provedbeni plan statističkih aktivnosti za 2014. (NN 21/14) određuje čak 300 statističkih studija, od kojih će se 194 izraditi na temelju neposrednog prikupljanja podataka. Provest će se i 62 projekta statističkih istraživanja koji se temelje na administrativnim izvorima ili metodama praćenja, te 44 razvojne aktivnosti.

Sljedeće aktivnosti planirane su u području "Višestruke statistike" u 2014.:

- sudjelovanje u IPA 2011 programu o Statistici voda;
- pilot studija za razvoj računa okoliša u okviru Europskog statističkog sustava (ESS-a) koji se financira iz darovnice Eurostata za 2013.; modul "Troškovi zaštite okoliša" – projekt će se nastaviti u 2015.; modul "Roba i usluge zaštite okoliša" – projekt će se nastaviti u 2015.; modul "Energetska statistika" – metodologija za prikupljanje tablica za izvještavanje; "Energetska statistika" – metodologija prikupljanja izvještajnih tablica za Eurostat za fizički tok energije;
- daljnji razvoj Prostornog statističkog registra Državnog zavoda za statistiku;

Aktivnosti koje u posljednjih nekoliko godina provodi DZS te ostvarena razina koordinacije s odgovarajućim ustanovama obećavaju. Čini se da DZS može uložiti dodatne napore kojima je cilj uspostava baza podataka potrebnih za formuliranje IUOP politike u obalnom području i praćenje rezultata politike.

6.2 Dobro stanje okoliša i deskriptori za obalno područje

Jedanaest deskriptora koje definira ODMS obuhvaćaju samo morski okoliš. Njihova uloga možda nije nezaobilazna prilikom formuliranja politike zaštite okoliša, ali su ključni za praćenje učinkovitosti mjera politike.

Dakle, potrebni su dodatni deskriptori koji će pokriti procjenu stanja okoliša obalnih područja i otoka i omogućiti procjenu razvojne i okolišne politike u cijelom obalnom području. Budući da će Strategija upravljanja morskim okolišem i obalnim područjem trebati obuhvatiti i zaštitne mjere i mjere za

---

²⁷ DIREKTIVA 2007/2/EZ od 14. ožujka 2007. kojom se uspostavlja Infrastruktura prostornih informacija u Europskoj zajednici (INSPIRE)

²⁸ Nacionalna infrastruktura prostornih podataka.

poticanje socioekonomskog razvoja, treba ispitati da li deskriptore koje definira ODMS treba proširiti da obuhvate obalu i otoke i socioekonomsko područje. Potencijalno mogući kvalitativni deskriptori dobrog stanja obalnog i otočnog okoliša uspoređuju se s deskriptorima koje definira ODMS u Tablici 74. Posebno treba naglasiti da ovo nije prijedlog, nego podsjetnik da deskriptori nisu potrebni samo za morski okoliš.

Tablica 74: Kvalitativni deskriptori za praćenje i ocjenu Morske i obalne strategije

Morski okoliš	Kopneni i otočni okoliš
Biološka raznolikost se održava.	Biološka raznolikost se održava i obogaćuje. Kakvoća i učestalost obalnih staništa te razmještaj i mnoštvo obalnih vrsta u skladu su s prevladavajućim hidrografskim, geografskim i klimatskim uvjetima
Alohtone vrste unesene ljudskim aktivnostima na razinama su na kojima ne štete ekosustavima.	Alohtone vrste unesene ljudskim aktivnostima na razinama su na kojima ne štete ekosustavima.
Populacije svih riba, rakova i mekušaca koji se iskorištavaju u komercijalne svrhe zdrave su i unutar sigurnih bioloških granica.	
Svi elementi morskih prehrambenih mreža uobičajeno su brojni i raznovrsni.	Svi elementi kopnenih prehrambenih mreža uobičajeno su brojni i raznovrsni.
Eutrofikacija koju uzrokuje čovjek smanjena je na najmanju mjeru, posebno njezini štetni učinci.	
Cjelovitost morskoga dna na razini je koja osigurava zaštitu ekosustava.	
Stalne promjene hidrografskih uvjeta ne štete morskim ekosustavima.	Stalne promjene uvjeta ne štete kopnenim ekosustavima.
Koncentracije onečišćujućih tvari na razinama su koje ne izazivaju učinke onečišćenja.	Koncentracije onečišćujućih tvari u tlu i u površinskim i podzemnim vodama na razinama su koje ne izazivaju učinke onečišćenja.
Ribe i drugi plodovi mora za ljudsku potrošnju ne sadržavaju onečišćujuće tvari koje prelaze razine utvrđene zakonodavstvom Zajednice ili drugim relevantnim standardima.	Onečišćujuće tvari nemaju značajne učinke po kopnene ekosustave i ljudsko zdravlje
Svojstva i količine otpadaka u moru ne štete obalnom i morskom okolišu.	Svojstva i količine otpadaka ne štete krškom površinskom i podzemnom okolišu. Svojstva i količine otpadaka u moru ne štete obalnom okolišu.
Unos energije, uključujući podvodnu buku, na razinama je na kojima ne šteti morskom okolišu.	Unos energije, uključujući buku, na razinama je na kojima ne šteti kopnenom i otočnom okolišu. Prirodna dinamika kopnenih i otočnih ekosustava je održana a krajobrazi očuvani

Deskriptori su definirani kao pojedinačni ciljevi koje treba ostvariti u svrhu postizanja dobrog stanja okoliša (DSO). Svi su oni potrebni budući da neostvarivanje jednog od pojedinačnih ciljeva znači da DSO nije ostvaren. Deskriptori, prošireni tako da obuhvaćaju aspekte socioekonomskog razvoja, mogu poslužiti kao pojedinačni ciljevi koje treba ostvariti da bi se postiglo dobro ekonomsko/socijalno stanje, te osigurati temelj za ocjenu integrirane ekonomske i okolišne politike. Mogući socioekonomski deskriptori su:

- DESKRIPTOR: Gospodarstvo obalnog područja doseglo je razinu potpune zaposlenosti.
- DESKRIPTOR: Struktura gospodarstva obalnog područja uravnotežena je tako da se resursi koriste održivo i da je na najmanju mjeru svedeno tržišno natjecanje u korištenju zemljišta (zauzimanje zemljišta je uravnoteženo).
- DESKRIPTOR: Opskrba energijom u najvećoj mogućoj mjeri temelji se na obnovljivim izvorima.

Ovakvi deskriptori mogu se temeljiti na skupu pokazatelja izvedenih iz podataka koji se već prikupljaju, kao i iz podataka koji će se prikupiti i obraditi prema planu iz Programa statističkih aktivnosti Državnog zavoda za statistiku.

6.3 Praćenje

Postojeći sustav praćenja u obalnom području treba unaprijediti kako bi se donositeljima politika i drugim dionicima omogućilo praćenje promjena u morskom i obalnom okolišu. Osim određivanja i usklađivanja podataka (kako je opisano u 6.1), treba utvrditi izvore i postupke prikupljanja podataka. Osim toga, treba uspostaviti zajednički informacijski sustav. Njegova svrha nije samo pohranjivanje i organiziranje prikupljenih podataka, nego i da omogući simulacije posljedica potencijalnih odluka, programa, mjera i politika na okoliš (morski i obalni), ekonomske aktivnosti i društvo. Informacijski sustav trebaju dijeliti sve nadležne ustanove. Mjerodavni podaci trebaju biti dostupni široj javnosti.

6.4 Dobro stanje upravljanja

U okviru IUOP protokola ključno je postići zadovoljavajuću razinu objedinjenosti različitih aktivnosti u procesu upravljanja i različitih dionika koji sudjeluju u postupku. Osim toga, treba utvrditi morske i obalne deskriptore i odrediti odgovarajuće pokazatelje i zahtjeve za praćenjem. Rezultat će biti skup instrumenata za praćenje i ocjenu funkcionalnosti sustava upravljanja, u smislu zaštite okoliša (u pogledu morskog i obalnog okoliša) i u smislu održivog razvoja obalnog područja.

6.5 Moguća metodološka poboljšanja – prema formuliranju mjera i njihova utjecaja

U Poglavlju 3. ocijenjena je "ravnoteža" između pritisaka na okoliš (urbanizacija i gospodarske aktivnosti) i okolišnih troškova. Ideja vodilja bila je dobiti uvid u troškove i koristi od okoliša iza okoliš u jedinicama lokalne samouprave koje sudjeluju u provedbi IUOP protokola i izradi Morske i obalne strategije. Analiza je bila ograničena zbog nedostupnosti podataka.

Na temelju predloženog sustava praćenja (uključujući socioekonomske podatke i pokazatelje), ovaj pristup može se dodatno razviti. Njegova glavna uloga može biti u okviru razrade mjera za očuvanje i unapređenje morskog i obalnog okoliša. On može pružiti informacije o "neravnoteži" i točno odrediti jedinice lokalne samouprave u kojima treba provesti dodatne mjere. Može pružiti informacije o "pristupačnosti" mjera s obzirom na kućanstva, proračune jedinica lokalne samouprave i lokalnog gospodarstva. Osim toga, može se primijeniti na pojedinačne kratkoročne mjere i na skupine srednjoročnih mjera (u smislu dodatnih troškova). Ovi podaci, zajedno s podacima o fiskalnom kapacitetu jedinica lokalne samouprave, mogu dovesti do zaključaka o izuzećima i odstupanjima.

Posljednje, ali ne manje važno, može se reći da je stanje morskog i obalnog okoliša u obalnom području prilično zadovoljavajuće. Već su uloženi značajni naponi, a za održavanje ovakvog stanja potrebno ih je ulagati i dalje, imajući na umu budući razvoj u određenim ekonomskim sektorima i potrebe stanovništva u obalnom području. Ovi naponi odnose se na sve razine vlasti – od lokalne do državne – na civilno društvo i poduzetništvo. Potrebna je i međunarodna suradnja, uzimajući u obzir ne samo prekogranične okolišne resurse, nego i probleme.

Prilozi

Tablica I.

Bruto dodana vrijednost u Republici Hrvatskoj i županijama Jadranske Hrvatske u 2009.
(NKD 2007., tekuće cijene, mil. kn)

Tablica II.

Bruto dodana vrijednost u Republici Hrvatskoj i županijama Jadranske Hrvatske u 2010.
(NKD 2007., tekuće cijene, mil. kn)

Tablica III.

Pet osnovnih pokazatelja za izračun kompozitnog indeksa razvijenosti jedinica lokalne samouprave (JLS)

Tablica IV.

Omjer poslovnih prihoda/ km² pojedinog JLS-a i ukupne zone obalnog područja (ZOP), te gustoća stanovništva u obalnom području u 2011. (JLS su rangirane prema gustoći stanovništva)

Tablica V.

Ukupni izdaci za zaštitu okoliša (poslovni i lokalni proračuni) po km² / Prosječni ukupni izdaci za zaštitu okoliša u obalnom području u 2011.

Tablica VI.

Investicije u zaštitu okoliša u Jadranskoj Hrvatskoj, po županijama u 2008. (tisuće kn)

Tablica VII.

Tekući izdaci za zaštitu okoliša, po županijama u 2008. (tisuće kn)

Tablica VIII.

Investicije i tekući izdaci za zaštitu okoliša, po sastavnici okoliša, po županijama (tisuće kn) u 2008.

Tablica IX.

Investicije u zaštitu okoliša u Jadranskoj Hrvatskoj, po županijama u 2009. (tisuće kn)

Tablica X.

Tekući izdaci za zaštitu okoliša, po županijama u 2009. (tisuće kn)

Tablica XI.

Investicije i tekući izdaci za zaštitu okoliša, po sastavnicama okoliša, po županijama (tisuće kn) u 2009.

Tablica XII.

Investicije u zaštitu okoliša u Jadranskoj Hrvatskoj, po županijama 2010. (tisuće kn)

Tablica XIII.

Tekući izdaci za zaštitu okoliša, po županijama u 2010. (tisuće kn)

Tablica XIV.

Investicije i tekući izdaci za zaštitu okoliša, po sastavnici okoliša, po županijama (tisuće kn) u 2010. (%)

Tablica XV.

Investicije u zaštitu okoliša u Jadranskoj Hrvatskoj, po županijama u 2011. (tisuće kn)

Tablica XVI.

Tekući izdaci za zaštitu okoliša, po županijama u 2011. (tisuće kn)

Tablica XVII.

Investicije i tekući izdaci za zaštitu okoliša, po sastavnicama okoliša u Jadranskoj Hrvatskoj u 2011. (tisuće kn)

Tablica XVIII.

Smještajni kapaciteti (broj postelja u hotelima i kampovima), kolovoz 2013.

Tablica I.

Bruto dodana vrijednost u Republici Hrvatskoj i županijama Jadranske Hrvatske u 2009.
(NKD 2007., tekuće cijene, mil. kn)

	A	B, C, D, E	C	F	G, H, I	J
Republika Hrvatska	14.409	55.191	43.877	22.449	56.585	14.316
Jadranska Hrvatska	2.657	15.286	12.052	9.166	22.067	3.485
Primorsko-goranska	274	5.581	4.751	1.855	5.731	968
Ličko-senjska	378	226	135	462	514	79
Zadarska	682	783	504	1.036	1.897	291
Šibensko-kninska	158	861	676	456	1.126	206
Splitsko-dalmatinska	429	3.274	2.601	2.518	5.477	1.064
Istarska	431	4.069	3.129	1.804	4.738	537
Dubrovačko-neretvanska	305	491	255	1.036	2.584	340

	K	L	M, N	O, P, Q	R, S, T	Ukupno
Republika Hrvatska	19.231	29.524	20.458	43.057	7.372	282.592
Jadranska Hrvatska	4.206	12.476	5.771	12.834	2.620	90.568
Primorsko-goranska	951	2.884	1.604	3.152	617	23.617
Ličko-senjska	61	445	60	542	68	2.834
Zadarska	530	1.786	621	1.563	273	9.461
Šibensko-kninska	257	1.082	293	526	228	5.194
Splitsko-dalmatinska	1.330	3.483	1.607	4.051	807	24.040
Istarska	726	1.825	996	1.836	438	17.401
Dubrovačko-neretvanska	351	971	591	1.165	189	8.023

- A** Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo
- B, C, D, E** Rudarstva i vađenje, Prerađivačka industrija, Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija, Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom
- C** Prerađivačka industrija
- F** Građevinarstvo
- G, H, I** Trgovina na veliko i na malo, Popravak motornih vozila i motocikala, Prijevoz i skladištenje, Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane
- J** Informacije i komunikacije
- K** Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja
- L** Poslovanje nekretninama
- M, N** Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti, Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti
- O, P, Q** Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje, Obrazovanje, Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi
- R, S, T** Umjetnost, zabava i rekreacija, Ostale uslužne djelatnosti, Djelatnosti kućanstava kao poslodavaca

Tablica II.

Bruto dodana vrijednost u Republici Hrvatskoj i županijama Jadranske Hrvatske u 2010.

(NKD 2007, tekuće cijene, mil. kn)

	A	B, C, D, E	C	F	G, H, I	J
Republika Hrvatska	13.648,5	55.935,1	44.130,7	18.594,3	55.746,4	14.059,7
Jadranska Hrvatska	2.696,8	16.121,3	12.763,2	8.126,8	20.733,1	2.669,3
Primorsko-goranska	284,0	6.201,5	5.522,9	1.873,0	5.251,0	717,4
Ličko-senjska	341,5	194,9	99,4	457,2	457,8	45,5
Zadarska	738,5	758,3	463,6	793,1	1.713,8	192,6
Šibensko-kninska	148,6	889,1	680,3	398,1	1.060,5	111,1
Splitsko-dalmatinska	483,3	3.046,9	2.268,2	2.288,3	5.170,5	910,1
Istarska	390,0	4.605,3	3.543,7	1.346,4	4.424,3	479,3
Dubrovačko-neretvanska	310,8	425,3	185,1	970,7	2.655,1	213,5

	K	L	M, N	O, P, Q	R, S, T	Ukupno
Republika Hrvatska	19.302,9	29.305,3	20.196,7	42.990,1	7.273,7	277.052,7
Jadranska Hrvatska	3.988,4	12.679,9	5.823,1	13.052,4	2.661,2	88.552,3
Primorsko-goranska	841,5	2.962,0	1.483,9	3.069,9	623,4	23.307,6
Ličko-senjska	56,1	429,1	64,1	517,5	69,4	2.633,0
Zadarska	476,9	1.800,1	620,5	1.559,4	289,8	8.943,0
Šibensko-kninska	262,2	1.089,4	289,1	917,8	210,7	5.376,5
Splitsko-dalmatinska	1.370,6	3.546,0	1.728,7	4.086,5	854,2	23.485,1
Istarska	669,4	1.867,2	1.054,5	1.768,6	422,6	17.027,7
Dubrovačko-neretvanska	311,6	986,1	582,3	1.132,8	191,1	7.779,4

A Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo**B, C, D, E** Rudarstva i vađenje, Prerađivačka industrija, Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija, Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom**C** Prerađivačka industrija**F** Građevinarstvo**G, H, I** Trgovina na veliko i na malo, Popravak motornih vozila i motocikala, Prijevoz i skladištenje, Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane**J** Informacije i komunikacije**K** Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja**L** Poslovanje nekretninama**M, N** Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti, Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti**O, P, Q** Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje, Obrazovanje, Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi**R, S, T** Umjetnost, zabava i rekreacija, Ostale uslužne djelatnosti, Djelatnosti kućanstava kao poslodavaca

Tablica III.

Pet osnovnih pokazatelja za izračun kompozitnog indeksa razvijenosti jedinica lokalne samouprave (JLS)

JLS	Županija	Neto dohodak po stanovniku 2006.	Prihodi JLS po stanovniku 2006.	Stopa nezaposlenosti 2006.	Indeks promjene broja stanovnika 2001./1991.	Udio obrazovanog stanovništva u stanovništvu 16-65 u 2001.
Bakar	Primorsko-goranska	24.227,38	6.557,04	12,50%	103,60	65,70%
Bale	Istarska	28.859,75	5.989,82	4,90%	99,15	43,40%
Barban	Istarska	24.594,50	1.424,42	7,20%	93,70	51,30%
Baška	Primorsko-goranska	26.598,53	8.979,73	7,20%	108,45	66,30%
Baška Voda	Splitsko-dalmatinska	16.772,29	3.545,90	10,50%	132,17	67,80%
Benkovac	Zadarska	15.714,56	1.861,54	16,40%	37,83	42,00%
Bibinje	Zadarska	15.041,96	897,39	22,00%	105,14	55,30%
Bilice	Šibensko-kninska	17.922,30	1.955,79	17,00%	133,72	62,30%
Biograd na moru	Zadarska	21.712,16	3.760,56	10,80%	99,91	65,90%
Blato	Dubrovačko-neretvanska	20.784,03	2.013,15	15,90%	91,33	53,60%
Bol	Splitsko-dalmatinska	20.740,87	9.119,99	10,80%	110,68	65,60%
Brela	Splitsko-dalmatinska	18.176,01	3.362,60	10,50%	106,47	66,20%
Brtonigla	Istarska	19.398,49	4.082,33	4,30%	112,45	43,70%
Buje	Istarska	20.994,59	2.625,73	3,60%	98,91	58,40%
Cres	Primorsko-goranska	22.952,41	4.984,23	4,20%	99,93	57,80%
Crikvenica	Primorsko-goranska	23.111,38	5.153,45	11,80%	109,51	72,20%
Čavle	Primorsko-goranska	24.427,95	1.675,56	12,60%	104,93	65,50%
Dobrinj	Primorsko-goranska	25.468,39	10.814,77	4,90%	102,16	57,50%
Dubrovačko primorje	Dubrovačko-neretvanska	22.288,16	1.332,23	11,50%	94,83	44,50%
Dubrovnik	Dubrovačko-neretvanska	25.101,13	5.019,87	11,20%	95,07	74,40%
Dugi Rat	Splitsko-dalmatinska	17.360,77	889,69	18,00%	112,65	66,10%
Fažana	Istarska	29.234,09	5.896,40	6,90%	113,59	71,70%
Funtana - Fontane	Istarska				0,00	
Gradac	Splitsko-dalmatinska	13.509,38	1.546,13	13,30%	136,85	69,40%
Hvar	Splitsko-dalmatinska	22.333,63	5.431,72	8,20%	100,56	68,80%
Janjina	Dubrovačko-neretvanska	12.654,07	2.707,65	21,30%	101,03	47,50%
Jasenice	Zadarska	22.211,26	1.583,78	18,80%	74,61	48,00%
Jelsa	Splitsko-dalmatinska	18.606,51	2.940,48	11,80%	95,13	56,90%
Kali	Zadarska	21.690,47	2.881,03	8,70%	79,78	48,50%
Kanfanar	Istarska	28.058,19	6.084,24	5,20%	92,50	50,30%
Karlobag	Ličko-senjska	16.598,39	3.816,84	19,40%	100,10	44,50%
Kastav	Primorsko-goranska	29.384,32	2.900,49	9,60%	149,79	74,80%
Kaštela	Splitsko-dalmatinska	19.716,21	2.427,50	20,40%	117,40	64,50%
Kaštelir - Labinci	Istarska	21.295,12	3.624,71	4,90%	102,78	49,90%
Klis	Splitsko-dalmatinska	17.817,00	1.763,00	15,40%	103,30	55,70%
Kolan	Zadarska	18.236,15	5.452,98	0,00%	103,77	55,30%
Komiža	Splitsko-dalmatinska	18.718,42	1.530,44	19,20%	75,08	47,60%
Konavle	Dubrovačko-neretvanska	25.581,43	4.032,90	10,20%	92,14	59,60%
Korčula	Dubrovačko-neretvanska	19.647,46	2.517,53	12,60%	95,72	65,50%
Kostrena	Primorsko-goranska	28.237,05	8.822,09	11,10%	105,90	75,20%
Kraljevica	Primorsko-goranska	24.871,77	2.426,55	8,90%	101,60	71,20%
Krk	Primorsko-goranska	27.582,10	6.656,87	4,60%	111,15	66,30%
Kršan	Istarska	20.775,55	5.100,73	9,90%	93,62	51,80%
Kukljica	Zadarska	21.482,28	2.680,03	9,70%	76,38	41,20%
Labin	Istarska	24.972,24	3.467,12	9,90%	95,24	63,30%
Lastovo	Dubrovačko-neretvanska	21.521,82	1.697,46	15,00%	71,17	56,10%
Ližnjan	Istarska	26.561,52	3.856,23	5,30%	124,08	66,90%
Lopar	Istarska				0,00	
Lovran	Primorsko-goranska	25.374,87	3.772,30	11,50%	91,45	73,50%
Lumbarda	Dubrovačko-neretvanska	17.343,40	3.033,31	16,70%	111,98	69,60%
Makarska	Splitsko-dalmatinska	21.843,70	3.939,91	10,80%	115,27	72,70%

JLS	Županija	Neto dohodak po stanovniku 2006.	Prihodi JLS po stanovniku 2006.	Stopa nezaposlenosti 2006.	Indeks promjene broja stanovnika 2001./1991.	Udio obrazovanog stanovništva u stanovništvu 16-65 u 2001.
Mali Lošinj	Primorsko-goranska	22.837,21	4.878,47	6,30%	95,68	67,10%
Malinska-Dubašnica	Primorsko-goranska	25.901,41	10.230,68	5,80%	126,84	69,50%
Marčana	Istarska	25.399,68	2.895,33	5,90%	104,96	56,90%
Marina	Splitsko-dalmatinska	15.706,55	2.534,65	21,20%	108,42	43,10%
Matulji	Primorsko-goranska	26.612,08	2.365,96	10,60%	105,00	70,10%
Medulin	Istarska	28.779,53	8.257,68	5,70%	177,58	77,20%
Milna	Splitsko-dalmatinska	20.032,64	3.972,19	12,20%	98,84	49,40%
Mljet	Dubrovačko-neretvanska	19.722,26	2.493,48	7,00%	92,08	41,40%
Mošćenička Draga	Primorsko-goranska	22.699,95	2.746,69	8,40%	95,76	66,40%
Murter	Šibensko-kninska	15.804,27	3.685,44	9,60%	104,32	60,10%
Nerežišća	Splitsko-dalmatinska	18.331,04	2.981,81	9,90%	86,67	37,90%
Nin	Zadarska	19.614,70	3.701,49	19,90%	77,92	48,50%
Novalja	Ličko-senjska	17.759,47	8.879,09	13,30%	106,24	56,20%
Novi Vinodolski	Primorsko-goranska	22.693,48	6.553,03	12,30%	108,68	66,20%
Novigrad	Zadarska	16.404,17	745,69	13,30%	82,81	40,60%
Novigrad (Istra)	Istarska	23.768,02	9.664,80	5,90%	122,78	58,80%
Obrovac	Zadarska	18.849,94	1.787,12	31,50%	37,75	51,70%
Okrug	Splitsko-dalmatinska	18.130,62	5.730,94	21,90%	184,39	65,70%
Omiš	Splitsko-dalmatinska	18.021,48	1.862,10	20,30%	100,03	58,10%
Omišalj	Primorsko-goranska	29.363,66	7.220,62	7,00%	111,09	73,20%
Opatija	Primorsko-goranska	27.675,11	6.330,36	9,10%	94,74	77,10%
Opuzen	Dubrovačko-neretvanska	15.516,08	1.327,59	25,30%	99,00	59,90%
Orebić	Dubrovačko-neretvanska	14.677,94	2.215,23	11,00%	109,23	60,60%
Pag	Zadarska	16.707,61	4.020,35	14,80%	107,41	57,90%
Pakoštane	Zadarska	13.853,91	2.793,07	12,10%	90,63	46,70%
Pašman	Zadarska	17.900,66	2.257,17	10,10%	98,78	46,10%
Pirovac	Šibensko-kninska	15.688,00	2.815,16	19,90%	104,37	54,00%
Ploče	Dubrovačko-neretvanska	19.362,85	1.127,02	19,60%	96,84	64,90%
Podgora	Splitsko-dalmatinska	17.188,73	2.507,91	10,40%	101,15	65,10%
Podstrana	Splitsko-dalmatinska	17.745,63	1.616,12	18,80%	140,61	69,50%
Poreč	Istarska	26.894,96	6.477,47	5,20%	119,57	68,10%
Posedarje	Zadarska	16.107,09	1.103,26	15,80%	88,71	44,30%
Postira	Splitsko-dalmatinska	19.632,18	2.393,36	9,00%	105,02	50,80%
Povljana	Zadarska	16.525,78	14.045,57	17,60%	105,75	44,50%
Preko	Zadarska	20.942,23	2.772,37	10,50%	85,17	46,50%
Prgomet	Splitsko-dalmatinska	17.895,40	711,37	20,40%	74,40	27,20%
Primošten	Šibensko-kninska	19.104,95	4.256,52	14,60%	103,21	55,80%
Privlaka (Zadar)	Zadarska	16.153,61	1.298,46	29,10%	108,43	50,60%
Pučića	Splitsko-dalmatinska	19.273,37	1.799,97	8,60%	93,86	49,10%
Pula	Istarska	26.969,60	3.887,51	7,50%	94,47	71,60%
Punat	Primorsko-goranska	27.160,63	6.348,78	5,70%	104,92	68,60%
Rab	Primorsko-goranska	21.807,04	3.905,36	10,10%	103,60	67,00%
Raša	Istarska	22.884,22	2.849,04	9,10%	86,13	50,20%
Ražanac	Zadarska	13.150,54	1.079,00	18,30%	83,76	42,60%
Rijeka	Primorsko-goranska	25.404,85	4.203,43	13,00%	88,56	72,50%
Rogoznica	Šibensko-kninska	17.947,61	4.095,47	14,30%	113,05	48,50%
Rovinj	Istarska	28.623,88	7.122,63	5,90%	105,36	67,10%
Sali	Zadarska	21.097,81	2.150,26	13,50%	64,09	42,20%
Seget	Splitsko-dalmatinska	17.587,05	1.826,56	19,50%	108,60	57,70%
Selca	Splitsko-dalmatinska	15.963,25	1.502,15	10,00%	86,37	51,10%
Senj	Ličko-senjska	19.785,53	1.433,10	18,60%	88,95	55,60%
Skradin	Šibensko-kninska	16.348,34	830,82	23,20%	51,13	34,40%
Slivno	Dubrovačko-neretvanska	9.662,10	1.249,72	20,80%	114,48	50,20%
Smokvica	Dubrovačko-neretvanska	13.928,43	1.026,86	12,90%	91,38	48,90%

JLS	Županija	Neto dohodak po stanovniku 2006.	Prihodi JLS po stanovniku 2006.	Stopa nezaposlenosti 2006.	Indeks promjene broja stanovnika 2001./1991.	Udio obrazovanog stanovništva u stanovništvu 16-65 u 2001.
Solin	Splitsko-dalmatinska	24.699,14	3.802,99	16,10%	123,67	66,80%
Split	Splitsko-dalmatinska	23.381,63	3.231,25	18,80%	94,68	75,90%
Stari Grad	Splitsko-dalmatinska	19.281,77	3.707,82	11,60%	99,03	58,70%
Starigrad	Zadarska	17.781,70	2.598,89	18,00%	91,51	48,70%
Ston	Dubrovačko-neretvanska	15.133,92	1.553,63	15,70%	93,72	46,60%
Sučuraj	Splitsko-dalmatinska	15.757,93	3.044,83	10,00%	87,92	43,30%
Sukošan	Zadarska	16.912,19	1.665,09	18,60%	101,74	54,10%
Supetar	Splitsko-dalmatinska	22.654,10	4.449,28	9,10%	117,81	66,30%
Sutivan	Splitsko-dalmatinska	21.503,91	9.881,18	10,20%	119,50	62,70%
Sveti Filip i Jakov	Zadarska	16.795,86	1.661,82	12,50%	98,63	50,80%
Sveti Lovreč	Istarska	16.392,99	3.262,28	5,30%	103,89	46,10%
Šibenik	Šibensko-kninska	22.094,93	2.187,28	14,50%	93,36	66,40%
Šolta	Splitsko-dalmatinska	25.307,23	5.163,55	17,70%	105,32	50,90%
Tar-Vabriga	Istarska				0,00	
Tisno	Šibensko-kninska	16.393,91	3.669,27	15,30%	98,64	53,50%
Trogir	Splitsko-dalmatinska	20.764,88	3.282,39	18,60%	114,31	67,00%
Trpanj	Dubrovačko-neretvanska	14.264,99	1.954,13	10,80%	100,57	54,30%
Tučepi	Splitsko-dalmatinska	21.249,40	3.203,63	11,20%	100,68	65,00%
Tribunj	Šibensko-kninska				0,00	
Umag	Istarska	26.610,13	7.024,38	4,30%	104,73	65,90%
Vela Luka	Dubrovačko-neretvanska	17.769,25	1.673,01	15,90%	99,84	59,10%
Vinodolska općina	Primorsko-goranska	23.262,54	2.804,14	13,20%	100,56	63,60%
Vir	Zadarska	19.319,99	8.714,44	18,40%	188,72	54,50%
Vis	Splitsko-dalmatinska	21.015,82	2.899,21	13,60%	94,11	55,60%
Viškovo	Primorsko-goranska	31.699,84	4.977,00	9,70%	129,82	71,60%
Vodice	Šibensko-kninska	17.549,99	4.683,18	18,40%	107,60	60,40%
Vodnjan	Istarska	22.369,80	4.506,37	8,20%	102,62	55,00%
Vrbnik	Primorsko-goranska	24.324,14	3.910,60	6,10%	95,58	55,00%
Vrsar	Istarska	28.486,47	8.136,72	5,80%	118,61	66,10%
Vrsi	Zadarska				0,00	
Zadar	Zadarska	22.613,98	3.429,36	14,90%	91,80	71,50%
Zadvarje	Splitsko-dalmatinska	21.306,73	3.936,77	27,60%	96,58	54,70%
Župa dubrovačka	Dubrovačko-neretvanska	27.072,61	2.456,20	8,80%	103,67	68,00%
Obalno područje (prosjek)		20.868,25	3.794,54	12,60%	102,28	58,20%
RH (prosjek)		21.161,45	3.168,59	18,50%	92,89	45,50%

Tablica IV.

Omjer poslovnih prihoda/ km² pojedinog JLS-a i ukupne zone obalnog područja (ZOP), te gustoća stanovništva u obalnom području u 2011. (JLS su rangirane prema gustoći stanovništva)

Županija	JLS	Omjer poslovnih prihoda/km ² JLS-a i ZOP-a u 2011.	Gustoća stanovništva (broj stan. po km ²) u 2011.
Primorsko-goranska	Rijeka	48,69	2.969,75
Splitsko-dalmatinska	Split	29,02	2.239,09
Istarska	Pula	13,66	1.078,65
Primorsko-goranska	Kastav	11,87	918,71
Primorsko-goranska	Viškovo	4,96	777,32
Splitsko-dalmatinska	Podstrana	3,38	775,75
Splitsko-dalmatinska	Solin	7,58	681,92
Splitsko-dalmatinska	Kaštela	3,72	665,56
Splitsko-dalmatinska	Dugi Rat	2,26	631,25
Zadarska	Zadar	3,32	392,99
Primorsko-goranska	Crikvenica	1,42	390,27
Dubrovačko-neretvanska	Župa dubrovačka	1,32	369,85
Splitsko-dalmatinska	Makarska	2,71	368,22
Splitsko-dalmatinska	Okrug	0,38	353,30
Primorsko-goranska	Kostrena	1,20	347,61
Splitsko-dalmatinska	Trogir	4,51	336,80
Dubrovačko-neretvanska	Dubrovnik	3,55	298,24
Zadarska	Bibinje	0,34	285,01
Istarska	Fažana	2,76	262,30
Primorsko-goranska	Kraljevica	1,87	259,63
Primorsko-goranska	Lovran	1,08	199,83
Zadarska	Privlaka	0,17	197,94
Istarska	Medulin	1,01	191,85
Istarska	Rovinj	4,50	185,24
Primorsko-goranska	Opatija	2,66	177,20
Zadarska	Kali	4,53	171,80
Istarska	Umag	2,31	166,47
Istarska	Novigrad	2,77	161,63
Istarska	Labin	2,70	161,16
Istarska	Poreč	2,63	150,11
Zadarska	Biograd na Moru	1,70	149,72
Splitsko-dalmatinska	Supetar	0,71	141,25
Zadarska	Vir	0,20	135,84
Dubrovačko-neretvanska	Opuzen	0,77	135,67
Istarska	Funtana	0,69	117,74
Šibensko-kninska	Šibenik	0,98	114,41
Dubrovačko-neretvanska	Lumbarda	0,16	113,66
Zadarska	Kukljica	0,07	107,69
Splitsko-dalmatinska	Baška Voda	0,51	107,53
Primorsko-goranska	Rab	0,68	105,28
Šibensko-kninska	Tribunj	0,25	99,04
Dubrovačko-neretvanska	Vela Luka	0,36	96,35
Šibensko-kninska	Vodice	0,44	96,05
Zadarska	Sveti Filip i Jakov	0,06	92,22
Šibensko-kninska	Bilice	0,15	89,96
Splitsko-dalmatinska	Tučepi	0,53	87,23
Primorsko-goranska	Čavle	0,29	85,18
Primorsko-goranska	Omišalj	2,35	81,55
Zadarska	Sukošan	0,23	81,23
Dubrovačko-neretvanska	Ploče	0,35	77,97
Splitsko-dalmatinska	Bol	0,72	74,54
Istarska	Tar - Vabriga	0,43	73,56

Županija	JLS	Omjer poslovnih prihoda/km ² JLS-a i ZOP-a u 2011.	Gustoća stanovništva (broj stan. po km ²) u 2011.
Primorsko-goranska	Malinska - Dubašnica	0,89	71,95
Zadarska	Preko	1,33	70,08
Primorsko-goranska	Bakar	2,05	65,82
Primorsko-goranska	Matulji	0,65	63,85
Splitsko-dalmatinska	Seget	0,32	62,04
Splitsko-dalmatinska	Brela	0,37	61,08
Istarska	Vodnjan - Dignano	0,36	61,07
Istarska	Vrsar - Orsera	0,20	59,10
Primorsko-goranska	Krk	0,90	58,25
Istarska	Ližnjan - Lisignano	0,15	57,59
Primorsko-goranska	Punat	0,80	57,50
Splitsko-dalmatinska	Hvar	0,37	56,26
Splitsko-dalmatinska	Omiš	0,62	55,74
Zadarska	Vrsi	0,21	55,10
Dubrovačko-neretvanska	Blato	0,32	53,74
Zadarska	Nin	0,17	51,92
Istarska	Buje - Buie	0,78	51,68
Splitsko-dalmatinska	Stari Grad	0,19	50,75
Dubrovačko-neretvanska	Korčula	0,18	50,15
Zadarska	Tkon	0,28	49,91
Zadarska	Pakoštane	0,22	49,53
Istarska	Brtonigla	0,13	48,57
Šibensko-kninska	Primošten	0,28	47,98
Šibensko-kninska	Pirovac	0,08	47,65
Primorsko-goranska	Lopar	0,09	47,56
Zadarska	Posedarje	0,12	46,73
Zadarska	Novigrad	0,07	46,28
Splitsko-dalmatinska	Gradac	0,10	45,75
Šibensko-kninska	Tisno	0,15	45,41
Zadarska	Pašman	0,06	43,44
Zadarska	Ražanac	0,03	42,12
Istarska	Kaštelir - Labinci	0,31	41,26
Dubrovačko-neretvanska	Konavle	0,42	40,82
Istarska	Raša	0,59	40,21
Ličko-senjska	Novalja	0,29	39,26
Splitsko-dalmatinska	Marina	0,07	38,69
Dubrovačko-neretvanska	Slivno	0,02	37,84
Splitsko-dalmatinska	Sutivan	0,11	37,33
Splitsko-dalmatinska	Vis	0,09	36,92
Primorsko-goranska	Dobrinj	0,11	36,73
Primorsko-goranska	Mali Lošinj	0,39	35,97
Šibensko-kninska	Rogoznica	0,13	33,77
Primorsko-goranska	Mošćenička Draga	0,04	33,54
Splitsko-dalmatinska	Selca	0,10	33,40
Splitsko-dalmatinska	Podgora	0,11	32,78
Istarska	Marčana	0,03	32,47
Istarska	Sveti Lovreč	0,06	31,84
Splitsko-dalmatinska	Klis	0,13	31,81
Dubrovačko-neretvanska	Orebić	0,14	31,32
Splitsko-dalmatinska	Postira	0,46	30,79
Splitsko-dalmatinska	Komiža	0,11	30,16
Istarska	Barban	0,10	30,13
Zadarska	Pag	0,19	29,25
Zadarska	Kolan	0,15	28,42
Splitsko-dalmatinska	Šolta	0,07	28,28
Splitsko-dalmatinska	Milna	0,08	27,94
Šibensko-kninska	Murter - Kornati	0,17	26,13

Županija	JLS	Omjer poslovnih prihoda/km ² JLS-a i ZOP-a u 2011.	Gustoća stanovništva (broj stan. po km ²) u 2011.
Istarska	Kanfanar	0,17	25,77
Splitsko-dalmatinska	Jelsa	0,09	25,46
Primorsko-goranska	Vrbnik	0,11	24,17
Istarska	Kršan	1,21	24,08
Primorsko-goranska	Vinodolska općina	0,03	23,21
Splitsko-dalmatinska	Zadvarje	0,16	21,72
Zadarska	Benkovac	0,07	21,43
Splitsko-dalmatinska	Pučišća	0,12	21,24
Dubrovačko-neretvanska	Smokvica	0,07	21,00
Zadarska	Povljana	0,05	20,34
Šibensko-kninska	Skradin	0,02	20,34
Dubrovačko-neretvanska	Trpanj	0,04	20,24
Primorsko-goranska	Novi Vinodolski	0,09	19,64
Dubrovačko-neretvanska	Janjina	0,03	18,27
Primorsko-goranska	Baška	0,14	16,85
Dubrovačko-neretvanska	Lastovo	0,04	15,04
Dubrovačko-neretvanska	Ston	0,04	14,21
Istarska	Bale	0,06	13,76
Zadarska	Sali	0,06	13,30
Zadarska	Obrovac	0,02	12,27
Zadarska	Jasenice	0,00	11,49
Zadarska	Starigrad	0,03	10,96
Dubrovačko-neretvanska	Dubrovačko primorje	0,03	10,94
Splitsko-dalmatinska	Nerežišća	0,13	10,91
Dubrovačko-neretvanska	Mljet	0,04	10,88
Ličko-senjska	Senj	0,04	10,83
Splitsko-dalmatinska	Sučuraj	0,01	10,25
Primorsko-goranska	Cres	0,08	9,79
Splitsko-dalmatinska	Prgomet	0,00	8,92
Ličko-senjska	Karlobag	0,01	3,29

Izvor: Poslovni prihodi – FINA; stanovništvo – Popis stanovništva 2011., DZS.

Tablica V.

Ukupni izdaci za zaštitu okoliša (poslovni i lokalni proračuni u kn) po km² / Prosječni ukupni izdaci za zaštitu okoliša u obalnom području u 2011.

Županija	JLS	Poslovni izdaci	Proračunski izdaci	Ukupni izdaci (TE)	TE / km ²	Koeficijent
Istarska	Bale	35.054	2.294.326	2.329.380	28.384,8	0,7
Istarska	Barban	11.213	0	11.213	124,4	0,0
Istarska	Brtonigla	104.391	0	104.391	3.155,2	0,1
Istarska	Kanfanar	2.650.116	2.893.393	5.543.509	92.880,3	2,3
Istarska	Kršan	1.030.580	912.400	1.942.980	15.820,1	0,4
Istarska	Labin	6.871.257	8.515.320	15.386.577	211.881,0	5,2
Istarska	Novigrad - Istra	382.024	6.448.469	6.830.493	255.083,6	6,3
Istarska	Poreč	14.910.381	4.519.367	19.429.748	174.691,3	4,3
Istarska	Pula	11.697.065	1.045.001	12.742.066	237.932,7	5,9
Istarska	Raša	1.151.606	1.037.628	2.189.234	27.535,1	0,7
Istarska	Rovinj	3.865.667	12.177.291	16.042.958	206.843,8	5,1
Istarska	Vrsar	14.725	727.966	742.691	20.397,7	0,5
Istarska	Sveti Lovreč	12.769	14.771	27.540	862,2	0,0
Istarska	Umag	3.257.735	2.849.089	6.106.824	74.782,4	1,8
Istarska	Kaštelir - Labinci	15.028	0	15.028	425,0	0,0
Istarska	Fažana	203.222	3.740.786	3.944.008	289.855,3	7,2
Istarska	Funtana	9.420	208.096	217.516	27.717,0	0,7
Istarska	Vodnjan	126.941	1.069.861	1.196.802	11.895,9	0,3
Istarska	Buje	649.835	866.471	1.516.306	15.283,7	0,4
Istarska	Marčana	50.437	0	50.437	384,4	0,0
Istarska	Medulin	41.106	10.187.393	10.228.499	299.505,7	7,4
Istarska	Tar - Vabriga	28.151	276	28.427	1.047,7	0,0
Istarska	Ližnjan	104.916	131.419	236.335	3.475,9	0,1
Primorsko-goranska	Cres	360.405	209.100	569.505	1.953,9	0,0
Primorsko-goranska	Omišalj	1.007.225	1.766.550	2.773.775	75.728,8	1,9
Primorsko-goranska	Krk	1.016.502	3.768.604	4.785.106	44.650,3	1,1
Primorsko-goranska	Punat	644.632	3.978.761	4.623.393	136.130,4	3,4
Primorsko-goranska	Vrbnik	452	919.883	920.335	17.516,5	0,4
Primorsko-goranska	Baška	762.049	2.281.053	3.043.102	30.733,2	0,8
Primorsko-goranska	Mali Lošinj	176.135	0	176.135	785,2	0,0
Primorsko-goranska	Rab	902.356	8.455.612	9.357.968	123.247,7	3,0
Primorsko-goranska	Dobrinj	5.706	83.517	89.223	1.619,8	0,0
Primorsko-goranska	Malinska-Dubašnica	1.562.410	1.257.776	2.820.186	64.576,5	1,6
Primorsko-goranska	Lopar	228.477	1.334.332	1.562.809	59.600,1	1,5
Primorsko-goranska	Vinodolska općina	7.209	7.921.444	7.928.653	51.868,6	1,3
Primorsko-goranska	Čavle	96.924	84.004	180.928	2.136,0	0,1
Primorsko-goranska	Viškovo	866.565	699.653	1.566.218	83.991,4	2,1
Primorsko-goranska	Kastav	434.890	2.051.747	2.486.637	218.154,0	5,4
Primorsko-goranska	Matulji	441.115	1.734.280	2.175.395	12.321,2	0,3
Primorsko-goranska	Bakar	15.794.312	208.459	16.002.771	127.610,9	3,1
Primorsko-goranska	Kostrena	73.074	1.268.708	1.341.782	111.608,9	2,8
Primorsko-goranska	Mošćenička Draga	2.982	736.545	739.527	16.149,1	0,4
Primorsko-goranska	Novi Vinodolski	176.100	2.681.314	2.857.414	10.937,7	0,3
Primorsko-goranska	Kraljevica	416.016	51.972	467.988	26.598,5	0,7
Primorsko-goranska	Crikvenica	1.739.821	1.009.955	2.749.776	95.876,2	2,4
Primorsko-goranska	Lovran	393.722	259.083	652.805	32.162,7	0,8
Primorsko-goranska	Rijeka	41.176.552	24.225.110	65.401.662	1.508.730,7	37,2
Primorsko-goranska	Opatija	4.688.271	16.372.345	21.060.616	317.365,5	7,8
Ličko-senjska	Karlobag	45.722	0	45.722	162,8	0,0
Ličko-senjska	Senj	216.001	1.618.469	1.834.470	2.772,1	0,1
Zadarska	Zadar	7.116.564	12.806.606	19.923.170	104.279,8	2,6
Zadarska	Starigrad	132.522	0	132.522	774,5	0,0
Zadarska	Povljana	28.633	837.791	866.424	22.454,4	0,6

Županija	JLS	Poslovni izdaci	Proračunski izdaci	Ukupni izdaci (TE)	TE / km ²	Koeficijent
Zadarska	Ražanac	110	854.864	854.974	12.417,4	0,3
Zadarska	Vir	107.132	33.994	141.126	6.322,8	0,2
Zadarska	Jasenice	1	0	1	0,0	0,0
Zadarska	Privlaka	1	1.736.609	1.736.610	154.287,6	3,8
Zadarska	Posedarje	22.730	321.111	343.841	4.447,5	0,1
Zadarska	Obrovac	49.948	1.320.503	1.370.451	3.880,6	0,1
Zadarska	Preko	1.570.640	0	1.570.640	28.567,2	0,7
Zadarska	Sali	137.804	414.561	552.365	4.353,6	0,1
Zadarska	Novigrad	3.777	199.856	203.633	3.971,6	0,1
Zadarska	Benkovac	1.187.663	1.446.376	2.634.039	5.124,7	0,1
Zadarska	Sukošan	69.060	468.209	537.269	9.516,5	0,2
Zadarska	Kali	256.704	0	256.704	26.631,2	0,7
Zadarska	Kukljica	1.056	166.578	167.634	24.866,0	0,6
Zadarska	Sveti Filip i Jakov	46.178	0	46.178	962,2	0,0
Zadarska	Pašman	495	630.524	631.019	13.084,4	0,3
Zadarska	Biograd na Moru	126.158	3.663.948	3.790.106	102.654,1	2,5
Zadarska	Pakoštane	169.581	457.138	626.719	7.443,7	0,2
Zadarska	Tkon	2.275	47.275	49.550	3.284,3	0,1
Zadarska	Bibinje	71.990	112.194	184.184	13.061,5	0,3
Šibensko-kninska	Rogoznica	6.189	550.317	556.506	8.172,0	0,2
Šibensko-kninska	Primošten	2.099.669	1.260.499	3.360.168	57.231,1	1,4
Šibensko-kninska	Bilice	5.749	0	5.749	223,7	0,0
Šibensko-kninska	Skradin	218.322	0	218.322	1.166,7	0,0
Šibensko-kninska	Tisno	426.407	80.000	506.407	7.562,8	0,2
Šibensko-kninska	Murter	382.697	788.880	1.171.577	14.955,3	0,4
Šibensko-kninska	Pirovac	2.461	1.187.295	1.189.756	30.188,9	0,7
Šibensko-kninska	Vodice	91.706	55.896	147.602	1.592,6	0,0
Šibensko-kninska	Tribunj	67.113	175.457	242.570	15.742,6	0,4
Splitsko-dalmatinska	Prgomet	0	284.299	284.299	3.679,9	0,1
Splitsko-dalmatinska	Klis	298.274	524.544	822.818	5.523,2	0,1
Splitsko-dalmatinska	Marina	14.582	1.638.241	1.652.823	13.911,6	0,3
Splitsko-dalmatinska	Kaštela	5.456.480	5.885.597	11.342.077	196.205,2	4,8
Splitsko-dalmatinska	Solin	1.643.393	885.415	2.528.808	71.896,7	1,8
Splitsko-dalmatinska	Split	26.993.797	3.394.378	30.388.175	381.845,4	9,4
Splitsko-dalmatinska	Šolta	22.622	0	22.622	381,9	0,0
Splitsko-dalmatinska	Sutivan	549	0	549	24,8	0,0
Splitsko-dalmatinska	Supetar	1.740.000	2.758.212	4.498.212	155.124,6	3,8
Splitsko-dalmatinska	Postira	598.143	474.752	1.072.895	21.260,5	0,5
Splitsko-dalmatinska	Pučića	848.916	756.229	1.605.145	15.574,0	0,4
Splitsko-dalmatinska	Selca	1.841.819	270.725	2.112.544	39.117,3	1,0
Splitsko-dalmatinska	Milna	2.781	390.278	393.059	10.882,8	0,3
Splitsko-dalmatinska	Stari Grad	14.775	913.627	928.402	17.542,3	0,4
Splitsko-dalmatinska	Hvar	147.273	387.234	534.507	7.093,8	0,2
Splitsko-dalmatinska	Jelsa	764.411	1.092.350	1.856.761	13.277,6	0,3
Splitsko-dalmatinska	Sućuraj	205	95.145	95.350	2.110,3	0,1
Splitsko-dalmatinska	Vis	66.068	515.133	581.201	11.175,3	0,3
Splitsko-dalmatinska	Nerežišća	237.144	93.237	330.381	4.171,6	0,1
Splitsko-dalmatinska	Seget	1.222.491	971.230	2.193.721	27.988,8	0,7
Splitsko-dalmatinska	Omiš	7.255.547	0	7.255.547	27.193,6	0,7
Splitsko-dalmatinska	Podstrana	981.010	4.140.001	5.121.011	436.408,2	10,8
Splitsko-dalmatinska	Dugi Rat	1.571.927	0	1.571.927	139.933,9	3,5
Splitsko-dalmatinska	Zadvarje	0	105.440	105.440	7.922,7	0,2
Splitsko-dalmatinska	Brela	1.015.780	0	1.015.780	37.764,2	0,9
Splitsko-dalmatinska	Baška Voda	132.217	488.726	620.943	24.476,6	0,6
Splitsko-dalmatinska	Makarska	479.193	4.879.434	5.358.627	141.102,6	3,5
Splitsko-dalmatinska	Tučepi	343.877	527.345	871.222	39.622,1	1,0
Splitsko-dalmatinska	Podgora	149.778	753.299	903.077	11.776,2	0,3
Splitsko-dalmatinska	Gradac	315.443	1.824.604	2.140.047	29.596,7	0,7

Županija	JLS	Poslovni izdaci	Proračunski izdaci	Ukupni izdaci (TE)	TE / km ²	Koeficijent
Splitsko-dalmatinska	Okrug	102.901	638.856	741.757	75.785,1	1,9
Splitsko-dalmatinska	Bol	472.193	845.001	1.317.194	59.684,1	1,5
Dubrovačko-neretvanska	Blato	687.465	4.555.062	5.242.527	78.637,7	1,9
Dubrovačko-neretvanska	Dubrovnik	3.141.076	17.195.319	20.336.395	142.239,0	3,5
Dubrovačko-neretvanska	Konavle	662.822	5.411.670	6.074.492	28.930,1	0,7
Dubrovačko-neretvanska	Korčula	611.362	51.660	663.022	5.901,2	0,1
Dubrovačko-neretvanska	Mljet	238.753	140.000	378.753	3.812,2	0,1
Dubrovačko-neretvanska	Opuzen	336.206	1.733.812	2.070.018	86.039,1	2,1
Dubrovačko-neretvanska	Orebić	254.591	595.098	849.689	6.488,6	0,2
Dubrovačko-neretvanska	Ploče	200.965	332.965	533.930	4.120,9	0,1
Dubrovačko-neretvanska	Slivno	4.056	27.491	31.547	597,8	0,0
Dubrovačko-neretvanska	Smokvica	0	357.066	357.066	8.168,8	0,2
Dubrovačko-neretvanska	Ston	41.072	1.649.433	1.690.505	9.968,4	0,2
Dubrovačko-neretvanska	Vela Luka	106.543	1.395.716	1.502.259	35.048,1	0,9
Dubrovačko-neretvanska	Dubrovačko primorje	14.161	140.523	154.684	783,2	0,0
Dubrovačko-neretvanska	Janjina	1	433.500	433.501	14.372,7	0,4
Dubrovačko-neretvanska	Lumbarda	11.909	250.080	261.989	24.327,9	0,6
Dubrovačko-neretvanska	Trpanj	16.409	339.504	355.913	9.909,5	0,2
Dubrovačko-neretvanska	Župa dubrovačka	181.564	3.962.350	4.143.914	181.160,1	4,5
Dubrovačko-neretvanska	Lastovo	1.219.575	0	1.219.575	23.160,1	0,6
Zadarska	Pag	89.191	49.022	138.213	1.023,5	0,0
Zadarska	Nin	62.957	754.132	817.089	15.415,8	0,4
Zadarska	Vrsi	8.266	0	8.266	225,5	0,0
Zadarska	Kolan	19.151	1.741.198	1.760.349	60.933,4	1,5
Ličko-senjska	Novalja	953.515	7.965.182	8.918.697	95.363,1	2,4
Šibensko-kninska	Šibenik	4.020.527	7.717.174	11.737.701	28.960,0	0,7
Splitsko-dalmatinska	Trogir	3.972.139	856.381	4.828.520	122.641,5	3,0
Splitsko-dalmatinska	Komiža	30.765	0	30.765	614,9	0,0

Izvor: Poslovni izdaci – FINA; Proračunski izdaci – Ministarstvo financija RH

Tablica VI.

Investicije u zaštitu okoliša u Jadranskoj Hrvatskoj, po županijama u 2008. (tisuće kn)

Županija	Ukupne investicije (000 kn)	Investicije na kraju proizvodnog procesa* (000 kn)	Investicije u integrirane tehnologije** (000 kn)	Ukupne investicije po stanovniku (kn)
Hrvatska	2.316.500	1.944.490	372.010	540,62
Primorsko-goranska	829.955	789.441	40.554	2.802,06
Ličko-senjska	8.992	8.962	30	176,57
Zadarska	670	560	110	3,94
Šibensko-kninska	12.631	11.361	270	115,48
Splitsko-dalmatinska	70.240	55.531	14.709	154,44
Istarska	97.668	42.223	55.445	469,43
Dubrovačko-neretvanska	9.026	8.262	764	73,64

Napomene:

- * Investicije na kraju proizvodnog procesa (end-of-pipe investments) podrazumijevaju metode, praksu, tehnologije, procese ili opremu određenu za skupljanje i uklanjanje onečišćenja (npr. emisije u zrak, efluente krutog otpada) nakon njihova nastanka. Njima se također obrađuju i odlažu onečišćivala te nadzire i mjeri razina onečišćenja (uglavnom metode, tehnike ili oprema za kraj proizvodnog procesa, end-of-pipe, npr. filtri za emisije u zrak uređaji za djelatnosti obrade otpadnih voda, skupljanje i obradu otpada).
- ** Investicije u integrirane tehnologije podrazumijevaju investicije za nove ili adaptacije postojećih metoda, prakse, tehnologija, procesa ili opreme određene za sprečavanje ili smanjenje količine onečišćenja nastalog na izvoru, s tim da se smanjenje utjecaja na okoliš udruži s ispuštanjem onečišćivala i/ili djelatnostima onečišćenja (kao dio proizvodnog procesa zove se integrirani). Sprečavanje onečišćenja može uključiti različite tipove djelatnosti, npr. modifikacije opreme ili tehnologije, izbor nove poboljšane tehnologije, reformulaciju ili redizajn proizvoda, zamjenu sirovina do čistijih inputa i/ili obnavljanje promjena u gospodarenju okolišem.

Tablica VII.

Tekući izdaci za zaštitu okoliša, po županijama u 2008. (tisuće kn)

	Ukupni tekući izdaci (000 kn)	Interni tekući izdaci* (000 kn)	Eksterni tekući izdaci** (000 kn)	Ukupni tekući izdaci za zaštitu okoliša po stanovniku (kn)
Hrvatska	1.363.296	630.402	732.894	318,16
Primorsko-goranska	211.913	147.148	64.765	715,45
Ličko-senjska	2.065	459	1.606	40,55
Zadarska	7.692	20	7.672	45,24
Šibensko-kninska	15.931	2.208	13.723	145,65
Splitsko-dalmatinska	88.251	64.424	23.827	194,04
Istarska	118.216	96.250	21.966	568,20
Dubrovačko-neretvanska	37.324	30.118	7.206	304,52

Napomene:

* Interni tekući izdaci namijenjeni su za rad opreme za kraj proizvodnog procesa (end-of-pipe environmental equipment): materijala, energije, održavanje; troškove radne snage (samo onih zaposlenih na zaštiti okoliša) i druge interne tekuće izdatke (osposobljavanje, informacije, opću administraciju za zaštitu okoliša). Isključeno je kupovanje usluga zaštite okoliša od javnog sektora ili specijalnih proizvođača.

** Eksterni tekući izdaci obuhvaćaju plaćanja trećim stranama za usluge zaštite okoliša iz javnog sektora ili specijalnim proizvođačima koji mogu biti javni ili privatni (za eksterne naknade/kupovanja za sakupljanje otpada ili obradu otpadnih voda te za ostalo, npr. izdaci za dekontaminaciju tla i podzemnih voda). Isključene su novčane kazne i globe.

Tablica VIII.

Investicije i tekući izdaci za zaštitu okoliša, po sastavnici okoliša, po županijama (tisuće kn) u 2008.

	Zaštita zraka i klime	Gospodarenje otpadnim vodama	Gospodarenje otpadom	Zaštita i sanacija tla i podzemnih i površinskih voda	Ostalo*	Ukupno
Hrvatska	527.211	903.558	812.362	389.372	1.047.293	3.679.796
Primorsko-goranska	21.140	77.324	167.171	96.067	680.166	1.041.868
Ličko-senjska	7.462	150	1.624	1.311	510	11.057
Zadarska	122	722	3.238	600	3.680	8.362
Šibensko-kninska	844	15.945	4.783	5.730	1.260	28.562
Splitsko-dalmatinska	40.008	46.361	63.763	3.044	5.315	158.491
Istarska	26.827	105.555	78.863	2.459	2.180	215.884
Dubrovačko-neretvanska	223	6.765	35.513	624	3.225	46.350
Obalne županije	96.626	252.822	354.955	109.835	696.336	1.510.574

* Smanjenje buke i vibracija; zaštita biološke raznolikosti i krajolika; zaštita od zračenja; ostale djelatnosti zaštite okoliša.

Tablica IX.

Investicije u zaštitu okoliša u Jadranskoj Hrvatskoj, po županijama u 2009. (tisuće kn)

	Ukupne investicije (000 kn)	Investicije na kraju proizvodnog procesa (000 kn)	Investicije u integrirane tehnologije (000 kn)	Ukupne investicije u zaštitu okoliša po stanovniku (kn)
Hrvatska	2.130.107	1.817.963	312.144	497,12
Primorsko-goranska	1.261.578	1.220.871	40.707	4259,28
Ličko-senjska	2.895	2.895	0	56,85
Zadarska	50.950	49.946	1.004	299,68
Šibensko-kninska	5.862	4.909	953	53,60
Splitsko-dalmatinska	50.713	26.319	24.394	111,51
Istarska	83.001	62.804	20.197	398,94
Dubrovačko-neretvanska	2.459	1.739	720	20,06

Tablica X.

Tekući izdaci za zaštitu okoliša, po županijama u 2009. (tisuće kn)

	Ukupni tekući izdaci (000 kn)	Interni tekući izdaci (000 kn)	Eksterni tekući izdaci (000 kn)	Ukupni tekući izdaci za zaštitu okoliša po stanovniku (kn)
Hrvatska	1.489.397	629.454	859.943	347,59
Primorsko-goranska	233.950	152.554	81.396	789,85
Ličko-senjska	1.224	194	1.030	24,03
Zadarska	14.300	8.805	5.495	84,11
Šibensko-kninska	11.035	2.726	8.309	100,89
Splitsko-dalmatinska	63.564	19.937	43.627	139,76
Istarska	133.974	103.744	30.230	643,94
Dubrovačko-neretvanska	34.751	28.887	5.864	283,52

Izvor: Statistički ljetopis 2011.

Tablica XI.

Investicije i tekući izdaci za zaštitu okoliša, po sastavnicama okoliša, po županijama (tisuće kn) u 2009.

	Zaštita zraka i klime	Gospodarenje otpadnim vodama	Gospodarenje otpadom	Zaštita i sanacija tla i podzemnih i površinskih voda	Ostalo	Ukupno
Hrvatska	418.562	807.967	760.704	184.491	1.447.780	3.619.504
Primorsko-goranska	35.946	48.465	132.945	93.187	1.184.985	1.495.528
Ličko-senjska	1.448	1.027	130	1.179	335	4.119
Zadarska	241	58.358	4.383	92	2.176	65.250
Šibensko-kninska	1.403	9.701	3.401	1.603	789	16.897
Splitsko-dalmatinska	53.900	44.918	9.330	316	5.813	114.277
Istarska	13.434	112.715	74.591	5.975	10.260	216.975
Dubrovačko-neretvanska	192	3.362	30.286	472	2.898	37.210
Obalne županije	106.564	278.546	255.066	102.824	1.207.256	1.950.256

Tablica XII.

Investicije u zaštitu okoliša u Jadranskoj Hrvatskoj, po županijama 2010. (tisuće kn)

	Ukupne investicije (000 kn)	Investicije na kraju proizvodnog procesa (000 kn)	Investicije u integrirane tehnologije (000 kn)	Ukupne investicije u zaštitu okoliša po stanovniku (kn)
Hrvatska	2.232.283	1.420.769	811.514	520,97
Primorsko-goranska	881.590	856.132	25.458	2.976,38
Ličko-senjska	1.747	1.747	0	34,30
Zadarska	14.553	14.553	0	85,60
Šibensko-kninska	13.811	5.088	8.723	126,27
Splitsko-dalmatinska	44.072	27.012	17.060	96,90
Istarska	53.803	25.004	28.799	258,60
Dubrovačko-neretvanska	3.434	3.170	264	28,02

Izvor: DZS – Statistički ljetopis 2012.

Tablica XIII.

Tekući izdaci za zaštitu okoliša, po županijama u 2010. (tisuće kn)

	Ukupni tekući izdaci (000 kn)	Interni tekući izdaci (000 kn)	Eksterni tekući izdaci (000 kn)	Ukupni tekući izdaci za zaštitu okoliša po stanovniku (kn)
Hrvatska	1.447.335	594.170	853.165	337,78
Primorsko-goranska	209.386	135.662	73.724	706,92
Ličko-senjska	793	235	558	15,57
Zadarska	13.774	9.979	3.795	81,02
Šibensko-kninska	12.177	4.257	7.920	111,33
Splitsko-dalmatinska	89.408	62.728	26.680	196,59
Istarska	135.383	99.834	35.549	650,71
Dubrovačko-neretvanska	36.547	30.129	6.418	298,18

*Izvor: Statistički ljetopis 2012.***Tablica XIV.**

Investicije i tekući izdaci za zaštitu okoliša, po sastavnici okoliša, po županijama (tisuće kn) u 2010. (u %)

	Zaštita zraka i klime	Gospodarenje otpadnim vodama	Gospodarenje otpadom	Zaštita i sanacija tla i podzemnih i površinskih voda	Ostalo
Hrvatska	16,79	15,65	7,62	11,88	48,06
Primorsko-goranska	0,85	2,38	3,92	3,65	89,21
Ličko-senjska	32,34	0,52	23,64	41,67	1,83
Zadarska	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00
Šibensko-kninska	69,64	11,65	17,23	1,48	0,00
Splitsko-dalmatinska	66,96	14,40	17,44	0,00	1,20
Istarska	36,13	53,17	9,06	0,36	1,28
Dubrovačko-neretvanska	0,00	0,00	92,31	0,00	7,69

*Izvor: Statistički ljetopis 2012.***Tablica XV.**

Investicije u zaštitu okoliša u Jadranskoj Hrvatskoj, po županijama u 2011. (tisuće kn)

	Ukupne investicije (000 kn)	Investicije na kraju proizvodnog procesa (000 kn)	Investicije u integrirane tehnologije (000 kn)	Ukupne investicije u zaštitu okoliša po stanovniku (kn)
Hrvatska	2.829.231	1.940.720	888.511	660,28
Primorsko-goranska	486.722	409.171	77.551	1.643,25
Ličko-senjska	1.376	1.376	0	27,02
Zadarska	141.781	141.781	0	833,92
Šibensko-kninska	14.317	6.819	7.498	130,90
Splitsko-dalmatinska	21.589	12.121	9.468	47,47
Istarska	73.553	67.212	6.341	353,53
Dubrovačko-neretvanska	8.405	8.405	0	68,57

Izvor: DZS – Statistički ljetopis 2013.

Tablica XVI.

Tekući izdaci za zaštitu okoliša, po županijama u 2011. (tisuće kn)

	Ukupni tekući izdaci (000 kn)	Interni tekući izdaci (000 kn)	Eksterni tekući izdaci (000 kn)	Ukupni tekući izdaci za zaštitu okoliša po stanovniku (kn)
Hrvatska	1.921.335	756.323	1.165.012	448,40
Primorsko-goranska	219.259	145.614	73.645	740,25
Ličko-senjska	1.645	167	1.478	32,30
Zadarska	50.891	45.181	5.710	299,33
Šibensko-kninska	14.899	5.958	8.941	136,22
Splitsko-dalmatinska	88.523	66.509	22.014	194,64
Istarska	173.953	133.560	40.393	836,09
Dubrovačko-neretvanska	39.868	32.125	7.743	325,27

Izvor: Statistički ljetopis 2013., DZS.

Tablica XVII.

Investicije i tekući izdaci za zaštitu okoliša, po sastavnicama okoliša u Jadranskoj Hrvatskoj u 2011. (tisuće kn)

	Zaštita zraka i klime	Gospodarenje otpadnim vodama	Gospodarenje otpadom	Zaštita i sanacija tla i podzemnih i površinskih voda	Ostalo	Ukupno
Primorsko-goranska	22.143	127.060	127.981	84.233	344.564	705.981
Ličko-senjska	770	105	206	1.233	707	3.021
Zadarska	205	154.125	35.508	64	2.770	192.672
Šibensko-kninska	8.453	12.691	5.276	1.695	1.101	29.216
Splitsko-dalmatinska	28.740	13.266	64.696	2.212	1.198	110.112
Istarska	29.723	103.565	97.250	4.141	12.827	247.506
Dubrovačko-neretvanska	79	5.097	38.311	1.774	3.012	48.273
Obalne županije	90.113	415.909	369.228	95.352	366.179	1.336.781

Tablica XVIII.

Smještajni kapaciteti (broj postelja u hotelima i kampovima), kolovoz 2013.

Vrsta smještaja / Županija	Kategorizacija (broj zvjezdica)				Ukupno
	2	3	4	5	
Hotel					
Istarska	4.623	11.987	10.554	1.442	28.606
Primorsko-goranska	3.029	8.455	6.826	795	19.105
Ličko-senjska	536	1.030	352	-	1.918
Zadarska	227	2.654	3.506	378	6.765
Šibensko-kninska	82	2.411	2.710	-	5.203
Splitsko-dalmatinska	3.697	6.929	6.281	1.188	18.095
Dubrovačko-neretvanska	1.783	6.987	3.911	4.649	17.330
JH	13.977	40.453	34.140	8.452	97.022
RH	15.537	45.671	39.267	9.882	110.357
JH/RH (%)	89,96	88,86	86,94	85,53	87,92
Aparthotel					
Istarska	-	447	-	-	447
Primorsko-goranska	-	-	-	-	-
Ličko-senjska	-	-	-	-	-

Vrsta smještaja / Županija	Kategorizacija (broj zvjezdica)				
	2	3	4	5	Ukupno
Zadarska	-	115	-	-	115
Šibensko-kninska	-	118	-	-	118
Splitsko-dalmatinska	-	173	248	-	421
Dubrovačko-neretvanska	-	-	-	-	-
JH	-	853	248	-	1.101
RH	-	898	274	-	1.172
JH/RH (%)	-	94,99	90,51	-	93,94
Turistički apartmani					
Istarska	4.158	2.143	1.767	-	8.068
Primorsko-goranska	226	133	506	-	865
Ličko-senjska	-	-	-	-	-
Zadarska	340	150	22	-	512
Šibensko-kninska	-	528	152	-	680
Splitsko-dalmatinska	160	900	84	-	1.144
Dubrovačko-neretvanska	420	280	-	-	700
JH	5.304	4.134	2.531	-	11.969
RH	5.304	4.134	2.596	-	12.007
JH/RH (%)	100,00	100,00	97,50	-	99,97
Turistička naselja					
Istarska	4.187	4.160	2.362	-	10.709
Primorsko-goranska	416	1.038	224	-	1.678
Ličko-senjska	-	-	-	-	-
Zadarska	693	1.684	-	-	2.377
Šibensko-kninska	292	-	-	-	292
Splitsko-dalmatinska	2.826	1.899	338	-	5.063
Dubrovačko-neretvanska	824	343	-	766	1.933
JH	9.283	9.124	2.924	766	22.052
RH	9.238	9.160	2.936	766	22.100
JH/RH (%)	100,00	99,61	99,59	100,00	99,78
Kamp					
Istarska	8.911	10.242	24.084	-	43.237
Primorsko-goranska	5.508	16.366	2.784	-	24.658
Ličko-senjska	285	-	4.800	-	5.085
Zadarska	2.133	516	8.892	-	11.541
Šibensko-kninska	390	3.018	5.073	-	8.481
Splitsko-dalmatinska	1.535	3.070	1.656	-	6.361
Dubrovačko-neretvanska	1.590	564	396	-	2.550
JH	20.352	33.776	47.685	-	101.813
RH	20.487	34.080	47.947	-	102.514
JH/RH (%)	99,34	99,11	99,45	-	99,32

Izvor: Ministarstvo turizma